

Inträdes-tal, om Stockholm för 200 år sen, och Stockholm nu för tiden, : i anseende til handel, och vetenskaper, särdeles den medicinska: hållit för Kongl. Vet. Akademien d. 20. aug. 1758, och efteråt med anmärkningar tilökt / af Peter Jonas Bergius.

Contributors

Bergius, Peter Jonas, 1730-1790.
Kungl. Svenska vetenskapsakademien.

Publication/Creation

Stockholm : Tryckt hos directeuren Lars Salvius, 1758.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/uuq38ubx>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

68,352 / B Supp

1350 +

INTRADES TAL

STOCKHOLM M för 2000 R.

STOCKHOLM M nu för 218 R.

HANDEL OCH VETENSKAPER

SIRIUS DEN MEDICINSKA

RECHT 204 R. 1811 VET. AKADEMIEN DEN 10. JUNI 1811

Om HERRN PETER ANMÄRKNINGAR R. 1811

PETER JONAS HENRIKSSON

Tryckt hos ...

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30512724>

INTRÅDES-TAL,
OM
STOCKHOLM för 200 år sen,
OCH
STOCKHOLM nu för tiden,
I ANSEENDE TIL
HANDEL, OCH VETENSKAPER,
SÄRDELES DEN MEDICINSKA:
HÅLLIT FÖR KONGL. VET. ACADEMIEN D. 20. AUG. 1758,
Och efteråt med ANMÄRKNINGAR tilökt,
AF
PETER JONAS BERGIUS,
Med. Doctor.

På Kongl. Vetenskaps Academiens befallning.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren LARS SALVIUS, 1758.

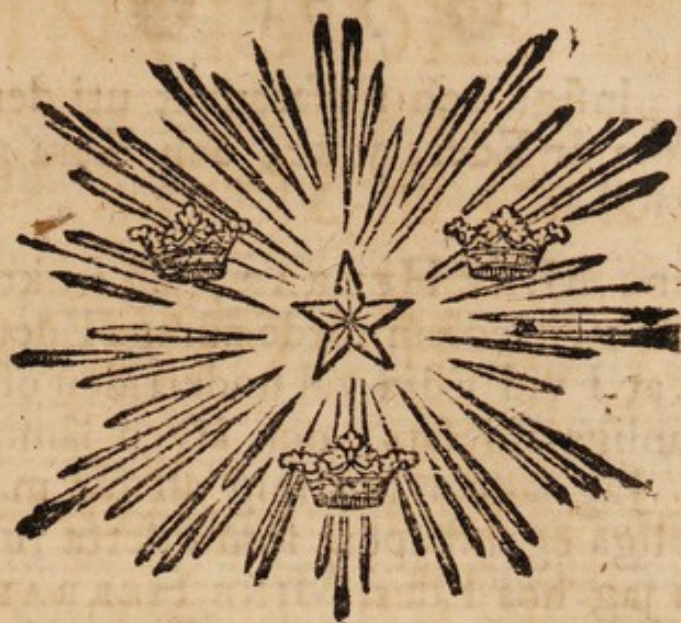
Historie - skrifvare bör skrifva sant.

Konung CARL den IX.

Rim-Krön. p. 72.

MINE HERRAR!

En innerlig vördnad för Edert
 vittra och lysande Samfund vo-
 re den enda måttstäck, hvar-
 efter Edra Ledamöters vårdig-
 het borde mätas, så vet jag
 förvissat, at min vårdighet re-
 dan för flera år tillbaka skulle
 funnits utan klander, så vida
 få låra kunnat gå i sin vördnad längre. Men,
 MINE HERRAR, I sen icke efter, vid Edra Le-
 damöters val, någon blott och tom vördnad; ty
 I torden då få mottaga folk til många tusendetal.
 I ansen denna egenskap rätt så litet, som I ansen
 bandet på en Bok, hvarur intet nyttigt står at
 hämta. Eder affigt, Eder omsorg, Edert före-
 tagande, syftar alt på det Allmännas bättnad, och
 i det enda hänseende utföken I Eder oväldigt så-
 dana Medlemmar, som både kunna och vilja bi-
 draga til ett så ädelt ändamål, genom utmärkt mo-
 A gen-

genhet, insigt och förfarenhet uti den lårdomskrets, som är Edert yrke, och Edra grundlagar hafva utstakat.

Men, MINE HERRAR, jag fruktar, at mitt antagande til Medlem torde ådraga Eder den misstanken, at I vid Edra val undertiden öfverfkriden Eder vanliga föresats, och åfven lämnen rum åt ynnest. Jag saknar hos mig alt för många af de väsendteliga egenskaper, som i detta rum fordras, och som jag hos Eder, MINE HERRAR, i så tillräckelig grad ser och vördar. Den enda lott, jag med säkerhet kan framte, är en god vilja och outtröttelig drift, at, så långt jag förmår, upfylla Eder väntan, och gagna ett kårt Fosterland. Hållen I den til godo, med samma ynnest, som I tilförne uptagit några mina ringa prof, så brister mig ingen upmuntran, och då hvarken vil eller törs jag undanbedja mig denna vederfarna heder, som jag skattar för den största mig någonsin träffat.

I hafven en loflig sed, MINE HERRAR, som alt mer och mer börjar blifva allmän, at, vid inträdet i detta Vetenskaps-Samqväm, framställa något prydeligt och väl utarbetadt Tal. I dragen deraf den vinst åt hela den lärda verlden, at många dråpeliga ämnen varda med flit athandlade, som annars torde länge fått blifva liggande i sin oreda. Den som blifvit hedrad medelst Edert val, kan ej på tjenligare sätt förklara deremot sin tacksamhet. Men för min del har jag nu svårt vid at efterfölja denna plågsed, så vida våltalighet icke är min lott, och nog trånga göromål denna tid borttagit de flåsta stunder, som til ett behörigt Tals utarbetande hafva fordrats. Icke des mindre, för at ej bryta emot tacksamheten, vågar jag nu derpå löst, och talar så godt jag förmår,
chu-

ehuru jag dock fruktar, at allenast fresta Eder ynnest, i stället för at upfylla Eder väntan.

Det är gemenamt med människorna öfveralt, at vara för mycket benägna til glömska. Vi kunna ofta efterstråfva med den håftigaste trängtan en hop lysande förmåner, som vi ej vål få, innan vi strax äro färdige at glömma bort hvad vi vunnit. Det förra torftiga tillståndet är man så snar at slå ur minnet, och den nykomna lyckan åtnjutes knapt några dar, några veckor, förr än man anser sin dermed århållne vinst för nog medelmåttig, och tycker at det skall så vara. Man är sen tilreds at trötta den milda Försynen med nya begär, med nya ansökningar; ja, kanske ofta är man så otacksam, at man vänder Försynen ryggen och platt slår ur hogen dess tilförne bevilta godhet.

När vi så lätt kunna lämna i glömska de omväxlingar, som vi sjelfve hafve öfverlevvat, så är icke underligt, om vi lika huglöst förfare med det, som i våra Förfädrens tid sig tildragit. Huru få gå med sina tankar tillbaka til det Påtviska mörkret och Religions oket, hvaraf våra gamla Förfäder trycktes, och taga sig deraf anledning at tacka GUD för vårt nu varande ljus och Evangeliska frihet! Huru sällan draga vi oss til minnes Förfädrens bullersamma tider medelst laglöshet och tyranni, under det vi nu njute trefnad och lugn i en rättvis och mild regering! Huru föga befinna vi den fäseliga okunnoghet i Språk och Vetenskaper, som hos Förfädren i svang gick, då vi nu årnått en så utmärkt högd uti vetenskaper och vitterhet, at vi förstå til at välja det gagneliga och förkasta onyttigt grål! Huru litet gifve vi akt på deras eländiga fuskande och klåperi i de

flåsta Handtverk och slögder, under det vi uphö-
je vår tids förfarenhet uti konster, slögder och
handtverk, ända til Måsterstycken, som de gam-
le skulle ansett för halft trolleri! Huru fållan år-
indra vi oss deras flåta omtanka om vålstånd ge-
nom Handel och Sjöfart, den de måst idkade ba-
ra inom Östersjön, medan vi deremot med båttré
omhugsan utbrede vår handel med egna skepp än-
da til yttersta Indien! Huru föga föreställe vi oss
deras plumpa seder och grofva obelesfvenhet, då
vi nu dageligen se ett poleradt våfende och artigt
omgånges-fått! Huru litet fråga vi efter de gam-
las trånga, mörka och obeqvåmliga hus och hy-
belen, under det vi lefva med nöje i våra rumri-
ka, ljusa, hyggeliga och väl inrättade våningar!
Huru lått gå vi förbi deras ynkeliga Rofve-och
Kål-tåppor, når vi kunna förlusta oss uti hårliga
Orangerier och präktiga Blomster-och Trågård-
dar! Huru ringa vårda vi at se deras flåta och ha-
fkeliga Kläder af valmar och villdjurs skin, når vi
nu med lika god utkomst kunna svaffa i sköna och
ståtliga drågter af de finaste klåden och dyrbara-
ste tyger! Si, sådant och mera lämna vi måsta-
dels i förgåtenhet, endast upmärksamme på de
närvarande händelser, och det vi för framtiden an-
tingen hoppas eller vilja undvika.

Det är likväl fåkert, at något hvar höfves at
rätt känna sin lycka; och en sådan kännedom blir
aldrig fullständig, utom årindran af den fordna
fåmre belågenheten, hvaraf anledning gifs, at få
mycket mera vårdera de berömvårda anstalter och
hälsofamma medel, som derutur hulpt. Före-
ställningen at 2:ne stridiga ting på en gång för-
ringar alltid det fåmre och uphöjer tillika det åd-
lare. På en målning fåttes somligståds mörk skug-
ga,

ga, för at göra andra ställen desto mer ljusa, som förtjena at enkannerligen blifva utmärkta.

I detta hånseende år jag nu ransaka några synnerliga omständigheter ur de förra tidehvarfven, och derjämte tilse, huru långt vår närvarande tid uti samma mål sedermera hunnit. Men jag ger mig ej in uti hela vår gamla Historia, ty det vore at taga mig vatten öfver hufvud. Jag går ej stort längre tillbaka, än vid pass 200 år, eller til Konung GUSTAF den Förstes sista Regements tid; icke för det jag föraktar den äldre tiden, utan för det Edert tålmod, MINE HERRAR, ej mera lårer tillåta, och för det min oöfvade tunga ej mera mågtar med. Korteligen at säga, jag år jag, om jag får lof, at sysselsätta Eder upmärksamhet med några korta och enfaldiga Anmärkningar om *Stockholm för 200 år sedan, och Stockholm nu för tiden, i anseende til Handel och Sjöfart, Studier och Vetenskaper, särdeles den Medicinska.*

Ämnet är artigt, men tillika så vidsträckt, at jag ej hinner mer, än bara lösligen vidröra det. En annan skickeligare Tolk kan här af hafva anledning at utföra det til fullo.

* *

* *

* *

Stockholms Stad, som de gamle kallade Riksfens Hjerta, hade redan stått uti fulla 260 år, när den prisvärde Hjelten GUSTAF ERICSSON WASA, under de svåraste farors hot, antog sig Svea Rikes styrfel, och råddade dens til undergång lutande välfärd. Hela den tid hade denna Stad lidit hvarjehanda olyckor, medelst örlig och våld, farfoter och digerdöd, samt slåpats med knapp näring och bekymmersam ut-

komst förmedelst krigsgårdar och rumpskatter, Munkar och Hansestäder, hvilka alla stämt deruti öfverens, at utfuga en redbar förmögenhet, som förnuftig hushållning ej ännu hade lårt at årfåttja. Han hade altå måst årfara flera mulna och sorgeliga, än klara och glada dagar. En ibland de aldrabistrafte hade infallit nys för GUSTAF WASAS regering, då agg och vild grymhet fått tygelfritt rafa på alt för många årliga måns och oskyldiga invånares halfar. Men Konung GUSTAF blef en huld Fader, ej mindre för denna Stad, än han eljest var för hela Landet i allmänhet. Med GUSTAFS regering kan altå Stockholm med skål börja tideräkningen af sin sanskyldiga trefnad och upkomst.

Når denna Kung steg på Thronen, utgjorde Stockholm ej större trakt, än den som innehålles emellan Södre-och Norre-ström, eller hvad vi nu egenteligen plåga kalla *Staden*. Våra vackra Norre-och Södre-Malmar, som väl långt förut hade begynt byggas, men vid de många sedermera skedde belägringarne merendels blifvit afbrände och ödelagde, stodo då ännu obebygde, utom allenast St. Claræ kloster och S. Mariæ kyrka (*) med några enka hus deromkring, så framt annars den gamla Taflan, som föreställer K. *CHRISTIERN* den Omildes grymheter här i Riket, jämte Stockholms då varande utseende, är så tilförlätelig, som man vil påstå. Staden var då befäst med

---

(*) Neml. den Riks-Förest. *STEN STURE* den äldre år 1489 hade lätit upbygga, och K. *GUSTAF* den I. år 1527 lät nedrifva; men icke den nu varande St. Mariæ Magdalænæ kyrka, som K. *JOHAN* den III. år 1576 anlade: RÜDLINGS i *flor stående Stockholm* p. 172. *Supplem.* p. 218.

med ett Slott, som stod på den plats der vårt nu varande Slott står, hvartil hörde 3:ne fasta Torn, ett midt uti, och ett vid hvardera ändan. Han hade 2 Adul-portar, den ena vid Söder-ström, och den andra vid Norrebro, ungefär midt för Slottet. Var ock omgifven af en Ringmur, hvars rundera än finnas vid Östra och Västra Långgatorna. Ända dit gick då vatnet, så at hvarken Skeppsbro-trakten eller någon af Nygatorna ännu var uplandad och bebyggd. Utomkring Staden var ett slags utanverk af träpålar gjordt, som stod i vatnet, och hindrade Fartyg at lägga an för när in til muren, undantagandes vid några vissa öppningar. Til Stadens försvar å Norra sidan var ock ett särskildt värn, eller så kallad Förborg, anlagd på Helge-Ands-holmen, der vid lag, som nu Kongl. Stallet står. Staden var eljest nog tätt bebyggd, men måst med eländiga små trähus, en och 2 våningar höga. Men vid slutet af denna Konungs regering hade redan Stockholm börjat tiltaga i vidden, så at uti den tidsens handlingar omtalas åtskilliga nya gårdar, som på Malmarna voro upbyggde. En vitter Scribent, och denna Kongl. Academiens Ledamot, utlåter sig i korthet om Stockholms utseende uti K. GUSTAFS tid, at *Stockholm var för ett par hundra år sen lik en liten utländsk By med en mur omkring* (*).

Det var Konung GUSTAF ERICSSON, som i en lyckelig stund gjorde slut på den för Sverige skadeliga Calmare Unionen, hvilken öfver 120 år ständigt haft i följe en gräselig hop buller, split, hat, upror, och blods-utgjutelse.

A 4

I

(*) Hr. O. v. DALINS *Aminnelse-Tal öfver Arche-B. E. RIC BENZELIUS* p. 6.

I hans långa och önskeliga regering fick då vårt Stockholm njuta tåmmelig ro efter des förra margfalliga oro, repa krafter och uplyfta hufvudet. En efterhängande Riks-gåld gaf vål anledning til nya utskylder å stad och land, som medförde sina besvärligheter, men som likväl blefvo lagom svåra, när vanmägtigheten efter hand började minskas, och nya utvägar i stället upfinnas. Den årefulla tiltagsenhet, som denna Kung redan i början visste, medelst vingarnes stäckande på ett egennyttigt och fräckt Klerkeri, bidrog mer än på ett sätt til allmän förmån: Ty det var icke nog, at ljus dervid upgick i den högförnödiga Salighets-Låran, och at vidskepellers töckna tillika med det grofva okunnighets mörkret kom at bli skingradt; der vanns ock lå det, at rätt många penninge-summor, som gått ut åt Rom til mutor och aflats-bref, valfärder och Arche-Biskops-Pallia, singo sen bli kvar i Riket, och at jämväl många arfvingar kunde sen få behålla den vålmåga til sina slågters uprätthållande, som de illsluge Munkar plägar förut skaffa sig Testamentē af til Kyrkor och Kloster, emot löfte af några lumpna Sjåla-måffor. Äfven så var ock vål det ett betydande steg til Rikets vinning i allmänhet, och Stockholms i synnerhet, när denna Kung indrog Lybecks och de flera Hanse-Ståders omåtteliga friheter här i Sverige, och klippte af dem de klor, hvarmed de gång efter annan hade trotsat vårt Rike, och mågta illfundigt rifvit til sig inbyggarnes goda.

Det blefve för långt, at nu styckewis genomgå det ena med det andra, som denna prisvärda Konung med så mogen omtanka anstaltade och gjorde, til både allmän och enskild nytta för stad och

och land. Alt nog, at man ser, då man nagelfar Krönikorne, at des åtgård var til gagnet väsendteligare, än nästan alla des Företträdares några hundra år tillbaka.

Men med alt det så var likväl Stockholm vid GUSTAFS död ej uti bättre stånd, än at alt för mycket ännu saknades, af det, som så oförlikneligen i vår tid bidrager til des prydnad, och äfven utgör en så hufvudsakelig del af des sällhet. Denna sanning är folklar och bör ej förtigas; men jag säger henne dock med all tilbörlig högaktning för en så vård Konungs änka. Hans förtjenst är derföre lika dråpelig, i anseende til den tid, som han lefde uti, det ganska myckna som för honom var ogjordt, och de digra svårigheter som allestäds honom mötte. Stockholms stad hade kanske aldrig blifvit i stånd at uplyfta hufvudet, som han nu gör, så framt han ej då, medan ännu tid var til räddning, hade fått uti GUSTAF en så käck Skydds-Herre, en så förfigtig uprätthållare. Det var icke möjligt för en enda man, at med så få medel, som GUSTAF hade, både rycka Staden ur en annalkande uselhet, och äfven upbringa den samma i fullkomligt flor. Konung GUSTAF gjorde verkligen hvad då någon sin göras kunde; men Förlynen har förbehållit vår tid den fågnaden, at se Stockholms stad i den högd och glans, som han nu äger.

Handel och Sjöfart äro de stärkste medel för Stater och Riken at upstiga til välstånd och århålla rikedom. Genom dem vinna alla gagneliga rörelser, ja äfven sjelfva Vetenskaperna, trefnad och lif, när de med flit och förnuft idkas. Genom dem kunna de viktigaste anslag bättre än ge-

nom något annat medel utföras. Genom dem kunna klena och trångbodda Republiker förskaffa sig det aldraymnigaste öfverflöd ur de största Länders skatter, och tvårt om måste utom dem vidlyftiga Konungariket vidkännas stor brist, och til slut likna tomma skuggar.

Vid GUSTAFS ankomst på Thronen, var Svenska Handelen och Sjöfarten i ganska stort lågervall. Dets grymsinte företrädare *CHRISTIERN den Omilde*, som med så mycken nit i alla mål sökte Sveriges bästa, hade jämväl varit angelågen om att förstöra den lilla Flotta, som vi i de förutgångne bullren hade hunnit förskaffa oss (*). Hansestäderna, särdeles Lybeck, hade en rund tid förut så behändigt innästlat sig uti alla våra rörelser, att de på visst sätt voro merendels våra Herrar. De hade då skaffat sig Tull-frihet uti alla våra hamnar; brukat att hålla sina utliggare här i landet hela åren igenom, hvilka drifvit handel efter behag utan att deltaga i någon borgerlig tunga; haft sitt folk i våra Stads-Råd; idkat sjelfsvåldigt fiske på våra strander; varit förläggare uti våra Bergslager; tagit af oss vårt Tackjärn och råkoppar, ja ock ibland sjelfva rå malmen, och sålt oss den igen förådlad; fått förakteligt pris på hvad vi hade att sälja, och deremot stegrat sina varor i högsta måtton; utom åtskillig annan oordning, som dessa oblyga gäster dels fått, dels ock tagit sig lof att bedrifva. Ehuru nu något litet af detta nyssnämnda redan för GUSTAFS regering var blefvet hämmadt, återstod dock det mesta, hvilket allt likväl hann under oftanämnde Konung något när blifva athulpet, sedan Lybeck sjelf genom

---

(*) Hr. OL. CELSI K. GUSTAF d. I. Hist. I. D. p. 141.

nom olideliga betingningar och oanständigt påck gifvit dertil anledning, och spåndt bågen så hårdt, at han nödvändigt måste brista.

Det är bekant, at Lybeck hade då loven af alla de andra Hanse-städerna. Högmodiga deraf, vågade altså Lybeckarne år 1523 betinga sig, ibland andra förmåner, at ingen främmande mer än de och några at Hanse-städerna vid Östersjön, som de ville tilstådja med sig, skulle få handla på Sverige, och det tullfritt, såsom ock at man härifrån aldrig skulle segla utom Öresund, utan allenast til Lybeck och Dantzig. Betingningar, som vål Konung GUSTAF, uti Rikets betrångda tilstånd, då måste ingå, men som han dock ett par år derefter fann sig nödsakad at bryta, i anseende til den obilliga dyrhet, här öfver alt blef på en hop oundbårliga varor, såsom Salt, Humla, Klåde, Lårft, Vin, Krydder, Saltpetter, Tenn, Bly, och annat mer, hvilket alt måste hämtas utifrån. Då vardt man omtänkt, at hämta de nödiga varor ur första handen, der man nödvändigt måste få bästa köpet, hvartöre man ock beslöt en inbördes handel med Nederländerna, från hvilka sjelfve Lybeckarne togo sina flåsta varor. Nederländske fartyg började vål derpå mer och mer synas uti Östersjön och våra hamnar, men brist uppå stora Fartyg förhindrade en god tid vår egen Sjöfart dit åt Våstersjön, hvartil en hop Skutor och Båtar, som vi då än hade, voro för små och åtventyrlige. Imedlertid fortfor man här uti Sverige at handla med Nederländerna, och alt efter hand sätta mindre värde på handelen med Lybeck och de ötriga Hanse-städerna vid Östersjön. Friesländska flaggor begynte åfven synas i våra skårgårdar. Lybeck fick ej njuta sin tull-

tullfria handel mer än i Stockholm, Calmar, Söderköping och Åbo, och dess andra Bundsför-
 vanners friheter vordo inskränkte. Fulle af harm,
 förfökte då Lybeckarne at bruka våldsamma me-
 del, utrustade en Örlogs-flotta mot de Neder-
 ländska, förhöllo de Svenskas gods som de kunde
 komma åt, och hotade skilja GUSTAF vid Kronan,
 ja gjorde allt hvad de kunde at ställa upror på ba-
 nen här i Riket, och genom förlåt förkorta K.
 GUSTAFS lif. Men deras åtgård vardt frukt-
 lös, och hela vinsten här i landet den, at deras
 friheter indrogos, och både köpsvenner, varor och
 fordringar höllos qvar. Ehuru då sådant något
 derefter til en del lindrades, och det qvarhållna
 gafs igen, blefvo de dock i mistning af några vå-
 sendteliga förmåner, och återvunno aldrig sina
 förra handels-friheter. Tvårt om arbetade man
 här i Sverige allt starkare och starkare med för-
 bud och upmuntringar, at bringa Handelen och
 Sjöfarten i gång ut åt Våstersjön. Man aflyste
 derföre år 1546 all Sjöfart åt utländska orter med
 de vanliga små Farkostar och Skutor, och börja-
 de här i Sjöstäderna, sårdeles i Stockholm, Elfs-
 borg, och Östhammar, at skaffa sig större och
 dertil tjenligare Fartyg. Man skyndade på slut
 hos Kejsaren angående det nyttiga handels-för-
 bund emellan Sverige och Nederländerna, som
 så länge varit på tapeten. Och man beslöt änd-
 teligen 1550 at uphöra med all Handel på Ly-
 beck eller dess Hanse-bröder utmed Östersjön,
 och i det stället med egna Skepp söka sin förmån
 i Våsterhafvet. Den itver, de Lybske hade förr
 vilat, vändes nu omsider i förbittring: de anda-
 des ej annat än mord och Ståders undergång,
 och det var Stockholm med de här liggande Skepp
 som för all ting skulle förtöras och läggas i aska.
 Men

Men det var icke så lätt timmadt som rimmadt; vårt kåra Stockholm begick sig, och de fingo til lön en så grufvelig vedervilja, at när sedermera våra Handlande skulle utomlands föryttra någon afvel och varor, fingo de undertiden uttryckeliga förbud, at för ingen del fara dermed til Lybeck. Imedlertid började man verkligen at härifrån idka Handelen och Sjöfarten uti Våsterhavet. Man nöjde sig då icke med Nederländerna allena, utan man uprättade ock Handel på Frankrike, och man begynte äfven försöka hvad en Handel med Engeland kunde ranta. Utom des flutade man Handelsförbund med Ost-Friesland, och åt Östra sidan betingade man sig friheter i Ryssland, at handla med fördel hela det landet igenom (*).

Så stod det ungefär til med vår utrikes Handel vid K. GUSTAF den I:stes död. Man finner nu lätt, huru märkeliga fördelar vi då redan i detta mål fått genom en så klok Konungs tillskyndan, ehuru likväl åtskilligt, särdeles om des inrikes författningar til Handelens upbringande, här har måst utlämnas, til förekommande af vidlyftighet. I korthet at säga: vi fingo lindrigare pris på de Varor vi oundgängeligen behöfde, hvarigenom dyrheten i landet märkeligen aftog, och vi fingo jämväl önskeligt tilfälle til indrågtig afslåttning på våra egna tilverkningar och handelsämnen, hvarigenom penningar sedermera kommo in i landet, och många inbyggare uphjelpes til välstånd. Hu-

---

(*) E. J. TEGELS *K. GUSTAFS Historia*. Hr. A. A. v. STIERNMANS *Saml. af K. Bref, Stadg. och Förordn. ang. Sver. R. Commerce, Politie och Oeconomia I. del.* Herr J. CLASONS *Tal, om Sveriges Handels omskiften.*

Huru vida Stockholms stad den tiden hunnit komma med egen Sjöfart, eller huru många Fartyg den då kunde utrusta, derom fins ej den ringaste underrättelse i alla våra tryckta handlingar. Jag har likväl fått af en flitig Fornsammlare (*) några gamla Documenter angående denna sak, som äro ganska väl värde at blifva allmänt bekante, och som jag förmodar, Mine Herrar, at I med välbehag låren athöra.

Jag börjar nu med en Anteckning på de Fartyg, här funnos år 1557.

Thenne Effterskrefne Skiep är här nu tillstådes både widh bron och i Skåhren widh Stocholm A:o 57. then 6 Aprilis.

Först stora Skiep som tiena till Hollandh.

Hans Gammals Skiep.	Hindrich Balkz Skiep.
Påder Joenssons Skiep.	Jacob Bagges Skiep.
Trofast Olssons Skiep.	Påder Hellsingz Skiep.
Swen Montsons Skiep.	Greger Pärssons Skiep.
Hindrich Olssons Skiep.	Lars Turessons Skiep.
Oloff Erichssons Skiep.	Vbsala Skiepet.

Små Skiep eller Skutor.

Mårthen Anderssons Skiep.
 Vnge Hindrich Olssons Skiep.
 Pådher Hanssons Skiep.
 Stamme Påders Skiep.
 Hindrich Kiempes Skiep.
 Påwell Fiskiäres Skiep.
 Swen Pärssons Skiep.

Små

(*) Neml. min Broder, Assessoren i K. Antiq. Archivo, Herr BENGT BERGIUS.

Små Skutor som plåga löpa till Norbotn.

Nills Skråddares Skuta.
 Erich Pungemakares Skuta.
 Erich Porshankz Skutha.
 Erich Hindrichssons Skutha.
 Hustru Brijta Hans Skreddares Skutha.

Jag har ock en annan Anteckning af samma år, til äfventyrs uppå andra smärre Fartyg, som bruktes til Sjöfarten här uti Östersjön. Det kan ses derutaf, hvad för afsky man ännu måtte haft för Lybeck, efter samma Stad intet nämnes bland de orter som skulle besökas.

*En ordningh oppå Skieppen i Stockholm
 A:o 1557.*

Till Dantzig.

Oloff Erichzons Skiep.
 Trofaste Olssons Skiep.
 Jacob Bagges Skiep.
 Hindrich Kempes Skiep.

Till Koningzbårgb.

Märthen Anderssons Skiep.

Till Strålsundb.

Vnge Hindrich Olssons Skiep.

Till Rostock.

Swen Pårlsons Skiep.

Till Wismar.

Greger Pårlsons Skiep.

Till Rijga.

Pådher Jacobssons Skiep.
 Påwell Fijfskiars Skiep.

Till

Till Reffle.

Hindrich Kempes Skiep.

Erich Pungemakares Skiep.

Till Flensborgh.

Pådher Hanssons Skiep.

Sedan har jag at lämna ett fullständigare Document af år 1559, som icke allenast utvisar Stockholms stads Handels-Fartyg, utan ock alla de öfrige Stådens här i Riket, så väl til dessa Fartygs storlek och låst-tal, som de derpå utgående varor, jämte de orters utlåttjande, dit de skulle affärdas.

En ordningh på alle Siöstäders Skiep här i Rijket små och Stoorä, och på hvad orther the i thenne tillstundande Sommar (efter som Ståderne beleswadt hafwe nu vthi Samtingz marcknadt) segla skole, doch stelt på Kongl. Maij:ttz nådige behagh A:o 1559.

Till Bråwafsze.

140	}	-	Jöns Anderssons	} Skiep. Spiror Master Weedh.	vthförandes (*)
140		Lå-	Påder Jonssons		
180		fter	Hans Gammals		
140		-	Lasse Gammals		

Till

(*) Jag har här at meddela ett gammalt Document, som visar, til hvad pris en del af dessa utgående varor at utlänningarne såldes, hvilket förtjenar at blifva allmänt, i anseende til dess skiljaktighet med Wastena Ordinantien af d. 11. Apr. 1555, som finnes i Herr v. STIERNMANS *Commerce-Politie-och Oeconomie-Samling* 1. del. p. 133.

Thetta år Kongl. Maij:ttz vår nådige Herres alswarlike willie och befallningh, att tesse effterschrefne

Till Amsterdam.

70	Lå-	Swen Monfsons	} Skep	Maft. Spiror
70	Ister.	Michell Gregerfsons		Bocksk. vedh

Till Dantzicke.

50	-	Trofaſte Olofzons	-	Jern.
50	Lå-	Olof Erichfsons	} Skep.	
40	Ister.	Swen Påderfsons		Stongiern.
40	-	Oloff Porshankz	-	Smör Tran.

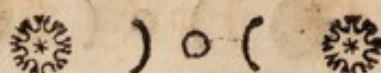
B

Till

*landske pertzeler Skole så sellias the fremmande, som
här effter följier A:o 1559.*

Trånfatet	-	-	-	50	M:kr.
Smör tunnan	-	-	-	36	M:kr.
Lax tunnan	-	-	-	24	M:kr.
Ahl tunnan	-	-	-	24	M:kr.
Siel Speck tunnan	-	-	-	22	M:kr.
Clar talgh Skippundet	-	-	-	40	M:kr.
Rughe talgh Skipp.	-	-	-	32	M:kr.
Ister Skippundet	-	-	-	32	M:kr.
Kökenfett Skipp.	-	-	-	30	M:kr.
Gildé Elgzhudar deckret	-	-	-	120	M:kr.
Vnge Elgzhudar deckret	-	-	-	70	M:kr.
Oxehudar deckret	-	-	-	40	M:kr.
Koohudar deckret	-	-	-	24	M:kr.
Bothen Hudar deckret	-	-	-	24	M:kr.
Kalfskin deckret	-	-	-	2	M:kr.
Fährskin deckret	-	-	-	3	M:kr.
Stora Bockskin deckret	-	-	-	15	M:kr.
Medelmätte Bockskin deckret	-	-	-	10	M:kr.
Små Bockskin deckret	-	-	-	8	M:kr.
Stoora Getskin deckret	-	-	-	7	M:kr.
Medellmätte Getskin deckret	-	-	-	5	M:kr.
Små Gethe skin deckret	-	-	-	4	M:kr.
Stångiern Skippundet	-	-	-	20	M:kr.
Ofsmundziern Låsten	-	-	-	126	M:kr.

Till Lybeck.

40	} Låster.	- -	Matz Pårfsons	} Skiep.
40			Erich Porshankz	
40			Jöns Ålenningz	
30		- -	Hindrich Balkz	

Till Restock.

30 Låster - Påder Matzons Skiep. Jern.

Till Flensborgb eller Kijbl.

30 Låster - Oloff Gregerfsons Skiep, Jern.

Till Narfwen.

18 Låster - Påwell Fiskiares Skiep. Masur, Salt.

Till Kiöpenhafn.

30 Låster - Erich Nillfsons Skiep, Jern.

Till Wijborgb

Ähro förordinerade 10 Skutor medh Salt och andra waror som Ryfsarne tienlige äro.

*Aff Geffle Stadh.**Till Bråwasse.*

120	} Låster.	Oloff Knagges	} Skiep.	Master, Spi-
80		Anders Jacobfsons		ror, Sågedel.
80		Påder Smedhz		Weedh.

Till Amsterdam.

70	} Låster.	Påder Anderfsons	} Skiep.	Sågedelar.
60		Lars Anderfsons		Leckte.
40		Jöns Jönfsons		Wedh Bockfk.

Till Lybeck.

60	} Låster.	Påwell Ångermans	} Skiep.	Jern.
16		Pådher Olfsons		Sågedelar.

Till

Till Dantzick.

40	} Lå- fter. 20 20	Jöran Matzons	} - - Jern, Speck, Skiep. Bockskin Så- gedelar.
40		Bertill Larfsons	
20		Lasse Tomefsons	
20		Nills Hansons	

Till Strålesundh.

20	} Lå- fter.	Pådher Irrtz	} Skiep. Jern. Sågedelar.
16		Lasse Skråddares	

Till Kōningzbärgh.

30 Låfter - - Påder Matzons Skiep - - Jern.

Till Kijbl.

16 Låfter - Oloff Larfsons Skiep Jern, Sågedelar.

Till Wijborgh

Ähre förordnade 3 Skutor medh Sallt.

Aff Oregrundz Stadh.

Till Hollandh.

50 Låfter - Påder Håkenfsons Skiep, Lechte, Så-
gedelar, wedh.

Till Dantzick.

20 Låfter - Påder Clemetzons Skip, Jern, Trån,
Speck, Smör.

Till Strålesundh.

20	} Lå- fter. 12 10	Oloff Pårsons	} - Jern Skep. Sågede- lar.
12		Clemet Erfsons	
10		Gudmund Simonfsons	

Till Kijbl.

10 Låfter - Willam Markusfsons Skiep, Jern.

Till Wijborgh

Ähre förordnade 3 Skutor.

Aff Elfzborgz Stad.

Till Frankrike.

200	]	-	Oloff Tomefsons	]	
200	]	-	Swen Nillfsons	]	
120	{	Lå-	Anders Nillfsons	{	Skiép, theras vth- förning anamma the i Norgie.
100	{	fter.	Nills Smedhz	{	
140	{	-	Jakob Arfwidzons	{	
70	{	-	Berge Gunnarfsons	{	

Till Holland eller Frisland.

200	]	-	Gunnar Larfsons	]	
70	]	-	Lasse Olfsons	]	
40	]	-	Helge Hööckz	]	
40	{	Lå-	Ingemar Andersf.	{	Skiép, och åre tef- se gamble Skiép och taga theras vthförning i Norije
40	{	fter.	Matz Bengdtfsons	{	
50	{	-	Arfwidh Anderfsons	{	
36	{	-	Berge Pårfsons	{	
50	]	-	Påder Anderfsons	]	

Till Wijborgh

Ähre förordnade 3 Skutor medh Salt och en
till Stoekholm medh Skapfisk.

Aff Nykiöpingz Stadh.

Till Lybeck

20 Låster - Tore Bengdtfsons Skiép, Smör, Hu-
dar, Jern, Bockfisk.

Till Wijborgh

Ähr förordnad en Skuta.

Aff Suderkiöpingz Stadh.

Till Lybeck.

36 Låster - Herman v. Bergens Skiép. Jern, tallgh,
Ister, Kåkefett.

Till

Till Dantziche.

20 Låst. - Påder Nillssons Skiep, Jern, Smör, Ister.

Till Rostock.

16 Låster - Hindrich Jacobsson, Sågedelar.

Till Wijborgh

Ähre förordnade 2 Skutor.

Aff Norkiöpingz Stadh.

Till Lybeck.

20 Låster - Oloff Anderssons Skiep, Jern, Trån,
Speck, Bockskin.

Till Dantziche.

12 Låst. - Erich Knutzons Skiep, Jern, talgh, speck,
Kiökefett, ister.

Till Wijborgh

Ähre förordnade 3 Skutor.

Aff Westerwijkz Stadh.

Till Rostock.

18 Låster Anders Nillssons Skiep, Sågedelar,
talgh, hudar.

Till Skåne Fisket.

8 Låster Vnder Skåningz Skiep.

Till Wijborgh

Ähr förordnad en Skuta.

Aff Westeråhs Stadh till Wijborgh

Ähre förordnade 2 Skutor medh the waror
som Ryfsarne tienlige ähre. (*)

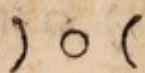
B 3

Aff

(*) I K. GUSTAFS bref til Joen Olsson och Botwed
om Köpmanshandelen och seglation d. 31. Jan. 1550
specificeras de förnämsta härifrån til Ryfsland utgåen-

Aff Arboga Stadh till Wijborgh

Ähre förordnade 2 Skutor medh then deel
Ryskerne tienlige ähre.

Aff

de varor, neml. Läder, Järn, Salt, Koppar, Utter-
Bäfver-Råf-och Hare-skin; såsom ock de Ryska
varorna, neml. Zoblar, Grå-skin, Vax, Lin, Ham-
pa, Låft, Kamlott, Kōjel, Ryske Hudar, Valmar
&c. Här kan följande Document få rum, som jag
ej finner tilförne tryckt:

*En underwifsningh huru Rydzarne sällia theas wah-
ror i Wijborgh A:o 58.*

Ett Skieppund wax för	-	160 M:k.
Ett Skieppund Talgh	-	35 M:k.
Ett Skieppund Lijn	-	65 M:k.
En decker Huite Jufftor	-	35 M:k.
Torre Hudar En decker Torre hudar	-	20 M:k.
Rydze Hudar Ett Hundrat för	-	60 M:k.
Kalfskin Etthundrat för	-	15 M:k.

Item Tyska wabrorna gella som här effter skrifwit ståår

Bryggesk Lakan Stycket för	-	120 M:k.
Engelsk Lakan Stycket för	-	100 M:k.
Munster Klådhe Stycket för	-	55 M:k.
Sallt, En Låft Salt och 12 Skieppor		
Rewellske i Låsten	-	70 M:kr.
Ett Skiepp. Plåtekoppar	-	150 M:kr.
Ett Skiepp. Ketzle Koppar	-	190 M:kr.
Ett Skiepp. Bly	-	40 M:kr.
Ett Skieppundh Jerltråd	-	150 M:kr.
Ett Skieppundh Messingztråd	-	200 M:kr.
En Låft Silldh	-	150 M:kr.
En tynna Honingh	-	40 M:kr.
Ett Skieppundh Teen	-	140 M:kr.

*Item hafwa Rydzarne i Wijborgh ofwer 500 faath
Talgh huart faath holler 4 Skieppundh.*

*Item 400 Klockor wax huar Klocka om 4 Skieppundh,
förutthan allehanda Skinwabrur, Lijn Hampa och
myckiet annat, huillket man icke får weta, effter
the willia icke Skippat upp, för än Kiöpmennerne ä-
re tillstades.*

Aff Kiöpingz Stadh till Wijborgh

Ähro förordnade 2 Skutor medh the waror
som Rylsarne tienlige ähro.

Och ändteligen har jag ock ett tåmmeligen
fullständigt Document angående Stockholms Stads
Sjöfart för år 1560, som var Konung GUSTAF
den 1:stes döds-år. Man finner deraf, huru märkeli-
gen antalet då ökt sig på de stora Fartygen se-
dan föregående året. Men hvarföre lå många här
uteslutas af dem, som på förra årets förteckning
stå, har jag nog svårt för at låga, lå vida sådant
kan ha härrört af åtskilliga omständigheter, och
det ej gerna går an at hjelpa sig fort med giss-
ningar. Documentet är det som nu följer:

*En ordningh på the Skiep i Stockholm å-
re uppå huad orth the i thenne till-
kommande Sommar A:o 1560 segla skole.*

Till Frankrijke och Brouage.

200 ¹	-	Skippare Jon Nillsn på Hans Gammals Skip thz Nya.
180	-	Skippar Pår Grönskalle på Gammals Skip thz andra.
140	Lå- ster.	- Skippar Hans Pålssn på Hans Gammals Skip thz tredie.
200	-	Knut Erfsn Skipr. på Pår Jonssons Skip thet nya.
1		Vthförandes, Master, Spiror, wedh.

Till Amsterdam.

140 ¹	-	Skipar Pår Mårtensson på Pår Jons- sons Skip thet gamble.
80	-	Skippar Matz Markusson på Trofast Olofzons Skiep.

150 | Lå- Skippar Clemet Erfson på Oloff Ers-
 | ster. fons Skiep.

150 | - Skippar Erich Mörk på Swen Mons-
 | fons Skiep.

70 | - Skippar Hans Erfson på Jöns Anders-
 | fons Skiep.

Vthförandes, Lechter, wedh, Stångiern,
 Smör, Bockar.

Till Engelandb.

70 Låster - Skippar Jöns Olsson medh sitt egit
 Skiep.

Vthförandes Ofsmundz Jern, Stångiern.

Till Dantzich.

50 | - Wittingh Monfsons Skip.

50 | - Jacob Larfsons Skiep.

70 | - Swen Pårfsons Skiep.

40 | Låst. Oloff Porshankz Skiep.

40 | - Pär Grönskalles Skiep.

40 | - Bengdt Vthanbys Skiep.

30 | - Hindrich Anderfsons Skiep.

Vthförandes, Ofsmundziern, Stångiern,
 Tråån, Håstar.

Till Lybeck.

30 Låster - Erich Nillfsons Skiep.

Vthförandes, Ofsmundziern, Stångiern, Hudar,

Till Rostock.

30 Låster - Påder Matzons Skiep.

Vthförandes Ofsmundziern, Stångiern.

Till Kōningzbārgb.

30 Låster - Myntemåstars Skutan.

Vthförandes Ofsmundziern, Stångiern, Håstar.

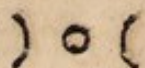
Vi hafva nu sedt, til hvad högd Stöckholms Stad hade upbragt sin Handel och Sjöfart på utrikes orter vid K. GUSTAF den 1:stes sista Regements år. Men man vet deraf icke, huru rik Staden då var uppå Borgerkap, som idkade Handel här hemma. En omständighet likväl, som torde vara vörd at veta, och hvarom jag århållit uplysning af ett annat gammalt och tillförlåteligit Document, som jag nu likaledes, med Edert tilstånd, Mine Herrar, vil meddela.

En ordningh på Kiöpenenskapen uti Pertzelewijs som borgarne I Stockholm, sigb emellan beleswat hafwe att förhandle, uti thenne tillkommande Sommar Anno 1560 och huru monga under huar pertzedell blifwa Skulle, Doch stelt opå Kongl. Maj:ttz nådigste behagh och höghe betenkande.

*Ofsmundziern, Stångiern,
Plåtekoppar, Ketzlekoppar.*

Jöns Anderfson.	Erich Nillfson.
Hindrich Olfson.	Engelbrecht Larfson.
Anders Olfson.	Måns Hinderfson.
Pådher Jönfson.	Lasse Gregerfson.
Pådher Clemetzon.	Bengdt Vthanby.
Gert Skråddare.	Hans Schilling.
Berent v. Hamborgh.	Nills Schrifware.
Eraasmus Skonungh.	Gunnar Olfson.
Påfwell v. Ydrecht.	Oloff Erfson.
Matz Påderfson.	Markus Bengdtfson.
Hindrich Balck.	Påwell Saffe.
Nills Anderfson.	Erich Porshank.
Vnge Hindrich Olfson.	Swen Pårfson.

Store Jöns Olsson.
 Pår Matzon.
 Michell Gregerfson.
 H. Maria Oloff Svens-
 sons.
 Joen Erichzon.
 Erich Frantzson.
 Pådher Jacobfson.
 Söfringh Frothe.
 Jöns Frothe.
 Hans Moghe.
 Vnge Erich Jacobfson.
 Gamble Erich Jacobfson.
 Jacob Kock.
 Michell Bengdtfson.
 Pår Olsson.
 H. Karin Harald Olffons.
 Bryniel Larfson.
 Berge Elefzon.
 Markus Anderfson.
 Philpus Pårfson.
 Sigfridh Waffur.
 Germund Jonfson.
 Jacob Pårfson.
 Hans Olsson.

Sigfridh Nillfson.
 Knut Rafwallfson.
 Gerligh v. Emden.
 Lasse Jonfson Vgla.
 Matz Olsson.
 Frantz Hindrichzon.
 Swen Månfson.
 Swen Jonfson.
 Knut Porshank.
 Jacob Larfson.
 Michell Olsson.
 H. Anna Lasse Pår-
 sons.
 H. Emerentia.
 H. Margareta Hans
 Pårffons.
 Mårthen Nillfson.
 Simon Anderfson.
 Pådher Hansfson.
 Staffan Hansfson.
 Lasse Magge.
 Vnge Hans Krank.
 Tomas Biörensön.
 Renholt Bertillfson.
 Hans Grooth.

*Smör, Thrån, Speck, Lax, Geddor, Oxehu-
 dar, Koobudar, Bockar.*

Hans Fårdell.
 Hans Gammal.
 Lasse Gammal.
 Oloff Knutzon.
 Matz Larfson Lur.
 Store Jöns Hinderfson.
 Erich Hinderfson.
 Mårthen Matzon.

Hendrich Kamp.
 Keel Olofffson.
 Gamble Lasse Hindrich-
 zon.
 Erich Påderfson.
 Vnge Mons Olsson.
 Mårthen Anderfson.
 Eskill Larfson.

Las-

Lasse Frijs.
 Michill Simonson.
 Oloff Michellson.
 Michel Olsson i porthen.

Jacob Iwarsson.
 Erich Erichzon.
 Anders Olsson Swar-
 ter.

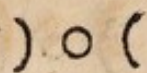
*Silld, Tårsch, Strömmingh, Kiött, Spanmåbl,
 Getskin, Samfongh, Klockewerck, Kalfskin.*

Greger Hinderfson.
 Nills Jacobfson.
 Jöns Swensson.
 Lasse Erichfson.
 Markus Markufson.
 Vnge Lars Hinderfson.
 Bertill Larfson.
 Lasse Hinderfson Bad-
 stugkarl.
 H. Gunill Erich Lars-
 sons.
 Eskill Bockmans.
 Palle Pårfson.
 Hindrich Pårfson.
 Anders Hansson Broms.
 Matz Skreddare.
 Matz Jacobfson.
 Hindrich Anderfson.
 Påder Schrifware.
 H. Brijta Snellewijkz.
 H. Marit Jacob Michell-
 sons.
 Vnge Nills Jönfson.
 Mårthen Jönfson.
 Tomas Hinderfson.
 Hans Skaffare.
 Matz Ångerman.
 Lasse Michellfson.
 Påwell Fiskiare.

Michell Larfson.
 Michell Nillfson.
 Lasse Larfson.
 H. Marit Jon Erfsons.
 Erich Pårfson Korp.
 Pår Waffefson.
 Lasse Höök.
 Staffan Erfson.
 Germund Anderfson.
 Eskill Anderfson.
 Måns Erfson.
 Pelle Pårfson.
 Jöns Jönfson.
 Michell Erfson.
 Knut Olsson.
 Erich Mörck.
 Lasse Skrifware.
 Michell Kotte.
 Lasse Nylenningh.
 Jacob Spilare.
 Oloff Larfson.
 Måns Påfwellfson.
 Vnge Jöns Jonfson.
 Jon Hellfingh.
 Pådher Skreddare.
 Pår Larfson.
 Lars Westgiöthe.
 Vnge Nills Jönfson.
 Håkon Olsson.

Knut

Knut Erichzon.
 Nills Nillsfon.
 Påwell Olsson.
 Anders Hinderfon.
 Eskill Olsson.
 Erich Larsson.
 Matz Frantzson.
 Michell Olsson.
 Påder Bengdtsson.
 Herman Mølmare.
 Sigfridh Klafson.
 Vnge Matz Pårfon.
 Jacob Torfwe.
 Oloff Olsson.
 Isak Larsson.
 Bengdt Brøms.
 Tomas Ingefson.
 Matz Jønsson.
 Oloff Matzon Brøms.
 Staffan Sigfridzon.
 Jøns Markufson.
 Pår Mårthenfon.
 Nills Larsson.
 Frantz Pårfon.
 Vnge Matz Olsson.
 Tomas Hinderfon.
 Bertill Monfson.
 Hindrich Gotse.
 Jøns Ålenninge.
 Erich Nillfon Nylenn-
 ninge.
 Måns Olsson.
 Hans Krank gamble.

Lille Mårthen.
 H. Anna Christophers
 dotter.
 Jacob Wårdschrifware.
 H. Barbara Oloff Påls-
 fons.
 H. Anna Gynthe Swens-
 fons.
 Eskill Påwellfon.
 Vnge Jøns Jønsson.
 Jøns Tomelson.
 Pår Hellfingh.
 Bertill Tomelson.
 Markus Hinderfon.
 Pår Olsson.
 Matz Halls.
 Jacob Jonfson.
 Lasse Monfson.
 Michell Rawallfon.
 Simon Olofffon.
 H. Brijta Lasse Finnes.
 H. Barbara Greger Skin-
 nars.
 Erich Simonfson.
 H. Anna Skippar Ols-
 fons.
 Jacob Pijhl.
 Erich Olsson.
 Lasse Hinderfon.
 Oloff Pårfon.
 Pår Anderfon.
 H. Anna Hans Eskills-
 fons.

Här åge vi nu vål den fullftåndigaste kun-
 fkap om Stockholms förnåmare Borgerfkap från
 me-

meranämnde tid, som vi någonfin kunna begära, i det vi nu vete icke allenast deras antal i allmänhet, utan äfven hvar och en Handlandes namn. Vore här nu en likadan anteckning på alla då varande Handtverkarne, som hade egna verkstäder, så kan jag ej se, hvad vidare ljus man om Borgerskapets talrikhet skulle med skäl kunna åska, så vida den tidsens Magistrat är redan längesedan bekant(*). Jag har väl ej än råkat på någon så omständelig anteckning, som just utvisar, hvad hvar och en Handtverkare hetat, och om jag den skulle träffa, så droge jag dock betänkande vid att nu låsa den samma up, sedan jag redan till äfventyrs missbrukat Edert tålmod, Mine Herrar, med så många och torra namns upräknande. Men deras antal kan jag dock något när upgifva, utur en kort anteckning från samma tid, som I torden tillåta att jag som hastigast framlämnar. Jag bör förut anmärka, att med Ämbeter här ej annat kan förstås, än Måstare som hade egna verkstäder.

*Mantahl på alle Embeter i Stockholm
Som ingen Kiöpenkap bruuka utbän
leswa af theras Embeter A:o 1560(**).*

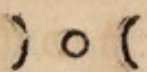
Gulldsmedhz Embeter åre	-	-	11.
Skomakare Embeter åre	-	-	17.
Skreddare Embeter	-	-	10.

Skin-

(*) J. G. RÜDLINGS *Supplement til det i Flor stående Stockholm*, p. 604. seq.

(**) Uti Mandatet om Köphandelen d. 4. Apr. 1546. nämnas, utom dessa här anförda Handtverks-Ämbeten, äfven *Taske*makare, *Sadel*makare, *Glas*makare, *Koppar*slagare och *Plåten*slagare; och uti Ordinantzen om Stockholms Stads byggning 1557 nämnas jämväl *Bryggare*.

Skinnare Embeter	-	-	14.
Kiötmånglare Embeter	-	-	8.
Smede Embeter	-	-	15 (*).
Kangiutare Embeter	-	-	2.
Grytegiutare Embeter	-	-	3.
Snickare Embeter	-	-	2.
Bagare Embeter	-	-	5.
Beltare Embeter	-	-	3.
Fiskiare Embeter	-	-	10.
Tunbindare Embeter	-	-	6.
Bardskierare Embeter	-	-	3.
Öfverskierare Embeter	-	-	2 (**).

Vi blifva af alt detta i stånd, Mine Herrar, at något när kunna säga Stockholms styrka för 200 år sedan, hvad dess Borgerisksaps talrikhet och rörelser beträffar. Nu blifver det lätt, at deremot jämföra vår Stads närvarande styrka i samma mål, och för ögonen visa, huru mycket längre den samma i vår tid är kommen. Men min inkränkta tid skulle ej på långt när räckta til, om jag ville så noga gå dermed til verka, som med det föregående. Huru skulle jag väl hinna, at på det lätt, som här ofvanföre skedde, lämna en omständelig förteckning, på ej allenast Stockholms, utan ock alla de öfriga Rikens Sjö-ståders, nu varande större och mindre Fartyg, til deras Låstetal, deras Redares namn, de orter de affändas til, och de laddningar hvarmed de utrustas? Jag finge då icke stadna med tankarna vid så liten rymd,

---

(*) I nyssnämnde Mandat om Köphandelen omröras 3:ne särskilde slags Smeder, neml. *Klensmeder*, *Grofsmeder* och *Kniffmeder*.

(**) I Skrå-Ordningen för Skråddare-ämbetet i Stockholm 1536 blifva ock alla *Öfverskärare* i Stockholm uttryckeligen inbegripne.

rymd, som här emellan och Frankrike, den våra Förtåder höllo för verkligen stor; jag finge vist sträcka dem mycket längre, ej allenast til Turkar och Greker, utan ock ända til Inder och Antipoder. Dit våga vi oss ut, och förse oss ur första handen med åtskilliga varor, dels til våra egna behof, dels ock til salu åt utländningar, med märkelig vinst och ränta. Bara Stockholms Stads Rederier ägde för 9 år sedan 131 Skepp af åtskilliga slag under och af 100 Låfters storlek, 47 dito emellan 100 och 200, 17 dito emellan 200 och 300, samt 3 dito öfver 300 Låfters storlek (*), och sedan den tiden hafva väl des 4 Skeps-varf frambragt många flera. Nyttjas ej alla dessa Skepp til varors fortbringande från och til våra egna hamnar, så nyttjas de dock til at gå för frakter emellan främmande länder med våra Redares märkelige båtnad: Ett grep, som våra Förtåder hvarken förstodo eller kunde verkställa.

Äfvenleds ville det icke på en kort stund låta sig göra, at upräkna alt denna Stadsens Handlande Borgerkap nu för tiden, när deras antal så stigit, at allenast Fabriqueurer och Manufacturisterne äro en god del flere, än alla de Handlande för 200 år sedan. Det låter vara nog, at upgifva en liten summarisk förteckning på Stockholms nu varande Borgerkap, på samma sätt som jag nyss gjorde med Handtverkarne i K. GUSTAFS tid. Stockholms Stad äger nu af Borgerkap (**)

20

(*) Hr. CL. GRILLS Tal om *Sjöfartens nytta och förmon för Riket*, i synnerhet då han drifves med hembygde och utur egne Hamnar utrustade Skepp, p. 16. f.

(**) I denna förteckning äro inga uptagne af alla de Handtverkare, som sortera under Hallen.

20 Stånds-Personer och Bruks-Patroner.	4 Gulddragare.
100 Großhandlare.	16 Kopparslagare.
230 Fabriqueurer och Manufacturister.	9 Urmakare.
58 Siden-och Klådes- handlare.	2 Pitscher · stickare.
62 Handlande med di- verse varor.	48 Perukmakare.
11 Spannemåls-handla- re.	15 Kårsnårer.
138 Håkare.	13 Knapp-makare.
68 Kryddekråmare.	16 Snörmakare.
33 Tobaks-handlare.	35 Klen - och Pistol- Smeder.
16 Linkråmare.	13 Tenngjutare.
13 Järnkråmare.	34 Hoffslagare.
30 Lärftskråmare.	9 Bläckslagare.
8 Hattstofferare.	11 Sverdfejare.
11 Måklare och Skeps- Clarerare.	5 Måsfingslagare.
4 Bokhandlare.	23 Bokbindare.
44 Vinskänkar.	14 Handskemakare.
13 Säckerbagare.	18 Färgare.
22 Caffé-kokare.	56 Snickare.
17 Tracteurer.	19 Glasmåftare.
5 Destillatorer.	11 Samskmakare.
48 Bagare.	11 Carduans-makare.
105 Bryggare.	5 Kläckgjutare.
113 Skräddare.	17 Hattmakare.
131 Skomakare.	26 Sadelmakare.
11 Bildthuggare.	13 Murmåftare.
18 Garfvare.	7 Stenhuggare.
21 Målare och Contre- faijare.	12 Byggemåftare.
54 Guldsmeder och Ju- velerare.	15 Vagn-makare.
	12 Gördelmakare.
	11 Gelbgjutare.
	4 Borstbindare.
	8 Segel-sömmare.
	5 Badare.
	44 Slagtare.
	18 Repslagare.

27 Tunnebindare.	15 Svårfvare och Bläck-
14 Kakelugnsmakare.	makare.
38 Fitkköpare.	7 Förgyllare.
4 Notfiskare.	2 Vaxstapelmakare.
10 Nålmakare.	199 Coopvaerdie-Skep-
11 Stolmakare.	pare.
7 Plåtflagare.	20 Skut-Skeppare.
6 Kam-makare.	39 Mjölhare.
2 Kniffmeder.	75 Trågårdsmåstare.
19 Linvåfvare.	3 Skärflipare.
3 Pumpmakare.	81 Skoflickare.
2 Pergaments-makare.	1 Bomullsvadd-ma-
8 Slipare och Stålsli-	kare.
pare.	19 Hyrkuskar.
3 Guldflagare.	80 Åkare.
3 Spårmakare.	5 Skorstensfåjare.
1 Korgmakare.	20 Vindragare.

Hvem ser nu icke ikilnaden i detta mål emellan K. GUSTAF *den 1:stes* och vår tid, och huru ansefningen Stockholms stad på dessa 200 åren i den delen tiltagit?

Studier och Vetenskaper räknas med fog för betydande hufvudpelare i hvart och ett välbestäldt Regemente. De vanvördas väl ofta af den blinda, fåkunnoga och vidskepelige hopen, men förlora aldrig sitt värde i de öfrigas finnen, som antingen redan smakat deras sötma, och förfarit hvad de kunna uträtta, eller ock med en ådel huglek och böjelse börjat kampa mot okunnighet, och årna upstiga til visdom. Vår kalla Nord har väl aldrig varit obeqväm til deras trefnad, ånskönt genom de förra tidernas fel alt för

föga framsteg uti bokvett och fria konster märktes. Dessa blefvo då merendels förqvafde, dels af de ståndiga in-och utvärtes oroligheter, som föranlåtо folket at blott sköta vapnen och rådda sig ur våda, dels utaf brist på all gagnande upmuntran, dels ock medelst Påfviska stolens förderfveliga Stats-grep, at med flit alltid bibehålla okunnigheten i görligaste måtton. Det var altå intet underligt, at Gudalåran, handhafd af olärda och lastfulla Munkar, i en fäselig måtto vrängdes och fördunklades medelst människo-funder och grål, syftande förnämligast på inkomster för Påfve och Klerkeri, utan synnerligit afseende på Församlingarnes välfärd; At Förnuftet aldrig vardt upöfvadt, utan igenom klyftiga hjernskott, konstprat och ordatråtor förbrylladt; At lätt-trogenhet, dumhetens afföda, tog til at härka öfver alt med mörker och villo samt oredighet i begrepen, och at en feg obekymmerfämhет lämnade den ädlaste kunnist och slögd uti tråde och förakt; At både allmänna och enskilda Hushållningen vråktes i lågervall; At Stats-kunskapen var snöplig, i det man knapt visste tilståndet hos grannarna, mycket mindre i de längre aflågsne Stater; At sjelfva Fäderneslandens Historia var mager och med mycken inblandad oriktighet bortskåmd, förtäljandes, i stället för märkeliga fäker och bedrifter, som kunnat upmuntra til mandom och dygd, merendels antingen Regenters och annat folks gifmildhet emot Kyrkor och Kloster-personer, såsom enkannerligen lofvärdig framför alt annat i verlden (*), eller ock orimliga fabler och munk-

---

(*) Vår fordom berömdе J. SCHEFFERUS yttrar sig här om sålunda, uti Företalet til ISRAEL ERLANDI *vita S. Erixi: Fuit tum id tempus, quo habebatur nihil memorabile, nisi quod peculiariter spectaret ad reli-*

munk-fladder, som tjente allena til vitterhets vanhedrande och förtagande af all god smak; At Naturens alster och verkningar voro fördolda och med inga rön eller undersökningar lagde i ljuset; At de Mathematiska Vetenskaperna lågo samteligen i en plötslig oreda, vanhåfd och förgåtenhet, til den grad, at äfven Räkne-konsten saknade behörig skötsel; At en smakelig Architecture, Målarekonst och Bildthuggeri aldrig frågades efter; och så vidare med de öfrige Vetenskaper och fria konster.

Sålunda stod här i den delen til, när K. GUSTAF ERICSSON annamade Riks-styrelsen. Sannerligen en ofantelig rymd för denna uplysta och hulda Lands-Fadrens omtanka; men en rymd, som han likväl vågade sig åstad på, görandes alt hvad möjligt var i då varande bistra och förvirrade tider. Det är väl sant, at des åtgärd ej beledsagades af så lysande framgång, som i nästföljande tidehvarfven en GUSTAF ADOLPHS, en CHRISTINAS, en CARL d. XI:tes, en FREDRICHS och en ADOLPH FREDRICHS; men så kan dock ingen neka, at den ju var mycket betydande, och förtjenar at med tynnerligt beröm ihogkommas. I årindren Eder, Mine Herrar, huru vår store GUSTAF, vid des Regimentes början, harmades öfver at ej

C 2

fin-

---

gionem. Condere templa & coenobia, instituere collegia sacerdotum atque monachorum, locupletare redditus Ecclesiarum, bona sua dividere inter homines Missæ ac altari servientes, justis interim hæredibus neglectis, censebatur unicum, quod posteritati per litterarum monumenta esset commendandum. Nimirum qui scribebant, monachi aut sacrificuli plerique erant, quorum serviebat commodis, ne quæ alia crederentur probe laudabiliterque facta.

finna någon nyttig Bok här i Riket, mer än en enda liten Dansk Bønebok (*), då likväl 40 år hade förlupit, sedan Boktryckare-konsten inkommit; Huru mån han derföre var at skaffa några fram, hvaribland Nya Testamentet på Svenska var af de första, och utkom år 1526; Huru han upfökte och nyttjade de få ämnen, här då funnos, som något vinlagt sig om Studier; huru han sedan förskref genom Doct. LUTHERUS och MELANCHTON, såsom ock genom sina utrikes staddet betjenter, skickeliga utländningar, at fylla bristen, åskandes, som märkeligit är, vid ett slikt tillfälle äfven någon, som kunde räkna och vara til tjenst vid upbörderna; huru han tillika affärdade Svenska ynglingar til utländska Akademier, för at inhämta nödig lärdom; Huru han äfven var sorgfällig om at få uprätta Skolar och Lärarhusen här hemma; och huru han ändteligen gaf sina Kongelige Söner en förträffelig upfostran, och dymedelt lämnade underfåtarne ett upmuntrande efterdöme, at sätta värde på Studier och Vetenskaper, o. s. v.

Jag ville, om denna stunden vore mindre inkränkt, bjuda til at i det nogaste visa egenteliga beskaffenheten och tilståndet af hvar och en Vetenskap för sig vid K. GUSTAFS sista Reg-

ge-

(*) *Vårfrutiden* kallad; se Hr. O. CELSI Intråd. Tal p. 14. Denna Bok hade Caniken i Lund CHRISTIERN PEDERSEN låtit trycka i Paris år 1514 under titel af *Vor Frue Tider*, och innehöll ibland annat, efter denna Canikens egna sedermera gjorda bekänneelse, *de Fjertegen oc Fabel, som Menniskene haffue opdichtet oc drömet, at man skulle leffue, som de Helgene gjorde, oc der med fortiene Hiemmerige, oc med deris egna gode Gerninger*: Se *Danske Magazin* I. Bind p. 42.

gements år; äfven som jag ock derjemte ville gerna föreställa deras i vår tid befintliga tilstånd, för at såmedelst låta se, huru märkeligt skiltång här emellan dessa nämnda Tidehvarfven finnes, så väl i det ena målet, som i det andra. Men som ett slikt nagelfarande skulle blifva alt för långsamt, måste jag nu med flit gå de flästa Vetenskaper förbi, och vara nögd, at allenast få stadna något litet vid Medicinen, eller den Vetenskap, som jag utvalt til mitt dageliga yrke.

Ehuru denna vetenskap verkligen är en af de äldraoundgängeligaste för det bräckeliga Människo-slågtet, hos hvilket sjelfva Naturen inplanterat kärlek för lif och sundhet, så vitna likväl våra Handlingar, at den ej allenast uti äldsta, utan ock hela Medelåldren, ja ända til K. GUSTAFS tid, handterades med en ömkansvård grothet och vårdslöshet. Långt ifrån at vara bygd på riktig förfarenhet och rön, grundade den sig gemenskapen på lösa tågner, blindt vågspel och fördömligit skräck. Nog kunde det ibland hända, at man i utvårtes krämpor och skador råkade på något hjälpeligit botemedel uti en Ört, som man gissade vara nyttig, eller en Salfva, som man hörer på måfå, hvarvid likväl brist uppå handlag och konstgrepp förorsakade ofta både plågor och lyten; Men sållan eller aldrig kom man til rätta med at bota invårtes sjukdomar: ty man var allmänt okunnig om deras grund och orfaker; Man vilste ej deras sårskilda kännemärken, och kände ej deras art och myckna föränderlighet efter vissa Stadier; Man frågade ej efter Patienternes ålder, temperamenter, diét och förda lefnadsfätt; Man hade ej ransakat kroppens inra delar, och måste altså ständigt famla om de invårtes sjukdomars

fåte och verkliga tilhåll; Man förstod icke Medicamenternas rätta kraft och olika förhållande i anseende til doses; Man i akt tog icke de årsens tider, som i det eller det fallet borde hållas tjenligast; Man hade aldrig skaffat sig någon behörig öfning; med mycken mera sådan brist. Ut af så mångfaldig okunnighet kunde då ej annat följa, än otidiga dödsfall på alla håll, och en beklagelig nödvändighet, vid upkommande digra farsoter, at låta plågor och död tygelfritt rasa och härja, under håpnad och rådlöshet för dem som bordt sådant mota. Jag vet icke, om det derutaf kom, at man sedan, så ofta sjukdomar infunno sig, merendels icke frågade efter någon bot deremot, utan i stället lagade strax til likkista, liksom man skulle hållit tåfångt, at tänka på undanflygt för en död, som ansågs för oundvikelig. När så hände, hade det ock på visst sätt sina skäl, ty rätt så gerna måtte man låta Naturen arbeta sjelf, som kasta sig i händerne på en dum och oförfaren Klåpare, emedan bägge delarne berodde på ett lika lyckskott, och ledde, när det ville gå afvugt, til lika såker undergång. Jag påminner mig den gamla märkeliga utlåtelsen, som jag förr på ett ställe (*) anført:

*Fakwnnoger Låkare gör twsfwogan Kyrkio bakka
Thy låka folk är ej skämta oc snakka.*

Det är bekant, at så snart Påfvens andeliga envælde hade väl vunnit stadga här i vårt Fådernesland, började Vetenskaper och Bokliga konster, som förut hade alt för föga hunnit fatta rötter, at sakna sin ans, och omsider ögonskenligen för-

---

(*) Neml. i *Företalet til Försök. til gångb. Sjukdom. utrön. för år 1754.*

förtvina. Det Påfviska Klerkeriet visste behändigt den konsten, at bortvånda folkets hog derifrån, och försoffade alt vett och gagnelig upmärksamhet med en myckenhet upspundna järtecken och utstuderade vidskepelser, uphöjandes alla med en mun nödvändigheten af Offer och Tidegårder, som drogo inkomster i deras pung, men förqvafde all Sedolåra och dygd. Imedlertid fick Studiernes vård, likasom med en flags rättighet, endast höra dem til, lå at Lårdom och Klerkdom kom at betyda ett och det samma; men vordo under slik vård dels förqvafde med vilja, och dels åfven vårdslöfde af oförstånd. I denna räkning kom också Låkarekonsten med (*), bygd på så svaga grunder, som jag nyss ofvanföre omrörde. Det kom då ej lå noga an på, at hafva skaffat sig någon insigt deruti medelst läsning och förfarenhet; man kunde likaväl uträtta stora saker och göra makalösa curer, ty när ingen ting annat halp, visste man den genaste utväg at blifva hulpen genom underverk. Utom de åtskilliga dråpeliga Curer och järtecken, som Kong OLOF den Helige i Norige föregifves hafva efter sin död åstadkommit (**), och utom åtskilliga våra Svenska

C 4

fka

(*) Hr. O. v. DALIN hänförer detta til år 1103. i *Svea Rikes Histor. II. Del. p. 54.* der han så skrifver: *Pråsterne tilvållade sig Låkare-konsten, liksom de gamle hedniske Drottar, efter hon i den okunniga tiden såg så underlig och öfvernaturlig ut; men som de dels voro mycket slåte i den Vetenskapen, dels ville gifva henne ett anseende af Miracler, så blef hon föga annat, än vidskiepelse.*

(**) SNORRE STURLESON i dess *Heims Kröngla* antecknar en del af dessa järtecken; se *Ol. Helges Saga C. 248, 253 och 258; Jämf. S. Ol. Saga på Sv. rim p. 68. 73.* Kong KNUT den Helige i Dannemark

flka Helgons utropade mirakler i både en och annan måtto (*), hafva vi ju en lång lista på rätt märkliga curer för åtskilliga svåra sjukdomar, som vid Tolfhundra - talets slut skolat åtfölgt vår då längesedan afdöda Kong ERIC *den Helige*, när man blott med utfåst löfte af årkånsla anropade hans bistånd (**). Ja, vi hafve ock en annan lista på åfven dylika curer, ånda til och med upväckande frå de döda, som i början af Fjortonhundra-talet skolat skedd uti Svartmunka-Klofret här i Stockholm, för det man allenast med böner och skänker infunnit sig der vid ett på ett altare stående Beläte, som förestält Frålsarens nedtagning af korset, och vid den helige *Matthiae* graf; skolandes ock ofta blotta förelatsen, at med ärebetygeller och offer besöka detta undergörande Beläte, varit tilräckelig nog at återställa hälfan (***). Ett tydeligit prof af den tidsens grufveliga blindhet, samt de egenlyttige Munkarnas grofva tiltagsenhet, hvaraf likväl Stockholms stad hade den förmån, at få ansenligt tillopp af mycket och undertiden långvåga folk, som aldrig plägade komma tomhåndte.

Men det gick icke alid an för dessa Läkare-Munkar at bota folk med underverk, fårdeles när de

---

har ock varit känd för dylika mirakler; se *ÆLNOTHUS de vita & passione S. Canuti D. R.*

(*) Af dessa kan jag i hast påminna mig S. HELENÆ *de Schedvi*, S. ESKILLI *Episc. Strengn.* S. PETRI *B. Birgittæ Oeconom.* S. CATHARINÆ *Vadstenensis* &c.

(**) Se *ISR. ERLANDI Miracula S. ERICI*, edita a J. SCHEFFERO 1675.

(***) Se *Miracula Sanctæ Crucis Stockholmiæ*, edita a L. ROBERG 1725.

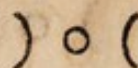

de träffade förståndigare Patienter, som kunde märka bedrägeriet. Då var ej annat til görandes, än hjälpa sig fort med empiriskt fladder och några ynkeliga Huscurer, som de hämtade hvar de kunde, och i möjligaste måtton vanskapade med orimligheter och grål (*). Hvad de sjuke
C 5 der-

(*) Af sådant slag ha vi nog många qvar, men jag vil nu anföra en af de äldsta jag sedt, hvilken jag finner införd uti en handskrefven Pergaments Lagbok i K. Antiquit. Archiv. som fordom tilhört Riks-R. ARV. TROLLE på Fjortonhundra-talet. *Efore forgiftelse och ath oorme moge upkastet eller paader eller andre ethermarcker. fförst giffues them som sywker er i try dygn encthz annz dricke en bööneswdb hwilke swdith er i kiöth och flesk, en vppo tredie dagenom skall saman sywdas brakwidba barcker och tybasth i gamblo olee, en stekæ swdb och skall aff skrapas thz yzberste aff barckenom oc skulle tessä barkin liggee wndhen passione dni. oc skall thz silas och siden skall skawes ther j merræ Och thz skall then dricke som forgiffwen er I nampn fadbers söns och then helge andhe Amen.* I samma bok finnas ock flera, af hvilka en del lår nog haft någon verkan med sig, t. ex. denna följande Stålmjolk emot Rødsot: *Thette ær boot fore rodefoot. Taghi söta koo miolk ostglada oc latthi wthi ena gryto oc taghe ther til iij osmunda jærn, oc göre them glödandhe beta oc latthi swa en i miolken i grytzone oc lathe ther mz siwda miolken oc skwma thz orena aff henne Swa læthi wthi gryton then andra osmunden oc lathe ther mz siwda miolkenn oc skwme thz orena ther aff. Lathe wthi swa then tridia i miolkenne oc betan oc lathe swa siwda miolkenn mz Oc tha miolken hon ær kaal worden Tha taghe aff then hinnona ther ligger oppa oc giffwe siden mænniskionne at drikka, en tiid, oc saa annen tiid oc swa tridia tha faar han boot.* Sämre är en annan Huscure deremot, som i samma bok står: *Item fore blodsoth tagh dwstmyöl och brend ekebark j aska och baka ther aff en kaka och geff then Sywke ther aff æthe tha faar han booth.* Strax derunder läser man följande, som tvifvelsutän föreskrifs emot samma sjukdom:

dervid båtade, kan vål hvar och en tänka. Icke
dels mindre visade desse Munkar sig mågta vissa
på sin konst, så at de ock tiltrodde sig utan stor
möda kunna fördrifva de då så allmänt fruktade
Spöken och trolleri, hvarpå Recepten ännu fin-
nas, dem vi ej utan löje och medömkan kunna
läsa (*).

Jag

Pulueres imperiales. Item skall man taage Hammer-
slageth ther man slaar aff kooper kiellå Oc stöde thz
smoth oc sictedh gönom eth grandh kleeda oc tage siden
pulueres ene en viij deell swo mögeth som hammersla-
geth thz weggher oc blande thz well samen oc drick
ther aff en sölskeede mz reenth watn thz hielper.
Derpå följer ett botemedel mot Frostan: *Contra fe-
bres.* Fore kallesooth. Item tagh paradise koorn kiel-
dere haals oc skerffode lige mögeth aff hwer there oc
maall thz smoth oc sydh thz i ædicke wdi en potthe
well lweth en liden stwndh oc giff then Sywge ath
dricka thz warmsta han gideer oc ladh hannem encthz
æde eller dricka ther snarligen vppo oc gör thz i tree
dage eller tiil thes han voor bodh wdaff oc waethe
tegh ath tw dricker ey mögeth thz öger sywgen.
Äfvenledes förekommer der ett annat för Får och
Getter: ffor ffoær oc geeder ther foo sooth oc skab.
Item tagh iij skepper salt, ij skoelepund laagerbeer
eth punnd skarsode Item j skeppe malyrteffrö, en j skep-
pe ærther en j ske. böner, en j skeppe skorsteen soedh,
en j skeppe wngb eege barck törcken oc stöden well
smoo, erthernaa och bönerna skall man halff sywde oc
törckes oc stödes smoo, en j skeppe gröffth reffweth
brödh oc meenges alth tiil hobe oc giffnes foerna en
tiidh ijnnan om wegen then tiidh ath icke regner om
morgenen eller affthen oc mesth om ste. morthens
tiidh oc förste frösth wille the ey ædeth tha meengeth
mz haffre, tiil eth hundret foer er nogh aff eth
faadh aff thza.

(*) I Hr. Sv. BRINGS Samling af Handlingar och På-
minnelser til ljus i Sv. Historien, I. D. p. 18. finnas
2:ne sådane Recepter inryckte, som så här lyda:
Tak liffens wathu oc i thet lät quintam essentiam af

Jag fäde, at Låkarekonsten under Påfvedö-
met kom i de andre vetenskapernes följe at skötas
och handhafvas af Munkarne. Men jag bör der-
vid påminna, at de ej derföre kunna räknas der-
uti för de endaste, med uteslutande af alla an-
dra; ty jag kan icke tvifla, det ju då, lå vål som
i senare tider, landstrykande Qvackfalfvare och
vidskepeliga Kåringar befattat sig med denna åd-
la konst, til alt för mångas ofärd och lifslåt (*).
El-

---

*gwl oc perlor oc yrtena perforata, ållr fröet af henne,
oc giff honom drikka som är befågder. Item, tak
gallan af enom fisk, som heter Saringina, oc låth i
ena bysso som giordh är af enetrå, oc tha tw gaar i
sångh, låg paa glödherna af them gallanom, oc the rö-
ken fördriffwer allan trölldom oc diäffwlskap af the
hwjseno.*

(*) Ännu vid år 1557 klagar HENRIC SMIDT, en Bor-
gare i Malmö, öfver det öfverflöd, som på sådana
slags Låkare fanns uti Dannemark. Jag vil hitfåttja
hans egna ord, utur *Företalet* til hans *Tredie Urte-
gaard*: *Lerde oc trofaste Læger oc Foremodre fattis
her vdi mange Steder, Oc vdi deris sted haffue wi
forlöbne Muncke, Nunder, wlerde Prester, for-
derffuede Købmend, gamle Kerlinger, ia Sudere oc
Smeder, Trolkarle oc Trolkoner, oc andet saadant
orkelöst Folck, som icke ville arbeyde oc söge deris föde
næring oc biæring met det de aff rette skulle, men
ville helder gaa orckelöffe, oc föde sig met det de haff-
ue icke lært, som er lægedoms Kaanst, oc vide icke
huad dygd oc krafft Lægedommen haffuer met sig, om
hand er aff varm eller aff kolder nature. Saadan-
ne næseuise selff giorde Læger kunde oc see vdi den
siugis vand, huor mange Grisse Soen skal faa, oc huor
mange Kalffue Koen er met. - - - Disse bedragere oc
forderffuelige Menniske, naar som de haffue læst eller
lert it stöcke eller thu vdi lægedoms Kaanst, met det
samme vnderstaa de dem at hielppe huer mand, i huad
som helst Sot oc Siugdom mand haffuer. De handle oc
göre lige som den Skomagere der haffuer icke vden itb*

Eljest kan väl icke heller fela, at ju då och då äfven någon Svensk måtte funnits, som utrikes vinlagt sig om Medicinen, antingen vid Högskolan i Paris, dit åtskilliga Svenska ynglingar reste at hämta lärdom, eller ock på något annat ställe; fast det verkligen ser ut, som man icke rått stora framsteg lärt kunnat gjort, emedan okunnighets dimman jämväl der ute gick i svang med nog mörker och oreda. Och af detta slags Läkare vil jag tro den JOHANNES varit, som nämnes för Medicus i Wisby, och dog år 1343 (*), så väl som den LARS JOHANSSON (**), som år 1363 fåges räddat Kong MAGNI ERICSSONS lif, när han af förgift var en gång när döden. Skulle man nu vilja påstå, at desse Läkare hafva ågt någon försvarlig insigt i Medicinen, så måste man dock tilstå, at deras likar varit nog få, och at dessa kanske varit de endaste i den då varande dunkla och barbariska tiden, som något i denna vetenskap kunde. Det är åtminstone visst, at framme vid början af GUSTAF den I:stes regering var här i hela Riket icke en Medicinæ Doctor, utan i stället idel Äfventyrare och idioter, ja, utom en *Anonyme*, som at Nådendals Kloster gjort ett kort sammandrag om några få Örters och Läkemedels kraft (***),
icke

---

*par Lester, och vil göra Sko offuer dem som skulle tie-
ne til huer mands födder. De stiele liffuit, Hel-
breden, gotz och pendinge fra mangel mand.*

(*) *Diarium Wisbyense* hos LUDEWIG *Reliq. Msc. omnis ævi* T. IX. p. 204.

(**) Hr. BRINGS *Samling II. Del. p. 25.* Hr. O. v. DALIN nämner honom för K. MAGNI gode Läkare, i *Sv. R. Hist. II. Del. p. 537.*

(***) Denna lilla piece finnes ibland Handlingarna i K. Antiquit. Archivo, och tyckes vara på Fjortonhund-

icke en Svensk, det man ån vet, som något hade skrifvit i Medicinen, förr ån Föreståndaren i St.

dra-talet skrifven. Den innehåller väl ingen ting af fårdeles vigt och värde, dock som jag anser den samma för den äldsta medicinska tractat som på Svenska blifvit skrifven, håller jag henne vård at nu hel och hållen inrycka:

Thus rökilse thz ær heet ok tørt i andro trappa Stampar man rökilse ok temprar mz clar aff ægh ælla mz lyome kono myölk tha skærer thz öghon Stampar man rökilse ok temprar mz ætikio ok quado ok miölk tha heler thz færsk faar Item temprar man thz mz thz fæta af swin ælla mz fara talgh, tha dugher thz til thz ther brænt ær Temprar man thz mz warmt win, ok lather j öron tha dugher thz fore örna wærk Item temprar man thz mz olio af rosær ok bleko tha dugher thz fore spolorma som plæga j buk wæxa ok spina böld Item temprar man rökilse mz quinno miölk ok lægher mz bolda som warder for nidhan a manz ardz som kallas hubo tha heler thz Item temprar man rökilse mz win ælla ætikio ok drikker thz, tha dugher thz fore blodhfoot Item stampar man rökilse mz aloe ok mz thz hwytha af ægghit swa at thz warder tiokt ok lægher wydher benbrot ælla the faar som mykit blödhæ ok binder wider, ok lösör thz æy aff föræn han wæt hwat hællir thz ær saman groit ok lægger thz opta wyder alt ther til thz warder helt Item rökilse ær got for blodhrunna ok thz störcyr mans mynne mz sinne luke Item hwar swafom thz æther mz enne yrt som hether origanus som kallas konungher oppa swænsko, han maa opspotta allan sywdom aff howdet, ok thz sama gör lätta tungho af hænna sywdom Stampar man rökilse ok gafa yster saman ælla fara talgh tha dugher mykit fore thz ther brænth ær ok eld hafuir skadha.

Juniperus thz ær ænætræ oppa swænsko, warda eldh glödar holda mz ænæsko tha sigia mæstare at then eldhin gither længe lifuat, ok sigia at han gyter blifuit ther i lifuandis wæl eet aar omkring Thetta træ bær trigiahande fruct, the första ær grön bær oc sma, oc annat aaret tha wardha the stor ok faa tha mængdan leet, æn thridia aaret tha wardha the fulmoyn oc æru tha swart, Thzra thræ ær heet oc thörr af natwr j thridia trappa, Ffructhen af thzta træet ær nyttokt til lækedom, om hon hæmpthas om wærena ok gömis swa tw aar, tha hafua the makt at lösa ok opnötha ondha watzsko, ok störcia leme For lösom quidh af starkom lækedomom, tha ær got at sywda hænna bær i ræghwatne, ok bada honom ther wthi som sortena hafuir, Af ænebærom maa man göra olio, Ok thenna olia ær alla mæktogasth ok kraptofast mothe quarrana om af henne taks hwar dagh swa miker som een dragna wægher, ok nöthir thz i dryk æller j mat Thz dogher ok wel mot röfo böldh om hon warder smordh ther mædher, The sama olia dugher ok wæl thöm som j bruth falla Item sywder man wiin ok lather ther til af thesse olio æller enebær ok

St. Britas Hospital i Rom, sedermera Biskopen
i Vesterås, PEDER MÅNSSON, ute i Italien 1522
fam-

thorra fícor Tha rensa thz bryft ok tagher borth hosto, thztæ
thraæ waxær j bærgþ ok stenoghe jordh ok orma fly thes træsins
skugga, ok thy figia mæstarene at thz dughir fore ethir. Thzta
icrifuas j proprietatibus rerum book.

Mirra ær heet ok hafuir makt at styrkia magha ok af sinne starke
makt tha dragher honom saar tilfaman, mirra hafuir makt ath
lösa onda watzsko j kroppenom ok nöther henne op medelmar-
tho ok gömir döda manna kroppa oröthelica om the warda smör-
dhe mz mirre smörillsom Item hon orkar wara i sinne fulle makt
ofordæruat wæl hundra aar Item mirra somlikin sma ok som
stoor, ok tha skalt thu thz wytha at hon som gull ær wthantil ok
nokot lyws rōöt innan till ok skynande wyder hon ær godh,
hon styrkir magha för ær sagt, ok hon rensar onda watzsko j öf-
ra delenom j brysthenom som skada lesuir ok lungho ok hiærtha
Item dragher hon onda lukt bort w munnenom, ok alla onzsko
j tannagardenom ok watzsko tha lækir hon ok thörkar Item ro-
thin saar j læppom tha rensar hon ok lækir Item hon stötkir
hiærnan Item stötkir hon mekit thz rumet som barnet liggber
j innan modherrenne lifue ok alla ofuirflōdogha watzsko j thz
sama rumet tha thörkar hon, ok hiælpir hon barnet som ther ær
inne aflat Item dræpir hon matka j örom Item æthir hon dödhæ-
köt af saar, ok got köt ok lifuandis tha ökar hon ok beuarrar
wthæn skadha Item thz komber ok wt spolorma w bukenom
Item komber hon wt döt barn Item lather man ey mera en som
ena böno j manz dryk, tha dugher thz fore lange hostho ok
krankt andha fangh, ok fore sydho wærk ok fore thz at manz
inæluæ æru saar Item halder man mirram wndher sinne thungho
ok swælgher thz in, tha thz rindher ok wæthis tha lenar thz
thungha röfth ok gör hona skæra Item thaghir man ey mera en
ena böno för en kalda fot grypir man tha hiælpir thz Item tem-
pras mirra mz win ok twas howdh j tha dugher thz fore howdh
wærk Item warder thz blandat mz ögna smörillsom tha hiælpir
thz faa skæra syn Item mirra sudhin j öll ælla win ælla j an-
drom dryk ok swa drukkit, thz fix wara got fore giældh ok hiæl-
per manne at sofwa thz ær pröfwat Item wardher mirra mz
nokot waat bladat æller smört ok smörs ther kropen mzdher tha
koma ey loppor ælla lyys ok the fly fore henne bezsheth.

Sinap ær heet ok thör ok hans fröo ær æn hethare, Sinap gör man
hwaft wet ok löför buk ok bryther sten, ok rensar nætte Item
stampar man sinnap mz lit watn ok twar forinnan gomor, tha
rensas howdh mz nywfan Item æther man sinnap tha styrkir thz
magha ok fordrifuir sywkdom Item sennap stampader mz æthi-
kio heler hogorms heet Item sennap brænnir mans hugh, ok gör
man wiis oc ær godh wydh öghon ok howdh ok lungo oc magha
ok hosto ok wærk j laar ok j blædro, ok wydh bolda j mæltæ ok
lifuer ok wydher gamblan sywkdom j magha Swa ær ok om man
stampar sennaps fröo ok krummona af hwyt hwætebrodh swa at

sammanflickade en liten eländig Låkarebok, efter
tidsens lågenhet, hvilken aldrig än blifvit utgif-
ven

two luthur æro sinap ok thrydiunghen brôdh, ther til lathe thör-
ra fikor ok honag ok ætikio, ok thes mera ther ær wyder aff fi-
kommen ok honagh ok myndre af brôdh krummonne thes bætra
ær thz thzta ær opta pröfuat, tho skal man ey læggia thz widh
hwar fywkdom Item lægghir man sennaps frô ællir rôthir innan
most swa at han faar ther krappt aff ok thöf ællir sinak, tha ær
then drykker miket helfam fore manz quærka ok fore magha,
ok fore öghon ok fore mangha handa wærk i howdh Item af si-
naps frô görs olia ther mikit dugher lända wærk ok sidho wærk
Item fudit af mæron af sinnap sigx dugha fore tanna wærk Item
æther man sinaps frô tha lenar thz röst ok lætthir Item sinnaps
rôkir dugher miket brutfællingh ok sigx wara godher fore ma-
lath foot ok fore krampo foot, ok rentar ok færskar manz leeff
Item sinaps frô stampat mz fikor ok lagt oppa ny rakat howdh,
tha dugher thz fore howdh giæld, ælla om man smôr oppa sina
föthir ther mzder Item stampar man sinnaps frô mz nokot thz
som smörükt ær tha dugher thz fore skorff Item stampadher sin-
napir æller malin mz ætikio rentar likwardinga laar thz ær spit-
ælsko faar om the smöras ther mzder Item ætir man sinnap för
æn kallafot tagher honom tha hiælpir thz at hon warder saktare
ok forgar mz allo om han thz ydhkelica plæghar ok flye dryk
æpter at hon hafuir a honom haldit tha honom törste. Man skal
thaka synap ok latha til fiærda deel af honagh ok mala han mz
godhe ætikio, han ær swa godher wel j fiorthon dagha. Item
om man stampar han smæn som miöl j mortara ok læther sidhan
ther til fiærda lot reent honagh ok wrider thz alt saman som en
deggh ok gömir thz sidan i blædro oc maa thz swa alttidh hafua,
ok taka ther aff ok spædra thz op mz ætikio tha manne lysthir
tha dugher thz. Item man skal taka synap ok latha til thridia
delin af honagh oc tionda delin af aniz ok slykt thu kanel ok
mala hona mz godho ætikio ok lata j lægil thz ær got wel thre
manadha.

Castoreum thz ær bæuergell, æ thess ferfkare hon ær thess bethre
ær hon oc mæktoghare til lækedom ok thz ær sant tekn at the
æro ey falskade, at badhin stykkin hafua sina pungha hela hen-
giande wider ena seno ok fult mz fetma mællan thera, ok thz
maa wel blyfua j sinne fulle makt ok kraft færst ok oruthir j fyw
aar, ok thz skal læggias i lækedom æpther wykt, ok alttidh
skal takas bort af hynnæn wtan til sither. Thz hafuir makt at
lösa ok optörka ok tunch göra blodh oc ondha wætzsko ok mæst
störkir thz the leme som samanbunne æro mz senomen, ok thz
dogher fore miket onth, thz hiælpir brutfællingia Item thz hiæl-
per howdh som wærk hafuir af köld Item thz hiælpir tungonne
wanfka ok faar j geen thz mal som snart bort takx, wæn han
halder thz wnder sinne tungo ok thz smæltir ther tha dugher
thz almænnelica fore the soth som kallas paralisis thz kallas bor-
takin som hender stundom j enou leme ok stundom j haltuom

ven på trycket. Det år för denna nämnda Låka-
rebok, som PEDER MÅNSSON skrifvit det märk-
vår-

kroppen om at inthe nythis af honom Om thz warder sudhit j
win mædh rutha ok saluio ok takx swa j dryk, thz opwækker
ok rörer ok störrkir hiarnan, ok thz gör at nywfa, thz opniar
onth mynne, thæt gör at sofua om thz warder sodit mz olio af
rosom ok thz smörs howdh mz. Thz dogher ok mot starkasta
skorpions ok lukka ether ok fore wårsto orms ether tha hiælpir
thz thzta figher mæstar plinius i attunde bokinne &c. Hans pyys
thz dugher ok samaledis til al the thingh som nu æro sagdh af
befuergællenne om thz warder takit oc beuarath thz dragher fram
quinno sot ok hiælpir barnbörddh ok mykin annor dygdelikia
thingh som lant ware scrifua af. Item hans fætne ær myket go-
der j lækedom.

Malyrt thz kallar *absinthium oppa latino*, hon ær heet ok thör af
natwr, hwkaledhis man æthir hona ælla drykkir, tha styrker
hon magh, tho ær hon best om man sywdher hona j rægn watn
ok skæris sydan ok kôlis en dagh för en man drykkir hona thes-
salundh ma hon hiælpa mangom ondhom sywdomom som man-
ghe faa j magha, Item tessalundh ælther hon spolorna bort ok lö-
fir manz quidh ok dogher fore miket annat ilt ther man for
ilt quidh, Item hon dogher ok at pyssa, stampar man hona mz
ætikio, ok smör fik mz tha fly fran honom loppor ok lyys ok flu-
gor at henna dön Item blandar man hona mz märke ok temp-
rar, tha dugher hon fore gulasot ok om hon gifs swa ofudhit
Item hon heler ok lifuir om man lather nardus ok malyrt saman
Item blandar man ætikio mz malyrt ok drykker tha hiælpir thz
nywra, Item malyrt dugher for ether aff ther man faar af bee
Item lather man honagh widher malhyrt tha skære thz õgon
ther smórias mz Item then emyn som gaar af fodene malyrt,
hiælper thöm õrom som waar ær j ok madka Malyrt ær godh
wider ny faar om hon stampas ok læx ther wider Item hon
dogher ok fore kladha om man smör fik i henna sodh Item man
spyyr ey a hafwi om man drykir hona för mz annan drik Item
stampar man malyrt ok binder wider manz bulet anbudh mz
linnen klut tha hiælper thz, Item lægger man malyrt nær sinne
sængth tha dugher hon fore söfn Item læx malyrt j klæde tha
skadar maar ey thöm thz sama gör porð Item stampar man mal-
yrt mz honagh tha dogher hon fore thungo böldh, ok fore
blanadh ther om õghon kombir fore õrna sængth tha ær malyrt
godh mz oxa galla Item ær manz nyuræ hardar lægge malyrt
wydet Item sywder man malyrt mz olio færska ok smör fik
wtan oppa maghan tha hiælper thz honom myket Item mws æ-
ther ey the book ther scrifwas mz thz blæk ther mz malyrt siuds
Item romara halda gefua malyrt at drikka fore at gôma manz
helfo, ok prisa hona til lækedom mera en gull ok silf.

Urtica thz ær nætzila hon ær miket het hon dugher fore gulasot
om man stampar hona mz win ok drykkir thz Item nætzila frö
wælt j honagh thz dugher fore sywdom j kodda ok thz heler

vårdiga Företalet på vers, som ibland annat korteligen förtäljer Medicinens då varande flåta tillstånd

gambla hosto om man drikkir thz opta ok thz fordrifuer köld i lungho, ok thz ær got fore bolen quidh fore allo thesso ær næsla frö goth mz honagh ælla win wælt om man drykkir thz opta swa fodhit, thz sama gör ok færst næsla fodh om thz takx warmt Item stampar man salt wyder næsla bladth tha ær thz got wyder bolda ok ondh saar ok thz got widher thænder, thz dugher ok fore hundhabit, hær mz ather groor thz thz som skadhat ær af bruk ælla been ok torkar ondha watzsko Item om næsla rot stampas mz ætikio tha dughir thz fore böldh i mæltæ, ok forha böldh Item lægghir man næsla bladth i næsa tha blodha Item smör man sit anlete mz næsla fodh fore blodhrunna tha stæmpnis thz Item fore bolda j riff ok fore sidho wærk, ok fore boldha i lungo ær næsla fröo got stampat mz honagh ok smort owan oppa Item kal fodhin j færska næsla gör löfn i quidh Item næsla fodh skalpas thz længe i munnen, tha dugher thz fore drypil Item smörilse dugha ok til at swættas.

Mirtus thz ær pors thræ æller fruktin ok badhe træ ok frukt dugher til lækædom, tho ær fruktin bærræ æn blonsther ok the kunno læggher at gömas ok swa ath the thörkas i solenne ok tess færskare frukthin ær thess betræ ær hon, hans lagher doger fore lösan quidh, ok thörkar ondha watzsko w öfra delenom i bryste om han siwdz i ræghwatne ok brystir bakas ther swa mædher thz stæmpnir ok spyningh om han siwdz i ætikio ok lægs swa oppa maghan, Aff honom brændh aska lækær saar ok ondha boldha ok sigher mæstare plinius at pors ær twæskona hwyt ok swart ok then swarthe ær bætre Item han dogher fore næsla blodh, ok gör at pissa, ok dogher fore scorpions ether Item hans fodh dogher them som skallothe æro ok haar aflöpir, blandas han stampader sina mz hwæte myöl tha dogher thz fore bolen ögon Item af porfa blonster tha görs olio ok af löfuenæ ok af bærommen, ok thz lynar wærk ok bindher saman saar, ok rensaar saar, ok hon dogher til all the thingh som nu æru fore fækt, ok hon rensar far öron ok bolin om thz warder opta smört mz henne. allt hær til sagt, thz fins j mæsta plinius ok mæstare ysaac bökir.

Contra furfures siue rasta quod est skorfuir

Primo twa howdet j thz watn æller æthikio som camomilla ær j fordin ok förra wæl stöt, ok twa opta. Item krasse stötther mz gasa yster thz duger smöræ mz Item viole bladth stöt mz honagh lækir raslika. Item malyrt stöt ok lagh wyder howdh duger. Item bladhin af piperrot stöt mz galt yster oc viderlagt. Item af skan af mærahögenom blandat mz olio ok torkat wyder fölena thz heler wel. Item æke askan dughir wel ströo oppa. Item æke löff ok mydelbarkin af ækinne sudhen j watn oc ther howdhet twaget mzder dugher wel. Item gamalt ysthir ok brennesten oc celidonium stöt til saman oc lagt oppa duger wel. Item

stånd här i Sverige, samt den tidens ofed, at i
stället gråla med Syllogifmer. Hans ord äro desse:

*I Swårrike är thet stor skam oc skadhe,
Når Nokor bliffwer sjwker reds skofwel oc spadhe.
Wm låkedom the alzinthe wilja tånckia,
Thet rōna Faderlōs barn oc hwar en Ånckia.
Låkedoms Doct̃or är ingen i thet riketh,
Swa åter hwar sin math illa i spikith,
Ej beller Cirurgus som studerat haffwer,
Wtan Åfwentyrara som fråsta hwat lagb thet tagher.
Sylogisfmos studera alle oc emptimema,
Ej witande hiålpa för ena lithla blema,
Wtsānde thy Konungen godha mån,
Til at stwdera låkedom, thet raadher jak ån (*).*

Jag kan icke veta, om denna PEDER MÅNS-
SONS här yttrade nit at få goda Männ utskickade
för at med flit och eftertryck studera Medicinen,
någonfin kom för K. GUSTAFS ögon; men jag
vil likväl intet tvifla, at ju oftanämnde stora
Kung åndock lāt ett för framtiden så högnödigt
steg vara ibland dess första omsorger och göromål,
så snart Riksfens omständigheter det någorleds
ville tillåta. Han hade icke eljest kunnat uppå
fotlången omtala, det han anvāndt så mycken
omkostnad, som någon annan Furste eller Her-
re, för at få tilgång i sitt Rike på skickeliga och
vålförfarne Doctorer (**). Icke dess mindre får
man

---

viiij vntie af alun oc twa aff salt ok smält j starke ætikio ok smö-
ri ther mz. Item tak en warman swyna maga ok dragh oppa
howdet j ix dagha oc twa sydan mz kalla watne. Item twa mz
tywra galla. Item mz færskom swyna træk æller mz færskom
nötha træk. Item win dragh ensam dughet vel Item synap
Item itaphisagrea mz olio.

(*) Se Hr. BRINGS meranämnde *Samling I. D. p. 16.*

(**) Se Ordinarii Stockholmensis Mag. JOHANNIS Jour-
nal öfver K. GUSTAFS sista sjukdom, som fin-

man ingen reda på några Medicinæ Doctorer af infödda Svenska uti hela denna Konungs Historia. Det kan fuller hända, at en och annan funnits, och den frätande tiden sedermera utplånat deras minne; men jag vil snarare tro, at vår Svenska ungdom, som utomlands vinlade sig om Medicinen, hvilken här inrikes ej stod at få lära, höll för onödigt, at kosta pengar på Doctors-grad, i en tid, då folket fållan eller aldrig någon Läkare fökte, och icke heller viffa och ordenteliga Syslor, hvarvid bröd och tarfvelig utkomst kunde vanka, blifvit ännu til Läkares upmuntran inrättade, mer än endast vid Kongliga Hofvet (*). Sådana omständigheter måtte väl mer än en gång för-

D 2

---

nes i Mscr. under följande titel: *En kort Underwijsning om Stormåchtige Herres och Förstes GUSTAF ERICHSONS, Sweriges, Gôtes och Wändes &c. Konungs, hårliga aflidande, samt med alla tidens och ansåchningsars och tabls sanna förklaring, med the Personers som när woro, nu Michaëlis Anno 1560.*

(*) Doct. CHRIST. MORLIANUS, som vid denna tiden var Medicinæ Professor i Köpenhamn, lämnar en dylik beskrifning om tilståndet i detta mål uti Danemark. Hans ord äro desse, i *Företalet* til H. SMIDTS *Tredie Urtegaard: Disse Rigers leylighed begiffuer sig saa, at her kunde icke mange Doctores i Lægekaanst nære sig, baade for underholdings skyld, oc Lægekaanstens forættelsis skyld, som er stor i disse Riger, frem for andersteds. Han nämner deremot, huru då på andra orter tilgick: I Franckerige oc Valand haffuer huer Købsted sine Doctores oc Apoteker. Och ett stycke nedantöre säger han: Vdi andre Land haffuer huer Herre som rig er eller nogit formaar, sin Doctorem, som hand giffuer aarlig løn der faare, ath hand skal vere redebon naar som hannem gøris for sig oc sine hans hielp behøff, som oc saa alle rige Herre Claaster haffue deris Doctores, som de bruge vdi Lægekaanst.*

föranlåtit de hemkommande Doctors-ämnen at bortlägga Medicinen, och i stället utvälja Präste-eller andra Syslor, som medförde rikeligare uppehälle. Atminstone bör man ej tvifla, det ju Magister JOHANNES (*), som var Ordinarius Stockholmensis, eller Kyrkoherde här vid Storkyrkan, och såsom Medicus betjente K. GUSTAF på des sötetsång, studerat förut Medicinen, innan han trådt uti andeliga ståndet, ty hans upförande under Konungens sjukdom, hans föreskrefna Läkemedel, och den berättelse om hela sjukdomens förlopp, hvilken än finnes i handskrift, och förmodeligen blifvit upfatt af honom sjelf, tyckas nog kunna vitna om en efter den tidens lågenhet försvarlig insigt i Medicine, som ej på någon annan kunde falla, än på en man som deruppå hade studerat. Eljest finner man ock flera i den tiden, som kunnat Medicine, och til äfventyrs varit med ibland dem K. GUSTAF skickat ut för at lära den vetenskapen, nemligen en Magister GUILIELMUS, som infann sig vid Konungens döds-sjukdom, och kom då ifrån Calmar, samt en Licentiat vid namn MATTHIAS PALUDANUS, som af K. ERIC vid samma tillfälle uppländes til Stockholm, men kom alt för sent. Är också troligt, at den BENEDICTUS OLAI, som i K. ERIC den XIV:des och K. JOHAN den III-djes regering var Doctor och Lif-Medicus (**),

re-

(*) Denne Mag. JOHANNES hade den olyckan, at blifva aflatt från sin Kyrkoherde-beställning 1562. Se GRUNDELS Disp. de *Stockholmia urbe Svecio-Goth. principe*, P. I. p. 39. RÜDLING lägger til, at det skedd för förargeligt lefverne, och at han derföre förklarats all heders-beställning ovärdig: Se des i *flor stående Stockb.* p. 61.

(**) At Doctor BENGT OLSSON, eller, som han sjelf

redan i K. GUSTAFS tid begynt at studera Medicine, och förvärfva sig den insigt, hvaruppå
 D 3 han

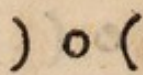
kallar sig, BENEDICTUS OLAI SUECUS, åfven varit K. ERICS Lif-Medicus, ser man klart af Kung CARL den IX:des egenhåndigt författade Rim-Kronika p. m. 36. hvarest om honom berättas, at han år 1568, vid Stockholms Stads öfvergång til Hertigarne JOHAN och CARL, var en af de aldrasista, som höllo sig til K. ERIC, och at det just var på hans tillstyrkan, som högberömde Konung gaf Slottet förloradt, och tog sin tilflykt til Storkyrkan. Orden lyda der sålunda:

*Swarade honom en hans man,
 Som war en Doctör, jag säger försann,
 Herre, annan rådh I nu icke hafwe,
 Jag låter mig Edert tal behaga,
 Ty wiljom wi öppna vår port,
 Och denna resa ej tala mehra stort,
 Utan i Kyrckian gånga,
 Anse hwad will påkomma.
 Fullsnart Konungen af Slottet gick
 Och lät åth Kyrckian lida sig.*

Der berättas ock sedan strax nedanföre p. 37, huru denne Doctör BENGT hos Hertig CARL gjorde för samma sin olyckliga Konung en förbön, som, för dess sällsamhet skull och den enfaldighet derutur lyser, bör här åfvenledes inryckas, sådan som den af Hertig CARL sjelf anföres:

*Då sade Doctör BENGT, som honom fölgde,
 Nådige Herre, warer honom hulde,
 Regementet kan han ej längre förestå,
 Det kunnen I se både store och små,
 Att hans hufwud är honom förswagadt,
 Och warder mehr dageligen daga,
 Ty är det Konungens bäste,
 Att I gifwen honom ett näste,
 Där han kan hafwa sin roo,
 Medan han skall här i werldene boo,
 Swartfio kunnen I wäl honom unne
 Sade Doctaren samma stunde.*

han sedan i sin utgifne Låkarebok visste det prof, som hvar och en vet. Af utländningar i K. GU- STAFS tid finner jag en Doctor CAROLUS PA- LUDANUS (*), til börden Fransos, som varit des Lif-Medicus, samt en Dansk Doctor, hvars namn icke nämnes, som upvaktat i des Hof fram vid slutet af des regemente. Jag finner ock en Do- ctor på ett annat ställe omrörd, som, då K. GU- STAF låtit förstöra Svartmunka-kyrkan här i Stockholm, skolat anlagt en Örtegård der på tom- ten, sedan man dånfört den jord, som hölls tjenlig til Saltpetters beredande (**); men som jag ej ser honom någorståds namngifven, kan jag icke säga, hvad för en han varit, eller antingen han ibland inländska eller främlingar bör uptagas.

Man dömer alltid såkraft om Medicinens til- stånd och rätta beskaffenhet i ett Rike, när man får se Medicorum tilförlåteliga Journaler och Ca- sus på sjukdomars förhållande, och de botemedel de efter anledning af föränderliga omständigheter deremot föreskrifvit. Jag tror mig altså om Me- di-

---

(*) Han omtalas i Ord. Stockholmens. Mag. JOHAN- NIS handskrefna Journal öfver K. GUSTAFS si- fta sjukdom.

(**) Se J. MESSENI Stockholms Stads Rimkrönika Mscr. 3. Bok. om Swartmunka Klostret.

*Ther Kyrkian war, Örtegård bleef,
Sig til gagn en Doctor thet dreef:
Han gjorde som en fåwisk man,
För Gud thet aldrig swara kan;
Ei må förgånglig örter groo
Ther som the Himmelske ka roo.
Doch fast större synd the giöra,
Som dödas mull thådan föra,
Och från andra orter slika
Med then på Saltpetters bruk sijka.*

dicinens tilstånd för 200 år sedan lämna den bästa uplysning, som så långt efteråt fås kan, när jag nu korteligen meddelar hufvudsakeliga innehållet af den Journal, som vår förrberörde Ordinarius Stockholmensis, Magist. JOHANNES, öfver K. GUSTAFS sista sjukdom upfatt, och som är sållsynt för det han aldrig än tryckt blifvit (*).

Fram uppå ålderdomen, och i synnerhet 3 år förrån denna Konung flöt sin ärerika 70 åra lefnad, åkom honom en stark mjeltsjuka eller Hypochondre. Han började då mer än förr at bära bekymmer om Rikets våltård; Han klagade alltid öfver sina Fogdars olydna och slåta drift i deras vårfs utförande, åskandes stundom mera utaf dem, än de förmådde; Han fruktade alltid det värsta, och trodde, det hans återstående dagar skulle blifva idel forgedagar, inbillandes sig derföre, at Cometer och andra sållsynta händelser endast framkommo för at boda honom olycka; Han önskade sig ur denna onda verlden, för at slippa en bekymmerfull tid, som han trodde sig kunna förutse, i det Religionen af nya Secter skulle ofelbart antastas och skakas; Han fruktade om sina Kongl. Söner, at de skulle förspilla tron til vår HERRE, och förfalla til inbördes olämja; med åtskilliga flera sådana griller och oroliga föreställningar. Under alt detta märktes hans karshet och kropps styrka tid efter annan aftaga, hyen förfalla, minnet försvinna, och tungan blifva staplande. Ju mera tiden led, ju mera tiltog Hypochondren, så at Konungen vardt underlig til finnes, och sig sjelf aldeles olik, ångslig och benågen til altera-

D 4

tion

(*) Titelen på denna handskrefna piece är öfvanföre anförd p. 51. i noten.

tion vid de minsta inkommande tidningar om olyckliga händelser eller någon des gamla vāns och bekants dödsfall, ja ock vid de orimligaste berättelser om några timmade vidunder. Men när Konungen i Junii månad 1560 hade fått afgöra sitt Testamente, tycktes hans sinnen få mera lättelse och ro, hvilket dock ej längre varade, än til Augusti månads början, då K. ERICS tilårnade Engelska refa förorsakade en ny oro. Derpå fölgde Hans Maj:ts Sjukdom, som börjades med Diarrhée (*), hvilken den 13. Augusti så försvagade krafterna, at Konungen ej kom utaf Slottet. Den 14. Aug. om eftermiddagen kommo rysningar med derpå följande Feber. Konungen hade då i början ingen Medicus til betjening, utan allenast sin Barberare Måster JACOB. Men den 15. Aug. lāt Konungen kalla til sig Ordinarium Holmensen, den förr omrörde Magist. JOHANNES, som flöt af urinen, at en hetlig feber (febris acuta) var förhanden, förknippad med Diarrhée, öfver hvilken Ordinarius vardt rådd, såsom den der ej var god at stilla, sårdeles i anseende til Konungens höga ålder, i hvilken den naturliga våtskan plågar vara mycket försvunnen. Ingen Doctor var nu at tilgå, och ingen som Konungen bar något förtroende til, mer än denne oftanämnde Ordinarius, hvarför ock Hans Maj:t anförtrodde sig hel och hållen i hans händer, befallandes sin Barberare Måster JACOB och Apothekare Måster LUCAS at gå honom troget tilhanda och göra efter hans föreskrift. Ordinarius lāt då sitt första göromål blifva, at storligen förmana Hans Maj:t til tålmod, anförandes många hårliga exempel, samt hvarje-

han-

(*) I Journalen står tillagdt: *som är en sjukdom af the Bukfoter.*

handa lårdomar utur Bibelen, sårdeles ur *Petri* och *Jacobs* Epistlar. Men Konungen åskade nu af honom icke så egenteligen någon lårkedom för Sjålen, utan heldre någon lisa för sin Kropp, klågandes besynnerligen öfver en håftig hufvudvärk, samt hetta i magen och lungorna. Ordinarius lærer nu behöft tid at taga dessa omständigheter uti öfvervågande, hvarföre ock inga Låkemedel ånnu föreskrefvos, utan hela påföljande natten gick förbi utan ringaste lisa i hufvud eller maga. Den 16. Aug. stadsnade Ordinarius i det slut, at Cholera var orsaken til hufvudvärken (*), emedan Hans Maj:ts ansigte med alla lemmar brunno heta, ögonen voro infallna, tungan var ståndigt torr, och all sömn hade bortviktit. Han lår derföre gifva Konungen Viol-syrup och Granat-åple til at åta, samt Endivia-och Cichorci-vatten til lårkedryck och at slårcka hettan. Han hade ock vål gerna gifvit Hans Maj:t någon purgation, om diarrhéen icke varit så svår. Konungen talade nu en stund om sitt föråkt för verlden och långtan til himmelen, betygandes med tårar, sig vara mått af lefvande, och icke vilja öfverlefva de nu förestående forgedagar. Då tyckte Ordinarius sig skönja den omtalta Cholera håftighet (**), för hvilken orsak han lår lägga Rosen-syrup (***) och Oxysaccharum simplex uti Konungens dryck, inblandandes ock stundom deruti Acetosa. Han

D 5

gjor-

(*) HENR. SMIDT skrifver i sin *Tredie Urteg.* p. 12. at hufvudvärk stundom kommer aff den vedske Cholera.

(**) I sjelfva Journalen såges det, at man såg, det den förenåmde Cholera begynte grufweligen med sitt upståndande regera.

(***) I Journalen står, at the tillpyntade Rosen-Syrup uti Hans Nådes drick &c.

gjorde derpå ett i sitt tycke kosteligt magebad, som medelst svampar och dukar lades öfver lifvet, och nödvändigt skulle i möjligaste måtton vara kallt, hvartöre ock detta bad, så snart det vardt hett, alltid kylades å nyo. Utom des försökte han ock många andra botemedel, dem han för korthetens skull låter bli at anföra, men berättar med ett ord, at til Diarrhéens håmmande brukades *Constringentia som kylde, constipativa och frigidativa*. Ingen ting ville här hjälpa, och natten aflopp utan ringaste hvila. Den 17. Aug. började Konungen at hosta och öfvermåttan kråkas. Ordinarius vardt då illa tilfreds, och begynte argumentera af Konungens många tilförne hafda omsorger och oordenteliga nattvakande, såsom ock af des höga 70 åra ålder, at den naturliga våtskan, som uppehåller lifvet, snart vore förtorkad. Han torde altså nu ej längre försåkra Hans Maj:t om lång lifstid, utan framtog heldre Bibelen och började låsa *David's* 24. Psalm, tagandes sig deraf anledning at haranguera med en lång tillämpning, hvaraf Konungen åter upprördes til andakt. Den 18. Aug. som var en Söndag, höll samma Ordinarius predikan, hvarpå Konungen begårade HERrans Nattvard, som han ock, efter några fångars frigifvande och nitiska förmaningar til sina Kongl. Barn, med Gudelig andakt af Ordinario annamade. Den 19. Aug. klagade sig Konungen öfvermåttan om både magan och hufvudet, fruktandes, at detta senare af den olideliga hettan skulle spricka sönder. Nu ville ock Hans Maj:t intet mera taga in, utan sade Nej til alla deras tillagade Confecter, Syruer och dryckar, hvilket förökade sjukdomen, samt de närvarande underfåtarnes sorg. Fram uppå middagstiden fick Konungen en liten hvila, och låg ganska tyft, hvil-

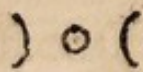
hvilket åter uprättade de närvarandes hopp. När Hans Maj:t vaknade, orkade han med åtskilliga vackra förmåningar taltala sin Son Hertig MAGNUS, som då tilstådes var. Den 21. Aug. fick Konungen en så grufvelig hicka, at andedrågten långa stunderna förtogs, så at man med möda kunde skönja något lit mer (*). När nu Ordinarius det såg, och fick derjemte beskåda urinen, gaf han alt hopp förloradt om någon hålfas återvinnande, menandes sig hafva nog anledning at förkunna, det sjukdomen skulle blifva långsam och döden oundvikelig. Efter en stunds förlopp, började hickan något litet minskas, men Hypochondren ansatte så mycket starkare, inbillandes sig då Konungen, för det så få den gången tilstådes voro, at des fläste vänner hade honom öfvergifvit, och at icke en gång hans egna Kongl. Barn skötte vidare om honom. Hans Maj:t begärde nu ej mera af Ordinario, än at han för all ting skulle förtaga hickan. Ordinarius stadnade då i det slut, at hickan härrörde endast af den ganska håftiga diarrhéen och kråkningen, hvaraf Konungens maga för mycket tom blifvit, och var alltså betänkt på något at gifva Hans Maj:t at äta, som han tyckte snart skulle smälta och gifva god föda, såsom mandelmjök, löskokta ägg samt stekta och kokta Hjerpar (**). Han
tänk-

(*) Ordinarius anmärker i sin Journal, at detta hände just då en Solens förmörkelse skedde. Han tyckes ha trodt, at samma förmörkelse något til denna anstöt bidragit.

(**) Mag. JOHANNES har härutinnan ofelbart följt den Danske H. SMIDTS *Tredie Urtegaard*, som utkommit i Köpenhamn 3 år förut, eller 1557, der det p. 73. således om hicka skrifs: *Kommer Hickelsen aff*

tänkte såmedelst vara i stånd at med mat stämma diarrhéen invärtes, och böd äfven til at med smörjelser uträtta något utvärtes; men Hans Maj:t tålte icke länge dessa smörjor, och kunde ej heller för kräkning skull njuta den mat, som honom gafs til at styrka sig med. Under allt detta arbetade nu Ordinarius i dessa 2 dagar med all den konst han visste, at skaffa Hans Maj:t någon sömn, såsom det yppersta medel, af hvilket någon hjälp i närvarande omständigheter kunde väntas. Men hans möda var fruktlös, och ingen sömn stod at åstadkomma uti jämna 14 dygn. Imedlertid när Ordinarius *den 22. Aug.* om morgonen til Konungen kom, fann han väl Hans Maj:t illa af invärtes plågor ansatt, men tillika upfyld med hopp om en förestående Himmelsk Krona, den han trodde sig få åtnå den nästföljande dagen. *Den 23. Aug.* hade den ofvannämnde hickan ännu icke uphört, hvarföre ock Ordinarius, som fortfor at härleda orsaken dertil utaf magens tomhet, föreflog ett Höns kökt uti Hafresoppa (*), hvar til Hans Maj:t dock ej ville samtycka, såsom aldeles ledande til at förlånga ett lif, som han trodde at den Högste hade redan beslutit afskåra (**). *Den 24. Aug.* ångslades Hans Maj:t öfver åtskilliga ting, och i synnerhet öfver det, at dess många

---

Maffuens tomhed, da skal mand giffue den siuge den mad som hannem styrcke kand, oc lätelig fördöffuis eller fortæris, lige som er, blødsaadne Eg, Mandelemelck, Byguelling, Höns, Caponer.

(*) I Journalen såges *Hafrewälling*.

(**) Journalen berättar, at Konungen vid detta tilfallet skall ha brukt en hop artigt skämt öfver människornas såfängeliga tankar, som fullt sig så löjeligit, at de närvarande, oaktadt deras bedröfvelse, blifvit bragte til löje.

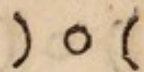

ga med omsorg församlade rikedomar nu uti nödenes tid medförde så liten glädje och gagn, så at Hans Maj:t ej en gång ågde til hands en enda Medicinæ Doctor, för all den omkostnad han hade använt på at få sig några välförfarna Doctorer. Denna ångslan tycktes göra Hans Maj:ts sjukdom ännu värre. Om natten försökte Konungen at stiga utaf sängen, och låt leda sig hit och dit uti Kungliga rummet; men under det samma blef han så matt, at han började frysa och skålfva, hvarför också nödvändigheten tillfede, at genast begifva sig til sängs igen, och på bästa fått låta hölja på sig. Den 25. Aug. hade en ankommen Dansk Doctor (*) sökt at förvissa Konungen om dess hållas återstående, och derigenom gjort, at Hans Maj:t nu åter kom ihog en hop verldsligt bekymmer, under de hvarjehanda samtal, han höll med de efterskrefne Präster, Arche-Biskopen LAURENTIUS PETRI och Kyrkoherden i Upsala Måster MÅRTEN, hvilka icke sparade hvarken andeliga förmaningar, eller tröst af Guds ord, och ej heller försummade at bedja GUD förlånga Hans Maj:ts lif. Men sådana böner tyckte nu Konungen föga om, långt heldre nögd, at de anropade GUD om en snar förlofsning för honom härifrån; hvaraf Ordinarius tog sig tiltälle at ån vidare yrka på tålmod. Nu började Konungen klaga sig om den högra armen och högra sidan, hvaraf Ordinarius fick nya bekymmer, råkandes ut, at denna tilstöt skulle betyda en *Paralysis*, icke någon sådan, som han trodde vara vanlig, neml. *ex crudis & superfluis humoribus*, utan en annan *ex colica affectione nimia præcedente*,
hvar-

(*) Mag. JOHANNES nämner denne i sin Journal för den Danska lössächtige Doctor.

hvarföre han ock, efter Hans Maj:t ingen ting felte til sinnen eller förstånd, låt göra *Fomentationes*, som det såges, med *Lavendel-vatten* och andra *sådana simplicia*, samt lindade vål om Konungens sjuka arm och hand (*). Om aftonen kl. 7. syn-tes denna handen blåaktig, och urinen grön, hvaraf Ordinarius tyckte sig ån ytterligare kunna med visshet förutse Hans Maj:ts död (**). Vid detta laget anlände Magister GUILHELMUS, som åfvenledes hade vinlagt sig om Medicinen, och gaf mycket godt hopp om en önskelig förbättring (***). Den 26. Aug. ymsade Konungen rum, och låmnade den stora för-salen, der han i de 14 dagar-ne legat, flyttandes in uti den innersta, der han förut varit van at ligga, och der han nu årnade afbida döden. Man fortfor nu med de så kallade *Fomentationes* och lindandet om arm och hand, som dagen förut hade blifvit började, och höll
man

(*) Vid detta tilfället förtäljer Journalen en liten om-
ständighet, som jag här må tilfåttja: *Når wij sålun-
da hadom lindat Hans Nåde, så såg Hans Nåde på
vårt wärk, sade Hans Nåde, O tu Barmhårtige
Gud låte så all min ledamot med hela min leka-
men vara pyntat och prydd til min begrafning såsom
thenne ene lemman är, så woro min Siåhl när Chri-
sto minom Herra.*

(**) Anledningen til detta omdöme tycks Mag. JO-
HANNES hafva fådt af H. SMIDTS *Bog om Menni-
skens Vand oc anden naturlig affgang*, Kiöbenh.
1557. der det *cap. 6. reg. 1.* så står: *Grönt vand vdi
stercke kaalde singer, mercker döden.*

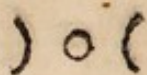
(***) M. JOHANNES lägger til: *endoch ther wart
intet af.* Han tycks intet haft rätt godt öga til denne
Mag. GUILHELMUS, eller synnerlig tanka om dess
dugtighet, hvilket jämväl kan slutas af ett annat stäl-
le i Journalen framvid slutet, der han strax efter
namnets nämnande brukar den förakteliga tillsats: *som
sig för en Medico utgifvet hade.*

man i en hel vecka dageligen dermed ut, hvar-
af den goda verkan följde, at den då befarade an-
stötenlyckeligen vardt förekommen. Huru imed-
lertid Konungens andra sjukdom, ej allenast un-
der dessa 8 dagarne, utan ock inemot hela 3 vec-
korna til, sig förhöll, och hvad botemedel un-
der den tiden försöktes, finnes nu vara förbigån-
get af den goda Ordinarius Mag. JOHANNES,
som til åfventyrs lærer ej haft så stort at syfsla der-
med, sedan Mag. GUILHELMUS anlände. Han
anförer allenast några vackra förmaningar och tal,
som Hans Maj:t imedlertid då och då höll, be-
rättandes helt kort, at Hans Maj:t låg ganska stil-
la med alla åthåfvor, och på de sista 2 veckorna
hade god sömn, til hugneligt hopp för alla de
närvarande. Den 23. Sept. kl. 2. e. m. kom befall-
ning til denna Ordinarius, at genast infinna sig
hos Konungen, som då var hårdt blefven beta-
gen. Så snart han upkommit, gjorde Hans
Maj:t med uplyfta händer en ganska härlig tros-
bekännelse, och lät sedan Ordinarius åter gifva sig
HERrans Nattvard, yttrandes genast den glada-
ste förnöjelse i GUD, med förgåtande af alla
verldsliga bekymmer, hvaraf han nu aldrig ville
mer blifva oroad. Derpå följde en tåmmelig matt-
het, så at Hans Maj:t vid ett samtal, han kom
at hålla med sin Son Hertig JOHAN, om sin
ståndaktighet i den Christeliga tron och Evan-
geliska läran, icke orkade fullfölja talet, utan
fick sig en penna, och med den handen, som
lam varit, tecknade på papper, och gaf åt sin
Son, denna afbrutna mening: *Ena gång bekämt,
och ther wid blifwit, eller 100 gånger talat.* Den-
na Hertig befalte då Ordinarius at både natt och
dag blifva hos Konungen tilståds, och lät up-
sätta en fång åt honom utmed Konungens rum,
at

at deruti hvila når han tröttnade vid at vaka. Ordinarius underlåt då intet, såsom Präst, at förnåmligast yrka vissheten af syndernas förlåtelse för alla bottfårdiga, som alfvarligen flydde til nåden. *Den 24. 25. och 26. Sept.* låg Konungen helt stilla och klagade sig icke det ringaste, svarandes icke heller på de närvarandes frågor om Hans Maj:ts något ville befalla, utan med uplyfta ögon och händer til Himmelen. Och i de dagarne ankom den af K. ERIC utfående Licentiaten MATTHIAS PALUDANUS (*), som smickrade Drottning CATHARINA STENBOCK med den hugneliga tröst, at Hans Maj:t skulle ännu kunna komma sig före, i hvilken tröst också Magister GUILHELMUS instämde. Men når Ordinarius *den 27. Sept.* åter besåg urinen, tyckte han sig så fåkert deraf märka tilräckeliga dödstecken, at han nu ej kunde undgå at förkunna Drottningen Hans Maj:ts snart instundande fränfalle. En tidning, den hon så illa tog vid sig, at hon ock vardt sjuk och lades til fångs, och det i samma Sal som Konungen låg, för at alltid få hafva sina ögon på honom. Hennes Maj:t hade då ifrån *den 13. Aug.* aldrig skilt sig från Konungens fång hvarken natt eller dag, så at hon af vakande och sorg aldeles var afmattad. *Den 28. Sept.* låg Konungen ganska stilla, såsom tilförne, och ville hvarken förtära vått eller tort, nekandes med handen til alt hvad man

---

(*) Om denne tyckes Mag. JOHANNES haft tämmeligen goda tankar, ty först kallar han honom *Höglärde Man M:r MATTHIAS PALUDANUS Licentiatus*, och säger sedan uttryckeligen, *at han kom Gud bättra allt för seent*; hvarmed han tycks röja en fullelig öfvertygelse, at väl Konungens sjukdom skulle bättra hafva blifvit motad, än nu skedt, derest denne Läkare kommit strax i första början.

man böd honom. Tröst af GUDS ord var det enda Hans Maj:t åstundade, och deruti underlåt ej heller Ordinarius at göra sitt bästa, så väl nu, som de föregående dagar, på de stunder som Konungen icke sof, hvartil han nu var altför benågen. Den 29. Sept. om morgonen bittida kom Mag. GUILHELMUS in, och gick sakta fram til Konungens hufvud, tår at inhämta des s tillstånd, men såg icke rättare, än at han redan var utflocknad, hvarför han ock utan betänkande drog des myssa ned för ögonen, och ropade något högt, at Hans Maj:t redan aflidit; men Konungen, upväckt af sorlet, strök då sjelf myssan tillbaka igen, och tycktes undra hvad man hade för händer. När då Ordinarius sedan inkom, och man berättade honom, at Konungen nu sof, lutade han sig nära intil, och slöt utaf andedragten, at han låg uti själetåget; föll derföre på knå med de andra närvarande, under böner til Gud at annama des själ, och med uprepande af åtskilliga tröst-språk. Efter en liten stund, och kl. vid pass 8, steg Konungens Svåger Herr STEN ERICSSON LEJONHUFVUD up igen, och höll det för fåfångt, at vidare tala til Konungen, som han nu mente aldrig skulle höra något mer i verlden. Jo, svarade Ordinarius, människan hörer så länge anden är i henne; och det vil jag nu strax bevisa: hvarpå han tiltalade Konungen med dessa ord: *Allernådigste Herre och Konung, tron I på JESUM CHRISTUM, och låren min röst, så gifven oss något tecken.* Til allas förundran och glädje, svarade då Konungen med hög röst *Ja*; men drog icke sen mer än 2 eller 3 andedrag, innan han sluteligen afsomnade.

Här ågen I nu, Mine Herrar, ett tillräckligt prof, at något när kunna dömma efter, hu-

ru Medici i Sverige för 200 år sedan buro sig åt at betjena de sjuka, och på huru svaga fötter Praxis Medica då för tiden stod. Jag har nu för knapp tid, at anföra de åtskilliga påminnelser, som vi i vår uplysta tid skulle kunna göra öfver denna oftanämnde Ordinarii upförande och föreskrifna läkemedel. Jag får nöja mig med at nämna, det han, igenom sitt inbillade kosteliga kalla magebad, var en ofelbar orsak, så väl til Konungens plågsamma hosta och kråkning, som den grufveliga derpå följande hickan; och är jag nog öfvertygad, at hans så kallade *kylande Constringentia, constipativa och frigidativa*, som han för Diarrhéen brukte, ej varit af bättre art, än at de vid då varande tilfälle mera skada än gagn åstadkommit. Sådant oaktdadt, skulle jag icke tilvita denna Ordinario det minsta fel häruti, om han ej haft några bättre medel på Apotheket at tilgå. Men jag är tåmmeligen viss om, at der då redan fanns både *Diascordium* och *Rhabarber*, emedan den förrberörde Doctor BENEDICTUS OLAI, icke många år derefter, upräknar uti sin Svenska Läkarebok (*) äfven dessa saker, ibland de mångahanda Droguer, som han gifver sina Landsmän förslag på, såsom utan tvifvel til fångs här på Apotheken. Ja, man behöfvar bara veta, at bemål-

te

(*) Som utkom af trycket i Stockholm 1578, under titel: *Een nyttigh Läkere Book ther vthinne man finner råd, hielp och Låkedom til allehandamenniskornes siwksdomar bådhe inwertes och vthwertes. Serdeles ock een underwisning och rättelse, huru swaghe och siwklighe quinnor sigh vthi alla förefallende siwksdomer hielpa kunna. Item emost the kranckheter som små spädh barn lätteligha henda kunna. Item een underwisning och ingång til Chirurgiam. Tilsamman draghen genom mig BENEDICTUM OLAI S. Medicinæ Doctorem.*

te saker redan funnos på Apotheken i Tyfkland, så kan man ock något när sluta, at de likaledes funnits här, så vida våra Apothek derifrån hitförskrefvos, och det förmodeligen med sina samtliga Compositioner, och alla der befintliga både nyttiga och onyttiga saker, dem til äfventyrs ingen Medicus ännu var i stånd, eller ockfå tiltrodde sig, at kunna urskilja och vederbörligen utmöntra.

Men innan jag vidare yttrar mig om den tids Medicinalier, vil jag som snarast se efter, hvad Sjukdomar då här i landet (*) voro, efter den anledning jag får af nyssnämnde Doctor BENGT OLSSONS Läkarebok. *Chroniska sjukdomar* och andra krämpor finner jag hafva utgjort det största antalet. Deremot hafva på långt när ej så många *Farsoter* då gådt i svang, som vår tid har målt ärfara. Jag vet ej, om icke sådant bör tillskrifvas folkets tarfveliga diét och mindre vekliga upfostran och lefnadslätt. Uti Dedicationen til Drottning CATHARINA Jagellonica skrifver Doct. BENGT sålunda om sjukdomarne här i Sverige uti allmänhet: *Här vthi thetta vårt Fådernes land, är icke så stoor hete, wankar ock icke beller så mykin siwkdom, Iherföre ock låkedomerne vthi thes mindre bruk äre, doch hender thet här vthi*

E 2

Ri-

(*) Jag menar här Svea och Gôtha riken för sig sjelf, men icke så egenteligen Norrland och Finland, och aldeles icke Lappmarkerne, hvilkas särskilda Climat och egna slags lefnadslätt medföra ej så många eller lika beskaffade sjukdomar med de öfriga Rikens länder. Om dessa kan man se J. SCHEFFERI *Laponia*, Hr. P. HÖGSTRÖMS *Beskrifning öfver de under Sverig. Krono hörande Lapmarker*, Hr. J. FIELLSTRÖMS *Disp. de Medicina Lapponum*, och Hr. L. MONTINS *Disp. de Medicina Lapponum Lulensium*.

Riket, at yngdt folck bliffuer om wår tijdb anfechtat medh then sjukdomen Febres, såsom år hwar annan, och hwar dags Feber. Det synes nog klart, at Doctor BENGTE med sjukdomen Febres har ment Frossan, fårdeles når man jämförer hvad han sedermera i Capitlen om Skelfwofot skrifver; och kan man af altsammans döma, at Frossan den tiden varit en af de gångbaraste Sjukdomar (*). Deremot skulle Pleuresie då för tiden varit mindre allmän, om man finge sluta någon ting derutaf, at Doct. BENGTE går samma sjukdom så kallfinnigt förbi, utan at uptaga honom i något särskildt capitel, nämmandes honom blott med ett ord i Capitlet om Åderlåtning; men sjelfva Climatet här i Norden tyckes strida deremot. Hetsiga Febrar måtte varit nog gångse, och finnas uptagne af D. BENGTE i capitlet om Brennesot. At Friselen ingenstades nämnes, får man icke undra, ty han var i Doct. BENGTEs tid aldeles obekant, så vida han första gången skall ha vist sig hos Barnlångs-hustrur uti Leipzig år 1652 (**). Men Kopporna, som kommit från Arabien, och redan på 1300-ta-

---

(*) Åtminstone här omkring Stockholm, eller den ort der Doct. BENGTE vistats. Det år ej derföre sagdt, at den så varit i alla våra andra Landsorter. Vissa orter i Västergötland vil man påstå varit fria från Frossan alt in til våra senare tider, och i Norrland har samma sjukdom nu först på några år börjat blifva gångse. Om Lappmarkerne skrifver Hr. HÖGSTRÖM c. l. C. 10. p. 162. *Frosse har aldrig någon människa kast i Lapmarken.*

(**) Jag bygger i detta mål på den berömda WELSCHIE trovärdighet. Hit til Sverige kom Friselen aldräförst med de Sachsiske Fångarna, som Kung CARL den XII. öfverfände i början af detta Seculo, och sedan har han varit här gångbar, fårdeles i Skåne: Herr N. ROSÉN in Litteris.

talet voro bekante i Engeland (*), hafva ofelbart uti Doct. BENGTs tid varit i full gång här i Riket, ehuru han dock ingenstädes nämner denna Farsot med det namnet Koppor. I den beskrifning, han i ett särskildt Capitel ger på *Måfsling*, skönjer man nogsammt, at han dermed förstådt *Kopporna*. Han låger ju, at någre få Måfslingen strax efter födelse-tiden; andra några år derefter; många åter få honom ej förrän inpå åldern, och många dö af honom. När så naturen, låger han, *starck* år, *tå* driffuer han *samma* *Mesling* vth til *ytersta* lemmarna, til *ansichtet*, *fötterna*, *henderna*, och öffuer hela *hwden* på *meniskion*; Somlighe *äre* aff *thet* *beta* *blodhet*, *men* somlige aff *thet* *Melancholiska* *blodet*, och *the* *äre* *store* och *sent* *förgås*; Och *äre* *stundom* *hwijte*, *grå*, *rödhe*, *Item* *gröne*, och *någre* *brune*, *några* *swarta*, *Men* *the* *gröna* och *fiolbruna* *äre* *dödhelighe*, och

E 3

jw

(*) Anledning til denna min utslago har jag af JOHANNIS DE GADDESDEN *Rosa Anglica*, som skrefs vid år 1320, der han berättar, huru han skött Kongl. Prinsfen i Kopporna, och då svept honom in uti Skarlatan, samt lagat at alt var rött omkring des säng, hvilket han låger *est bona cura*. Man trodde den tiden, at röd färg skulle vara mycket verkande mot koppor, och skall en slik inbilning förports här i Sverige tils nu för 20 år sedan, då bättre och sämre folk brukade binda halsband gjorda af Pæoniæ-kärnar på barn, för at dermed hindra kopporna at slå ut i halsen: Herr N. ROSÉN *in litteris*. Jag måste här anmärka, at en annan Engelsk Auctor, Mag. JOHANNES ARDERN DE NEWARK, som låger sig hafva practicerat Medicinen *a prima pestilencia que fuit anno D:ni Millesimo CCC:mo xlix:no usque annum D:ni M:o CCCC:mo xij:o* i sin *Practica de arte Phisicali & de Cirurgia*, hvars original på pergament nu förvaras här på Kongl. Bibliotheket, ej med ett ord omrörer denna sjukdom.

jw swartare the åro, jw werre åre the, men the
 bwijte åre båtst når the stora åre, rå förgås the snar-
 rast. Och år thet båtst at Febris kommer effter,
 sedhan Meslingen haffuer warit, ån at Febris skul-
 le föregå (*). Han nämner desutom, at sjukdo-
 men kommer med rysning och upkastning, och at
 utflagen ej ske förrån på 3:dje, 4:de eller 5:te dagen
 (**). Jag bör icke twifla, det ju Veneriska sjukdo-
 mar (***) åfven hår i Riket då för tiden gått, e-
 me-

(*) Fol. 99.

(**) Curen håremot var förnåmligast Kraffe-och Åker-
 leje-frö.

(***) Scribenterne åro nog oense om egenteliga tiden,
 som den Veneriska smittan först kommit til Europa.
 De flåste ståmma dock deruti öfverens, at CHR. CO-
 LUMBUS och ANT. DE TORREZ år 1493 och 1494
 aldråförst hembragt den samma ifrån Antilliska Öarna
 i America, i synnerhet Hispaniola, til Spanien, och
 at den året derpå genom Spanska Hjelptröpparna
 (hvaribland en hop af COLUMBI smittade medfölje
 också varit) som gingo til Neapel, inkommit ibland
 Neapolitanerne, och sedan strax genom skökor ut-
 bredt sig uti Franska Armeen, som samma Rike
 då hade anfallit. Starkaste förfaktaren af denna me-
 ning år H. JOH. ASTRUC, som skrifvit en stor Bok i
 2 Tomer *de Morbis Venereis*, och deruti uptagit alla
 vederparternas skål, som han haft sig bekante, dem
 han sedermera sökt at förlägga. Jag måste väl tilstå,
 at han gör det med mycken styrka, så at jag ej ger-
 na påtager mig at aldeles strida deremot; men rå
 dock ej för, at några gamla Auctorens vitnesbörder,
 dem ASTRUC ock anført, ånnu afhålla mig från den
 fullkomliga öfvertygelse, som jag kanske borde
 derom hafva. Icke twiflar jag om, at den Veneriska
 smittan, med så många och svåra symptom, som
 Auctorerne berätta, genom COLUMBI Skepsfolk i-
 från America kom, och på ofvannämnde sätt spridde
 sig sedan vidare ut. Men når jag ser en GUIL. DE
 SALICETO, som lefde vid år 1270, i sin *Chirurgie*

medan jag ser, at Doct. BENGT i ett helt Capi-
tel

E 4

Libr. I. C. 42, säga: Aliquando accidit homini in virgâ corruptio propter concubitum cum foedâ muliere; och i hela Cap. 48. handla de Pustulis albis vel rubeis, & de milio, & de scissuris & de corruptionibus vel hujusmodi, quæ fiunt in virgâ vel circa præputium, propter coitum cum foetidâ muliere, aut cum meretrice, aut ab aliâ causâ; när jag ser en LANFRANCO, vid år 1290, i sin Practicæ seu Artis completæ Chirurg. Tract. 3. Doctrin. 2. C. 11. säga, sæpe provenire Apostema in inguine propter ulcera virgæ - - och Tract. 3. Doctr. 3. C. 11. de ficu & cancro & ulcere in virgâ virili - - - quæ veniunt - - - ex commixtione cum foedâ muliere, quæ cum ægro talem habente morbum de novo coierat; när jag ser en GUIDO DE CAULIACO, vid år 1360, i sin Chirurgia magna Tract. 6. Doctrin. 2. C. 7. handla de calesactione & foetiditate in virgâ propter decubitum cum muliere foetidâ; när jag ser en PETR. DE ARGELATA, vid år 1470, i sin Chirurgiæ Libr. 2. Tract. 30. Cap. 3. handla de pustulis, quæ adveniunt virgæ propter conversationem cum foedâ muliere, quæ albæ sunt vel rubæ, och der ibland annat skrifva så: unum recordor vobis, quod antequam ista balnea dicta ex vino illo styptico fiant, fiat purgatio: aliter illis bubo superveniret in inguine; utom hvad flere andre af de gamla Auctorer skrifva: När jag alt sådant, säger jag, kommer at se, så börjar jag fatta nog starka tvifvelsmål, om och huruvida icke Venerisk sjukdom redan uti dessa bemålte Auctorens tid har gått. Atminstone har jag något svårt at finna mig vid förbemålte ASTRUCS förklaring l. c. T. I. L. I. C. 6. at dermed har blifvit ment allenast ulcuscula bubonesve a causis levibus ordinariis & a venereo seminio alienis; ty vi höra ju nu för tiden in praxi aldrig af, at någon af foetida quadam muliere på det fårtet smittas, utan genom Venerisk orsak, ej heller förekommer nånsin, når smittan post coitum cum foeda muliere brustit ut och sedermera ovarfsamt skolat hämmas, någon Bubo in inguine, som icke äfven den flåtaste Medicus skulle tro sig böra taga för

tel handlar om Fransoser, och uttryckeligen få-

venerisk, och ingalunda anse för at vara härfluten ex ulla caussa alia leviori. Jag ser väl, at Auctorerne strax efter 1494 enhålligt skrika om sin *morbis novus, incognitus & inauditus*, och jag håller aldeles med dem deruti, hvad sjukdomen vidkommer sådan som han då til symptomter och fäseliga olägenheter var; men jag tror derföre icke, at jag får påstå, det all annan sjukdom, som äldre Auctorer berätta skolat haft sig nästan på samma sätt, såstän med ett lindrigare förhållande, och som de säga har härrört af likadan orsak, ej i minsta måtto varit Venerisk. Jag skulle ju då dermed neka, at samma sjukdom kunnat förut gådt allenast sporadice eller här och där, och varit af långt blidare art, än sedan han med mera maligne smitta kommit hit öfver från de varmare länder, och såsom en grym Epidemie kommit at träffa en hop i fålt varande, och kanske osnygga, Soldater; hvilken mening jag likväl håller för så mycket mer trolig, som jag finner tämmelig analogie, när jag ser på Koppors, Febrars och andra Sjukdomars til häftighet skiljaktiga Epidemier. Annars kan jag ock icke räkna för underligt, at en hop Auctorer i ett okunnigt tidevarf, och innan Boktryckerierne ännu hint göra fleras förfärenhet i Medicinen synnerligen allmän, ansedt för morbus plane inauditus den sjukdom, som torde just i deras tid varit på nog många andra ställen til seendes, såst icke af så elack och contagieuse art: och göra altså deras vitnesbörder i mitt tycke ej tilfyllest, för at göra all slags Venerisk sjukdom före den tiden i Europa oårhörd. Fåga fattas, at jag ock inbillar mig, det L. APULEJUS, redan i 2:dra Seculo, har förstått någon dylik smitta, när han i *Metamorph. L. 10.* sålunda skrifver: *Mercator ad Cauponariam divertibat, illa, urigine percita, illum cubili applicat suo, statim ut cum ista acquievit, ab unico congressu pestilentem & annosam contraxit affectionem.* Men om jag än vil medge, at den här omtalte smitta varit af annan beskaffenhet, än Venerisk, hvilket dock alltid är och blifver en blott gissning, så får jag dock en ny scrupel, när jag hos den

fåger: Nu är samma plåga genom mykin okysk-
heet kommen öffuer hela Europam (*). Kikbo-
stan, som man vet först flyttat från Africa til
Sicilien, och derifrån federmåra til Neapel,
och så efter hand til de öfriga Europæiska län-
der, torde väl redan den tiden varit gångbar
här i Sverige, fast ej Doctor BENGT i sin Låka-
rebok den samma nämner. At eljest andra *Epi-
demier* af sjukdomar antastade folket i D. BENGTs
tid, visar han tydeligen, då han omtalar de år
1575 så mycket gångse Froffor, Quartaner och
Tertianer, som allmänt lämnade efter sig Sårna-
der uti Mjälten. Men deras aldräfarligaste Epi-
de-

E 5

de-

---

förr omtalte JOH. ARDERN DE NEWARK, som pra-
cticerat Medicinen i Engeland från 1349 til 1412,
rårar uppå en sjukdom, som han kallar *Chaudpisse*.
Jag vil ur dess ån handskrefna *Practica de arte Phisi-
cali & de Chirurgia* anföra dess egna ord: *Pro mor-
bo qui dicitur Chaudpisse Rc. psillium & coquatur in
aqua donec in mussilaginem conuertatur que vero mussi-
lago cum oleo rosarum vel violaceo fortiter agitetur
addito lacte mulieris puellam nutrientis annuam in
quo liquore dissoluetur camphora & cum siringa ini-
ciatur.* Han tyckes ej här kunnat ment något annat
med sitt *Chaudpisse*, ån idel Veneriskt, sådant som
ock ån i dag behåller samma namn, ty han har dess-
utom i samma Manuscript särskildt lämnat botemedel
både *contra stranguriam* och *contra excoriationem
virge & testiculorum*, hvilka anstötter man kanske
annars skulle trodt at han kunnat mena. Hurüvida
Venerisk sjukdom här i Sverige uti äldre tider fun-
nits, är en svår knut, som jag ej vil påtaga mig at
uplösa. Jag ser likväl, at Herr S. BRING i sina *Mo-
nument. Scanens. Vol. II. P. 2. p. 255.* håller för, at
de gamlas esomoftast omrörda *Spetålska*, eller Mun-
karnas så kallade *Lepra*, ej annat varit, ån sjelfva
Lues venerea.

(*) l. c. C. 96.

demic var *Pesten*, som alt emellan åt, fick bekla-
geligit inrymme, och låmnade alt för många hus
och gårdar öde.

Om den tidens *Materia Medica* kan man se af
merberörde D. BENGTs Läkarebok, at den var
öfvermåttan rik, lå at jag måst vil tro, at de måt-
te kunnat upvisa rätt så stort, om icke ännu stөр-
re, antal af Droguer, än vi uti vår tid gitte (*).
Men

(*) Här torde nu ej passa sig illa, at just meddela den
Materia Medica, som hos den tidsens Svenska Au-
torer finnes, och som jag vil tro här på Apotheken
varit til fångs. Jag låter den derföre hel och hållen
inflyta, med bibehållande af deras egna gamla staf-
nings-fått, men åtager mig ej at svara för, at hon
til alla delar är fullständig, ty min tid har ej tillåtit
mig at sjelf så noga jämföra det ena med det andra.

A.

Acorus, radix.
Agaricus.
Anis, sem.
Aloe.
Abrot, Herb.
Affa foetida.
Asparagus, frö.
Apium, Herb.
Amur, syr.
Alun.
Azarum. Rad.
Alands rot.
Album græcum.
Arsenicum citrinum.
Agrest syrop.
Ambra.
Aloes Lignum.
Arabicum gummi.
Asi.
Achatium, *Acatia* frö.
Apich.

Ami.

Agrimonia.
Animi gum.
Alkekengi bacc.
Agnus castus.
Angelica.
Anthere.
Aron.
Althæa.
Amoniacum gumi.
Atriplex.
Andorn.
Alkanna.
Amomum.
Akerleja, frö.
Anacardina.
And ister

B.

Bock. talg. blod. watten.
Borrago. blom. syr.
Buglossa. bl.
Bisem. Moschus. dos. gr. i.

Men som kunskapen om Medicinaliernes rätta
kraft och nytta alt för mycket ännu saknades, få
för-

Bethonica. Herb. syr. vat-
ten.

Bolus Armenus.

Bursa Pastoris.

Baldrian. *Ballota nigra.*

Biörn, ister.

Båfver, ister.

Beta, rot.

Balaustia.

Bruscus.

Balsams tråd.

Bdellium.

Bolme. Herb. frö.

Blodsten.

Blyhwitt.

Böna. blom. frö.

Brassica.

Basilike frö.

Brünelle. Herb. vatten.

Bertram.

Benedicta.

Binda.

Båffuergåld. ol.

Bomolja.

Brennesten.

C.

Coloquint.

Ciclamen.

Curbis frö.

Cucumer frö.

Calmus.

Camphora.

Calaminta.

Camille olja.

Cannel.

Cassia.

Coriander.

Camels hö.

Chebali bark.

Capillus veneris.

Cupress nötter.

Cruciata.

Cucurbit frö.

Carabe.

Cichorea. socker.

Citranguler.

Curbits.

Cardamomus.

Consolida major.

- - - minor.

Camille blommor.

Cappris.

Castanier.

Chamedrias.

Cuminum.

Cyperus.

Chelidonium. Herb. vatten.

Cicadorum.

Cassia lignea.

Carneol.

Calcedon.

Capun, ister.

Costus.

Centaurea.

D.

Dill. Herb. frö. lag. olia.

Diptamnum Creticum.

Dosta.

Diagridium.

Draka talg.

Dadhel.

Daucus.

Drakablod.

Dactylus pinea.

Dactil.

Doronicum.

förstod man ej at deraf göra något bättre val och
sortering, än at man gick förbi alt för många
gagne-

E.

Eke äple, bark, tråd.
Esula.
Endivia. Herb. sem. syr.
vatten.
Epithymus. Herb. vatten.
Ebur.
Efilodonie.
Entziana.
Ebulus.
Een. bår. olja.
Eenborn.
Eleborus albus.
Eringium.

F.

Fransose tråd.
Fijkon.
Fenikel. frö. vatten.
Fenum græcum.
Footsteen.
Fumus terræ. Herb. syr.
Femfingers gräs. Herb.

G.

Granateäple.
Galigo. Herb. ol.
Galbanum.
Gråboo.
Gåseister.
Gemserot.
Guldblåd.
Gallitrichon.
Galgant.
Galläpplen.
Get ister.
Gentziana.
Graminis radix.
Gith frö.
Geniste frö.

H.

Hyacinthus.
Hållört.
Helffenben.
Huslök.
Hiorte talgh.
Harpeij.
Hasle nötter. rot.
Helleföta.
Hiortehiertebeen.
Hiasint.
Hiortetungo, vatten.
Hånigh. vatten.
Hiortehorn.
Hedere gummi.
Hysop.
Hwals raffn.
Helleborus niger.
Humble.
Håger ister.
Hund ister.
Höns ister.
Hundetunga.
Hwiltök.
Hermodaetylus.

I.

S. Johannis gräs.
Ingefår.
Fujube.
Fucus odoratus.
Fordhumbla.
Fers ister.
Ibiff rot.
Fucus.
Indie salt.

K.

Kummin. blomma, frö.
Krassa.

gagneliga och oundbårliga saker, och skaffade sig
öfverflöd af en stor hop onyttiga, som vi nu an-
tin-

Kirffwel.

Kattoft.

Klintefró.

Kersebår. NB. Bladen re-
commender. i decoct
mot den gulhet som föl-
jer Gulsot.

Kattoft blad.

Konung.

Kynnel.

Kattemynta.

Kattegul.

Kalk.

Kårrört.

L.

Limon.

Linolja.

Lagerbår.

Lentium excorticatum.

Liusebrand. Herb. rot.

Lilier. olja.

Lactuca. Herb. vatten.

Lapis Lazuli.

Lagerbår. olja.

Lauri folia.

Long peppar.

Linsfró.

Lachris.

Lawendel.

Licium.

Lacca Gummi.

Libbesticka.

Lythbargirium.

Lapatum acutum.

Lentisci folia.

Leijon ister.

Lupinen.

Liliorot.

Liliebruscus.

Libusticum.

Lökfró.

M.

Mentastrum.

Malört. Herb. syr. ol. vatten.

Meyeran. ol. must. vatten.

Muskätte blomma.

Myrobalanus Chebulus.

- - - - *Emblicus.*

- - - - *Belliricus.*

Mandel bitter.

- - - - *söt.*

Mollefró.

Mastix.

Mynta olja.

Muskätt.

Mandragora olja.

Maratrum.

Myrtillus.

Muschatellum.

Malvaviscum.

Myrthis.

Manna.

Milium solis.

Mumia.

Mynia.

Mirrha.

Matra.

Myrten, blad, kärnar.

Mesterwurtz.

Museöron.

Muscus.

Melissa.

Margranden blad.

Melons fró.

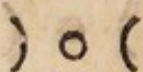
Mercurius, viv. subl. dulc.

May blommor.

Mesereon.

Marcafita.

tingen längesedan kastat bort, eller ock innan kort
 åro finnade at utmönstra. Jag vil til ett litet prof
 an-

N.

Nigella. frö.
Nardus.
Näckeblads blomma.
Någlika.
Nattskat gräs.
Nåsla. frö.
Neptegräs.
Nåsegräs.
Nasturtium.

O.

Opium.
Ostrutii rot.
S. Oloffs gräs. frö.
Oxelägg.
Opoponacum.
Opoponax.
Oxetunge. vatten. zucker.
Odört.
Oxalis. vatten.
Olibanum.

P.

Plantago. vatten.
Portulaca. frö.
Psilium. vatten.
Pyrula.
Polygonum.
Paradis korn.
Perler.
Petersilja frö.
Pimpinella rot.
Piccoli.
Pepparroth.
Pione rötter, korn.
Pijltrå löff.
Pomerants skabl.
Poleya.
Pepar.
Pistacia.

Q.

Quicksilffuer.
Quittenlagh.

R.

Rusin.
Rubia Tinctorum.
Ruta, olja, frö.
Rosmarin.
Roser ol. vatten. bänigh.
Rheubara, Rhabarber.
Rusken.
Ringeblomma.
Renefane.
Rubin.
Rödlök.
Rheuponticum.
Räf ister.
Rosmarin.

S.

Satyrion.
Saturya.
Squenantus.
Scolopendria.
Soldanella.
Sambucus.
Salvia.
Stechas arabica, syr.
Stechas Jelenger jelieber.
Siseli.
Spuma maris.
Smedie sinder præparat.
Speßglas.
Spanskgrön.
Swedzskor. vatten.
Silffuerglijth.
Suaffuet.
Sölffgledh.
Stipitt.
Salsabarille.

anföra deras ymniga förråd uti Apotheken på bara
Talg och *Ister* af hvarjehanda djur, nemligen af
 Le-

Ståndört.
Swin ister.
Stärkelse.
Succijsa.
Scabiosa.
Scordium.
Sebesten.
Spina alba.
Sumach.
Saltfiowatten. NB. för A-
 scarides at tvåtta inte-
 stinum rectum med.
Stenbråks rötter.
Sterkebår.
Sammel.
Somella.
Sileri montanum.
Spikinardus.
Sauina.
Scamonia.
Sinaps frö.
Swalebo.
Sanicula.
Swaleroort Asclepias.
Succinum.
Saffran.
Spica. ol.
Schariola, must.
Serpentaria.
Sandaracha.
Sagapenum.
Sioblomma. vatten. zücker.
Staphisagora.
Swerds rot.
Sucker candy.
Sennetzbladh. vatten.
Steensalt. sal gemma, bránt
Syra.
Smaragd.
Saphir.

Squilla. Acetum, Oxymel.
Squill.
Sepie ben.
Sarcocolla.
Storax.
Skeedewattn.
Spodium
Sandel, gul, hwit, rød.
Scariole frö.

T.

Turbith.
Thimian.
 - - - wild.
Terpentin.
Tormentilla.
Terra sigillata.
Tamarinder.
Taskegräs.
Tribulus marinus.
Tragachantum.
Tartarus albus.
Tutia.

V.

Verbascum.
Violer, syr. vatten, ol. hå-
nigh, zücher.
Vergifs mein nicht. vatten.
Wax.
Wallmoghe frö.
Valeriana.
Win Rhenskt.
Wichtrijl.
Wildkatt ister.
Violgräs.
Verbena.
Winruta.

X.

Xilobalsamum.
 Z.
Zedefår.

Lejon, Björnar, Hjortar, Oxar, Kalfvar, Boskar, Getter, Gumfar, Råfvar, Hundar, Järfvar, Båfrar, Svin, Vildkattor, Höns, Capuner, Gåls, Änder, Hågrar och Drakar; men Ormfett talas då intet om, ej heller något enda Medicament af Orm tilredt. Jag vil nu icke omröra deras alt för många konstlade *Vatten*, måst destillerade af sådana *Simplicier*, som vi nu för tiden hålla för otjenliga at frambringa några nyttiga vatten utaf, och alltså i Apotheken aldeles fåfånga. Jag vil heldre med några ord anmärka, at de då saknade vår ovärderliga *Kinkina-bark* (*), at bruka mot Froffor, remitterande Febrar, Kallbrand, Scrophuler och Rheumatismer; vårt *Elaterium* (**) mot Vattulot; vår *Ipecacuan-*
ba

(*) Kinkina-barken kom först år 1649 från Loxa i Peru til Spanien, och blef sedan derifrån genom Cardinalem DE LUGO's föranstaltande fördd til Italien. ANTONIUS FRASSONUS, den berömde FRANC. TORTI Præceptor, var då en bland de förste Medici, som med alfvara började utröna denna barks verkan, och SEBASTIAN BADUS var den förste, som skref derom med något besked: Se des *Anastasis Corticis Peruviae*, Genuæ 1663. Cfr. TORTI *Therapeut. spec. L. I. C. 1. p. 2.* Herr N. ROSÉN har berättat mig, at detta hårliga Medicament icke funnits här i Sverige förr än år 1690.

(**) Låkarne hafva väl från urgamla tider vetat at tala om *Elaterium*, såsom ett godt Läkemedel, så at ock DIOSCORIDES redan i sin tid kunde beskrifva des tilrednings-fått; men under den dunkla Medel-tiden, då det blistra barbariet öfver alt inkom, förlorades icke allenast hela kunskapen om *Elaterium*, utan ock rätta namnet på den ört, hvarutaf det skulle beredas. Ändteligen företogo sig HIER. CAPIVACCIO, G. FALLOPIUS, J. B. MONTANUS, J. SCHENCKIUS, med flere, i 16:de Seculo, at göra *Elaterium* af ett slags *Momordica* (LINN. *Sp. Pl. p. 1010. n. 6.*);

ha (*) ibland kråkmedlen, och flere sådana ound-
bärliga Medicinalier, som vår tid verkligen har
at skryta med.

Men ehuru de väl ägde at tilgå en hop andra
hårliga läkemedel, som vår tid med nog förmån
brukar, visste de derföre icke at använda dem rätt
til nytta. *Campbert* hade de icke lärt at nyttja
mot inflammationer; *Saltpetter* förstodo de ej at
gifva in mot allahanda Febrar, utan brukte ho-
nom i det stället bara utvårtes, när de så tyckte
likt vara, såsom i Sårnader, m. m.; *Quicksilfver*
föreskrefs väl til utvårtes bruk, enär Sårnader

F

vi-

---

men den berömda MART. LISTER m. fl. hafva sedan
bragt *Elaterium* i ännu bättre värde och tryggare bruk.

(*) Mot slutet af förra Seculum kom denna Rot i syn-
nerhet at bli bekant i Europa. Hon har först i Vest-
Indien blifvit känd för den goda verkan hon yttrat
mot Diarrhéer, hvarföre hon ock der varit i stort
bruk. *Piso*, som länge i America vistats, yttrar sig
om henne med dessa ord: *Dehinc ad radicem Ipeca-*
cuanha tanquam ad sacram anchoram confugiendum,
qua nullum praestantius ac tutius, cum in hoc (diar-
rhoea), tum in plerisque aliis, cum, vel sine febre,
fluxibus compescendis, natura excogitavit reme-
dium. Se des *Ind. Hist. nat. & med. Libr. 2. C. 9. p.*
57. Och var det i synnerhet för sin stillande kraft i
Diarrhéer och Rödrot, som denna Rot först blef til
consumtion hithämtad, hvarföre ock *Baron G. G.*
LEIBNITZ gaf en relation om henne til Societ. L. N.
C. under titel: *De novo antidysenterico ex America*
allato, *Francof. 1696. in 8:vo.* Men ånkönt *Ipe-*
cacuanha vid förrberörde tid hitkom til Europa, så
hann dock (efter *Herr C. LINNÆI* berättelse *in litte-*
ris) ingen anstalt om hennes antagande här i Riket
blifva gjord, förrän vid år 1726, då K. Collegium
Medicum drog berömlig försorg, at hon på våra A-
pothek i följe med några andra Medicinalier inför-
des.

visade sig i Veneriska sjukdomar, för at dermedelst åstadkomma Salivation; men at tilreda Mercurius til invärtes bruk, dertil visste de ej rätta konsten, ty i stället för Calomel, som vi så vigt nu för tiden gripa til, och de då ej heller voro förutan, togo de Mercurius præcipitatus, och gåfvo den in til 3 eller 4 gran (*). De recepter, som Doct. BENGT eljest i oftanämnde Läkareboken meddelar, äro måstadels sammanräfflade med alt för föga val, och utan någon särdeles proportion i doses utaf hvarje slags medicament. Jag vil nu anföra ett, som han har emot Hårlopp (Alopecia) af hvilket min utslaga lærer någorlunda kunna bestyrkas: *Tagb Euphorbium, Spuma maris, Haslenötter, Nasturtium, Spica indica och Liusebrand, aff hwarie itt quintin, bitter Mandel brend med skalen itt halfft lodb, gör ther aff een salwa medb sudbit wijn (**).* Något sällsamt förekommer ett annat Recept på en Latverg för kall magga (***), i det han för rikt folk föreskrifver en blandning af Coriander, Anis, Fenkol, Canel, Mulkotblomma och Såcker, såsom mågta dyra saker; men för de fattiga insyltad Ingefära, såsom väl lämpelig til deras förmögenhet. Men långt

---

(*) Annars finner jag, at våre gamle Svenske Läkare gjorde ett slags Mercurius dulcificatus, som mycket nog liknade VAN SWIETENS nu i bruk komne Specificum antivenereum (Se *Medical Observations and Inquiries*, London 1757, pag. 365.) blott med den åtskilnad, at de utvärtes ströko den på Veneriska värkställen. De togo då aqua vitæ, som 4 gånger var destilleradt genom glaset, $\frac{ij}{ij}$, Mercurii vivi dödadt genom vittrils-lag 6 lod, lade dertil Santal. citrin. 3 lod, Alum. rach. i lod, Lign Aloes dr ij, Moschi scr. $\frac{ij}{ij}$, Ambr. gr. xj. och låto stå i 5 dagars digestion.

(**) *Fol.* 20.

(***) *Fol.* 46.

långt fallfammare är det botemedel, han föreslår
emot Villo (Mania): *Är samme sjukdom, säger*
han, aff sorg och bedröffuelse, Då skal man sättia
Frwer och degelighe Jungfruer boos honom, om thet
är en mandz person. Twert om är thet ock een quin-
nos person, Då skal man loffua henne man (*). Så-
dana hus-curer har denne Doctor BENGTE efomof-
tast, ibland hvilka uti Capitlet at fördrifva okysk-
bet dessa följande äro så märkeliga, som de äro
nåtta och lätt föreskrifna: *Mykin fastande, arbete*
och ond maat: Mykin ådrolåtan: Liggia hårdt och
illa, och icke soffua på ryggen: ja ock Bly klappadt
och lagdt på vederbörligt ställe (**). I vår tid
skulle vi kanske hålla dessa Curer för nog svåra
at pågå, äfven som vi ock såkert skulle anse den
för löjelig, som D. BENGTE på ett annat ställe med-
delar emot hufvudvärk: *Man skal binda både låren*
med ett starkt snöre eller band, hårdt, så länge du låser
ena resor Fadher vår, och thetta bruka fyra resor.
Men folket var ej i den tiden så synnerligen gran-
laga hvarken i ett eller annat mål, och derföre
höll man väl Doct. BENGTEs curer och recepter
til godo, utan at fråga efter, huruvida de voro
grundade på rön och försök. Jag tycker mig se,
F 2 hu-

(*) H. SMIDT i dess *Tredie Urtegaard* p. 22. anförer
samma botemedel, fast något vidlyftigare. *Haffuer*
nogen faait denne sjukdom aff sorg och dröffuelse, da
skal mand tale och handle venlige och kærlike med han-
nem, glæde hannem och loffue hannem megit gaat. Er
det en mandz persone, da skal mand sette haff han-
nem smucke och subtilige Quindfolck, och loffue han-
nem it aff dem, her aff stellis band til fridz. Er
det it Quindekøn, da skal hun glædis med mend, mand
skal loffue hende en aff dem, her aff vederquegis hun,
och kommer til sit skel igen.

(**) H. SMIDT l. c. p. 121. har ett än svårare boteme-
del: *Lad dig göre til en Capone, da est du och fri.*

huru forgfällige de lättrogne låra varit, at skaffa sig hvarjehanda Juveler at bära på sig, när de i D. BENGTs Läkarebok fingo låsa, at Smaragd stärkte hjernan, Saphir lefren, och Hyacint och Rubin voro annars hälsofamma at bära på halften (*). Jag föreställer mig ock, huru noga en del åter lærer aktat Diétten vid sina måltider, och hvar gång afpassat Brödet åt sig, efter D. BENGTs gifna anledning, at til ett ägg borde åtas dubbelt så mycket bröd som ägget var stort, til kött 3 gånger så mycket, och til fisk 4 gånger så mycket (**).

Af sådan beskaffenhet voro alt för många den tidsens recepter och Diétetiska reglor. Dock upfylde ofta inbillningen hvad som brast uti Läkemedlen. Andra, som hade den samma uti måttelig grad, hade likväl alt för svaga ljus til at se hvari felet bestod, innan förfarenheten efter hand öppnade ögonen. Imedlertid hann Medicinen ännu icke stort ur sin besvärliga oreda, utan allmänheten, som den behöfde, fann sig ofta bedragen i sina uträkningar om desz hälsofamma biträde. Under alt detta kunde väl Stockholms stad någorlunda begå sig, som hade tillgång på ordentliga Doctorer och Läkare, samt Apothek inom sina portar; men måst alla våra landsorter ägde inga Medici at rådfråga, och visste ej heller hvad Apothek ville säga; voro altså nödsakade at hjälpa sig så godt de kunde med de Äfventyrare som de öfverkommo. Hus-curer och Kåringe-förslager kommo då rundeligen på banen, enär de samma ej, såsom undertiden hände, måste lämna rum

---

(*) Fol. 103.

(**) Fol. 104.

rum åt narraktiga Vidskepelfer, hvilka alt sedan Påfvedömet hade vidlådat Läkarekonsten (*).

F 3

Jag

(*) Vidskepelfers uprinnelse kan man skäligen härleda från de aldraelldsta tider. De gamle Ægyptier, Perser, Scyther, Greker, Romare, Tyskar, och snart sagt alla folkslag, hafva med denna smitta varit beka-jade. Öfver alt hafva funnits människor, som, med äfidosåttande af uppenbarelsens ljus och all fund ef-tertanka, varit benägne at låta förvilla sig af de be-drågeligaste påfund och orimligaste kåring-fågner. Jag vil ej omröra, hvad mycken oreda vidskepelfer hafva medbragt både i Gudalåran och annars; jag vil allenast påminna, at de äfven til ymnighet blifvit in-blandade uti Läkare-konsten. Skråck, Låsningar, Amuleter och narraktiga gycklerier hafva ofta ansefts för långt kraftigare, än de bästa Medicamenter. Man vet, hvad de gamle gjort för väsende af sina *Nice-teria* och *Phylacteria*, såsom det bekanta *Abracada-bra* m. fl., dem de burit på halsen, för at afhålla sjukdomar och alla onda anstöter. Man vet ock, hvad de inbillat sig för en önskelig verkan af sina *In-cantationes* och låsningar, hvilka redan i HOMERI tid bruktes i Grekland, och utom hvarjehanda an-nan nytta höllos rätt tjenliga til at stilla blod med, som man ser på ULYSSIS och fleras exempel, samt skedde måst på vers, emedan man verkligen trodde något slags Gudomligt i allmänhet åtfölja versar, hvarföre ock VIRGILIUS i sin *Ecloga* 8. skrifver:

Carmina vel cælo possunt deducere Lunam:

Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.

Våra urgamle Förfäder här i Sverige hafva ej stort gifvit de andra folk slagen efter hvarken i det ena eller det andra, och är nog at nu nämna deras förmenta dråpeliga konst *Galldur*, hvarmed de trodt sig kunna uträtta öfvermåttan stora saker. Hr. J. MOMAN har samlat en myckenhet af åtskilliga slags Vidskepelfer, som vi ännu i dag skola efter Hedendomen hafva kvar, och gifvit dem ut i en Disputation under Hr J. IHRES præf. *de Superstitionibus hodiernis ex gentilis-mo residuis*. Men ehuru våra Hedniska Förfäder hade öfverflöd nog på sådana tokerier, så kan jag

Jag hade nu haft lust, om tiden det velat tillåta, at lägga för ögon, hvad Theorie man den ti-

dock fåga, at de vida öfvertråffades af deras efterkommande under Påfvedömet, som likväl ofta kunde åga tillfälle at få veta bättre. Jag sade med flit *ofta*, ty jag tviflar på at så önskeligt tillfälle stod dem öpet alltid, i synnerhet som en sådan okunnighet gerne passade sig med deras Lärars interesse. *Clerus palis*, som Herr L. TROLLE i en *Disp.* under Hr. J. BROWALLII præf. *de Superstitionibus in patria p. II.* skrifver, *consulto superstitionibus plebem involvebat, ut suum in hominum conscientias imperium stabiliret lucrumque multiplicaret; Quem in finem non tantum enatas superstitiones callide fovebat & in usus convertibat suos, sed fraudibus quoque ac mendaciis immensum augebat.* Under Påfvedömet var det, som Läkarekonsten kom at för alfvar af vidskepeller vaniskapas, som jag ock i korthet här frammanför påmint. Man skulle knapt tro, det varit möjligt, at de nästän kunnat få vida gått, om ej de tydeligaste bevis lägo ännu för ögonen. GUDS heliga Namn och de dyraste Bibliska språk blefvo fäseligen missbrukade, och det alt för ofta vid nog ringa anstöter. *Läsande och Signande efter Tretalet*, säger Hr. v. DALLIN *l. c. p. 55.* brukades öfver alla sjukdomar, *Mullur Kyrkogården* blef hälsofar för Sår, hvilka ock brändes med glödande Kyrko-nycklar, och *Måsse-vin* blef i allmänhet en kraftig läkedom. Det lät sig ock göra, at bota hvarjehanda krämpor med bönen Fader vår, 3 gånger å rad, sårdes om den lästes bakvändt, och blotta Kors-tecknet blef ett så souveraint medel mot all ond åkomma, at man aldrig behöfde gripa til andra præservativer eller tänka på några Hus-Apothek. Jag ser hos H. MOMAN *l. c.* en tåmme-
lig smälta anförd af deras orimliga Läsningar och Signerier, som man i Påfviska tiden plågat försöka, dels mot Febrar, dels ock mot Blodflöd, Tandvärk, och flera sådana vanliga sjukdomar, och som man väl må räkna för det tokugaste sladder. Men jag har ännu flera, som af ingen blivvit utgifna, och som jag derföre nu vil hitfatta, sådana som de finnas uti den

tiden hade om de flåsta Sjukdomar; men jag må-
ste nu vara nögd, at med några få ord allenast

F 4

vid-

här frammanför nämnda ARV. TROLLES Pergaments-
bok i K. Antiquitets Archivo, til at allenast här läm-
na några nya prof af den tidsens beklageliga vantro
och omänskeliga dumhet. Denna följande har blif-
vit brukad, som man ser, at låsa bort Gikt med:
In nomine patris & Filij & spiritus sancti Amen Jagh
maaner tegh ikth wedh the hellige treffollighet Som er
gudh fadher Sön och then bellighe aandhe Jagh
maaner tegh ikth wedh Helgo gudz likamen soom pre-
sthen wigher och welsigner vppo altaren Jagh maaner
tegh ikth wedh the helge ffem wndher och wedh thz
rödeblodh ther wdfloodh aff ihesu xri. likame och saar
Och mz tessa ordh Jaagh maaner tegh ikth ath tw for-
swinner thenne mennisko och i engen modhe skade giör,
wdhen tw ikth swo forswinder som then man for-
swandh som then wedhian wanth ther wor herre ihe-
su X:ri hendher war mz bwndne vppo thz helge korss
Them helge oatskildhee tröffollighet waars herre wors
herre ihesu xri. korsfeste maanligheth och Jomffrw
maria osmyttbe moderligheth frelse thenne mennisko
N. oc fordriffu then ikth och werkslaagh swo ath haan
ey effther thenne dagh skader eller oonth giör thenne
menniske N. lichama eller leedemodh, In nomine patris
& filij & spiritus sancti Amen. En annan Läsning
at stilla Blod med år icke mindre vedervärdig. Her
skal man stille bloth mz. Nonging was een Riddare
got, Her stack wnsen here indh sin berte doth, Daar
wdh wloth wather wnn blot, Dath was mildh wnn
got, Swo bidie ick thij lewe herre, Dorch Dines blo-
des æere, Dath dith bloth stille staa, wnn nicht mere
blöde, wnn desse menniske nicht two mene ga, edher
twa skade staa, In name faders wnn des soones wnn
des hellige gesth amen. V. pater noster, v. Ave ma-
ria. Wor herre ihesus x:ri. hengde vppo korset bwnd-
den, gönom hans side hendher oc föder mz naffle oc
spiudh stwnget, Hans wnder ey rodne och ey bolne-
de, Swo bedher iagh teg wndh ath tw ey ródner och
ey sömes oc ey thenne menniske til mene gaar eller ska-
der I naffu faders söns och then bellige andes amen,
Her skal man signe saar meth, lles v. vater noster oc

vidröra ett ämne, som ensamt kunde fordra en
fär-

ave maria hans welsignede wnder til loff oc saar.
Och är ej denna följande Läsning ett här bättre, som
blifvit brukad at signa bort Stenen med: *Contra cal-*
culum & passiones eius. Christi presul egregius hic
pro nobis liburinus orat Deum altissimum ne nos mole
peccaminum morbo vexemur calculi succurrant nobis
angeli & per uite certamina ducant ad vera gaudia.
Versiculus Amat eum deus &c. Deus qui beatum li-
burium pium pontificem tuum speciali privilegio ad
medendum urinarum & calculi passionibus ad salutem
fidelium decorasti tribue quesumus ut ipsius meritis
& intercessionibus ab eisdem malis eruamur & eter-
nis gaudiis perfici mereamur. Ja, de ha ock haft dy-
lik läsning at bota Svin-sjukdom med: hvilken, så
vål som de 2 föregående, jag finner skrefven med
RiksR. ERIC TROLLES egen hand: *Contra pestem*
porcorum. Christus resurgens ex mortuis Jam non
moritur Mors illi ulterius non dominabitur qui enim
viuit, uiuit deo. Collecta. O Omnipotens sempi-
terne Deus qui omnia fecisti ex nihilo defende Ista
pecora siue sint porci siue boues siue bestiarum omne
genus & quidquid domini beneplacito est scriptum ex
deus cunctis animalibus sit ad perfectum. Saul in
monte stabat atque ad dominum clamabat domine deus
noster miserere quia porci quos habebam moriuntur et
dixit deus saulo quid clamas ad me pro porcis quos
habebam quia pene mihi nullus remansit venit super
eos pestilencia & mala infirmitas dixit atque Domi-
nus saulo Ne timeas Da eis fabam fermentum filigi-
nis ordeum & sal manducare et amplius non moriun-
tur sed liberabuntur ab infirmitate pater noster ter
dicatur in nomine patris et filii & spiritus sancti a-
men Ego sum alpha et o primus et nouissimus initium
& finis consumatio seculi pax et vita In nomine pa-
tris quesui te In nomine filii inueni te In nomine spi-
ritus sancti delebo te Circumsignat te pater Circum-
signat te filius Circumsignat te s. s. tus fuge inuente ter
Cruz Christi uoltas domini ter Super aspidem & ba-
siliscum eam ambulabis &c. Accipe ordeum et bene-
dic eam benedictione salis dominice Exorizo te crea-

färskild afhandling. Vi hafva redan sedt Ordina-
F 5 rii

tura ordej secundum ordinem. Til öfverflöd vil jag ock lämna ett formular, som man brukat för at låsa bort Rottor ur hufen: *Torbo Korn Saddle och Hanskaar Sancte michel thz samen baar Vorffrue gjorde thz swo ath ther skulle huasken mwff eller Rottther offuer goo thz skal ey fore owenom ödhis oc fornedhen skæres och ey i thenne laade brendes och ey aff wadeld skades I namn fadbers. Item abba födde annam Anna födde mariam Maria födde ihesum i en Signedb stwndb tha worde the födde och swo setther iagh myn stedil midber mellom tessa iiij fæle fran rottther och ffran mws och alle hande wættther ther skade kunne I namn fadbers &c. Swo leet worde tegh rottther thza hws och thenna maath som wor herre er thenn maan som sither fore rette vppo tinge och wed reth och dömer oreth Swo signer iagh thze hws och thenne maat i Namn fadbers.* Jag vil tro, at de nu redan anförde prof lära anses för aldeles tilräckeliga, så at inga flera af det slaget lära kunna åskundas. Men jag bör nu ock påminna, at man i de då varande grofva tidehvarf äfven på flera vidskepliga fått sökte bota och frånvända sjukdomar, hvaribland det förnämsta och tillika det aldralättaste tyckes varit, at betjena sig dertil af vissa ord eller Characterer, på sedlar och lappar skrefna, hvilka man antingen som Amuleter bar uppå halsen, eller på annat vis nyttjade, kommandes esomoftast intet derpå an, om de ord, som då bruktes, voro helt och hållet obegripeliga. Man ser t. ex. hos WIERUS *de præstig. demon. L. IV. c. 7.* huru man mot Tandvärk brukt dessa ord: *Galbes galbat galdes galdat*; mot Hundbett dessa: *Irioni Khiriori essera khuder fere*; och för bett af någon rasande hund dessa ord på ett äple skrifna, som sedan måst upåtas, *Hax pax max Deus adimax*; hvilka ord SIXT. ASPACH i dess *Disp. de variis Superstitionibus p. 12.* tror på slikt fått blifvit vrängde af någon olärd, som råkat på något gammalt af samma slags Munke-Recepter, som så här varit skrifvit: *Hoc† po† mo† Deus† adimat†*, sc. morbum. Af samma slag finner jag ock ett Recept i den ofvan-

rii Holmensis Mag. JOHANNIS otilräckeliga theorie

förmålte JOHANNIS ARDERN Pergaments Mscr. *de arte Phisicali & de Cirurgia*, som han håller för mycket godt emot Convulsioner; *Istud carmen sequens contra spasmus expertissimum est a multis inuentum eo utentibus tam in partibus transmarinis quam in istis. Accipe vnā cedula pergamenā & scribe primo signum † Thebal † Suthe † Gutthenay. † In nomine patris † & filij † & spiritus sti. † amen † Ihesus nazareus † Maria † Iohannes † Michael † Gabriel † Raphael † Verbum caro factum est. † Postea vero claudatur ista cedula ad modum vnius littere, ita quod non possit leuiter aperiri. Qui vero super se istud carmen honeste portauerit, In dei omnipotentis nomine, & firmiter crediderit, sine dubio, a spasma non erit grauatus.* At vidare upråkna någon mängd af detta slags Signerier, som jämväl här i landet under Påfvedömet brukats, eller at vidröra deras andra vidskepliga curer, torde nu såkert förorsaka någon ledsna, hvarföre jag heldre vil påminna, at ehuru K. GUSTAF den I:stes välsignade Reformation utbredde öfver hela Riket ett härligit ljus, var den dock alt för svag, at så bortrödjā slika mörka påfund, at de ju icke en lång tid hängde gråseligen kvar, sådeles hos folk af den okunniga hopen. Ja, vi hafva exempel, at fram uti K. JOHAN den III:des regering kunde sjelfve Prästerne undertiden ore-na sig med nog dåraktiga vidskepeller. Och til när-mare uplysning i det målet, vil jag strax helt och hållet införa ett nog sållsamt och aldrig förr utgifvit Bref, som en Prätt uti Västena år 1578 skrifvit til en ANDERS GRIS, omen hop sådana dess egna dårskaper.

Euinnerligen helsa altijd i herranom Jesu Christo, Frome Anders Grijs; Haffuer Jagh förstoth, att iag år förförårher för then godhe man kyrkeherren her Jesper, att Jag haffwer Christnat vppå nytt ett barn som Klockaren her i Stadhen tilhörer, huylket aldrigh medh skål i så måtttho beuijsas skall, att iagh några handbook Latina beller Swenska, ther till brukat haffuer, forty Jagh haffuer icke nu i tijo år sedth någon Latinesk handbook, ey år här beller någon i Klösters liberij,

rie om K. GUSTAFS långvariga dödsjukdom;
uti

som Munkarne brukade, ty the brukade intet Doop. Men huadh och huru iagh här til brukade, vill iagh bekenna, idher först, och sedhan för aller nådigeste Herre och Konungh. Item när iag bodde vppå Kopparberget, san Jagh ibland gamla böcker en liten book, huars titel var Consecratio maioris Salis et aquæ contra demoniacas infestationes, then började iagh bruka öffuer them som kommo i något ondt moot, besynnerliga om nattena när the Drogo ifrån Konungs bruket, så begaff thz sig att Kong:e Mai:ttz Silffbruk wart förspilth och fongten lath bespöria migh, om iag wiste någon hielp ther till, Jagh folgte hans budh strax, och brukade samma exorcismos öffuer alt thz ther var vidh byttor, och strax kom alt bruket i sitt retta lagh igen, och sedhan Kong:e Ma:ttz bruk fick hielp, halp iagh sedan många andra Järnhyttor och Kopparhyttor som förspilte voro, Item en min wårdz Jon i Henemora, otta år gammul wart nummen all högra sidon högra hand och foot, och målet, iag kom tigt till gest, och iagh beredde samma watn, och badh moderne, att hon skulle stryka then högra sidhan som förlåten war, huylket hon och gjorde, och pilten wart strax sundh, thz kan iagh beuijsa medh mångb hederligen wittne. Thetta vigda watn brukade iagh, vppå Klockarens barn, icke mz någon Döpelse oråb Latijn eller Swensko utan medh then formo och ordh som här effterfölger, förty watnet och saltet hade iagh wiigdt, för än the kommo till migh. Jagh laas först thenne psalm. Eripe me Deus de inimicis meis. Euangelium In principio erat verbum, och många andra Euangelia och orationes, och cum ista forma böste iagh watnet vppå honom dicens, Exorciso te imunde spiritus cuiuscunque generis sis terrestres seu aquaticus vt ex eas ab famulo Dei et ab omnibus membris eius in nomine Patris. et Spiritus sancti amen. Förty Döpelse orden hielpa intet till thenna saak, therföre bör thett intet här till brukas, Icke lydhä heller thenne orden något Doop, ey heller bör någon döpa medh wiigt watn, aqua baptismatis debet esse pura et simplex, thz salt iagh badhe, thz var

uti hvilken, hvad hickan vidkommer, D. BENGT
åf-

förre wijgt &c. i gamla tijdher plågade saltet wijas i dopet förän barnet döptes, liuset hade iagh icke som thz plågar i Doopet, utan att booken vart mörk, som ännu är till syna, och kammaren teslikes. Thet lindaklädet ryckte iagh ifrån moderne och iagh torkade watnet aff, och baadh bustru Anna klåda på honom klåden, Så förseer iagh mig thz till huar åhrlich man, then råtnijfona styrkia vill, att thetta är intet Doop, och ey heller bör hallas för något doop. Item samma sättet brukade Jagh öffuer Jören Oloffzsons datter i Waasbo, Hoo vil troo, att iagh nu en man om siutijo år ville döpa ena tingu åra gamla menniskio vppå nytt, så måtte sinnet falla meg h ifrån, huad hon sielff sadhe ther om, men hon nu var här, bör ingen troo, ty hon är ifrån sinnet. Item om thz barnet som the seijsa mig haffua döpt, som hörer guldsmeden till, ther vppå haffuer systrana till witne, som vore ther hoos, ther wore inga andra hoos än the.

Epter thz Kere Anders att j haffuen fulmechtuga befalning vppå Kong:e Ma:ttz wegner, så görer som en åhrlich man, och låtter mig fattig man ingen orätt skee, här vi: Jagh förmerker väl att the en part wilia leggja mig njdh om gudh vil stådia thz, Och huar the icke wilia låta mig till fridz, så nödgas iagh haffua mitt budh medh thz första till Kong:e Ma:ttz, medh thenna mina artiklar, Jagh will allenast haffua hans Nådhe til min Domare och ingen annan. Görer och wäl godhe och frome Anders, når j haffue öffuerseedt thenna mina vrsechter, Sender them then gode Mann her Jesper, att han må them besee, Thet iagh gjorde, gjorde iagh i ena godha meningh, iagh varkunnade mig öffuer honom, gerna hielpandes honom från sin ålendigheet, som iagh offta flere giorth haffuer, Men thz rörer iagh nu illa, Men her effter skal thz icke skee, Jagh skall icke een så hielpa, att iagh sielffuer faller. I huadh motto iagh kan och förma wara ider, igenom min ringa förmögenheet, till tienst och wilia, gör iagh al-tijdh gerna, thz skall gudh kenna, idher honom enin-

äfven med honom instämmer, at den gerna här-
rö-

*nerliga befallandes, ex cenobio wadstenensi the 1.
octobris anno 1778.*

Elskelige och frome Anders är iagh fattig man illa til-
fridz, att iagh är kommen i slikt oförtient buller,
Jagh wil thz medh min eedh och på Sacramentes
suerja att iagh i thetta ärende icke något thz stycke
som Dopet tillyder brukat haffuer åntå mina owen-
ner trösta ther vppå att hustru Anna och barnsens mo-
dher skola wara witne här till, Doch huru skola the
vitna, thz the intet förstodhe, thz är iw sacht, att
medh Dopet tagz ingen lekamligh sjukdom bort, ey
heller något qual aff dieffuullen, förty Doopsens värk,
är platt itt andeligt werk och osynligt, thz är doch
aldeles såfångt bruka thet till lekamligh hielp, som
ther intet är tilskickat heller tienligt. Månde iagh
doch arme man inthz haffua låsit i Schrifftenna så
wijs som någon min lijke, Kong:e Ma:ttz giffuer
migh doch then åbron, att iagh i min simpelheet, är
och i gudz ord förfaren. Therföre förseer iagh migh
till hans Kong:e Ma:ttz att hans Nådhe låtter migh
icke igenom någon orätt förfalla.

Johannes Pauli Montanus.

Men hvad vil man väl undra, at vidskepelse kunde den
tiden värderas, när sådant alt för ofta jämväl i vår
tid händer, fast bland den gemena och olärda hopen?
Man finner en myckenhet anförde i Hr. C. LINNÆI
Öländska och Gottländska Resa, samt MOMANS och
TROLLES förberörde *Disputationer*. Beklageligt
nog, at så oförfvarlig dumhet i vår eljest så mycket
uplysta tid skall kunna vanka! Men vi äro dock i
detta mål ej de ende, ty jag är vifs om, at sådant är
icke heller nytt hos alla andra folkslag. G. C. RO-
THIUS skrifver om pöbelen i dess fädernes-ort Tysk-
land: *Nullus morbus, valetudo nulla, nullumque in-
fortunium est, quæ non certo oris murmure, tactu,
spurco adflatu, atque fatuis barbarum, ossium, lapi-
dum aliarumque rerum περιεργασίαι lenire atque
propulsare sibi sumant, id quod artis vocabulo bœtem
dicunt; Se dess Disquis. de Nominib. vocabulisque quib.*

rörer af magans tomhet (*). Nu vil jag blott
til-

Medicos eorumque artem adpellarunt veter. Germani, p. 139. der han ock strax nedanföre anförer en af de der ännu brukeliga Läsningar: *Et gingen ens dre Måge, Up enen greunen Wege: De ene wuste wat vorn Bley, De anre wuste wat vorn Staar, De drüd-de vör de hidd vorwar: Un bödden dat all enerley. Im Namen † Vaders, † Sohnes und † Hilgen Geistes. Amen.* Nu kunde jag väl hafva tilfälle, at til slut något vidröra den frågan, huruvida sjukdomar naturligen kunna genom Läsning borttagas; men som jag redan lärar varit för långsam, vil jag allenast hitsättja den tanka, THOMAS BARTHOLINUS derom hade, och som fins i dets *Comment. de Paralyt. N. Testam.* p. 385: *Nunquam mordicus negarem, quia 1. varia verborum prolatione aër alteratur, tam ille, qui per vasorum oscula in cutem desinentia per transpirationem ingreditur, quam in aures, nares, pulmonesque delatus. 2. Vocibus diversus efferentium status, seu calidus, seu frigidus, vim imprimit diversam, quam asperæ arteriæ, reliquorumque vocalium instrumentorum dispar constitutio vel acuit, vel gravat.* Jag vil ej yttra mig här om hvarken mot eller med; men kan dock ej undgå at bekänna, det jag ej gerna blir af en tanka med PARACELSUS, som i *Philos. sag. L. I. C. 6.* säger: *Naturam vires suas in verba imposuisse, sicut in herbas & radices.*

(*) *Fol. 74.* I den oftanämnde Mag. JOHANNIS ARDERN *de Newark Practica de arte Phisicali & de Chirurgia, Mscr.* finner jag ett Recept mot Sten, som jag nu får tilfälle at tillägga: *Ad lapidem frangendum. Rc. vesicam apri de loco suo & eiecta aqua in eam sanguinem hirci immitte, ita quod hircus sit etatis iiij annorum vel iiij ad minus & quod sit nutritus cum betonica saxifragio feniculo petroselino brusco sperago millio solis & ordeo, Et postea in estate cum baccis edere, antequam vne inciperint denigrare, & dabis patienti ad bibendum cum vino albo aliquantulum tepidum. Si autem probare vis, mitte in aliam vesicam lapidem qualem vis cum predicto sanguine, &*

tillägga denna D. BENGTs theorie om en enda sjukdom til, nemligen Stenen: *Samme sjukdom, fåger han, kommer altijdh aff flemmigh och kåld materie, som aff beta brennes tilbopa, och bliffuer hård som en steen, lika som aff leer brennes Tegel i ugnen, och bliffuer sådhan steen: När Leffren och Niwverne åro för bete, då föddes thenne stenen, synnerligha i Niwran eller Blåson (*)*.

I hafven nu i korthet hört, Mine Herrar, Medicinens tilstånd och beskaffenhet här i Riket ifrån Påfvedömet til några år efter K. GUSTAF den 1:stes död. I falsen med skål för den bistra okunnighets töckna, som då ännu förmörkade en få ådel och för hela människoslägtet nödig vetenskap. I lären altså såkert ledsna vid någon längre upmärksamhet på så ohyggeliga ämnen; och I vänten til äfventyrs med begärlighet, at få strax höra förtäljas om någon behagelig ändring. Men Eder skåliga väntan, Mine Herrar, blifver måst fåfång, ty Medicinen kom ej stört på bättre fötter hela det återstående stycket af detta omtalte 16:de Seclet, hvartil det Liturgiska bullret och långvariga kriget i Konung JOHANS tid, såsom ock den derpå följande tvedrägten emellan Konung SIGISMUND och Hertig CARL, bidrogo hvar på sitt fått alt hvad de kunde.

I dragen Eder til minnes, Mine Herrar, at ibland de få Medici, som upvaktade Konung GUSTAF på des förefång, voro Licentiaten MATTHIAS PALUDANUS och Magist. GUILHELMUS.

---

inuenies lapidem in puluerem redactum infra septem dies.

(*) L. c. fol. 56. Jämf. H. SMIDT l. c. p. 73.

MUS. Bägge dessa finnen I å nyo igen i Konung ERIC den XIV:des regering. Hvad den förre sedermera fick för öden, har jag ej än kunnat utleta (*), och om den senare vet jag allenast det, at han år 1565 var syfslefatt med at betjena det Kongliga Hofvet, så framt annars jag ej bedrar mig, då jag tror, at denne Magister. GUILHELMUS är en och samma man med den WILHELM GROTHERUS, som omröres i SIM. BERCHELTS Tractat om Pestilentzien. Detta ser åtminstone ganska troligt ut, och om det så varit, så lärer han väl sedan på de 5 åren efter K. GUSTAFS död varit utomlands och antagit Medicinska graden, emedan han på nämnda stället uttryckeligen står skrefven för Doctor (**). Utom dessa finnen

I

(*) Efter all liknelse, har denne MATTH. PALUDANUS varit i K. ERICS tjenst, innan K. GUSTAF den I:ste dog, ty vi ha ofvanföre sedt, at han af högberömde Konung upskickades til Stockholm, för at rådda des Herr Faders lif, fast han til all olycka alt för sent ankom; och år icke gerna troligt, at antingen han skulle velat lämna sin Herres tjenst, sedan han århållit Kronan och efter utseende var nu bättre i stånd at göra honom godt, eller ock at K. ERIC skulle velat skilja honom från sig, i en tid, då ännu så stor brist uppå Medici fanns. Men han måtte kort derefter hafva blifvit död, ty jag ser icke, at han någorstads vidare blifver nämnd. Om någon vil hålla honom för Son af den pag. 54. omrörde Fransyska Doctorn CAROLUS PALUDANUS, skall det på intet sätt vara mig emot.

(**) S. BERCHELTS egna ord äro desse l. c. - - ett Pulver som mest brukades Anno 165. i then store Pestilentzie tijdhen, här i Hoffuet aff Doctore WILHELMO LEMNIO, Doctore BENEDICTO OLAI, och Doctore WILHELMO GROTHERO, bleffue förordneret. Det ser nästan ut, som alla 3 dessas medicine emot den då gångbara Pesten har beståt i ett enda Pulver.

I under samma tid z:ne Medicinæ Doctorer til, hvilka bägge varit K. ERICS Lif-Medici (*), nemligen den så ofta omrörde BENEDICTUS OLAI och GUILHELMUS LEMNIUS, som til börden var Holländare, och af högbemålte Konung hade blifvit hitförskrifven (**).

G

Uti

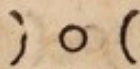
(*) I Historien talas väl icke om, at Konung ERIC varit så synnerligen sjuklig; men när man noga betraktar det ena med det andra i dess lefverne, får man nog skäl til at säga, at han måtte varit mycket hypochondrisk. Jag lämnar osagt, om det icke endast var den sjukdomen, som ofta gjorde Konungen så underlig til sinnes, at man trodde, det han ej hade alla skrufvarne riktiga, och som omsider så fäseligen, såsom bekant är, utbröt i Maji månad 1567. Men jag ser af en dess egen anteckning, at han år 1566 för denna samma sjukdom plågat medicinera. Orden lyda sålunda: *Die 2 Novembris. Accepi Medicinam pro melancolia. Se Commentaria Historica Regis ERICI XIV. pro anno 1566*, som finnas inryckte ibland Hr. OL. CELSII Monum. Polit. Ecclesiast. ex Archivo Palmsköldiano.

(**) Denna GUILH. LEMNII efterskrifvande kan klart inhämtas af dess Faders LEVINI LEMNII Dedication til Konung ERIC den XIV. af dess Bok *de Occultis naturæ miraculis*, hvaraf jag vil göra följande utdrag, efter boken ej ofta förekommer:

Illustrissimo Potentissimoque Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regi, ac Livoniæ Domino, ERICO ejus nominis decimo quarto, LEVINUS LEMNIUS Medicus S. D. P.

- - - *Cum autem multis magnisque rebus spectata sit tua, ERICE illustrissime, Majestas & amplitudo, corporis animique præstantia, acumen ingenii, eruditio singularis, samma vitæ integritas, in pace incredibilis imperii moderatio, belli vero tempore, quod nunquam nisi iuste a Te suscipitur, mira rerum gerendarum peritia, pari consilio ac prudentia fulta: -*
- - *quis tantas tamque admirandas naturæ dotes, quibus a Deo Opt. Max. affatim excultus es, ac cu-*

Uti Konung JOHAN den III:djes 24 åra
Regering kunden I väl med bättre fog vānta at få
tråf-

mulate exornatus, non admiretur ac suspiciat, solidisque encomiis prosequatur? quod ipsum unice perficere meditor: quandoquidem Majest. Regiæ favorem experiar, quæ ex nostra hac statione atque excubiis, magnis præmiis in aulam suam nōs evocat. Quocircacum latissima regna, longeque exporrectos Sveciæ ac ditionis Gothicæ tractus (a quibus totius Europæ exortam nobilitatem serio dictitare solet Imperator CAROLUS huius nominis quintus, sibi que id laudi ducere) incredibili sapientia ac comitate Te moderari audiam, atque abs Te conquiri undique non solum artifices manuarios, sed quod præcipue laudem meretur, convocari magnis tuis sumtibus atque impensis viros doctos ac literatos, qui regno tuo decus & ornamentum afferunt; passus sum D. GUILIELMUM LEMNIUM, quem ut Archiatron seu Medicum primarium in corporis tui tutelam ac sanitatis conservandæ præsidium adscivisti, tanto locorum intervallo, a patriis sedibus, a paterno complexu congressuque familiari ac domestica consuetudine divelli, præsertim iis annis, quibus parentes filiis tanquam scipione fulti inniti soleant, atque inclinata vergenteque ætate, aliqua ab iis oblectamenta concipere, nonnulla eminentis senii solatia consequi. Et quo erga clementissimum Regem magis constet LEMNII studium, promptæque voluntatis ac propensi animi testificatio, libros hos de naturæ dignitate & præstantia abditisque rerum causis Majestati Regiæ dedicare visum est, quo se oblectare iis possit, ubi a seriis rebus respirare liceat, atque a publicis functionibus conquiescere. - - - Supervacaneum existimo plura congerere, quibus naturæ splendor illustrari possit, ejusque dignitas amplificari, præsertim cum R. M. sedulo naturæ ac rerum contemplationi insistat atque continenter se oblectet, ita ut nulli aptius magisque apposite hæc naturæ miracula consecrari possint, quam ERICO Regi, qui hujusmodi oblectamenti unice afficitur. Eo autem magis gratum acceptumque Amplitudini Regiæ hoc munus literarium fore confido, quod tempestive ac captata opportunitate oblatum sit,

träffa något hjelpeligt antal Doctorer, fårdeles
som det ej lärer vara obekant, at denna Konung
G 2 sjelf

*nempe iis nuptiarum auspiciis, quæ Serenissimus Rex
propediem initurus est, quod ut felix faustumque sit,
optimi quique bonis acclamationibus bonisque ominibus
exoptant ac precantur. - - - Zirizæ, pridie Ca-
lend. Januarii, anno redempti orbis MDLXIII.*

Jag finner denna GUILH. LEMNIUS korteligen omrörd
uti PETRI CASTELLANI *Vit. illustr. Medicorum* Ant-
verpiæ 1618, p. 227. nemligen *in vita* LEVINI LE-
MNII; orden lyda der så: *Filium legitimo thoro GUI-
LIELMUM sustulit, paterni & æris & artis hæredem,
qui Suetiæ Regi a consiliis valetudinis fuit. Quo Re-
ge a perfido quodam, regnum affectante, in vincula
conjecto, GUILIELMUS, fidus Domino Medicus, u-
na fortunæ vitæque exiit.* Men jag får anmärka
vid denna senare omständigheten, at den är uppenbart
orätt, ty GUILH. LEMNIUS lefde en god tid efter
Kung ERICS affättjande. Hr. A. A. VON STIERN-
MAN berättar i sin *Matrikel öfver Sv. R. Ridderkap
och Adel I. D.* p. 261. at han dött på 1570-talet på
dets 53:dje ålders år, och at dets Son HINRIC blif-
vit adlad 1609, och introducerad 1625, under namn
af LEMNIE. Jag kommer här nedanföre at visa, det
GUILHELM sjelf lefvat ännu år 1575. Här får jag
nu anmärka, at denna GUILH. LEMNIUS innan dets
hitkomst redan skrifvit en Bok om Skörbjugg, hvars
titel jag finner sådan: *De Stomacace, vulgo Schær-
buyck, cui grando porcorum affinis.* Jag ser detta an-
fördt i dets Fars LEVINI LEMNII *Tractat de Com-
plexionibus L. II. p. m.* 168. och finner der äfven
omtaldt, hvar GUILHELM antagit Doctors-graden.
Orden äro desse: *De hujus morbi (Skörbjugg) na-
tura, ac curandi ratione, luculentum librum conscri-
psit GUILIELMUS noster LEMNIUS, qui eruditionis
ornamenta, ac rei medicæ decus atque insignia, sum-
ma lætude in Academia Pisana consequutus est.* An-
nars finner jag ock i SCHEFFERI *Svecia litter. p. m.*
281. ännu tvänne Tractater anförde, som vår of-
tänämnde GUILHELM under vistandet här i Sverige

sjelf undertiden befattade sig med Läkarekon-
sten (*); men jag har icke än kunnat flera upfö-
ka,

sammanstafvit. Til slut lär jag nu ej böra förbigå
den fula beskyllning, som MESSENIUS i sin *Scandia
illustrata*, och efter honom PUFENDORFF i sin *Ein-
leit. zu d. Hist. v. der Königr. Schweden*, ger denna
samma LEMNIUS, at han skall år 1567 bidragit til
Gref NILS STURES olycka, i det han med ett ogrun-
dadt vitnesmål gjort ett med den Pommeriske Köp-
mannen, som så falskeligen angaf samma Grefve för
förrådeliga stämplingar mot K. ERICS Krona. Jag
vil anföra MESSENIUS egna ord *l. c. Tom. VI. p. 42.*
ehuruval han säger dem efter en lös berättelse: *Huic
pariter narrationi Doctor VILHELMUS LEMNIUS, &
ALEXANDER regius organicen, largitionibus forsitan
corrupti, velut calumniatores Susannæ, impostores-
que, suffragati perhibentur.* Ehuru det nu härmed
kan ha varit, så var han likväl en nog snäll Medicus,
hvarför han ock af SAL. ALBERTUS i dets *Hist. Scorb.*
nämnes för *Vir magnus & multarum rerum in do-
ctrina medica peritus, celebratusque ingenii nomine.*

- (*) SIMON BERCHELT recommenderar mycket, i sin
år 1589 utgifne Bok om *Pestilentzien*, Konung JO-
HANS så kallade *Aqua vitæ contra oppositum*, såsom
ock dets *Aqua vitæ* för Förgift och mångahanda Sjuk-
domar. Han skrifver i 4. Cap. så: Och är först thet
Aqua vitæ contra oppositum, hwilkens Beschriffning
iagh widh ånden wil här til sättia, huru thet görs,
och hwar til thet tiener, såsom Kong. Maiest:
sielf påfunnit haffuer, och thet vthi then förre Pe-
stilentzien för 8 eller 9 Åhr sedhan, och nu sammale-
dhes på thetta här på någbre Menniskior, så många
som thetta haffue brukat i rettan tijdh, är godt befun-
nit, om the haffue swettet ther medh, sedhan thet är
them en Skeed full i sänder ingiffuin. An är ock så
gott til at förwara sigh medh för thenna onde luchten
Angelica root, *Brännerwijn*, *Bröstörtz brännerwijn*,
och snarest sagt, vthaff allehanda Örter och Røter,
som tiene för Förgift at bruka, hwilke effter hans
Kong. Maiest: egben förordning såledhes görs, nem-
ligen, korteligen sagt, *Angelica* infunderas i Rhenske

ka, ån allenast BENEDICTUS OLAI och GUILHELMUS LEMNIUS, just aldeles de samma männ, som jag här nyls ofvanföre omrörde. Och som det är nog vist, at bägge desse Männ varit allaredan döde (*), när K. JOHAN omsider sjelf år 1592 lämnade verlden, och man ingen Medicinæ Doctor vet, som då mera varit öfrig, så lærer man böra anse PUFENDORFF för at hafva skrifvit rätt, när han säger, at i denna Konungs sista sjukdom ingen pålitelig Doctor var at tilgå, *efter man då för tiden inga Medicos i Sverige hade* (**). En utlåtelse, som tyckes bestyrkas af den korta beskrifning, som Riks-Drotzen Grefve

G 3

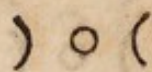
PEHR

vin, sedan destilleras detta, och i denna Spiritus infunderas åter ny Angelica - - - *Thetta är effter Kong. Maiest: beschriffuelse, Och effter thetta sättet kan man göra Brännewijn vthaff allehånda slagz Rötter til synnerlighe bruk fast krafftighare än elliest och nyttighare, såsom tu sielf warder förnimmandes, om tu them så beredher, och at ett Skedblad ful gör meer til saken än sex eller Otte vthaff then andre.* Och vid slutet af bemålte Bok säger han: *Följer nu Kong. Maiest: &c. vår Allernådigeste Herres och Konungs Aquæ vitæ contra oppositum, eller Aqua vitæ contra omne venenum & Pestem angelizatum. Item, ther som står i thenne lille Book, Aqua vitæ, så forståas altijdh thette effterföljande Aqua vitæ, som Kon. Maiest. sielf haffuer vpdictet och påsummit &c.* Korteligen sagt, det bereddes af alla Species til Theriac. Androm. och til Mithridat. utomen fåsellig hop andra species som upräknas: såsom *Eenhörningh, Rôth Coral, hwijs Elephante tandh, brönt Hiorte Horn thet hwijs på taggerne, Hassel rôtter* m. m. Och skulle detta alt infunderas i förberörda Aqua vitæ angelicæ. Han slutar omsider så här: *Thetta är thet Aqua vitæ contra oppositum Serniss. Reg: Maiest:*

(*) BENED. OLAI dog i Ups. 1583: se J. GISLONIS Chron.

(**) S. PUFENDORFFS *Einleitung zu der Historie v. der Königr. Schweden*, p. m. 525.

PEHR BRAHE *den äldre* lämnat om Medicinens tillstånd 11 år förut, uti sin år 1581 författade Hushålls-Bok, hvilken så lyder: *Här uti Sverige fattas både Apothek och Doctores* (*).

Konung SIGISMUNDS åtgård til Medicinens uphjelpande här i Sverige har antingen varit mycket liten, eller ock aldeles ingen. Om han några Medici haft, under den korta och alt för oroliga tid, han här i Landet var, kan jag väl ej vilst säga; men tror likväl, i den händelsen, at han haft dem med sig från Pålen, och sedan vid återrefan tagit dem med sig tillbaka.

Sådant oakadt hade dock Medicinen intet så fårdeles at klaga under nyfsberörde Konungs Regerings-tid, i anseende til hvarjehanda huldhet, den samma ej mindre än andra vetenskaper fingo vänta af Hertig CARL, som samma tid var Riks - Föreståndare under Konungens frånvara. När han den 15. Mars 1595 åter uprättade den förfallna Upsala Academie, och i den då utfärdade *Underhålls-Ordnungen för Communitetet och Låse-mästarna i Upsala* anflog en hjelpelig lön åt en Professor, som endast skulle handleda Ungdomen i Medicinen (**), lades först rätta grunden til denna vetenskaps upkomst. Dock vet jag intet hvad som valde, at det så länge sedermera drog på

(*) Gr. P. BRAHES *Oeconomia* eller *Hushålls-Bok* för *ungt Adels-folk* p. 45.

(**) Professor *Medicinae* all den *Dombkyrckie-tijende* i *Wåhla Sochen* årligen faller, och besittia *Grefwe AXELS huus*, Desslijkett till *Afwelsgård* ett förb:te (neml. S. ERICHS) godz i *Waksala Sochen* uti *Så-tuna*, som är 4 öres land, lyda orden i ofvannämnde *Underhålls-Ordning*.

på tiden, innan der någon Medicinæ Professor förordnades, så at JOHANNES CHESNECOPHERUS (*), som tillsattes år 1613, kommer at räk-
nas för den första, så framt man ej vil, at en PETRUS ANDREÆ GRUBB (**), en ELIAS RHAMLAMBIUS (***), och en PETRUS RUDBECKIUS (†), som voro Physices Professorer, och förmo-
de-

G 4

(*) Med. Doctor. Efter vidlyftiga utrikes Resor, til och med Italien, samt til äfventyrs någon Medicinsk practik här hemma, vardt han Medicinæ Professor i Upsala, hvarvid han förblef ända til sin död, som timmade 1635. Se Hr. v. STIERNMANS *Bibl. Sviogöth. p. 74.* Utom åtskilliga Disputationer, som der upräknas, har han ock utgifvit en Bok under denna titel: *Regimen iter agentium, thet är, Een lister vnderwijsning, huru the sigh förhålla skole, som någon reesa företaga, antingen till land eller watten, at the icke måge falla uti swåra och håfftiga sjukdomar. Ther hoos een Officina itineraria, eller ett litet Rees-Apoteek uti hwilket upräknas hwad för läkedommar the måst behöfwa som reesa, och bruka kunna, när them någon sjukdom oförmodeligen uppå kommer.* Om hans lyckeliga gåfva at practicera medicinen yttrar sig Rector Illustriis Baron GABRIEL OXENSTIERNA i sitt Programme til dets jordefärd sålunda:

*Omne qui tanto medicas exercuit artes,
Illius ut quivis quæreret ager opem.*

(**) Som 1699 blef Phys. Professor, sedan Philos. & Græc. ling. Prof. derefter Assessor i Svea Hofrätt, och ändteligen døde 1633. Se PERINGSKÖLDS *Monum. Ullerak. p. 241.*

(***) Som blef Phys. Professor 1600, och døde 1608. Se PERINGSKÖLD *c. l.* Dets Son adlades med namnet RÅLAMBSTIERNA.

(†) Som blef Phys. Professor 1605, Theol. Lector i Vesterås 1625, Kyrkoherde och Probst i Köping 1627, och døde 1629. Se *Nya Förrådet af Nord. Handl. 2. St. p. 150.*

deligen ingen Medicine antingen skött, eller förstått, skola anses såsom Medici. Imedlertid var likväl CARL den IX:de, hvarken såsom Hertig eller Konung, gerna någon Medicus förutan, som kunde betjena dess Hof, och påminner jag mig, utan at nämna den förberörde CHESNECOPHERUS, som äfven derutinnan torde varit med, en LAURENTIUS ERICI NYCOPENSIS (*), och en CASPAR FIDLERUS (**), som han i det målet haft

(*) Denne nämnes i SCHEFFERI *Svecia litterata* p. 327. för Medicus, och är bekant af en liten år 1602 utgifven Tractat, som han kallar: *Een nyttig underwisning, råd och Låkedom emot pestilentian, och hennes förgift, samt hennes orsak*, hvilken han til K. CARL den IX. dedicerat. I Hr. v. STIERNMANS *Biblioth. Sviog.* p. 68. nämnes han för *Medicus & Civis Upsaliensis*.

(**) Född uti Königsberg i Preussen 1570, der dess Fader VALERIUS FIDLERUS var Med. Doct. och Hof-Medicus. Sedan han 1591. blifvit Phil. & Med. Doctor uti Padua, kom han 1597 til Hertigen af Curland och blef dess Medicus, samt tillika Stads-Physicus i Riga, hvarifrån han 1604 den 4. Januarii vardt Stor-Furstens i Ryssland BORITZ GUDE-NOUS Lif-Medicus, och ändteligen 1610 kom hit til Sverige, då han strax blef Kung CARL den IX:des, och 1612 Kung GUSTAF ADOLPHS Archiater. Dödde i Stockholm af Hemiplexie 1613. Han berömmes för en besynnerlig förfarenhet och flit. Skall ock hafva varit Poët. I Muscow såges han hafva funderat den Tyiska Slabodan. Se *Personalierne* i JOACH. SEIDLERI *Likpred.* öfver honom på Tyiska. Jag finner hos J. WERWING i K. SIGISMUNDS och K. CARL den IX:des *Hist.* 2. del. p. 30. en omständighet antecknad, som är en ful fläck på denna FIDLERI namn, och som jag dock ej lärer böra förbigå, neml. at han under vistandet i Ryssland varit måsta skulden til K. ERIC den XIV:des Sons GUSTAF ERICSSONS olycka, i det han

haft förtroende til, och stort flera låra de ej heller varit (*).

Under Konung GUSTAF ADOLPHS Regering började Medicinen efter hand här i landet märkeligen repa sig, i synnerhet genom det nyttiga tillfälle, vår Svenska ungdom då först fick, at inhämta grunderna dertill, vid Academierna i Upsala och Dorpt. En JOHAN CHESNECOPHERUS, en JOHAN RAICUS (**), och en JOHAN

G s

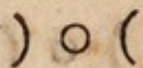
FRANC-

hos Stor-Fursten förtydtt dess i förtroende fälde ord,
och osanfärdeligen utgifvit samma Prins för den der
årnade tända eld på Muscow.

(*) Jag har förr anfört den lilla underrättelse om Medicorum ringa antal här vid K. CARL den IX:des Hof, som en Fransos, hvilken rest här i Riket, har lämnat oss medelst dessa ord: *Outre que même en la Cour du Roy, l'on ne trouve pas presque deux Medecins ou Apotiquaires.* Se Företalet til Försök. til de i Sverige gängb. Sjukd. utrön. för år 1754.

(**) Var född i Böhmen, och blef 1627 Medicinæ Professor i Upsala; men flyttades sedan til Dorpt, när K. GUSTAF ADOLPH der, til Studiers upkomst i Liffland, 1631 inrättade på egen kostnad ett Gymnasium, blifvandes då äfven der Med. Professor. Och tyckes bemålte Gymnasium förnämligast genom hans åtgärd blifvit påtänkt och anlagdt, åtminstone derigenom bragt uti ordning, som man ser af dess Dedication til Konungen för den *Disputatio Physico-Medica votiva*, han höll på bemålte Gymnasii invignings-dag d. 26 Martii 1631 *de Natura terræ & aquæ circa Dorpatum &c.* Han dödde samma år, och hann ej at se detta Gymnasium förvandlas til en Academie, som skedde nästföljande året 1632. Således har både EENBERG i *Beskrifn. om Upsala* p. 181, och PERINGSKÖLD *l. c.* p. 244. orätt deruti, at han kom ifrån Upsala til Dorpt 1632.

FRANCKENIUS (*) gjorde tåmmelig upbyggelse. Eljest ägde vi ock den tiden, som jag i haft mins, en JOHAN RICHTER (**), en HARALD THUNÆ-MONTANUS (***), en OLAUS ENGELBERTI BURE (†), en PETRUS SCHOTANUS

(*) Kallade sig både FRANCKENIUS och FRANCK. Var född 1590. Sedan han besökt några Tyska Academies, blef han 1624 Extraord. och 1627 Ordin. Medicinæ Professor i Upsala. Är i synnerhet bekant för sitt *Speculum Botanicum*, som han utgaf 1638. Nämnes i Hr. v. STIERNMANS *Bibliot. Sviog. p. 331.* för Med. Doctor; men hvarken hos PERINGSKÖLD *l. c.* eller EENBERG *l. c.* eller ock BRINGIUS i *Program. til dess jorðefärd*, ser jag honom få den titelen, icke heller skref han få sjelf på någon af sina Disputationer eller andra arbeten. Dödde af Obstruction 1661, sedan han förut samma år, för sin ålderdoms skull, århållit afsked. För dess Botaniska kunskap är en Ört efter honom nämnd *Frankenia*. Jag finner annars om honom i *Collectaneis Robergianis Mssr.* några små Anecdoter, som här äfven torde böra anmärkas: JOH. FRANCK gick med stöflor och spårrar, och klinga när han kom i kyrkan. Blef ock svept som han gick kladder, i råck och stöflor. Egit hår, lång man, torr och bister.

(**) Denne var Med. Doctor, och är alt för fåga om honom bekant. Jag finner i Hr. v. STIERNMANS *Bibliotheca Sviog. p. 235.* denna anteckning om honom: *Confecit Diarium peregrinationis Ducis CAROLI PHILIPPI Mss.* och här han altså varit nyfsberörde Hertig följaktig på dess resor 1613.

(***) Jag finner ej mera om honom, än at han varit Phil. & Med. Doctor, och Stads-Physicus i Stockholm, samt blifvit död 1622: Se J. HAMBREI *Epicedium in ejus obitum.*

(†) Kallade sig både BURÆUS och BURE. Född 1578. Blef på sina utländska resor Med. Doctor, och efter hemkomsten Hertig JOHANS af Östergöthland Lif-Medicus, hos hvilken Herre han förblef til dess död 1618, och vardt derföre ihogkommen i dess se-

NUS (*), en JOHAN NARSSIUS (**), en JOHAN
GÖT-

nare Testamente af d. 28. Augusti 1617, som jag har til hands uti Mscr. der sjelfva orden så lyda: *Wår Lif Medico D. OLAO B. gifue wij een stoer förgylt Sölfuer Kanna weger Etthundrade Nijetije tuu lodh.* Derefter vardt han K. GUSTAF ADOLPHS Lif-Medicus. 1621 blef han adlad och behölt sitt namn BURE. Blef samma år Borgmästare i Stockholm, och ändteligen 1633. Vice-Præsident i Abo Hof-rätt. Dödde 1655. Se Hr. v. STIERNMANS *Matrikel öfver Svea Rikes Ridderkap och Adel* 1. Del. p. 266.

(*) Var Philos. & Med. Doctor, som man ser af en Bok han i Stockholm utgifvit 1621 in 8:vo, under denna titel: *Speculum luis pestiferæ, in quo causæ, signa, accidentia & curatio tam præservativa quam curativa ob oculos ponuntur.*

(**) Han var född i Dordrecht i Holland, och skref sig JOANNES NARSSIUS ANASTASIUS. Studerade i Leiden ifrån 1598, och insöp den bekanta JAC. ARMINII vilfarelser i Religionen. Blef derpå 1605 Präst i en Stad i Geldern, och var det til år 1619, då han på Dordrechtiska mötet affattes från ämbetet. Derefter begynte han först läsa Medicinen, och reste ur Fäderneslandet, farandes vidlyftigt nog omkring, under hvilken tid han blef Med. Doctor. Han vistades en tid i Hamburg och Schleswig; sen kom han til Sverige, men vistades i synnerhet i Liffland. Han sågs ock en tid varit i Pälén; men jag har nog skål at draga det i tvifvelsmål. I början af 1625 kom han åter til Holland, men for genast til Liffland tillbaka. 1632 var han å nyo i Hamburg, och 1635 gick han ändteligen som Medicus och Justitiarius ut på ett Skepp til Holländarnes Colonie i Ost-Indien med 80 Gyllens lön i månaden, och efter den tiden kom han aldrig mer til Europa tillbaka: Se MOLLER *Cimbr. litt. T. II. p. 576.* Här hos oss år han i synnerhet namnkunnig af sina latinska Poëmer, som han tid efter annan utgaf, och som så nådigt uptogos af K. GUSTAF ADOLPH, at högbemålte Konung ut-såg honom til sin Historiographus, men på det sätt, at han skulle skriva Svenska Historien på Latinsk vers,

GÖTZIGERODIUS (*), en JOHAN SCHLETZERUS

dock utan frihet at deruti inblanda af Poëternas dikter eller något hedniskt skämt. Sjelfva Fullmagten på denna syslan fins än uti handskrift, och är vård at här införa. Jag vil förut anmärka, at des *Meva Pomerellæ obsidione Polon. liberata* och des *Gustavida* m. fl. äro frukter af denna Fullmagt, och vil tro, at des *Riga devicta*, som utkoin af trycket strax efter Fullmagtens datum, och som är förbigången i SCHEFFERI *Svecia litterata*, gifvit dertil förnämsta anledningen. Nos GUSTAVUS ADOLPHUS Rex &c. Omnibus & singulis hæc nostras visuris & lecturis notum facimus, Nos egregium ac doctum JOANNEM NARSSIIUM Medicinæ Doctorem vocasse ac constituisse, prout harumstrarum vigere eundem constituimus, ut res nostras & regni nostri historias carmine fideliter conscribat, antiquas historias & monumenta vetera diligenter congerat, evolvat, inquiretque. In primis volumus, ne prænominatus Doctor historias nostras Poëtarum figmentis involvat, vel Ethnicos jocos suis carminibus, ceu veras historias continentibus, intertexat; sed serio agens, ita hæc conscribendis studeat, quo sint utiles & jucundæ legenti, nobis Regnoque nostro, nec non illius incolis ornamento, & tandem jucunde ad posteritatem transmitti queant. Pro quo servitio sive labore suo prænominato Doctori NARSSIO annuatim promittimus sexcentos zhaleras Sueticos, quos singulis annis duobus in terminis, quamdiu in nostro servitio est, a Quæstore nostro accipiet. Initium vero hujus suæ constitutionis erit primus dies præteriti mensis Maii hujus anni præsentis. In majorem fidem &c. Dabantur Rige die XIII. Nov. A. O. R. MDCXXV.

(*) Med. Doctor, til borden Schleswigare; var redan 1629 Archiater; blef sedermera 1637 Drottning CHRISTINAS Lif-Medicus. Adlades 1647 med namn af RUTENFELT, och dog i Tyskland 1650. Hr. V. STIERNMAN l. c. p. 406. Hans arbeten upräknas i JOH. MOLLERI *Cimbria litterata*, hvarest ock berättas, at han varit Practicus i Eiderstadt vid år 1625.

RUS (*), en ANDERS SINGER (**), en JACOB WITTE (***), och en JACOB ROBERTSONUS à STRUAN (†), som skal ha ågt mångas förtroende. Jag åger i handskrift ett denna senares *Consilium Medicum* til Riks-Cantzleren Baron AXEL OXENSTIERNA för dets Podager, hvars innehåll jag som kortast vil anföra, til någon uplysning om den tidens insigt. Utom hvarjehanda faker han föreslår at bruka invärtes, som jag med flit nu förbigår, råder han til at göra omslag, antingen af
Fœ-

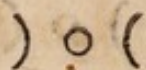
(*) Var ifrån Tyckland, der han ock blifvit Med. Doctor, och vardt här Medicus hos K. GUSTAF ADOLPH. Dets Son ADOLPH FREDRICH adlades 1650 med namnet SCHLETZER. Hr. V. STIERNMAN *l. c. p. 483.*

(**) Til Nationen Tyck. Var Med. Doctor och en tid Practicus i Magdeburg, men blef, efter bemålte Stads förstöring af TILLY, K. GUSTAF ADOLPHS Lif-Medicus. Var sedan efter högbeimålte Konungs död en liten tid här i Sverige, och miste här i Stockholm 1635 sin Hustru; men han för 1636 härifrån til Glückstadt i Holstein, och kom sedan aldrig hit mer. Berömmes för at hafva varit en god Chymicus. J. MOLLERUS *l. c. p. 842.*

(***) Jag finner denna uptagen i MOLLERI *Cimbria litterata T. II. p. 1007.* såsom Med. Doctor och K. GUSTAF ADOLPHS Archiater i Tycka Kriget, samt Practicus sedermera uti Hamburg.

(†) Född uti Skottland. Var redan Med. Doctor, när han 1614 blef Konung GUSTAF ADOLPHS Lif-Medicus. Adlades 1630, och introducerades 1634, under namn af ROBERTSSON. Vardt sedan Drott. CHRISTINAS Lif-Medicus och Archiater. Dödde omsider 1652 i sitt 86:te ålders år, och ligger begrafven i Spånga kyrka, hvarest ock dets namn står på den ena Kläckan: JACOBUS A STRUAN ROBERTSONE SCOTUS. Om det Apothek, han hade här i Stockholm, kommer här nedanför at berättas.

Fœnum Græcum kokadt i åttika, eller af sön-dermalna folia Hyoscyami (*), med mera, som han alt tror skulle daga at lindra värken med; och när det vore skedt, håller han för tjenligt, at resolvera de elacka våtskorna med gammal Öst, uplöst til en salfva medelst sådant vatten, hvaruti man kokat en salt skinka; Ja, ändteligen tror han, kropps-delarna skulle så kunna styrkas, at aldrig någon Podager skulle komma mer igen, antingen med åtskilliga slags Bad af Melilotus, Chamomilla &c. jämte adstringerande Decocter, eller genom Emplastrum Diachylon med litet vin, eller också medelst utvårtes brukadt Salt-sjö-vatten (**).

I Drottning CHRISTINAS tid, som var så önskelig för alla vetenskaper och konster, ågde ock Medicinen mycken trefnad, och kom, sedan Åbo Academie blifvit inrättad, at offentligen föreläsas på 3:ne orter i Riket, varandes jämväl ingen ringa artikel, at man i Upsala samma tid började anställa Anatomiska sectioner (***), hvil-

---

(*) Hvilka repellera kraftigt, som man ser i blinda Gyllenådren.

(**) Man ser således, at Salt-sjö-vatten redan den tiden brukades i Medicinen, hvilket nu i senare tider vunnit så mycket förtroende i Engeland til invårtes nyttjande: Se R. RUSSELLS *Dissertation on the use of Sea-water in the diseases of the glands*, London 1755.

(***) När Riks-Cantzleren Baron AXEL OXENSTIERNA och Academie-Cantzleren JOHAN SKYTTE i April månad 1637 höllo visitation tillsammans vid Upsala Academie, gjordes här öfver uttryckelig stadga; Se sjelfva Visitations-Protocollet uti Hr. B. BERGII N. *Förråd af Nordiska Handlingar* 1. St. p. 16. der orden så lyda: *De Facultate Medica sade H. Nåde*

hvilket dock i förstone tyktes Medicinæ Professorens betänkeligit, så länge det var ovant, och utaf ungdomen hölls för at vara nesligt (*). Eljest vanns ockfå mycket godt åfven få vål i Medicinen, som i de öfrige vetenskaper, af den hålsamma tåflan, här då upvåxte hos våra Svenskar, at ej stå tillbaka för de många hitkomne och förskrifne utländningar, som hvar i sin ort ägde Medicinen på bättre fötter, än den var här i landet.

Jag

att der uthi kunne twenne Professore görå tillfyllest, hwilka och skole hålla Sectiones Cadaverum, på thet Medicinæ Studiosi kunna snarare komma till sin finem. Här till skal och anrättas itt Theatrum Anatomicum, dijt allebanda Instrumenta Medica skole förskaffas. Men detta kom ej at företagas förr än 3 år derefter, af Prof. JOH. FRANCKENIUS. L' an 1640 il lui fut enjoint de faire publiquement des Dissections Anatomiques, mais il ne l'entreprit que par ordre expres de CHRISTINE, pour n'être pas exposé à la critique, parce que c' étoit quelque chose de nouveau en Suède, que d' anatomiser les Corps humains, säger Hr. J. ARCKENHOLTZ i Memoires concernant Christine Reine de Suede T. I. p. 322.

(*) Detta kan vidare ses af ett Consistorii Academici Bref til Academie-Cantzleren Baron JOHAN SKYTTE af d. 5. Febr. 1640 Mscr. hvarest orden så lyda: *Huic nostræ petitioni accedit altera, concernens sectionem Anatomicam, quam Professor Anatomiae, juxta Academiae Constitutiones, instituere decrevit. Rogat is submissee, ut cum homines insolitis ejusmodi rebus irritati, facile in Professore, ceu alterum Carnificem, scommata jacere possint, Excelltia Tua velit ita procurare apud S. R. Majestatem, ut protervæ huic ignorantie, quæ jam audiri coepit, obviam eatur aliquo Edicto, & deinde ut Præfectus arcis illi de Cadavere in tempore prospiciat.* Man ser annars här af, at Prof. FRANCK har sjelf varit villig nog at anställa Anatomie, när han allenast kunde slippa at befara den enda här nämnde olägenheten.

Jag årindrar mig nu strax, af de då varande Doctorer och Medici, en PETER KIRSTENIUS (*),
en

(*) Föddes i Breslau 1577. Ärnade i början at slå sig på Handel, och for därför til Posen at lära sig Påliska språket; men ändrade sedan den förefatsen, och slog sig på Studier, deruti han gick långt, fårdeles i Språken, både de Österländske och Europæiske, så at en G. SCHRÖER i dess öfver honom skrefna *Epitaphio* vågar säga honom kunnat 26 särskilda språk. Af vetenskaper utvalde han Medicinen til sitt hufvud-görsmål, och sökte sig mognad deruti, ej alienast vid några Tyska Academier, utan ock Fränkå och Holländska. Ja, af kärlek til den vetenskapen, tog han sig före at lära Arabiska, endast til den ändan, at på sitt rätta språk kunna läsa AVICENNA, såsom ock MESUES, RHASIS, ABENZOARIS, ABUKASIS och AVERRHUIS skrifter, och blef sedan Arabiskan i bredd med Medicinen hans kåraste görsmål så länge han lefde, som kan ses af hans utgifna arbeten. Han reste imedlertid ifrån Holland til Engeland, Spanien, Schweiz och Italien, hvarifrån han vidare skall besökt Grekland och Asien, tils han omsider, efter 7 års förlopp, kom öfver Ungern hem til sitt Fädernesland. Imedlertid hade han i Basel, på sitt 24:de år, blifvit Med. Doctor. I Breslau blef han, efter hemkomsten, Rector Gymnasii och Inspector Scholarum. Men en svår åkommen sjukdom bragte honom at afslå sig samma syfsla, hvarvid han lednade. Derpå skötte han intet mer än sin Medicine och sin Arabiska, införandes i Breslau 1608 Arabiskt tryck, och ehuru han hade nog stora tilbud af Erchehertig CARL af Österrike, af Kejsar FERDINAND d. II:dra, samt Chur-Fursten af Saxen, dels på Medicinsk Profession, dels ock på Archiaters syfsla, blef han dock kvar i sitt Fädernesland, tils han en tid derefter kom at boslytta til Preussen. Der kom han at vinna Svenska Riks-Cantzlerens Bar. AXEL OXENSTIERNAS bekantkap och synnerliga tycke; blef då genast dess egen Medicus och följeslagare inåt Tyskland, hvarest han ock fick bemålte Herres kallelse til en Medicinæ Profession uti Erfurt, hvilket dock sedan

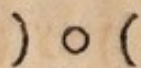
en FRANCISCUS CHEMNITIUS (*), en
BERNHARD BELOW (**), en JOHAN
H BE-

kom at bli hindradt. Ändteligen följde han meränämnde Herre til Sverige, som skaffade honom här en Medicinsk Profession i Upsala 1636, hvarpå han ock strax vardt tillika Drottning CHRISTINAS Archiater. Dock blef han icke här gammal, ty han dödde 1640, af en Flufs, som föll ned uppå Lungorna: Se J. LOCCENII *Parentation öfver bonom*, införd i H. WITTENS *Vit Medicor. Dec. 1. p. 112. seq.* hvarest ock berättas åtskilligt om des Gudsfruktan, at han 16 gånger läst Bibelen hel och hållen igenom, och at han i sin Medicinska Practik hållit allå läkemedels verkan för otillräckelig och fåfång utom vår HERRES bistånd och vålsignelse; hvilket P. BAYLE i *Diction. Histor. & Critique art. Kirstenius* anmärker som något besynnerligt, och menar sig hafva anledning at lägga til, det KIRSTENIUS aldrig företog sig någon Patients curerande, förr än den samma förut hade försont sig med GUD. Jag äger en des Bok *de Vero usu & abusu Medicinæ*, tryckt i Breslau 1610. Hr. v. STIERNMAN *c. 1. p. 868.* säger, at han var den förste som hitförde Arabiskt tryck til Sverige, och at det var hans Sonson, som 1686 adlades med namnet KIRSTEIN.

(*) Född i Stettin 1609. Antog Doctors graden i Strasburg 1631, efter utgifven Disputation *de Dysenteria*, och vardt så Fält-Medicus vid Svenska Armeen, både i Tyckland, och sedan i Polen. Adlades med sina Bröder 1648. under namn af VON CHEMNITZ, och nedslabblades 1656 af Pälackarne vid Brunsberg. MOLLERUS *l. c. T. II. p. 141.* Hr. v. STIERNMAN *l. c. p. 411.*

(**) Född 1611. Kom ifrån Rostock i Drott. CHRISTINAS tid, såsom Med. Doctor och Fält-Medicus. Blef sedan Legations-Medicus vid Svenska Ambassaden til Muscow; efter hemkomsten Archiater, icke allenast hos högbemålte Drottning, utan äfven hos des efterträdare K. CARL GUSTAF och K. CARL den XI. I VON DÖBELNS *Hist. Acad.*

BELOW (*), en ANDREAS NICOLAI
SPARRMAN (**), en ERIC ACHRE-
LIUS

Lund. Contin. p. 11. nämnes han för *Reg. Collegii Medici Præses*. Jag finner eljest om honom i *Collectan. Robergian.* antecknad: *Han var en man af lagom statur, något närsynt, skref en vacker hand: en träfflig Græcus, som kunde sitt Nov. Testamentum Græcum utan til - - - Han vardt blind på det sista. Var ock eljest en god Chymicus, och har arbetat på Lapidem Philosophorum, hvilket lærer hafva kostat på ögonen.* Jag har anledning at tro, det hans blindhet råckt hela 8 eller 9 åren, tils han omsider 1693 på tredje och åttattonde året skildes hådan.

(*) Den föregående D. BERNHARD BELOWS broder, och förmodeligen något äldre til åren. Disputerade pro gradu i Rostock 1628 *de Variolis & Morbillis*, och blef derpå Med. Doctor. Kom sedermera kort efter Dorpts Academies inrättning at blifva der Medicinæ Professor, varandes ock 1640 vid samma Academie Rector Magnificus. Men gick någon tid derefter til Ryssland, och blef Lif-Medicus hos Tzaren MICHAËL FEDOROWITZ, och efter dess död hos Tzar ALEXEI MICHAÏLOWITZ och Tzar FEDOR ALEXIEWITZ, hos hvilka han var i mycket stor nåd, och af Ryssarne hölls för en half Gud. G. STIERNHIELM berättar här om sålunda i ett bref til O. RUDBECK af den 22. April 1661. *Ea in celebritate in Moschovia aliquammultos annos vitam egerat, Magni Ducis Archiater intimus & honoratissimus, ut indigenis barbaris charissimus, & pro Deo ferme haberetur;* af hvilket bref man ock ser, at han då på någon tid var här i Stockholm, äfven som man af ett A. AMSELS bref til samma Doct. RUDBECK finner, at han i Mars månad 1652 var i Rostock. Kom dock tillbaka, och vardt omsider i Ryssland död. I *Collectan. Robergian.* fåges, at han grundeligen varit verserad i de gamla Grekiska Medicinska skrifter, som ock i de Arabiska, Italienska, Fransyska och Tyiska.

(**) Född i Upland 1609. Studerade först någon tid Medicinen i Upsåla, och nyttjade sedan ett års tid

LIUS (*), en HERMAN KLEBIUS
H 2 (*)

undervisning deruti af Probstén i Fårnbo Magister MAGNUS, som såges varit *uti Studio Medicinæ på then tijden widt berömd*. Derpå disputerade han i Upsala 1629 under Prof. FRANCKENIUS *de Transmutatione Metallorum* (och hette då SCHOMERUS, om annars namnet ej är misskrifvit i Hr. v. STIERMANS *Bibl. Sviog. p. 335.* eller ej någon annan *Andreas Nicolai* under samma Præses på samma år och om ett och samma ämne disputerat), och började strax derefter practicera Medicinen, med sådan god framgång, at han kom uti rop och fick af Stockholms stad ett Stipendium at resa ut på, för at århålla någon större förfarenhet. Han reste så til Holland, och efter en tids förlopp disputerade 1637 *de Pleuritide genuina* och vardt Med. Doctor. Strax efter återkomsten blef han 1641 Drottning CHRISTINAS Lif-Medicus; sen Stockholms stads Physicus 1652. Adlades förut 1647 med namnet PALMKRON. När K. CARL GUSTAF sen kom på Thronen, vardt han likaledes dess Lif-Medicus, tils han ändteligen 1657 på sin namnsdag afgick med döden. Se Probstens i Tuna JOH. ER. SPARRMANS öfver honom upsatte *Lefvernes beskrifning Mscr.* Ibland dess i SCHEFFERI *Svecia litterata* upräknade arbeten är dess *Sandhets-Spegel* i synnerhet bekant.

(*) Född i Roslagen 1603. Lade länge god grund vid Upsala Academie i andra Vetenskaper, innan han ändteligen stadnade vid Medicinen: och ehuru han ännu ej hade afslagt något Lärdoms-prof, mer än en *Oration de Microcosmi structura, deque harmonia ejusdem cum præcipuis Macrocosmi partibus*, som hölls 1627, blef han likväl Med. Professor i Åbo 1641, eller året efter Academiens inrättning. Han gjorde då strax en resa öfver hela Finland, för at få se invånarnes lefnadsfätt, och utröna hvad inhemska botemedel skulle mot de allmännaste sjukdomar der i orten göra bästa verkan. Han förestod sedan denna sin Profession i 29 år, och dödde omsider 1670. Var af medelmåttig vaxt, hade vördigt anseende, mycket godt minne, och lätt för at tala. Se dess Sons DAN. ACHRELI *Parentation*

(*), en PETER SCHALLERUS (**), en JOHAN GEORG ALBINUS (***), en OLAUS MARTINI STENIUS (†), en ZACHARIAS WATRANG

öfver honom, i Hr. v. STIERNMANS *Bibl. Suiog. p. 573. seq.*

(*) Född uti Bremen. Hade i Tyfkland blifvit Medicinæ Licentiat, när han kom til Sverige och blef Drottning CHRISTINAS Lif-Medicus. Adlades federmåra 1647, och introducerades 1652, med namnet KLÖFVERFELT. Dog omsider Landt-Råd i Bremen. Hr. v. STIERNMANS *Adels Matrikel p. 405.*

(**) Född uti Småland. Blef år 1644 Fält-Medicus vid Svenska Armeen; men reste 1646 utrikes, och vardt Med. Doctor i Angers. 1650 blef han ordin. Amiralitets Medicus, och 1675 adlad med tilnamnet GRIPENFLYCHT. Omkom 1676 på Örlogsfkeppet Stora Kronan, som under Öland förolyckades: Hr. v. STIERNMAN *l. c. p. 680.* Han var en lång och mager man. *Collectan. Robergiana.*

(***) Bördig från Saxen. Skall 1639 och 1641 varit Medicus i Stettin och Svenska Garnizonerne i Pommern och Mechlenburg. Var då redan Med. Doctor. Blef derpå Lif-Medicus hos Änke-Drottningen MARIA ELEONORA, som samma tid uppehöll sig derute. Följde sedan med henne til Sverige, blifvandes ock Drottning CHRISTINAS Lif-Medicus, och adlad 1648 under namn af VON WEISSENFELS. Hr. v. STIERNMAN *l. c. p. 751.*

(†) Blef först sin Faders efterträdare i Astronomiæ Professionen i Upsåla 1644; men sökte och fick 1648 transport til en Medicinsk Profession vid bemålte Academie, den han förestod til 1660, som var dess dödsår. Han var icke Med. Doctor. Uti *Collect. Robergiana.* finner jag följande Anecdoter om honom: *Han var enögad; och den förste Cartesian i Upsåla. Der viste ingen hvarest han staderat hade. - - Var en skarp Disputator och exercerade bland andra UNONIUS ofta, kom ock mot slutet af dess Disputationer. Då UNONIUS såg honom komma stigandes på gången, stöt han strax innan han kom fram, Monoculus*

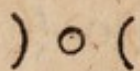
TRANG (*), en JOHAN MUNTHELIUS (**), en
H 3 SVEN

venit, sade han, *Auditores, fundite preces.* - - Han dog af Angina uti sin medålder; dog ogift, och testamenterade sin egendom &c. - - Uti Likpredikan gjordes denna ingång af Predik. B. 2: 18, 19. Mig leddes vid alt mitt arbete, som jag under Solene hade, at jag måste lefva thet ene människio, som efter mig komma skulle; Ty ho vet, om han skall varda vis eller galen, och skall dock råda öfver alt mitt arbete, thet jag hafver visliga gjort under Solene.

(*) Var född i Söder-Telje 1620, och kallade sig först WATTRANGIUS. Reste utomlands, och efter utgifven Disputation *an Melancholia sanguinis missio sit utilis*, blef i Angers 1650 Med. Doctor. År 1651 vardt han Stads-Physicus i Falun, och 1654 Medicus på Svenska Ambassaden til Ryssland. Efter så när 3 års vistande derute, kom han hem, och blef 1657 Stads-Physicus i Stockholm; 1667 Rådman här i Stockholm efter en BENGT MÅNSSON; 1671 Lif-Medicus; 1673 adlad och 1675 introducerad med sitt förra namn WATTRANG; 1677 Håradshöfdinge öfver Rasbo och Olands härader, och ändteligen 1680 Archiater, lämnandes detsförinnan 1678 sin Rådman's syssla. Dödde 1687 och begrofs i Storkyrkan. I *Coll. Roberg.* står, at han hade den åran efter sin död, at både Konungen, Drottningen och Kron-Prinsen fölgde dets lik til grafven, och säges han der ligga i Riddarholms kyrkan begrafven. Angående Stads-Physicaten i Stockholm finner jag i nyssnämnda *Collect. Roberg.* at han ej fick fullmagten af K. CARL GUSTAF förr än 1660. Anecdoten dervid vil jag anföra: *Det skedde i Göttheborg. Sal. Konungen sade sedan: Res up til Stockholm, och fyll der ett par kyrkogårdar, sen skall I få bli min Medicus. Doctor WATTRANG, som var en skämtsam man, svarade: Det skal jag göra, Nådigste Konung.* Under vistandet i Ryssland skref han en tractat om en *Dygdig Människa*, hvilken jag äger i handskrift.

(**) Kallade sig äfven MUNCTELIUS, och var född i Munketorp i Västmanland. Blef Magister i Åbo 1645, och sedan Med. Doctor i Leiden, efter en utgifven

SVEN BRÖMS (*), en JOHAN WULLENIUS (**),
en

Disputation *de Scorbuto*. Efter hemkomsten från sina utländska resor blef han först Prins CARL GUSTAFS, och derpå Drott. CHRISTINAS Lif-Medicus 1652. Adlades 1653 med namn af LAGERCRONA, och introducerades 1654, då han ock blef Extraordin. Assessor i Svea Hofrätt, och 1658 Håradshöfdinge i Finspånga län samt Bråbo och Memmings härader i Östergöthland, Norunda härad i Uppland, och Tuhundrads härad i Vestmanland. Dödde 1674. Hr. V. STIERNMAN *l. c.* p. 490.

(*) Född uti Gestrikland. Reste 1643 utomlands och besökte åttkilliga länder. Blef imedlertid 1651 Med. Doctor, och förordnades innan hemkomsten 1652 til Med. Professor i Upsala. Men han var der ej längre än til 1654, då han af Drottning CHRISTINA kallades til Hofvet såsom dess Archiater; i hvilken qualité han kort tid derefter fölgde Kong CARL GUSTAF i fält til Pälén: Se ALROTS *Disp. de Gestricia, P. II p. 24*. När han sedan kom hem, voro Hustru och Barn redan döde i Pesten 1657, hvarpå han gifte sig och aflade Barn å nyo. Ägde mycken practik, men tröttnade omsider dervid, fårdeles vid Hof-lefvernet, hvarför han ock tog afsked, och satte sig i ro på sin gård Åkerbo i Helsingeland; men när Biskop CARLSSON tagit hans äldsta Dotter til Fru, flytte han på alderdomen til honom i Vesterås, och ändade der sina dagar. I *Collect. Roberg*. finner jag äfven följande Anecdoter om Doct. BRÖMS: *Han var en träffelig Theologus - - Liten hurtig Gubbe. - - - Hade rakt svart hår på axlarna. - - - Gick med Callot, sitt eget hår, pipskägg, svart sammetsräck, liten silfvervärja med förgylt fäste, log och såg mildt ut. - - Svor aldrig, brukade aldrig tobak, slöt hvar vecka sin räkning till litet och stort han hade utgifvit. - - Han arbetade på ett inländskt Svenskt Apotek. - - Hans dotter Biskopinnan ville vara en stor Doctorinna: Hon skötte gerna sjuka; hade många Recept af sin Fader.*

(**) Kallades ock WEULLES. Var Med. Doctor, och kommen från Holland, at göra lycka i Drottning

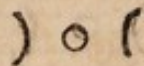

en GREGORIUS FRANCISCUS DURIEZ (*), en
H 4 PE-

CHRISTINAS hof, hvarest han ock blef Lif-Medicus vid lag 1651, ty jag ser, at han redan var här för BOURDELOTS hitkomst, hvilken i ett bref til TH. BARTHOLIN af d. 15. Mars 1652, som fins i dennas *Epist. Medicin. Centur. II. p. 466.* nämner *Dominus VULDEN Batavus* som den enda Medicus han då ån sedt i Drottning CHRISTINAS hof. När högbe-målte Drottning 1654 reste ur Riket, fölgde han med henne til Braband, men hade redan fått så stort tycke för Sverige, at han vände om igen tillbaka. Hr. J. ARCKENHOLTZ berättar i sina *Memoires concernant CHRISTINE Reine de Suede T. I. p. 288.* at när den namnkunniga DESCARTES (CARTESIUS) föll in i sin sista sjukdom, skickade Drottningen denna WULLENUS dit at curera honom, då bemålte DESCARTES, som trodde honom ifrån gammalt vara sin ovän, kunde ogörligen förmå sig til at någon ting bruka ut-af alt hvad han föreskref, och derigenom dog. Hr. V. STIERNMAN nämner denna Lif-Medicus för VON WULLEN i *Matrikeln p. 642 och 828*, hvilket tyckes visa, at han här i Riket blifvit adlad, men jag har ej ån funnit, antingen sådant då skedt i Drott. CHRISTINAS eller Kong CARL GUSTAFS regements-tid. Han lefde ej längre ån til 1658.

- (*) Född uti Arras i Flandern 1607. Skall hafva blifvit Med. Doctor i Salamanca i Spanien, och sedermera Professor i Frankrike och K. LUDVIG den XIV:des Lif-Medicus. Blef kallad til Sverige af Hr. BENGT SKYTTE, och kom hit antingen 1642, som Hr. V. STIERNMAN *l. c. p. 536* säger, eller 1644, som der står skrifvit bak på duken af dess Contrefait, som KLÖCKER EHRENSTRAHL målat. Han blef då Drottning CHRISTINAS Lif-Medicus, och fick sin lön af ett Kloster i Bremen. Sedermera vardt han 1655 K. CARL GUSTAFS Archiater. Han adlades 1651 och introducerades 1660 med sitt förra namn. Var den förste Præses i Collegio Medico, och dödde i Stockholm 1682 af Colik, som alt jämt varit hans sjukdom, men plågat fördrifvas genom Tobaks-cliffir. I *Collect. Roberg.* finner jag följande om honom

PETER FUCHS (*), och en PETER BOURDELOT (**), hvars rätta namn hade förut varit MICHON,

antecknad: *Var en stor Græcus, en lärdd och snäll man, visste sin Hippocratem utan til: Var mager, lagom lång, och mycket æstimerad. Aldrig tog han hatten af sig för de store Herrarna. - - - Han glorioerade sig ofta af ting som andra inventerat. Hr. ARCKENHOLTZ säger om honom l. c. p. 255. Il étoit savant, mais habléur & grand Comédien, faisant parade de ce que d'autres avoient inventé avant lui. På våra Svenska Apothek lefver ännu hans namn genom det så kallade Duriez Moder-vatten.*

(*) Född i Steinbühl i Nürenbergiska Gebietet 1612. Sedan han antagit Doctors graden, varit 1638 Medicus på Franka Flottan i Medelhafvet, och derpå practicerat Medicinen i Frankrike, Meyland, Venedig och Verona, blef han 1646 Hertigens af Sultzbach Medicus och Råd, kom så til Sverige, men reste 1650 til Sultzbach igen, och blef der Hertigens Geheime-Råd, Lif-och Hof-Medicus: fick sedermera samma syfsla hos Pfaltz-Grefven PHILIP af Rhein och Landt-Grefven FREDRICH af Hessen. Adlades 1653 af Kejsar FERDINAND den III. och blef samma år Drottning MARIA ELEONORAS Lif-Medicus i Sverige, och Svensk Adelsman med namn af FUCHS VON BÜHLSTEIN. Dödde i Stockholm 1668. Hr. v. STIERNMAN l. c. p. 714. Jag finner i *Collect. Roberg* at han var en mager man, af medelmåttig statur, hade en stor praxin och mycket at göra.

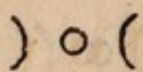
(**) Han var född i Bourgogne uti Frankrike, och dess Far, som var Barberare, lät honom inöfvas uti Apothekare-professionen, tils han vid något tilfälle kom at göra en resa til Italien, då han vid återkomsten til Frankrike gaf sig ut för Medicus, ikrytandes af at hafva hulptit sjelfva Påfven til hälfan, och at han för omaket kunnat säkert blifva Cardinal, om han velat blifva kvar uti Rom. Dess Landsman SALMASIUS, som hade varit här i Sverige, och vunnit ett synnerligen nådigt förtroende af Drottning CHRISTINA, stälde denna BOURDELOT hit, sedan han sjelf hade

rest hådan; och må man väl tillå, at skadeligare människa är här aldrig kommen. Han kom i början af år 1652, och uppå SALMASII föreskrift vardt han strax välkommen. Han kunde spela på instrument, tåmmeligen väl sjunga stycken, dömma om åtskillig Etiquette o. s. v. hade flytande tunga och tillika en oårhörd djerfhet och tiltagsenhet, men var i ingen vetenskap hemma, och icke stort heller i Medicinen, som dock skulle vara hans egenteliga metier. Han fick med Charlatanerie snart insteg hos högbemålte Drottning, som trodde honom väl, och ej märkte, at altfammans var blott ett löst glitter; och sedan han derpå utstuderat hennes Caractere, brukte han alla de grep han visste, at kunna blifva des Favorit, hvilket ock efter åstundan lyckades. Snart nog fick man då se honom blifva des Öfver-Archiater, få esomoftast presenter, bekomma sin upgifna kostnad på hitresan 14000 Gyllen, blifva pråktigt logerad i sjelfva Kongl. Slottet, få sin taffel för sig sjelf med alla de läckraste rätter ifrån Hof-köket, korteligen sagt, blifva dageligen mer fågnad än någon Prins kunnat blifva. Han började sitt nya ämbete med at afråda Drottningen från läsning och studerande, och från alt bryderi af alfvarfamma göromål, såsom skadeliga ting för hälsan, styrkandes henne derjemte til at slitigt bada och sofva, samt at vänja sig vid vatten-drickande, hvilket senare TH. BARTHOLIN i sitt bref til honom icke synnerligen gillar. Och då Drottningen fölgde samma råd, och derefter tyckte sina krämpor blifvit minskade, ökades derigenom förtroendet för honom, och hon trodde sig ha at tacka honom för sitt lifs räddning. Ett sådant förtroende bragte några Herrskaper, äfven af sjelfva Riksfens Råd, at anlita honom i deras sjukdom, men de tillsatte derigenom merendels lifvet. Icke des mindre visste han fåtta färg på sitt klåperi, at han bibehöll sig hos Drottningen, hvars sinne han efter hand drog til alt mer och mer fåfånga, och åndteligen hann få förblinda, at han kunde få fram alt hvad han ville, och Drottningen nästan ingen ting gjorde, utan at inhämta hans råd förut. Han sökte då undanrödja alla andra, som han tyckte voro honom til hinder: De Svenske Medici måste beta slåte och opålitelige, ja ock rädda för at låta se sig af honom, som han i ett bref

til TH. BARTHOLIN skrifver: De berömde och grundlärde Männ, NAUDÆUS, VOSSIUS, BOCHARTUS, HEINSIUS, COURTIN m. fl. måste från Hofvet, at de ej måtte kunna röja desz okunnighet, och sjelfva Grefve DE LA GARDIE, desz välgerningsman, måste se sig genom desz åtgård bemötas med förakt och kallfinnighet. På sådant måste naturligt vis följa alla människors hat, sårdeles när han ensidigt hindrade både stort och smått folk från åtnjutande af Drottningens nåd, hvilket skedde ibland på det sätt, at han kände på hennes puls och inbillade henne at hon var sjuk, och borde altså få och få länge medicinera och icke gå ur sina rum. De Svenske Medici gjorde väl föreställningar, at han ingen Medicine förstod, och åtskillige af Herrarne vågade tillstyrka henne at se sig bättre före, än i så osäkra händer åfventyra sitt liv; men det ville alt intet hjälpa, äfven som icke heller sjelfva desz Fru Moder Änke-Drottningen kunde med tårar och rörande föreställningar det ringaste i det målet uträtta. BOURDELOT blef lika väl kvar, och gick nu dag ifrån dag gröfre til våga, skridandes ända til uppenbart Atheisterie, hvarmed han ock verkligen bortskämde Drottningens dygd och religion. Man fick jämväl skäl til at tro, det just han lade grund til det som sedermera hände, när hon ändrade religionen och affade sig Kronan. Der funnos då de, som af nit för det allmänna bästa sökte at bringa honom af daga, men han undkom snaran och aktade sig sedan på det nogaste. Ändteligen när Gref DE LA GARDIE och de fläste af Riksfens Råd ville för BOURDELOTS skull resa från Stockholm på landet, och äfven Prästerna började alfvarsamt straffa det ena med det andra i sina predikningar, beslöt Drottningen omsider at lämna honom afsked. Han for sina färde i Junii månad 1653, men han reste ej tomhändt, ty först bekom han af Drottningen 10000 Riksd:r strax, samt ett växel-bref på 20000 Riksd:r at bekomma efter ett halft års förlopp, och sedan skänkte Hertig CARL GUSTAF honom sitt Portrait fäst vid en guldskådj som låg i en ask fullsatt med diamanter, och Hertig ADOLPH JOHAN äfven sitt Portrait, på lika sätt inlagt, ehuru likväl bägge dessa Hertigar hatade honom af hjertat; med ett ord: han reste bort med mer än en tunna Gulds

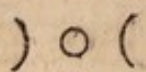

CHOM, m. fl. (*), af hvilka, til större delen,
Stock-

Gulds ägendom. Så snart han var bortfaren, förföll Drottningens ynnest för honom helt och hållet, så at hon aldrig mer kunde tala om honom utan med förakt och vedervilja. Vid återkomsten til Paris förde han sig ganska stolt up, ville knapt känna sina gamla vänner, lät bära sig i Porte-chaise, och hade efter sig 4 Lakejer, skrytandes ständigt af at hafva gjort mirakler i Sverige. Han var ock så lycklig, at komma i gunst hos Cardinalen MAZARIN, som skaffade honom icke långt derefter Massay Abbots-döme uti Berry, hvarest han strax satte sig ut med sina Munkar, så at de alt ständigt lågo hvarandra i håret, och han måste låta göra sig til Präst för at slippa stryk af dem. Ändteligen vardt han hel mjältsjuk och torkades efter hand bort. Han dog omsider i Paris 1685, sedan han genom en betjents oförsigtighet kommit at få Opium i sig, derpå fallit i en dvala, samt under det samma blifvit bränd på hålen, och Kallbrand sedan slagit sig i fåret. Se *Memoires de ce qui s' est passé en Suede, tirés des depeches de Mr CHANUT par LINAGE DE VAUCIENNES, T. III.* och Hr. ARCKENHOLTZ *l. c. p. 236. seq.*

- (*) Jag är nog säker, at Medici i Drottn. CHRISTINAS tid här i Sverige varit flera til antalet, än jag här upräknat. Men som tidens korthet och papperets tränga gränssor icke nu tillåta någon vidlyftigare undersökning, måste jag vara nögd, at denna gången hafva nämnt de förnämsta. Det kan ej begåras, at jag här skulle infört en hop Studenter, som disputerat under våra Medicinæ Professorer, och alltså kunde tyckas varit Medici; så mycket mindre, som jag ej haft mig deras öden bekante, eller vetat huruvida de sedermera hållit fort med sin Medicine, och icke antingen blifvit Präster eller ock något annat. Jag vil här som kortast tillägga en OLOF REGELIUS, om hvilken Hr. v. STIERNMAN i sin *Bibl. Suiog. p. 571.* berättar, at han, när Åbo Academie inrättades 1640, vardt kallad til Medicinska Professionen, men aldrig sedermera infant sig: En EGGERTS, som nyssbemålte Hr. v. STIERNMAN *l. c. p. 644.* och i *Matrikeln v. 392*

Stockholms stad i synnerhet hade nytta, under

nämner för Medicinæ Doctor, och säger hafva fädt Under-Ståthållaren BENGT EKEHJELM til måg 1650: Samt en GEORG MAGERI, som SCHEFFERUS *l. c. p. 301.* kallar GEORGIUS MAGERI *ab Hattinga, D. & Reipubl. Gothoburgensis Medicus ordin.*, och säges hafva utgifvit en tractat i Götheborg emot *Pesten* 1654. Jag lär ock böra lämna rum åt en OTTO SPERLING, som föddes i Hamburg 1602, studerade Medicinen i Gripswald, Leiden, Rostock och Köpenhamn, gjorde 1623 med D. FUIRENIUS en Botanisk resa öfver Seeland, Fyen, Jutland, Skåne, Halland, Blekingen, Öland och Gottland, reste 1624 til Italien, botanicerade 1625 i Istrien och Venedig, och anlade på senare stället CONTARENI vackra Trågård, blef 1627 Med. Doctor i Padua, 1628 Practicus i Bergens stad, 1630 Provincial-Medicus i Norige, 1634 Practicus hos Adelen i en trakt på Seeland, 1637 Barnhus-Medicus i Köpenhamn, 1638 Kongl. Lif-Medicus, Hof-Botanicus och Inspector öfver Kongl. Trågårdarna, 1640 Legations-Medicus til Spanien, 1641 Stads-Physicus i Köpenhamn, 1642 Med. hos Gr. CORFITZ ULFELD på dess Legation til Engeland, och sedermera 1649 och 1650 til Holland och Frankrike, fick 1651 en fäselig beskyllning at hafva i samråd med C. ULFELD velat taga K. FREDRICH *d. III: dje* af daga med förgift, blef fuller ej tilvunnen, men likväl på någon tid landsflyktig, practicerade så Medicinen 1652 i Amsterdam, reste 1653 til Stockholm och blef Drott. CHRISTINAS Archiater, practicerade sedan 1654 i Hamburg, och när K. CARL GUSTAF någon tid derefter gick in uti Dannemark, gjorde han någon tjenst uti Svenska Armeen, men upsnappades af de Danska, och satt i 7 månaders arrest, kom derpå lös och reste åter til Hamburg, men bragtes 1664 på illi- stigt sätt å nyo i Danskt fängelse, och satt sen i 17 år fången, tills han omsider dog der i Köpenhamn 1681. Se MOLLER *Cimbr. litter. T. I. p. 646.* Jag vet icke, om jag här väl kan förbigå den namnkunnige Tyfkar- nes Polyhistor HERMAN CONRING, som var född i Ost-Friesland 1606, började 1625 at i Leiden studera

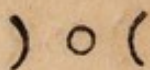

Medicineen, blef 1632 Professor Philos. Naturalis i Helmstädt, och 1634 Phys. & Med. Doctor, samt kort derefter Med. Professor, 1649 Hertiginnans af Ost-Friesland Lif-Medicus och Geheim-Råd, 1650 Drott. CHRISTINAS Hof-Råd och Archiater, och hitkallad til Sverige med löfte af 1600 Riksdalers årlig pension; var något litet i Sverige, men för tillbaka til Helmstädt och fick tillika Polit. Professionen, 1658 K. CARL GUSTAFS Hof-Råd och Archiater med ny kallelse til Sverige och tilbud af 1500 R:dal. pension; 1660 Hertigens af Brunswig Geheim-Råd, 1664 pensionaire af Konungen i Frankrike och 1669 Konungens i Dannemark Stats-Råd. Han var af ganska liten statur, och dog omsider i Helmstädt 1681. Se C. G. JÖCHERS *Gelehrt. Lexic. art. Conring*. Äfvenledes bör jag här anmärka en BALDASSAR TIMÆUS VON GÜLDENKLEE, som var Chur-Furstens af Brandenburg Medicus, och under Tyska kriget betjente åtskilliga Svenska, ja räddade ock en stor del af Svenska Armeen i lägret vid Tribsees ifrån Pesten 1638, medelst ett *Acetum Theriacale*: se des *Cas. Medicinal. p. 393.* hvarför han ock vardt belönt med frihet från all krigs-tunga: se des *Epistol. p. 321.* Vardt sedan Borgmästare i Colberg, och derjämte 1648 Archiater hos Drott. MARIA ELEONORA, som då plågades af Skörbjugg, se des *Epist. p. 239.* men blef ändteligen Chur-Furstens af Brandenburg Archiater, och dödde 1667. Se LANGII *Hist. Med.* Och får jag ock vid detta tilfället nämna en Med. Doctor BLAU-FELDERUS, som vid samma tid brukades i Svensk tjenst, och omtalas på några ställen i nyssnämnde *Epistlar.* Til äfventyrs kan icke en HENRIC JULIUS BOKELIUS, ifrån Hamburg, i denna räkning uptagas, som ifrån 1616 varit Med. Doctor, och efter MOLLERI utslag *l. c. p. 54.* någon tid varit Fält-Tygmästare vid Svenska Armeen i Tyska kriget, *Rei tormentariae in exercitu Svecico aliquamdiu Praefectus*, och lefde ännu 1643. Äfven så litet lär jag få hiträkna en JOËL PINNOVIUS, som hvarken i Sverige lärer varit, eller med full visshet kan sägas hafva som Medicus betjent Svenska Armeen i Tyska kriget. Han var annars Medicinæ Doctor, och nog inäll Mathematicus, fast tillika för stark Astrologus, som ses af des

i Stet-

i Stettin 1610 utgifna tractat *de Certitudine prædictio-
num Astrologicarum*, och skall han redan 1624 sagt
förut de Svenskas framgång i Tykland, och Kejs-
liga Magtens tillståndande kräftegång, samt derigenom
blifvit föranlåten at lämna sin hos Kejsaren hafda Lif-
Medici syfsla. Ja, han skall sedan 1627 i WALLEN-
STEINS och åtskillige fleras närvaro uprepat sin förra
spådom, och sagt huru formidable de Svenske innan kort
skulle blifva, hvarför han ock afrådt Stralsunds belä-
gring och Hjelptröpparnas affåndande til Pålen, med
mera, som han sjelf berättar i ett Bref til Svenska
Krigs-Rådet LARS GRUBB af d. 19. Aug. 1632 Mscr.
Ej heller kan en JOHAN SCHÖNERUS gerna hittöras,
som var född i Edinburg 1597, blef Med. Doctor i
Gripswald 1622, Math. Professor derstädes 1628,
och Medicinæ 1630, af Drottn. CHRISTINA Ge-
neral Archiater vid Pommeriska Staten och Svenska
Garnizonerne 1637, och dog 1657. se C. S. SCHEF-
FELII *Vit. Prof. Med. in Acad. Gryphisw. p. 111. seq.*
Ibland Svenska Medici kan jag ej räkna Drottning
CHRISTINAS Archiater BENEDICTUS A CASTRO,
så vida han aldrig här i Sverige varit. Han var född
i Hamburg 1597 af en Portugisisk Jude och snäll Me-
dicus RODERICUS A CASTRO, och het BARUCH
NEHEMIAS, innan han 1615 vardt omvänd til Chri-
sten och i dopet kallades BENEDICTUS, fast han se-
dermera affade sig Christendomen och trädde til Ju-
darna å nyo. Han lärde sig Medicinen dels af sin Far,
och dels vid några Academier, tils han i Padua 1620
blef Med. Doctor. Practicerade sedan i Hamburg i-
från 1622 med nog beröm och förtroende. När Dr.
CHRISTINA efter bortresan ur Sverige var i Ham-
burg, gjorde hon honom til sin Archiater, och bod-
de åfven i des hus heldre än hon antog det af Magi-
straten årbudna logementet. Ja, hon sökte ock at
göra honom til Christen igen, låtandes, för at få ho-
nom snart omvänd, 4 gånger gifva honom braf stryk.
Han lefde länge i vålmåga, men försatte på slutet sitt
måsta goda, så at han dog i någon fattigdom 1684,
sedan han årnådt en 86 års ålder. Se J. MOLLERUS
l. c. T. I. p. 90. Flera blir här nu icke rum til at an-
föra. Skulle jag gå så vidlyftigt til våga, at omröra
alla, som någon Medicine på den tiden kunnat, så
blef-

der det våra Landsorter fleto sin tid (*), och
hul-

blefve visst många at ännu tillägga. Riks-Rådet JOHAN ADLER SALVIUS komme då utan krus med, emedan han, efter SCHEFFERI utfägo *l. c. p. 88*, har i ungdomen varit Medicus, samt äfven sedermera vid några tillfällen befatat sig med Medicinen: se B. TIMÆI A GÜLDENKLEE *Epist. p. 241 &c.* Ja, sjelfva Drottning CHRISTINA finge då icke heller uteslutas, om annars P. BOURDELOT sagt sant uti sitt ofvanberörde Bref til THOM. BARTHOLIN, der orden få lyda: *Gaudet Regina de omni doctrinæ genere, maxime de Medico, in quo est versatissima.*

(*) De hade visst alt för fållan någon förnuftig Medicus vid infallande sjukdom at anlita: och lärer det altfå varit i anseende til dem, som Prof. LOCCENIUS i *Svedie Bonis* näst framför dess *Antiquitates Sveogothicæ* skrifver:

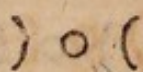
- - - - *Medicos Sveogothica paucos
Regna ferunt.* - - - -

Men jag vet icke, huru han kan gå så långt, at anse Låkares ringa antal för en god ting, och bruka denna utlåtelse vid upräknandet af Sveriges förmåner. Han tyckes väl gjort sig den tankan, at sådant vitnade om allmänt välmående bland folket, i det sjukdomar varit så mycket fållsyntare, och at altfå inga Läkare här i landet tarfvades; ty han säger strax nedanför:

- - - - *Recte hæc ergo valere puta.*

Men ånskönt man skulle medgifva, at sjukdomar här få fållsynte varit, det de likvilt icke voro, ty de gingo verkligen esomoftast, ån af ett slag och ån af ett annat, så kan jag dock icke finna, at Riket kunde ha någon den ringaste förmån vid at åga få Läkare, så vida ingen tilfogar Riket någon olågenhet med det han är Läkare, åtminstone dermed icke på något fått bidrager til förökande af sjukdomar, hvilka juft Läkaren har at mota och undanrödja. Tvårt om skulle Riket vara illa försedt och lida nog kånbar skada, om alt för ringa tilgång på Läkare funnos, når det någon annan tid kunde olyckligen hända, at svåra epidemier

hulpo sig fram med nog flåta Empirici, ibland hvilka ARVID MÅNSSON RYDAHOLMENSIS lär vara den förnämste (*). Men ånskönt, som vi
nu

och förödande sjukdomar infunno sig til så mycket ymnigare antal. Ginge det an at på otvannämnde sätt sluta, så kunde man med lika godt skäl skatta t. ex. Grönland rätt lyckeligt för det der ej finnas Professorer, så vida det deraf ville följa, at invånarne der voro studerade nog, tänkte förnuftigt, och ingen undervisning behöfde. Jag har uti *Företalet til Förs. til de uti Sverige gångb. Sjukd. utr. för år 1754* sagt, huruvida LOCCENIUS kan ha brukt denna utlåtelsen med rätta, nemligen så vida *det alltid är bättre, när ej någon tilgång gifves på solida och förnuftiga Medici, at hafva brist, än ymnighet, på Afventyrare, Quacksalfvare och Kåringar*; men som våra Landsorter i LOCCENII tid hade öfverflöd nog på sådana, lär ej bemålte dess utlåtelse på det sättet heller kunna beqvåmligen förklaras.

(*) Namnkunnig dels af sin *Örtebok*, dels af sin så kallade *Practica*, dem han bägge daterade i Skaffarpa qvarn, den förra 1628 d. 10. Januar. och den senare 1642 d. 30. Julii. Titel-bladet på Örteboken utvisar, at den är i ordning satt af Biskopen i Wexiö PETRO JONÆ Angermanno; och ser man af ARVID MÅNSSONS egna Förspråk, at han på bemålte Biskops begäran och förmaning sig detta arbetet först företagit, hvartil Probstén PEDER ARVIDI i Wernamo och Lectoren HERM. DUSÆUS i Wexiö honom sedermera styrkt, at han såmedelst måtte *berwissa Gudz Församlingh någhon tacksamheet igen, för thet hon honom til hans Scholagång hulpt hade*. Han säger i samma Förspråk om sig sjelf, at *Gudh Alzmechtigh hade gifwit honom någhot Förstånd vthi Låkedoms konst*, men gör ock ett stycke nedanför denna bekännelse: *Jagh hafwer intet studerat vthi främmande Land, eller vthi någon Academia, vthan allenast vthi gemeene Scholer*. Sådant kan ock lätteligen synas, när man något litet vil läsa i denna hans Örtebok, och lär jag ej längre behöfvå gå, för

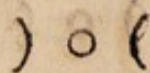
nu sedt, en tåmmelig tilgång här uppe fanns på riktige och godkände Medici, lär jag dock med säkerhet kunna säga, at minsta delen af allmänna hopen ännu förstod sitt bästa vid åkommande sjukdom, eller ägde då tilräckelig omtanka, för

I

at

at derpå anföra prof, ån til första orden af boken, som sålunda lyda: *Galangå eller Galigo är torr och beet, och hafwer thessa 10. dygder. Första år, at när man låter sig åderflå, och tigger henne så i munnen, så twingar hon alt ondt Blodh vtblöpa, och thet godha behåller hon qwart i Kroppen.* Icke des mindre har han i sin ort haft någorlunda förtroende, så at ock merbemålte Biskop PETRUS JONÆ i sitt Företal för denna oftanämnda Örtebok sålunda yttrar sig: *Migh och mitt Hws, så och annat gott Folck hafwer trängt at bruka thessa Authoris förförenheet på örternas kraffter.* Angående des andra Bok, som han kallar *Practica eller Underwijsning om åderlåtande ifrån hufvudet til fötterna, samt af nog försökte Låkedomar emot mångahanda Siukdomar*, vil jag ej vara vidlyftig, utan allenast anmärka, at han til des sammanflickande jämte andra böcker skall ha betjent sig af en gammal Svensk Låkebok med Munke-styl skrefven, om hvilkens ålder och beskaffenhet jag ingen ting kan säga, efter jag den aldrig sedt, men nog såkert gissa, at ej stort utaf vårde lærer stådt derur at hämta. Bemålte sin *Practica* har han dedicerat *Äbrenwyrdiga, Wyrdigom, Hederligom och Wåhllårdom Mån M. NILS KRÖCK, Biskop uti Wexiö, samt Probsterne och the Gemeene Prestmän uti Wexiö Stifft.* Utom denne Empiricus, har jag ock fådt underrättelse om en annan uti Småland, nemligen Capellanen ROTHMAN eller ROTTNENSIS i Rottne, som någon tid derefter genom dylikt curerande skall ha bragt sig i tåmmeligit rop och haft nog mycket tillopp. Han har lämnat efter sig en liten Låkarebok, som ännu finnes i handskrift. Uti *Collect. Robergian.* såges han hafva ägt åtskilliga små Medicinalska saker, och en lyckelig och stor Empiricus varit. Ån kommer jag ihog en stor Empiricus, som kanske hade förtjent at stå i främsta rumet; jag menar en Bruke-

at heldre anlita någon af dem, än olårda och oförfarne klåpare. Ty jag ser, at den store AXEL OXENSTIERNA, då han 1637 höll såsom Riks-Cantzler tillika med Academie-Cantzleren en visitation vid Upsala Academie, yttrade verkligen missnöje öfver en slik ofed, såsom då ännu öfver alt gånge (*). Och förmodeligen måtte väl sådant ansefningen hafva bidragit til den alt för ringa bøjelse, vår Academiska ungdom hela den tiden hade för Medicinska vetenskapen, så at framuti K. CARL GUSTAFS regering, ibland 1500 Studenter, som undertiden skolat vistats vid Aca-

---

förvaltare i Husby-kloster vid namn OLOF BLAU, som lefde i Dr. CHRISTINAS, K. CARL GUSTAFS och K. CARL den XI:tes tid, och dödde på 1680-talet. I *Collectan. Robergianis* berättas om honom följande Anecdoter: *Han lämnade 4 barn efter sig och 100000 daler: Han lefde miserabelt, håret stod ut genom hatten pån, gick kippskodd i största köld, med bara rücken och tunna strumpor på sig; Var en liten man, hade eget hår, tunt och rakt, gick ofta barbusvad, låg ock naken i sängen. - - - Han har varit 3 gånger gift; första hustrun var dotren i gården, den andra var en vallpiga, den tredje hans egen piga. Medan hon satt i kyrkan och ingen ting viste af, sände han up åt Kläckaren sin lysnings-sedel at aflåsas. Var en god gästgifvare, och pufferlig skåmtsam. Era - -, sade han, I ska väl äta opp mig nu, och låt så duka bordet. - - - En afton gick han ifrån sin åker, och om morgonen var han död. Hans efterlättna änka gifte sig sedan, och tog sina barns Præceptor.*

(*) I Protocollet öfver denna visitation står om denna saken sålunda: *Om Facultate Medica sade H. N. sig nu icke mycket wilia tala, hwad ther uti kan feblas eller ey, efter den seden åhr uti vårt Fädernesland inkommin, att icke många sökia förfarne Medicos, när dem någon Sinkdom påkommer. Se BERGH ofvannämnde N. Förråd af Nord. Handlingar 1. St. p. 6.*

cademien, knapt mer än en eller två funnits, som lagt sig på Medicinen (*).

I 2

Hög-

(*) Til närmare uplysning hårom, vil jag ur min Brörs Hr. B. BERGII handskrefna Samling hitlåta ett utdrag af OLOF RUDBECK den äldres Bref af d. 24. Octobr. 1659, til då varande Öfversten, sedermera Riks-Rådet, Grefve PONTUS FREDR. DE LA GARDIE, såsom svar på bemålte Grefves skrifvelse om en Fält-Medici utskickande til Fältlägret för Köpenhamn. - - *Men thett som klagan är att vår Academia är uthi något elakh, tråtesamt och oenigh stat, och äro allenast några buffvuden under våre Academiske Collegier som alt vilia råda både öfver sina medbröder professores så och studenterna och fölier ther af att hvarken then ena eller then andra faculteten kan af sådan stoor myckynheet studenter ia vell til 1500 haffva någhon kar som uthi någhon tingh nästan tillsäändes, kan vara sitt fäderneslandh til tjenst. ia om vår Allernådigeste Konungh skulle här begiära en vacker theologum, iurist, medicum, eller någhon i Architectura, Artolleria, eller fortification verserat, eller physicum, lingvist, mathematicum &c. så säger iagh som sanningen är, att så svårt skal then vara att här finna, som något perfect i sin sciens skal vara; som pomerantztrån uppå längeheden, och thet är ingen annan orsak til en någres regemente och stora oenighet, så och största orsaken studiernas elaka och odogliga anställande och disposition. och endock her några karar äro som uprichtigha, flitigha, och lärde äro til att kunna och vilia ungdomen rett och velinformera så liggia andra dem i vägen medh afstyrkiande och frånlåkande. Uthi facultate medica haffver för en iagh hijtkom aldrig varit mera än en eller 2 medicinæ studiosi, men nu likvel sedan iagh 3 collegier them dagelighen håller uthan någhon vedergålningh, så haffver iagh til en 15 styckyn låkat til Studium medicinæ, men the äro alt förunga att en kunna någhot utretta, och veett iagh att iagh intbe länge varder många aff them behollandes, ty the lockas icke allenast ther ifrån uthan och kan man intbet vinna at them H. K. Majestet sti-*

Högbemålte Konungs regements-tid var annars både för kort och för bullersam, at stadga någon synnerlig förmån för denna vetenskapen; men icke des mindre råknar jag Medicinen för at då hafva mycket vunnit genom den kåcka Doct. OLOF RUDBECK *den äldres* (*) befordrande til Me-

---

pendium her vidh Academien utthan stort förtreet och arbete. - - - Nu yttermera til E. Greffliga Excellens begåran, så är her inthe mera en 2 studiosi medicinae som kunna E. Excellens begåran fulkomna, then ena är rest til Holland, och then andra är här, hvilken heter OLAUS FIGRELIUS, Secreterarens FIGRELIJ Syskonebarn, som haffver i några år sin största flijt giort, och nu i en tidh practicerat, är til en hvacker physiognomi och höffliga seder, och haffver iagh honom uthi några åbr i medicina öffvat, så att iagh visserligen hoppas, E. Excellens skal vara medh honom content. men effter han aff inga stora medel är - - -

(*) Föddes i Vesterås 1630, och hade den synnerliga åran, at blifva buren til dopet af Konung GUSTAF ADOLPH, som då kommit til staden, och bodde i des Fars Biskopens hus: Se Hr. ARCKENHOLTZ c. l. p. 318. Han lade sin tid väl an i Upsala, och disputerade der åndteligen 1652 *de Circulatione sanguinis*. I synnerhet vinlade han sig om Anatomien, och hade den nåden, at få förrätta Anatomiska sectioner för sjelfva Drottning CHRISTINA, då han ock var så lycklig, at upfinna de så kallade *Vasa lymphatica*, hvilket fynd han i Vesterås 1653 utgaf i dagsljuset genom sin Tractat *de Ductibus novis hepaticis aquosis & Vasis glandularum serosis*. Han kunde då ej förtiga, at han var deraf första upfinnaren, hvilket sedan ådrog honom ett nog förtreteligt pennekrig, i det flere ville tilvålla sig samma heder, sårdeles THOMAS BARTHOLIN i Köpenhamn. som, efter ESBERGH utfago uti sin öfver denne RUDBECK hållne *Parentation*, hade strax efter upfinningen fått kunskap derom af en Tysk Student, som vid samma tilfälle varit tillstådes och strax hade kommit at

Medicinæ Professionen i Upsala. Jemte honom
finner jag ock under den tiden en JOHAN
I 3 Co-

fara til Dannemark. En MARTIN BOGDAN var den som i synnerhet hvåffade pennan mot RUDBECK, för at tilvålla BARTHOLIN hedren, fast en del mente, at det var BARTHOLIN sjelf, som skref hvad i BOGDANS namn utkom. Icke des mindre förfäktade RUDBECKEN sin sak, och fick verkligen medhåll af en JOH. VAN HORNE, en J. D. MAJOR och flera berömda Anatomici, utom åtskilliga andra lärda männ. 1653 for han ut til Holland, och kom tillbaka 1654, undervisandes ungdomen vid Upsala Academie, tils han 1658 förordnades til Ordin. Medicinæ Professor. Imedlertid hade han redan 1657 af egna medel uprättat och i någorlunda stånd bragt en Botanisk Trågård och Orangerie af åtskilliga rara växter från långväga orter, hvilket förekom Utländningarna underligt, som ej trödt at sådant skulle i Norden låta sig göra. Han skänkte denna Trågård 1662 til Academien, och fortfor med des förbättring så länge han lefde. Han fortplantade samma lust för Botaniska Studium på sin Son OLOF RUDBECK den yngre, och arbetade de tillsammans med nog kostnad på ett stort Botaniskt verk, *Campi Elysi* kalladt, som måst förgicks i Upsala brand 1702, för hvilket, jemte andra Botaniska skrifter, en Ört efter dem bägge blifvit kallad *Rudbeckia*. Eljest försummade han icke heller ungdomens förkofring i Anatomien. Han afträdde Professionen 1690 at sin nyfödda Son, och dödde strax efter Upsala brand 1702. Hvad som måst gjort honom i hela den lärda verlden namnkunnig, är des så kallade *Atlantica*, bestående af 4 Tomer in folio, som förklarar Sveriges älder och urgamla anseende, och leder härifrån de flåsta gamla folkslagens härkomst, Gudalåra, m. m. men vitnar tillika om des Auctors otroliga belåsenhet och qvickhet. En bok, som utländningar och Landsmän genast ansågo med förundran och öfver alt utropade, som väl många sedermera bifallit, men många åter bestridt, dock ännu ingen tillräckeligen gittat förlägga. Kung CARL d. XI. visade denne RUDBECK en fårdeles nåd vid alla

COSTERUS (*), en GERHARD STALL- HOFF

tilfällen, och vid sin Króning updrog han honom hela directionen öfver anstalterna dertil, så uti Architecture, som Målning, Musik och Fyrverkeri, hvarutinnan han alt varit hemma. I *Collect. Roberg.* säges, at han tåmmeligen liknat LANGII Portrait i des^s *Epist. Med.* och i SILJESTRÖMS Grafskrift öfver honom, som finnes i *Små-Saker til nöje och tidsfördr.* II. Del p. 4. upräknas åtskilliga particulariteter om honom, och ibland annat den bekanta Operatio Cæsarea, som han förrättade på sin egen hustru, så at både hon och fostret blefvo vid lif, hvilken gjorde honom mycken heder. EDM. FIGRELIUS skrifver i ett Bref af den 20. Jan. 1658. huru omistelig denne RUDBECK redan då var för Upsala Academie, och berättar ibland annat följande om honom: *Docte philosophatur, fidelissime juventutem voce manuque informat, ægrotos feliciter curat, publice profutura scribit, captat, ludit, pingit, disciplinasque ac artes varias recentibus indies & nobilibus inventis illustrat, ac omnia denique tanquam singula unus absolvit &c.*

(*) Til nationen Lybeckare. Disputerade i Königsberg 1646 *de Dysenteria*, och vardt Med. Doctor; derefter 1649 Practicus i Wismar, och sedermera i 5 år Estländska Adelens och Revels Stads Medicus. Kallades sedan til vår stora Kung CARL GUSTAFS Hof, der han blef Archiater, och bejente äfven hög-bemålte Konung i des^s sista sjukdom. Derefter förblef han några år Änke-Drott. HEDVIG ELEONORAS Archiater, men resolverade sedan at gå i Tzarens tjenst i Ryssland, och var i lång tid des^s Lif-Medicus. Reste sedan til Revel, der han omsider död blef 1685 i sitt 71. ålders år. Se MOLLERI *Cimbr. litt. T. I. p. 114.* Bemålte MOLLERUS nämner honom COSTERUS *a Rosenberg*, och både af honom och i *Collect. Robergianis* säges han här i Sverige blifvit adlad. Han skall varit en stilla man i sitt lefverne, lagom fet och haft egna grå hår. *Collect. Roberg.* Jag äger des^s bok, som han kallar *Affectuum totius Corporis humani præcipuorum theoria & praxis*, ta-

HOFF (*), en PETER SPECHT
I 4 (*),

balis exhibitæ, hvarefter han bifogar en *Relatio medica de CAROLI GUSTAVI Regis Sueciæ morbo & obitu*.

- (*) Til bården Dansk. Reste til Holland, och lærde sig Chirurgien, låggandes då flitigt handen dervid uti en Barberstuga (i Amsterdam); men tog sedan til at studera Medicinen, och reste til Franecker och blef der Medic. Doctor. Då nu en lång tid förbigådt, kom han til förra orten tillbaka, och besökte der sin fordnä Barberstuga, ställandes sig då aldeles obekant; men Barberarens hustru kände honom strax igen, och ropade: *Is dat onse Gerit niet?* I *Collect. Roberg.*, der detta berättas, talas intet om honom förr än han kom hit til Stockholm, och genast här practicerade Medicinen. Angående des s sedermera här hafde öden vil jag nu ur samma *Collectaneis* meddela några omständigheter och Anecdoter, til uplysning om des besynnerliga Caractere. *Han vardt bekant och kallad til Fahlun, och der väl fågnad och afbållen, ty der var godt folk och stodo sig då väl. Han hade halfva lönen af Grufvan och halfva af Staden. En gång blef något innestående af lönen, det han ej så strax fick, deröfver sticknade han, tog sitt afsked och for til Norköping; en tid derefter til Hertig ADOLPH JOHAN; så til Götteborg; ändlig åter til Fahlun tilbakars. Varande tid dog hans Hustru. Han bodde på Kyrkbacken, och hyrde der ett hus för några år bort åt. Lagade up en badstuga der stod til sitt Bibliothek, högg up fönster och hvitlimmade inuti. Hade ock sköna Böcker. Han gifte sig andra gången med sin Hus-Fjungfru, båd några vänner til måltids, kom så inspringandes med henne vid handen: Hvad tycken I? sade han, skulle jag väl kunna göra mig en Hustru af denna här? Hon rodnade; men han befalte henne bära fram vin och af det bästa ölet; maten bar Pigan in, men Fjungfrun skar före; och så gjorde han sitt bröllop. Ofta sade han sig hafva ångrat sig öfver sitt bråda och hastiga sinne, och trodde han skulle väl blifvit en rikare man, der han inte så ofta bostlytt: sade sig ej heller hast det goda af Fahlun andra gången han dit*

(*), en GUSTAF CASIMIR GARLIEP (**), och
en

kom, som den första; Folket vore nog väl finnade, men tiderne slätare och samre. Han var en liten man, hade eget grått hår, gick med paräck, den han med måssings-häster knåpte igen. Han upvaktade och passade flitigt på sina Patienter på sagdan timma. Han hade stora volumina, deri han alla sina ordinerade Recepter införde. Han blef til kläckan slog 9 hemma om mornarna i sitt hus, och var par timmar alltid i sitt Bibliotek, det han upstådat hade med 4 bord, i alla 4 hörnen efter 4 Faculteterne. - - - Gick lätt och vigt, var spinkug af sig, af gladt humeur, språksam och rolig. Om mornarne tog han ett glas godt och mustigt öl och bröd til frukost; men brännevin intet. At gerna sött, Fikon, Russin och Såcker: Om jag dör af Maskar, sade han, inte tänker jag dö af Skörbjugg. - - - Var en träfflig Theologus, som han ock på sidstörne alla andra studia öfvergaf, och detta allenast skötze. Jag ser af ett dets Bref til O. RUDBECK af d. 14. Julii 1656, at han då varit hitkommen, och vistats i Linköping. Han dödde omsider 1683.

(*) Til börden Tyll. Var Med. Doctör. Sedan han först varit Kung CARL STUARTS Medicus i England, och derpå 9 år Practicus i Amsterdam, kom han til Sverige, och blef först en tid Medicus i Göteborg, men kom sedan til Stockholm, och var en god tid Riks-Cantzl. Gr. MAGN. GABR. DE LA GARPIES Hof-Medicus, tils han 1670 vardt Kong CARL den XI:tes Lif-Medicus. Dödde 1676, och är begrafven i Solna kyrka. Hans söner blefvo naturaliserade och introducerade på Riddarhuset 1682. Hr. V. STIERNMAN l. c. p. 716. I Collect. Roberg. läser jag om honom följande: Hade sina egna Medicamenter, som voro rätt kraftiga, och hölts för en stor Chymicus, är ock vitterligt, at han ett särdeles Particular under händer kast, men ej hint det samma utarbete, dock likväl så, at hans Son gjort projection. Hans död var det, at han betiente Sjöfolket som kom utur Slaget, då han tändes an af deras sjukdom, fick en Fläckfeber, och måste sålunda sätta lifvet til.

(**) Född på Gripsholms flott 1630. Skref sig sjelf

en OLOF OESTENIUS (*), utom åtskilliga flere, som från Drottning CHRISTINAS regementstid öfrige voro, och redan förut äro vordne omrörde.

I 5

Men

GARLIEP VON DER MÜHLEN. Han vistades en tid i Riks-Cantzlerens Gref MAGNI GABR. DE LA GARDIES Hof, och läste för dess 3:dje Son Gr. JOHAN CASIMIR, hvilken dog helt ung. Se dess Bref til OL. RUDBECK *den äldre* af d. 8. Sept. 1662. Han lærer ofelbart tillika varit bemålte Riks-Cantzlers Hof-Medicus. Reste sedan 1662 ut til Holland, och framgaf i Leiden en Disput. *de Viri ex lapsu deficientis casu peculiari*, blifvandes Med. Doctor. Af Hr. GJÖRWELLS *Svenska Mercur.* 2. årgång. p. 50. ser jag, at han sedermera vardt först Praëticus i Danzig, derpå Extraord. Medicinæ Professor i Frankfurt vid Odern, så Garnizons-Medicus i Hinter-Pommern, och åndteligen Chur-Furstens af Brandenburg Lif- och Hof-Medicus, samt Decanus i Berlinska Collegio Medico. 1690 blef han Ledamot af Academia Imper. Nat. Curios. med namn af AURELIANUS, och dog omsider i en hög ålder 1713.

(*) Född uti Nerike. Han uptogs af Biskopen JOHANNES MATTHIÆ i Strengnäs, och hölls til studier, icke allenast der i Skolan, utan ock vid Dorpts och Upsala Academier, alt på bemålte Biskops kostnad, som ock til äfventyrs lærer väl hulpit honom vidare ut til Tyskland, der han i Helmstädt 1657 vardt Med. Doctor, efter en utgifven Disputation *de Arthritide*, just den samma sjukdomen, som var Bisk. JOHANNIS MATTHIÆ hvardags-plåga. Det ser mycket likt ut, at han efter hemkomsten någon tid måtte varit denna Biskops Hus-Medicus, och det förmodeligen ända til dess död 1670. Om han då snart eller sent derefter blifvit Stads-Physicus i Götheborg, har jag ej funnit; men i SCHEFFERI *Svecia litter.* p. 227. omätas han såsom den der då 1680 redan varit der någon tid, och jemte den förra fyfslan äfven blifvit derstädes Rådman, med antagande af namnet ÖSTRING i stället för OESTENIUS.

Men Konung CARL den XI:tes regering var för Medicinal-verket så mycket önskeligare. Då inrättades Kongl. Collegium Medicum (*), om hvars myckna nytta jag för så uplysta åhörare ej behöfver tala. Då började Medici, lärdeles en URBAN HIÆRNE (**), under sin Direction af

(*) Om Kongl. Collegii Medici första uprinnelse, och des hvarjehanda tilväxt, göromål och författningar, ända til närvarande tider, blifver här för vidlyftigt at skrifva, hvarföre jag ock nödgas at nu gå det allsammans förbi, och lämna det til dens åtgärd, som har de dithörande Acter om händer. Hr. LARS BALK har ock redan yttrat sig vilja med aldräförsta taga ett sådant arbete före.

(**) Född uti Ingermanland 1641. Lärde redan i ungdomen at rita och måla. Studerade först ett år vid Dorpts Academie, men måste fara undan för Fienten hit til Sverige, då han dels i Strengnäs Gymnasio, och dels vid Upsala Academie sina studier fortsatte. Men han började först vid år 1660 at läsa Medicinen, nyttjandes i Upsala en RUDBECK och HOFFWENIUS, och i Stockholm en WATTRANG och DURIEZ. Var sen så lycklig, at vinna Gref CL. TOTTS ynnest, som ej allenast tog honom med sig til Liffland, såsom sin Hof-Medicus, och lät honom 1667 följa med en Öfverst STAHL til varma badet i Aken, der han fick examinera mineral-vattnet, utan ock gjorde honom 1668 til Garnizons-Medicus i Riga och Inspector öfver Fält-Barberarne i Liffländska Garnizonerne, samt hade honom 1669 med sig som Legations Medicus til Pälén. Ja, uppå bemålte Grefves bekostnad fick han först samma år resa til England, der han vardt Ledamot af Kongl. Societeten, och sedan året derpå fara öfver til Frankrike, och i 2:ne års tid förkofra sig i Paris uti Anatomie, Chymie och Chirurgie m. m. Imidlertid for han 1670 til Angers, och blef Med. Doctor, efter utgifven Disputation de Obstructione Vasorum lacteorum & Glandularum Mesenterii. När Gr. TOTT 1672 kom såsom Ambassadeur til Paris, blef han åter hans Medi-

af Laboratorio Chymico här i Stockholm, at med mindre tvekan afvika från den gamla flentrianen, taga Chymie och Historia Naturalis til hjelp, och

cus, och följde med honom derifrån til Aken 1673. Reste sedan öfver Holland, Bremen, Hamburg och Köpenhamn tillbaka til Sverige, och ankom til Stockholm 1674. Han började då strax practicera, och halp, ibland andra lyckliga curer, Kongl. Rådet GRIPENHIELM från en svår Magfsjuka, hvilken deremot utverkade hos Konungen, at han 1675 vardt Extraord. Assessor i Bergs-Collegio. Sedermera förordnades han året derpå til Ledamot i Commissionen öfver Troll-väsendet. 1678 upfann han och pröberade Medewi Mineral-vatten, bragte det i rop, och förestod i 4 somrar Brunns-curen, under ett anseeligt tillopp af Brunns-gäster. 1682 gjorde han en utrikes Resa, först til Lüneburg, för Saltbrunnarnas skull, derifrån, för Bergverkens skull, öfver Gosslar, Halberstadt, Hall, Leipzig, Freyberg, til Prag, sedan åter öfver Dresden, Nürenberg, Heilberg, Schwalbach, Hessen, Hannover och Dannemark hem igen 1683. Vardt så ordin. Assessor i Bergs-Collegio, och sedermera Director öfver det af honom föreslagna Laboratorium Chymicum i Stockholm; derpå 1684 K. CARL den XI:tes och 1685 tillika Anke-Drottningens Lif-Medicus. 1689 var han 3:dje gången ute i Tyckland, och blef samma år adlad med sitt förra namn. Vardt sedan 1696 Archiater och Præses i Colleg. Medico, och ändteligen 1713 Vice-Præfident i Bergs-Collegio. 1719 fick han afsked med Landshöfdinge namn. Se des *Curriculum vitæ Mscr.* Dödde omlider af Obstruction och Colik 1724, och ligger i Bromma Kyrka, hvarest, utom språket Rom. 14: 8, följande versar läsas på Grafvården:

*För alt thet jag har lärt, för alt thet jag måst lida,
För möda och besvär, för ondt jag har utstådt,
För alt thet jag har rest och ränt i verlden vida,
Har jag nu denna graf och lågerställe fått;
Ty är min sidste bön, at mina trötta ben
Skä ligga still i ro inunder denna Sten.*

och vara betänkte på genvågars upfinnande i Pra-
xi genom flitiga försök och speculationer (*). Då
bör-

Han var ett stort ljus i sin tid i Medicinen, som han
ock ägde mycken kunskap och förfarenhet. *Hvad
skada är icke, at salig Landshöfdingen HIÆRNE dog
bort med säkra medel mot Convulsiviske sjukdomar,*
säger Hr. NILS ROSÉN i sitt *Tal om en Opartisk och
förnuftig Medici förnåmsta göromål* p. 41. Herr
ABRAHAM BÄCK har i H. D. SPÖRINGS *Äreminne* p.
9. denna utlåtelsen: *Vår stora HIÆRNE var äfven så
god Bergsman som han var Medicus, och gjorde Sve-
rige mer nytta med det som han sedt utomlands i Mi-
neraliers handtering, än vi vete at årkänna.* Han
var en stark försvarare af PARACELSUS, som des *De-
fensionis Paracelsicæ Prodomus* utvisar. Är eljest
nog känd af des *Acta Laboratorii Chymici*, des tra-
ctater om *Medewi Brunn*, des *Flocker &c.* des *Trä-
balsam* och des *Orthographia Svecana &c.*

(*) At förtiga hvad andra våra då varande Doctorer i
sådana mål hade för sig, vil jag nu endast omröra
Doct. LOHREMANS och Doct. HIÆRNES Artificielle
Hålsobad, Pharinacopœa arcanorum och Diets-Me-
dicine; på hvilka inrättningar de århöllo Kongl. Pri-
vilegium. Bemålte Privilegium förtjenar i sanning at
blifva närmare bekant; hvarföre jag vil låta det här
inflyta.

Wi CARL &c. &c. Görom witterligt, at Oss hafwa
wåre trogne Tjenare, de Adle och Wålbördige, Wår
Archiater Doctor GUSTAF LOHREMAN, samt Wår
och Hennes Maj:ts Wår Hög:de K. Fru Moders Lif-
Medicus Doctor URBAN HIÆRNE, underdånigst til-
känna gifwit, huru som de medelst långlig Praxin
hafwa fått tilfålle med all flit och sorgfällighet at ef-
tertänka och utgrunda någre nyttige medel och utwå-
gar, hwarigenom åtskillige Sjukdomar lättare och med
Patienternes mindre olågenhet, än med de hårtills
brukeliga Medicamenter skedd är, måge kunna hjelpas
och förekommas; warandes jämwål samma deras flit
och omsorg så wål och lyckeligen aflupen, at de, me-
delst hålsosamme Bergarters och Mineraliers uplösan-

började man upbringa Accoucheur-konsten och hålla föreläsningar deruti för Stockholms Barne-
mor-

de och deras krafts utdragande, genom wisse hand-grep, samt förblandande med hwarjehanda watten, ändteligen hafwa upfunnit allehanda Artificielle Bad, hwilka de icke allenast redan med god framgång til de Sjukas förfriskning ofta practicerat och i werket stålt, utan jämwäl sig föresatt än vidare til Patienternes cur allmänt i bruk at bringa, och dem, jämte särskildte Lust-Bad, til halsans bewarande, på ett beqwämligit rum och ställe at uppsättja och anställa. Sedan och för det andra, äro de sinnade, uti allmänt bruk at låta komma åtskillige Arcana uti Medicinen, dem de medelst långlig förfarenhet påfunnit, mycket kraftigare och bättre än de ordinarie Medicamenter. Men som de hwarken wela eller kunna Apothekarne demsamma betro, så ärna de dem sjelfwe med särdeles akt och noga omsorg, til så mycken större nytta och säkerhet, bereda och tillaga, tänkandes til den åndan en Pharmacopœam Arcanorum, tillika med någre af de äldste deras Med-Collegis, at uprätta, och derutinnan de sjuka nödlidande tilhanda hålla sådane arcana Medicinalier, som de sjelfwe påfunnit, och intet äro til fångs uti de ordinarie Apotheken. Sidst och för det tredje, ärna de en Diets Medicin at inrätta och anställa, samt wissa personer dertil anordna, de der uppå deras föreskrifwande ett och annat dertil hörande wäl och renligen måge kunna laga och tilreda; alt til den åndan, at Patienterne, särdeles de, som intet kunna fördraga Medicamenter, med blotta Dieten af spis och särskilde drycker beqwämligen måga kunna betas och hjälpas til halsan. Och som de hos Oss underdånigst anhålla, det, aldenstund de wid slika inventioner redan både möda och medel hafwa anwändt, lärandes jämwäl än vidare til deras fullkomlige werkställande ansenlig omkostnad komma at anläggja, Wi fördenskull, til hämmande af en och annars hinder och ingrep, som på en falsk och orätt grund kunde söka slikt deras påfundne werk at efterbärma, och således en så nyttig ting til det allmänna bästa skada och deras nachdel bringa i lågerwall och wanwyrd-

morfkor, hvilka alt til den tiden ej hade haft några

nad, i nåder tacktes dem derå Wårt nådiga Privilegium meddela, i så måtto, at ingen på 10 års tid skall wara efterlätit, någre sådane af dem upfundne werk at begynna och i werket ställa, som intet för owälde och förståndige domare gitter wisa, at han samma wetenskap med större fullkomlighet har inventerat och påfunnit: Alltså, och emedan Wi detta deras lofwärde förbehafwande så mycket mera låte Oss behaga, som sådant lärer til de nödlidande Patienters så mycket bättre skötsel och förfriskning, samt sjelfwa Medicinen uti Wårt kära Fädernesland til upkomst och förkofring: Ty wele Wi härmed samt i kraft af detta Wårt Öpne Bref och Privilegio i nåder hafwa tillåtit förbemålte Archiater Doctor LOHREMAN och Lif-Medico Doctor URBAN HIÆRNE, at anställa och allmänt hålla, ehwarest dem kan wara lågeligit, ofwanbemt af dem upfundne, så wäl åtskillige artificielle Hälso-som särskildte Lust-Bad, och derjemte inrätta icke allenast deras Pharmacopœam Arcanorum, och deruti Patienterne tilbanda hålla sådana Arcana Medicinalia och ogemene kraftige Låkedomar, som intet finnas på de andre Apotheken, utan ock hwad de til förbemålte Diets inrättande, med särskildte spis och drycker, jemte andre dertil lydande ämnen, anordnandes warda; Ståendes dem fritt, at associera sig så många af sina Med-Collegis, som dem godt synes. Wi wele fördenskull alfwarligen hafwa förbudt, det ingen, ehö han wara må, skall understå sig, emot detta Wårt öpne Bref och Privilegium, at göra dem och deras Interessenter härutinnan något hinder, ingrep eller förfång i någon måtto, efter som det ock hwarjom och enom aldeles skall wara förment, på samfalte tio års tid, sådane af dem påfundne och inrättade werk at eftergöra, bruka och idka, med mindre han derwid kan wisa någon större wetenskap och fullkomlighet. Det alle som wederbör hafwe sig borsamligen at esterrätta. Til yttermera wisso &c. Stockholm d. 23. Decembr. 1692.

CAROLUS.

G. PIPER.

gra tiltållen inom Riket til behörig undervisning derutinnan, kommandes derfor en JOHAN VAN HOORN (*), at med beröm ihogkommas. Då
be-

Här kan jag nu få tillfälle, at med några ord påminna, hvad för besynnerlig förmån vårt Rike under K. CARL den XI:tes regering århöll, igenom de åtskilliga goda Hålsobrunnar, som då upfunnos, och hvar af den senare tiden fått anledning til än fleras uptäckande. Det var den ofvannämnde URBAN HIERNE, som kom fram med den första, nemligen Medewi Brunn i Östergötland, hvilken han 1678 upfann. Några år derefter uptäcktes Wiksbergs i Södermanland, och sedermera tid efter annan Sättra eller Fläckebo i Vestmanland, Götheborgs förra brunn inne i staden, Fälu brunn i Dalarna, Norremalms i Stockholm, Kuppis i Finland, Wårby i Södermanland, Norrby vid Nyköping, Ramlösa vid Helsingborg, Sabbatsbergs i Stockholm, Lindals vid Jönköping, Götheborgs senare Brunn utan för Carls port, Fållorne vid Wexiö, Nådendals i Finland, Baggetofta vid Uddevalla, Djurgårds vid Stockholm, Hernösands i Ängermanland, tvänne vid Calmar, en på Gottland, Fliska vid Linköping, Örebro brunn, och Loka källa i Vermeland, utom åtskilliga flera, som härtils blifvit mindre bekanta.

(*) Född i Stockholm 1662 af Holländska Föräldrar. Reste 1679 ut til Leiden, och studerade der i åtskilliga år, hvarefter han sedan 1687 for til Frankrike, och lärde Accoucheur-konsten i Paris, och derpå 1689 til Engeland, uppehållande sig någon tid i Oxford. Kom 1690 tillbaka til Leiden, och antog Doctors graden i Medicinen, efter aflagdt prof *de Partu præternaturali*. 1691 begaf han sig hem, blef 1692 Ledamot i Collegio Medico, practicerade Medicinen i Stockholm och förestod Norremalms Surbrunn, hållandes desutom föreläsningar dels uti Anatomien, dels ock i Accoucheur-konsten. i hvilken senare han derpå förordnades til at publice informera Barnemorskorna, det ingen förut hade haft til ordentelig syfsla. Vardt sedan Stads-Physicus i Stockholm 1707, och

begynte här blifva någon tilgång för våra Landsorter på Provincial-Medici af försvarliga Doctorer. Jag vil nu upräkna få många Medici, som jag under denna Konungs Regements-tid gittat sammanleta, utom åtskilliga af dem, som då ännu ifrån Drottning CHRISTINAS och Konung CARL GUSTAFS tid voro öfriga, och nu ej vidare låra behöfva at uprepas. Vi hade den tiden en PETER HOFFWENIUS (*), en WENDE-

LI-

---

drog sig ej undan när Pesten grasserade 1710. Ändteligen blef han 1720 Archiater, men lefde ej längre än til 1724, då han af hetlig feber dödde. Lefver än i friskt minne genom des utgifna skrifter, bland hvilka jag här vil nämna des *Svenska välöfvade Fordergumma*, samt des få kallade *Siphra och Pua*. Jämnför L. ROBERGS *Elogium* JOH. V. HOORNII.

(*) Född i Björklinge i Upland 1630. Sedan han i Upsala disputerat 1651 *de Oculo*, och 1656 *de Symptomatibus*, reste han til Holland, och antog Doctors graden efter en i Leiden utgifven Disp. *de Athletica Hippocratico* 1660 (ej 1658, som det sägs i bägge editionerna af SCHEFFERI *Svec. litt.*) Under vistandet i Holland slog han sig med alla krafter på Anatomien, så at en THOMAS BARTHOLIN kunde sedermera räkna honom ibland *Prosectores Europæ clarissimos, exterorum ad se studia allicientes*; se des *Dissert. de Peregrinat. Med. p. 11.* Efter hemkomsten blef han genast 1661 Medicinæ Professor i Upsala, hvilken syssla han med nog heder i 21 år förestod, tils han 1682 lämnade världen. Han var en stark förfäktare af Cartesianska Philosophien, när den samma af Prästerskapet förföljdes. Ibland des arbeten är *Synopsis Physica* i synnerhet bekant, hvilken i ganska lång tid hölls för en uppbyggelig Skolebok. Under des vistande i Leiden skall han 1660 ha gjort ett konstigt Sceleton af Järn och Ståltråd, på hvilket Venæ, Arteriæ, Nervi och Vasä lymphatica varit tydeligen och i naturlig ordning til seendes, med fina färskilda färgor utmärkte; Se MOLLERI *Hypomn. ad*

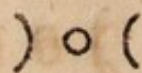
LINUS SYBELISTA (*), en OLOF FIGRELIUS (**),
K en

SCHEFFERI *Svec. litt. p. 424. I Collect. Roberg.* fåges han doctorerat i Angers, och finner jag der följande små Anecdoter: *Var lång Man, såg väl ut. -- Han hade eget gult hår -- hade friskt ansigte och starkt målföre -- -- Var en behållen Man, källrarna fulla med plåtar. -- -- Var Podagricus, en hastig gubbe, tjock man eljest. D. RUDBECK gjorde honom intet lättlig något emot. Var förlofvad förrn han reste ut, reste ock på hennes medel. Ibland andra orsaker, som han tillskref sin död, var 1. at han så tida öppnade ådren, när han likväl var sangvineus, och 2. at han rökte så starkt tobak, 3. nimia Venus.*

(*) Född uti Hall i Saxen vid lag 1597. Blef Comes Palatinus Cælareus och Med. Doctor, hvarpå han började practicera Medicinen i Holstein, och kom i så stort rop, at Tzaren MICH FEDOROWITZ 1633 kallade honom til Ryssland, och gjorde honom til sin Lif-Medicus. Han var der så länge den Tzaren lefde, men lät ej förmå sig at blifva qvar sedan dess Son kommit på Thronen, utan for 1646 til Holstein, och bodde på sin gård Bundesbüll, betjenandes Hertigen af Holstein Gottorp såsom Lif-Medicus, hvarifrån han sedan först flytte til Hamburg, och sedermera til Wolfenbüttel 1652, der han i 3 år var Lif-Medicus hos Hertigen af Brunswig. Men han lednade vid Hof-lefvernet, och begaf sig åter i sin förra stillhet, tils han 1660 kom såsom Medicus til då varande Gener Gouverneuren öfver Liffland Grefve MAGN. G. DE LA GARDIE, och blef tillika Fält-Medicus vid Svenska Armeen i Liffland. 1661 reste han til Stockholm, och blef strax Lif-Medicus samt Bergs-Råd, tilbringandes här sedermera åtskilliga år, tils han omsider åter flytte til Hamburg, och dog öfver 80 år gammal. Se MOLLERUS *l.c. T. II. p. 882.*

(**) Född uti Östergötland. Var en af de få ynglingar, som studerade Medicinen i Upsala vid år 1659, och den enda som då dogde at skicka ut såsom Fält-Medicus. Se ofvanföre p. 132. Han reste ock samma år til Svenska Armeen i Fältlägret för Köpenhamn;

en NILS WICHMAND (*), en CHRISTOPHER
ROSTIUS (**), en HANS GEORG HASTER (***),
en OLOF BROMELIUS (†), en JOHAN PALM-
BERG

men-fortsatte efter freden sina studier i Upsala, dispu-
terandes der 1661 *de Sero ejusque vasis*, hvarpå han
for utomlands, och, efter utgifven Disputation *de*
Quartana, blef Med. Doctor i Leiden 1663. Efter
hemkomsten practicerade han i Stockholm, men
kom sedan til Fahlun och blef derstädes Medicus;
dock vardt han ej gammal, utan dog utaf Lungesot.
Collect. Roberg.

(*) Lärer til börden varit Dansk. Efter en i Leiden
1642 hållen disputation *de Morbo regio*, blef han der
Med. Doctor, och derpå Practicus i Köpenhamn;
men for sedan öfver til Skåne och idkade Medicinen
der, blifvandes först Canik i Lund, och sedermera
efter Academiens inrättning Medicinæ Professor der-
städes; dödde likväl strax efter berörde Academies
inauguration 1668. Se v. DÖBELNS *Hist. Acad. Lund.*
contin. p. 302. och ALB. BARTHOLIN. *de Script.*
Danor. p. III.

(**) Til börden Tyfk. Var redan Med. Doctor, när
han blef General-Gouvernements Medicus i Skåne.
Han var ock Canik i Lund, och hade vård om Ca-
pitlets Bibliothek både för och efter Academiens in-
vigning 1668, då han jämväl blef Medicinæ pract.
Professor primarius. Ärhöll vid samma tid caracte-
re af Archiater. Skänkte til Academiens Bibliothek
500 böcker, hvilka ock verkligen kommo dit efter
dets död, som timmade vid år 1685. v. DÖBELN
l. c. p. 210.

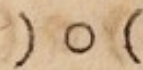
(***) Det är alt för litet, jag om denna ännu blifvit var-
se, som jag ock väl vil tro, at ej just så synnerligen
lärer varit med honom bevändt. Han nämnes som
kortast af Hr. v. STIERNMAN *l. c. p. 871.* för Doctor
och Landt-Medicus i Skåne, och som den der lefvat
på 1660-talet.

(†) Född i Örebro 1639. Studerade Medicinen i Up-
sala, och började sedan practicera 1665, när en smit-

tosam fläckfeber, som fick namn af *Studiante-döden*, hade sig der i orten inritat. 1667 disputerade han ock i Upsala *de Pleuritide*, och kom så på Doct. WAT-TRANGS tillstyrkande och underhjelpande at idka vidare practik uti Stockholm, hvarest han ock 1668 vardt af Öfver-Ståthållaren Grefve TOTT förordnad at hafva inseende på Apotheken, och tillika blifva en så kallad *Stadsens Herborist*, at läbra *Apothekarne och andra Qwinspersoner kiänna de gräs och örter som hos oss wexa at de kunde ophemtas*, som BROMELIUS det sjelf berättar, och säger sig i 2:ne somrar verkstält, til dess örterne blefvo dem nogsam kunnige. 1672 fölgde han med Svenske Ambassadeurerne Bar. P. SPARRE och E. EHRENSTEN såsom Medicus, först til England, och sedan til Holland, antagandes imedlertid Doctors graden i Leiden, sedan han förut disputerat *de Lumbricis terrestribus illorumque in Medicina proprietatibus atque recto usu*, som skedde 1673, och icke 1667, som SCHEFFERUS i *Svec. litt. p. 247* skrifer. Fölgde så med nylsberörde Ambassadeurer först til Aken, och sedan til Cöln, då han en tid äfven kom at betjena den tredje Svenska Ambassadeuren Gr. CL. TOTT tils de 1674 åter skingrades, och han fick resa tillbaka til Fäderneslandet. Han blef då Ledamot i Collegio Medico och Practicus i Stockholm, hvarmed han i 17 års tid ständigt fortfor. Imedlertid förordnades han 1676 til Ledamot i Commissionen öfver Troll-väsendet, hvilket han var så länge den påstod. 1691 vardt han kallad til Stads-Physicus i Göteborg och Prov. Med. i orten, hvilken kallelse han då mottog och behölt til sin död, som lærer säkert härrört af en *Exulceratio orificii Vescicæ urinariæ*, hvaraf han en lång tid plågades, och som han sjelf såg skulle en gång aldeles taga öfverhanden. Se des af honom sjelf författade *Personalier Mscr.* Han dog 1705. Är bekant af sin *Lupologia* och *Chloris Gothica &c.* för hvilken senares skull en Ört är efter honom upnämnd och kallad *Bromelia*. Af des outgifna tractater vil jag här nämna des *Ornithologia Svecogothica* på latin, des *Scordonographia* eller tractat om Hvitlöks nytta i Medicinen och Hushållningen, des *Zemydologia* eller om Björkträdets egenskap i Medicinen och Hushållningen. Hans tiltänkte Tractat de

BERG (*), en CHRISTIAN FOSS (**), en ERASMUS SACK (***), en GUSTAF LÅHRMAN (†),
en

Utilitate rerum inutilium, eller om *Affskraps hvarjehanda nytta*, hann aldrig at bli färdig.

(*) Om denna Mannens öden har jag ej mera förnummit, än at han på 1670-talet varit Lector i Strengnäs, och der i orten practicerat Medicine. Jag finner honom der i Strengnäs 1671 såsom Præses utgifvit en *Disputation de Scorbuti delineatione*, som visar, at han i Medicinen ej måtte varit oäfvnen. Han var icke Med. Doctor.

(**) Var Medicinæ Doctor, och deruppå Canik i Lund, samt blef 1669 Med. Professor derstädes, 1672 Academiæ Curator, och sedan tillika Assessor i Götha Hofrätt: v. DÖBELN *l. c. p. 72*. Jag vet icke, om denne varit på något fått slågt med en NILS FOSSIIUS, som varit Med. Doctor, Canik i Lund och Medicus i Skåne vid år 1644, och i då varande kriget med Dannemark skall vid några tillfällen varit til tjenst, men blifvit död 1645.

(***) Född i Gießen i Hessen 1633. Sedan han vid Königsberg, Marburg och Köpenhamn lagt god grund i Medicinen, blef han i Leiden Med. Doctor, och fick sedan med en ung DURELL göra en vidlyftig resa öfver Tyckland, Italien, Schweitz och Frankrike, hvarpå han 1668 blef Medicinæ Professor i Lund; i det derpå följande kriget af de Danska fången, mensedan lösgifven, och 1678 Lif-Medicus. Adlad 1688 och kallad SACKENSKÖLD. 1693 Archiater. Dog i Lund 1697. Se v. DÖBELN *l. c. p. 219*.

(†) Föddes i Upsala 1640, och kom tidigt nog at lägga god grund uti Medicinen hos sin Svåger Professor OLOF RUDBECK *den äldre*, under hvars præsidio han ock utgaf sin *Disputation de Horticultura nova Upsaliensi* 1664, och genom des bemedlande århåll ett vackert rese stipendium, för at ifrån Holland inkaffa frö af hvarjehanda utländska örter til den Botaniska Trågård, som bemålte RUDBECK at Academien då höll på at anläggga. Han reste, och kom sen med väl för rättadt ärende hem igen; men fick kort tid der-

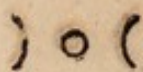

efter å nyo resa ut med en ung LANGMAN, och hade fri resa, hvilken anställdes öfver Dannemark och Tyskland til Holland, der han i Leiden 1666 disputerade pro gradu *de Hydrocephalo*, och vardt Med. Doctor. Sedan fortsatte han resan til Engeland, derifrån til Frankrike, och så vidare til Italien, ända til Rom och Venedig; men vände sedan om, och efter ankomsten til Hamburg gick uti äktenskap med Doct. HUSWEDELS dotter, ett Fruntimmer, som var hemma i åtskilliga språk och vetenskaper,

Mille petita Viris, cunctis prælata Puellis.

Så kom han til Fäderneslandet tillbaka, och förordnades 1670 til Commissarius i Commerce-Collegio, i anseende til den flit, han på sina resor hade använt, at inhämta kunskap om andra Rikens Handel. Men när WATTRANG lämnade Stads-Physicaten, tyckte han mer om at få fysikan efter honom, som han ock århåll 1672, och behöll sen så länge han lefde. Men imedlertid blef han Amiralitets Medicus och Inspector öfver de der varande Fältkårer, dock ej öfver 3 månaders tid, emedan K. CARL den XI. strax gjorde honom til sin Lif-Medicus, i hvilken beställning han i 3 runda år upvaktade Konungen under starkaste då varande krigslågan, och hade en gång den lyckan, at hjälpa både Konungen och åtskilliga af dess Herrar från en smittosam hetfig feber. Efter freden vardt han 1680 Drottning ULRICA ELEONORAS Lif-Medicus, och ändteligen 1689 adlad med namnet LOHREMAN, blifvandes jämväl sedermera Archiater och Præses i Collegio Medico. Afled omsider 1694, då K. CARL den XI. tacktes hedra Begravnings-acten med sin höga närvaro. Ibland hans beröm är icke det minsta, at han altid på vissa dagar i veckan var mycket gifmild emot de fattiga. Se Doctor O. WINGES *Parentation öfver honom Mscr.* Jag finner i Doct. U. HÄRNES *Programe til Parentation öfver honom* äfven dessa ord om honom tillagde: *Nobilissima robustissimaque corporis gaudebat constitutione, vultu coloreque faciei pulcherrimæ instar Rosæ, & valetudine, si paucos abhinc annos excipias, firma tanquam juvenis erat.* Ligger begrafven i Solna. Tvåne dess Söner gingo efter Fadrens död ut til Rom

en ELIAS TIL-LANDZ (*), en JOHAN AL-
BERT

och apostaserade. Jag måste nu til slut anmärka, at i Stockholms Stads Rådstugu Åter såges Doct. LÄHRMAN blifvit Stads-Physicus 1667,

(*) Född i Rogberga Prästegård i Småland 1640. Utvalde redan i unga åren Medicinska studium, efter sin Morfaders HENRIC GILDMEISTERS exempel, som var Doctor och Apothekare i Stralsund. Het förut TILLANDER, men ändrade namnet och kallade sig TIL-LANDZ, til ständig äminnelse af ett en gång lidit skepsbrott, hvarutur han mot förmodan kommit lyckeligen *til lands*. Efter idkade studier i Åbo och Upsala, reste han 1668 ut til Holland, och kom 1670 hit tillbaka, sedan han samma år uti Leiden utgifvit en *Disputation de Atrophia*, och blifvit Med. Doctor. Det lyckades så strax för honom, at Medicinæ Professionen i Åbo vardt ledig, och at han vid dess återbesättjande innan samma års slut kom uti åtanka. Dödde omfider 1692. Prof. CHR. ALANDER anmärker i sin *Parentation öfver honom Mscr.* at han, utom annan vacker kunskap, äfven kunnat Grekiska språket som sitt modersmål. I *Collect. Roberg.* finner jag ock följande om honom; Skref *Italienska poemata. Facilis vena. Lefde ogift all sin dagar. Lemnade sitt Bibliothek åt en sin Amanuensis och Laborator domesticus, filius adoptivus, JOHANNES ERICIUS; den vardt Präst, men practicerade nog, särdeles in Chirurgicis, så at Doctor BRAUN nog öfver honom klagade; dock förgåfves. Herbaria viva tria volum. reliquit in Belgio collecta.* - - TILLANDZ var en märkelig Practicus, i hela landet afhållen. - - Gjorde ofta sectiones Anatomicas. - - Gick kring i Kungsängen Runfala med Studenterne. Var slitig och åhogsam. Var stor fyllig man. Hade om vintren Plantas inne hos sig på bordet, var så bett inne, at ingen det tåla kunde. Var intet Apothek i staden. Tilredde medicamenter sjelf. Hade eget hus, ubi & Laboratorium & Theatrum Anatomicum habebat. Ligger i Åbo Domkyrka begrafven. Hade mentem præfagam, multis prædixit futura. Är annars känd för sin *Catalogus Plantarum prope Aboam* och sina

BERT HUSWEDEL (*), en PETER ROSHEMIUS (**), en DANIEL DAALHEMIUS (***),
K 4 en

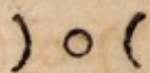
Icones, hvarföre ock i nyare tider en Ört blifvit kallad efter honom *Tillandsia*.

(*) Född uti Rostock vid år 1618. Blef Med. Doctor i Padua, och efter hemkomsten Practicus i Hamburg, der han sedermera 1659 blef ordin. och kort derpå den första Stads-Physicus. Sedan kallades han 1672 af K. CARL den XI. och Änke-Drottningen til Stockholm, och blef Kongl. Archiater. Se MOLLE-RI *Cimbr. litt. T. II. p. 391*. Dog i största hast af en Aposteme om sommaren 1674, och ligger begrafven i Solna. *Collect. Robergian.* Är bekant af sin *Kurtze Bericht, wie bey einfällender Kranckheit ein jeder sich verhalten solle*.

(**) Född i Ångermanland. Reste utomlands och blef Med. Doct. i Leiden, sedan han pro gradu disputerat *περί τῆς Διαπνοῆς s. de Transpiratione* 1671, hvarpå han besåg Frankrike, och blef efter hemkomsten Riks-Cantzl. Gr. M. G. DE LA GARDIES Hof-Medicus. I *Hist. Polit. und Geographische Beschreib. d. Königr. Schwed. I. Th. p. 562.* kallas han *Königl. Cantzley-Medicus*. Dödde af en smittosam fläckfeber 1674, och är begrafven i Solna. Om honom fåges i *Collect. Roberg. Var en solid man, af medelmåttig längd, och mager i ansigtet*.

(***) Född uti Östergötland. Studerade en tid i Upsala, men blef först undervist i Medicinen af den Danska Doctor STALLHOFF, hvarpå han vardt antagen i Drottn. CHRISTINAS Hof, när hon andra gången här i Riket vistades, följandes äfven högb:te Drottning til Hamburg, men tog der afsked och vände om hem til Fäderneslandet. Studerade sedan i Upsala å nyo, och disputerade der 1667 *de Syntexi & ejus effectis*, hvarpå han kom at få resa med en ung RIBBING til Holland, och disputerade med det samma i Utrecht 1670 *de Epilepsia*, och vardt Med. Doctor. For sedermera til Frankrike, och vistades en tid uti Angers. Efter hemkomsten vardt

en ANTONIUS FRIDERICI (*), en ERIC
HOLMDORPHIUS (**), en JOHAN MARTIN
ZIERVOGEL (***) , en JOHAN ROTH-
MAN

han någon liten tid Medicus i Fahlun, men blef sedan Amiralitets - Medicus i Stockholm, och bivistade en gång ett Sjöslag under H. HORNS anförande. Dödde i Stockholm 1679. Se *Collect. Roberg.* hvarest jämväl tillägges, at han varit en liten och tjock man, och at han dödt i största fattigdom.

(*) Född uti Hamburg. Han reste til Leiden och disputerade *de Hemorrhagia uteri* 1665, blifvandes derpå Med. Doctor. Kom sedan tillbaka och fick Doct. HUSWEDELS dotter. Följde derefter med denna sin Svarfader, när han 1672 flytte til Stockholm, och blef sedermera här qvar efter dess död. Fick ändtelligt 1687 K. Lif Medici fullmagt, och dog derpå 1690 af Fläckfeber, smittad af några patienter han hade at sköta hos Gr. POLUS. Se *Collect. Roberg.* hvarest ock dessa omständigheter tilläggas: *Var en mager och liten man af statur, en lerd man och en stor practicus, en sodalis studiorum och god vän med ETTMÜLLER*

(**) Född uti Upland. Disputerade i Upsala 1671 *de Phlebotomia*, men blef icke Doctor, utan allenast Med. Candidat. Vardt sedan Skepps-Medicus. Se SCHEFFERI *Svec. litt. p. 257.*

(***) Född uti Stockholm 1657. Började 1673 studera Medicinen i Upsala under Prof. HOFFWENII in-seende; reste derpå 1676 ut til Holland, och 3 år derefter utgaf i Leiden en Disputation *de Scorbuto*, blifvandes samma år 1679 Med. Doctor. Gick derpå Rhenströmmen uppföre genom Tyska Riket til Italien, uppehållandes sig en tid uti Padua, och fortsatte sedermera resan genom hela Italien, och tog vägen tillbaka genom Genua, Schweitz och Savojen til Frankrike, och derifrån sedan öfver Holland til Fådernslandet. Blef då strax 1680 Ledamot i Collegio Medico, som då bestod af Doctorerne DURIEZ, WATRANG, LÄHRMAN, FRIDERICI, HJÆRNE och BROMELIUS. Hade 1682 tilbud at blifva Amirali-

MAN (*), en ANDERS DROSSANDER
K 5 (*),

tets-Medicus i Carlserona, och 1683 at blifva Stads-Physicus i Fahlun, men vågrade bågge delarne, och blef qvar såsom Practicus i Stockholm, ägandes mycket förtroende. Förrättade 1685 operationen vid öppnandet af den spåda Prins FREDRICHS lik, och gjorde både då och de följande åren esomoftast tjänst vid Hofvet, men blef icke Lif-Medicus förrän 1693. Se des's egna anteckningar om sitt lefvernes lopp *Mscr.* Han adlades 1698, antagandes då det namnet ROTH-LÖBEN. Dödde ändteligen 1701 d. 25. Febr. i Revel af en hetfig feber, den han hade fått uti vinterlägret i Lais; och icke d. 28. Febr. af Rödsot, som R. VON DER HARDT i *Holmia litter.* 1707. p. 100. säger, det jag ser af den *Inscription*, som des's efterlämnade Änka årnade lata uthugga på des's Graf-sten i Storkyrkan. Han ärkändes i sin tid för ägare af lärdom och skickelighet, som han ock var den samme som upfatte *Pharmacopœa Holmensis*, som utkom af trycket 1686. Des's efterlämnade Cabinet köpte Doct. MAGN. BROMMELL 1707 för 220 R:dal. *Collect. Roberg.*

(*) Född uti Rottne i Småland. Började redan i barn-
domen at vinlägga sig om Läkarekonsten, under des's
Faders handledande, som var Capellan derstädes,
och var af de stora den tidens Empirici; se här fram-
manföre p. 129. Studerade sedan en tid i Upsala,
och läste först Theologien, i tanka at blifva Präst,
men tog åter til Medicinen, nyttjandes undervisning
af Prof. HOFFWENIUS. Reste derefter til Engeland,
och lade sig på Chymien, hvaruti han ock i Oxfort
skall haft Venia docendi. Men som han ej fann så-
dan lägenhet som han önskade uti Engeland, följde
han med på ett Skepp til Portugal, och försökte sin
lycka der någon tid, men fann ej sin räkning, utan
begaf sig til Spanien, hvarest han äfven ledsnade, och
förfogade sig derifrån landvägen öfver Frankrike til
Holland, och så vidare hem til Fäderneslandet.
Märkeligt är, at han hela vägen från Portugal til
Holland vandrade til fots. En så mycket ivärare
vandring, som han uti Spanien vardt på vägen plun-
drad, och så när hade mist lifvet med, om han ej så

(*), en HENRIC JOACHIM SCHMIDT (**), en Jo-

innerligen derom tiggt, och om ej en Portugisisk gosse, han hade til Camerat, hade stält Stråtröfvarne tilfreds med det argument, at de bägge voro åkta Catholiker. Men denna olyckliga anstöt medförde sedan det grufveliga äfventyr at förgås utaf hunger, som vål ock torde skedd, om han ej gittat lifnåra sig af drufvor som der funnos i bergen, och omsider här och der träffat hjälpsamma människor. Efter hemkomsten practicerade han några år uti Stockholm, for derpå til Upsala och gaf ut några *Theses de febre petechiali*, antagandes sedan Medicinska graden. Fick derefter kallelse at blifva Medicinæ Professor i Lund, men hade då föresatt sig at åter resa til Engeland, hvilket dock sen kom at studsa genom det han blef gift i Gr. MAGN. GARR. DE LA GARDIES Hof, då han i idet stället vardt Amiralitets-Medicus i Carlsrona. Der afgick han omsider med döden 1695. Man vet ännu at omtala Doct. ROTHMANS *Slag-vatten*. Utom sin vackra Medicinska kunskap, skall han jämväl varit en stor Hebræus. Han fick på slutet en olycklig anstöt, så at han vardt blind på ena ögat. Se *Collect. Röberg*.

(*) Född uti Södermanland 1648, Reste, efter anlagda studier i Upsala, 1681 öfver Dannemark til Holland, och studerade någon tid i Leiden, men for 1682 derifrån til Paris, och då Doct. HOFFWENIUS imedlertid samma år aflidit, blef han frånvarande förordnad efter honom til Med. Professor i Upsala 1683. Han blef då först Med. Doctor i Reims, och kom samma år öfver Engeland tillbaka, hemförandes med sig en Antliapneumatica och åtskilliga Barometrer, Thermometrer och Hydrometrer, med hvilka alt han gjorde experimenter, som i Upsala för den tiden varit aldeles ohörda. Han hann icke til någon synnerlig ålder, utan dog i Upsala 1696, af en svullnad uti vänstra armen, hvartil en feber sedermera tillstötte. Se J. SCHWEDES *Programme til dess Jordefärd*. Han är bekant för vacker lärdom, och äro åtskilliga nåtta Disputationer under dess præsidio utkomne.

(**) Född uti Mechlenburg. Blef uti Angers Medicinæ

JOHAN GOTTSKALK TRANÆUS (*), en LARS
MI-

Doctör, sedan han utgifvit en Disputation *de Spha-celo* 1678. Kom sedan til Stockholm 1682, och blef der Practicus samt sedan Assessor i Coll. Medico. Ad-lades 1692 med sitt förra namns behållande. Dödde omsider 1732. Hr. V. STIERNMAN *l. c. p. 909.*

(*) Född uti Strengnås. Anlade sin ungdom väl, både hemma under sin Fars Lectoren GOTTSKALK TRANÆI handledande, och sedan vid Academien i Upsala. Vardt derpå anford til Medicinsk practik af Doctör URB. HIÆRNE, och om sommaren 1683 var han Brunns-Medicus vid Wiksbergs brunn. 1684 reste han utomlands, studerade en tid i Holland, och jäm-väl något i Frankrike, blifvandes 1685 Med. Doctör i Reims, efter en utgifven Disputation *de Calce viva*. När han då sedermera hemkom, fick han af nyfsmånn-de U. HIÆRNE Medewi brunn at förestå, hvarmed han 1686 gjorde början, och sedan fortfor de följande årens somrar til och med 1690, om icke längre. Det förtjenar anmärkas, at förberörde Lector G. TRANÆUS hade varit HIÆRNES första välgernings-man här i landet, i det han uptagit honom, såsom ett flygtigt barn, i sitt hus, hållit honom i Strengnås Gymnasium, och bestådt honom föda och kläder m. m. och i det hånseendet sökte HIÆRNE at hjälpa des-s Son denna unga TRANÆUS igen uti alt det han kun-de: Hr. J. GOTTSK. WALLERIUS *in Litteris*. Han utgaf 1690 en liten tractat om de märkvärdiga Curer, som skedd vid Medewi brunn emot åtskilliga svåra sjukdomar. Kort förut blef han Ledamot i Colle-gio Medico, och något derefter förordnades han til Amiralitets-Medicus i Carlscrona, der han ännu lefde 1717. I *Collect. Robergianis* berättas han varit *en tjock fyllig man*; och anförer ROBERG der en li-ten löjelig händelse, som ock här må läsas: *I Hol-land 1685 fölgdes vi på Leidska Treckskutan, då ett Holländskt Qvinfolk, som var hafvande, vände ej igen förrän hon fick taga på hans ben och tjocka benkastlar, som hon mente vara oppstoppade. Dien Heer heeft in der daet false kuyters an, sade hon; kunde ej se sig mått på des-s tjocka ben.*

MICRANDER (*), en SAMUEL SKRAGGE (**),
en

(*) Född i Upland. Studerade en tid Medicinen i Upsala, innan han 1679 disputerade derstädes *de Spiritu seu calido corporis humani*, hvarefter han reste ut och blef Med. Doctor. Efter hemkomsten förordnades han til Medicinæ Professor i Dorpt, och blef der sedermera äfven Rector Magnificus, hvilket ämbete han 1691 aflade med en Oration *de Natura & vigore ingeniorum septentrionalium*, som samma år utkom af trycket. 1694 lämnade han jämväl Professors sysslan, och for öfver til Stockholm, blifvandes här Stads-Physicus samt Medlem i Collegio Medico. Ändteligen blef han 1701 K. CARL den XII:zes Archiater, i Doct. ROTHLOBENS ställe, och var högbemälte Konung följaktig under då varande Fälttåg; då han jämväl vardt derute adlad med namn af LILLIESTOLPE, men kom likväl aldrig at på Riddarhuset introduceras, äfven som han icke heller någon sin återkom til Sverige, utan vardt derute 1706 död, hvarom jag i *Collect. Roberg.* finner följande antecknad: *Berättades hafva fått sin död af ett fat fullt med söta svarta Kirsbär, han åt it i betan sommandag vid lågret.* Eljest berättas der ock, at han tagit sig råmmelig fritt språk hos K. CARL den XII., och gifvit högbemälte Konung anledning til hvarjehanda skämt.

(**) Född i Stockholm vid lag år 1650, men upfödd i Vestmanland. Efter idkade studier i Upsala, reste han utrikes, och disputerade i Franeker *de Hemorrhagia* 1684, och åter samma år *de Paralyfi*, hvarpå han strax blef Med. Doctor. Vid återkomsten vardt han Provincial-Medicus i Vestmanland, och hade utom annan practik at bestyra under somrarne först vid Wiksbergs Surbrunn i Sörmanland, och sedan vid Fläckebo i Vestmanland, om hvilka bägge Brunnar han utgaf särskilda Tractater 1688 och 1701. Kom sedan at följa med Kung CARL den XII:te i fält, och vardt dess Lif-Medicus, samt Collegii Chirurgici Castrensis Præses; blifvandes sedan af samma Konung adlad med namn af SKRAGGENSTIERNA, dock kom ej sedermera at introduceras på Riddarhuset.

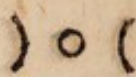

en CHRISTIAN HERÆUS (*), en ANDERS
VAL-

set. Efter olyckan vid Pultava var han sin Konung följaktig til Turkiet, och tilbragte der 5 fulla år, bivistandes äfven Calabaliken vid Bender. På återresan från Turkiet kom han i April månad 1715 til Lüneburg, och upfann der vid Lühne Closter ett godt Mineral-vatten, det han strax bragte i rop, och blef sedan qvar såsom Brunns-Medicus, utgifvandes samma år 1715 tvänne Tractater på Tyska om samma Brunns verkan och de der gjorde curer, hvilka bägge Hr. ZACH. STRANDBERG jämte flera curiosa behagat communicera mig. På den senare af dessa tractater kallar han sig SKRAGGENSTERN. Dödde i Hamburg 1718 utan manliga arfvingar.

(*) Född uti Güstrow i Mechlenburg. Efter något litet studerande begynte han lära Apothekare professionen, kom til Sverige, och efter en tids förlopp ändteligen hann at få sig sitt eget Apothek här i Stockholm. Han var deruti snäll, och dref det rätt väl några år fram åt; men genom en sinnets flygtighet, och åkommen ambition at ändteligen vilja blifva Doctor, började han vinlägga sig om Medicinen, och läste först någon tid för sig sjelf, lämnade sedan Apotheket, böd Hustru och Barn farväl, och gjorde en utrikes resa, fortsättjandes då sina Medicinska studier under lärda Männs undervisning. Disputerade så 1679 uti Leiden *de Phthisi*, och blef der Med. Doctor. Han kom derefter hem, och vardt, fast med någon svårighet, Ledamot i Collegio Medico, förblifvandes sedermera Practicus i Stockholm under sin öfriga lefnad. Han tycks ej ha upnått någon synnerlig högd uti Medicinen, hvarför han ock haft nog måtteligt anseende ibland dem som derutinnan voro hemma. E. ODHELIUS skrifver i ett bref til URB. HIÆRNE, dat. Leipzig d. 22. Mars 1684: HERÆUS är allestädes tåmmeligen slätt renomerad här ute: se Hr. GJÖRWELLS *Sv. Biblioth. I. D. p. 323*. Han brukade göra sina måsta medicamenter sjelf, och charlatanera om deras oförlikneliga verkan, ofta med förringande af hvad andra Doctorer plågade föreskrifva. Doct. ZIERVOGEL ROTHLOBEN berättar sålun-

VALLANT (*), en N. N. HAGER (*),

da om honom i sin antecknade *Casus* öfver Hr. GUSTAF HORNS *fista sjukdom* Mscr. *Qui splendidissimis verbis, & medicamentis, utpote secretioribus, intra 14 dierum spatium sese hunc morbum (Ascitem) sublaturum sancte promisit - - Nos aegrum committebamus ejus curæ, quia æger magnam spem de novo hocce Medico conceperat, qui suis secretis statim morbum aggrediebatur, quibus tot ægros alias ex faucibus Acherontis eripuerat, prout ipse de se testabatur - - Sed neque hisce secretis succedentibus, omnibusque in pejus ruentibus, tandem satis cessit æger. Ännu år han på våra Apothek i minne genom det så kallade *Heræi Pulver*.*

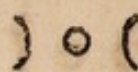
(*) Född i Amsterdam 1655. Anlade sina första studier i Amsterdams Stads-Skola, der han vid hvar flyttning ur classerne var en af de 3 qvickaste piltarna, som efter sedvanan borde belönas med præmier, hvilka publice i kyrkan utdeltes. Togs likväl från boken, och sattes på Köpmannens och Caffeurs APOSTELS Contoir, til at lära handelen. Men han lämnade därför icke sin hog för studier, utan fullföljde dem ständigt på sina bilstunder, och in på sena nätterna, vinläggandes sig i synnerhet om Lagfarenheten, tils han vid ett tillfälle vardt afrädd och förbuden at någonsin läsa CARTESII skrifter, då han af nyfikenhet just endast gaf sig ihop med dem, hvilka ledde des lust först på Philosophien, och sedermera på Medicinen. Efter någon tid skildes han från Contoiret, och tog då til födkrok, at mot en viss pro-cent indrifva Köpmännens skuld-fordringar, och gick dock emellan at i lärda männns Collegier, sårdeles den bekanta BLASII. Men som der fattades penningar til Böcker och Doctoral-Promotion, tog han sig en välbehållen Hustru, en Borgare-dotter der i Amsterdam, som hade sin egen Band-och Snöre-bod. Med henne gifte han sig 1677, och strax samma år for til Utrecht och blef Medic. Doctor, efter utgifven Disputation *de Morbo Caro*, och så väl genomgången examen, at man sagt i Medicinska Faculteten: *Veniant mille sicut ille*. Gjorde derpå tjenst i Amsterdams Stads Hospital; men

som han annars ingen synnerlig practik fick, påtog han sig en resa til Stockholm, at utföka en skuldfordran åt en Holländsk Kópman. Han kom lyckeligen fram, och fick genast, igenom några här vistande landsmännns biträde, bekantskap och medicinsk practik, men derjemte motstånd af Collegio Medico, hvilket varade til 1682, då han for tillbaka til Holland. Der tilbragte han då 2:ne samfalta år, men med nogringa practik, efter man kom ihog honom som Kóp-mans-gosse, och ej trodde honom om at hafva studerat. Han sålde derföre bort sin Hustrus bod, köpte sig sådant kram igen, som han trodde skulle få god affättning i Sverige, och kom så andra gången til Stockholm tillbaka med hela sitt hushåll. Det första han då gjorde, var, at upfatta en Bod på Packhuset, och försälja sitt medbragte kramgods, hvarmed fuller Hustrun egenteligen sysselsattes, men han gjorde det ock esomoftast sjelf, dock sedan emellan at practicerade, varandes då icke rart, at se honom den ena stunden stå i sin bod, och den andra sitta och skriva recepter vid någon sjuks säng. Så olika göromål kunde ej passä sig länge tilhopa, som han ock väl fick förnimma, när han i Collegio Medico anmålte sig å nyo at blifva Ledamot, ty han fick då til svar, at han som Kópman intet hade der at göra. Han kom ock intet in der, förrän Konungen 1685 gjorde utslag, at han efter förutgången examen practicum och befunnen skickelighet skulle genast emottagas. När denna examen d. 26. Febr. 1686 hade gått för sig, och han för Ledamot blifvit förklarad, slumpade han sitt öfriga kram bort, och öfvergaf handeln, dock icke så, at han ju altid ägde och bestyrde om en eller annan skepps-part. Men hans egenteliga göromål blef sen at practicera Medicinen, som han ock vann en anseelig practik, dels hos de främmande Ministrarne, dels ock hos andra, sårdeles de här varande utländningar. Ja han fick äfven den nåden, at understundom upvakta de Kongliga. På slutet måste han en lång tid plågas med en Phthisis Chronica, hvartil feber med yra och matthet omsider tilstötte, som ändade des lif 1704. Det skall varit en spik i hans likkista, at Doctor MATTHIAS RIBE strax efter hemkomsten från sina resor blef Änke-Drottningens Lif-Medicus, hvilket han alt för håftigt anda

(*), en HERMAN GRIM (**), en ABRAHAM
BEX

til sitt yttersta förtrutit. Han var mycket hastig och ifrig til finnes, och nog tvårvulen man i sitt hus, annars qvick och tjenstaktig. Var liten til växten och mager, brukte sina egna hår, och hade slått anseende. I samma vefvan han dog, vardt han af K. CARL den XII:te adlad med namnet ODENDAL, hvilket sedermera kom dess Son til godo; men tidningen derom hann han aldrig sjelf at öfverleva. Se *Collect. Robergian.* hvarest följande Anecdote förtäljes: När D. VALLANT kom in i ett hus, at sköta någon sjuk, så stannade han midt på golvet, och der de ej då mötte honom med penningar i handen, så gick han bort igen utan at språka med Patienten, och ville de sedan ha honom tillbaka. måste de sända arfvodet til honom i huset.

(*) Jag hade alt för snart kunnat gå denna mannen förbi, emedan det är så ganska litet som jag i våra handlingar om honom finner. Det är likväl ostridigt, at han med all rätt förtjenar at här uptagas och med beröm ihogkommas. Han var Med. Doctor och Provincial-Medicus i Jönköpings län på 1680-talet, der han skall ägt ett nog allmänt förtroende.

(**) Född uti Wisby på Gottland 1641. Sedan han anlagt sina studier här hemma, reste han utomlands, och efter behörig examen i Medicine och Chirurgie, blef han 1663 Fältskär på ett Skepp som gick til Nova Zembla, efter hvars återkomst han gjorde samma tjenst uti kriget mot England. 1666 var han Pest-Medicus der i Holland, och följde 1671 med til Ost-Indien. När han kom tillbaka, practicerade han ännu vidare några år uti Holland, vardt 1680 infkrefven ibland Medici uti Nürenberg, och kom sen å nyo at fara til Ost-Indien. Kom sedan 1683 tillbaka til Sverige, och vardt då Provincial-Medicus i Södermanland; men reste 1685 åter ut igen, och blef Grefvens af Ost-Friesland Lit-Medicus, sedan ett par år Garnizons-Medicus i Tönningen. Kom så ändteligen hem til sin födelse-ort Gottland, och vistades der hela 5 åren; men trefs icke heller der,

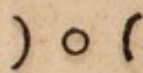
BEX (*), en HERMAN MOLITOR (**), en JO-
L HAN

utan begaf sig til Stockholm, hvarest han blef Ledamot i Collegio Medico, och sedermera någon tid practicerade. Se R. v. LER HARDTS *Holm. litt.* 1707. p. 60. Han förordnades omsider af Öfverheten til Pest-Medicus här i Stockholm 1710, men dog sjelf 1711. At han varit Med. Doctor, ser jag hvarken VON DER HARDT l. c. eller MOLLERUS i des^s *Cimbr. litter.* nämna, dock finner jag i des^s egna *Compendio Medico-Chymico* af Augsburska editionen 1684, som Hr. A. Bäck behagat mig meddela, at han med uttryckeliga ord skrives för *Medicine Doctor*, och lærer han väl ha antagit graden någorståds utomlands. Utom den nyssnämnde boken, är han ock bekant af sitt *Laboratorium Ceylonicum*, s. *Thesaurus Ceylonæ* m. m. Jag finner i L. ROBERGII *Orationes edit. a J. G. WALLERIO* p. 17. denne GRIM sålunda omrörd: *Inter nostros Medicos nemo non transmarinas adiit regiones. Nemo longius provectus est NICOLAO GRIMMIO Gothlando, qui in Orientali India cum magna laude, & Nosocomio in Batavia Ceylonica & aurifodina in Sumatra per plures annos præfectus, feliciter tamen Patriæ suæ redditus est.*

(*) Född i Stockholm. Efter anlagda studier här hemma, reste han utrikes, och disputerade 1680 i Utrecht *de Melancholia*, blifvandes derpå Med. Doctor. Sedan han hemkommit, och någon tid practicerat, vardt han Stads-Physicus i Götheborg. Der upfann han 1688 en Hålsö-brunn, om hvilken han sedermera skref sin *Prodromus Acidularum Gothoburg. 1688 exortarum*, och hvarvid han under sommartiderna var Brunns-Medicus. Han blef icke gammal, ty han dog 1690.

(**) Född i Stockholm vid år 1659. Efter väl anlagda studier här hemma, reste han utomlands 1680, och antog Doctors graden i Holland, der han måst under sitt bortovarande vistades. Kom ändteligen hem til Fäderneslandet 1686, vardt Ledamot af Collegio Medico, och practicerade sedan Medicinen med god framgång. Men just när han som bäst började kom-

ma i rop, hände honom den olyckan, at en vedbörda, som man hölt på at uphissla, föll ned på honom under gåendet på gatan, och gaf honom en sådan knäck, at han aldrig sedermera såg någon hälse-dag. Han lefde icke heller länge derefter, utan dog af hetfig feber 1691. Den lärda NILS RUBENS, som var född i Hvittaryd i Småland, och blef den förste Censor Librorum, skrifver om denna MOLITOR sålunda i dess Bref til Secret. SAM. ÅKERHJELM af Leiden d. 20. Jul. 1686 Mscr. *En novum amicum! quo ego diu usus sum & Te, propter singulares ejus Virtutes, omnino non carere debere existimo. HERMANNUS MOLITOR est, qui hanc Tibi a me tradet & simul quantum Tibi confidam testificabitur. Medicina, & olim in patria & post, Sexennium in exteris, eo successu operam dedit, ut nostratibus novus Æsculapius dici mereatur. Facies & reliquus Corporis habitus juvenem indicant, sed, mihi credes, utere & invenies mente & experientia senem. Is fuit salutis meæ ab aliquot annis status, ut & ad plures ejus artis peritos visere, & ipsemet tandem ejus initia attingere coactus fuerim, adeoque certius de hujus adolescentis viribus judicium ferre possim. Post Deum illi salutem debens Tibi pro fide confirmo, eum ita instructum incedere, ut cum maxime omnibus, qui sunt in patria nostra artem profitentes, utut in illa consenuerint, par sit, mox futuras multis partibus superior. Et quod Caput, ea morum est integritas & de omnibus, bonis præsertim, benemerendi studium, ut quo magis cognoveris eo plus eum ames. Accedat hic quasi cumulus tuis meritis in me, ut eum in sermonem & domum tuam admittas, nam hoc initio facto certus sum Te fore mihi debitorem magni muneris, quod Tibi hominem dederim. Och i ett annat Bref af Leiden d. 22. Oct. 1686 Mscr. skrifver han så: Hwadh Doctor MOLITOR weedkommer, håller iagh på mitt samweete så före, att iagh hafwer medh hans anmålbandhe giordt Wålborne Herr Secreteraren een tiensst, emedhan iagh noghsampt hafwer erfahret icke allcenast hwadh reedeligh Man han är, uthan och huru wål och grundeligen han förstår sijna saker. Hwar om iagh så myckett bättre kan giffwa witnesbyrdh som iagh Sielf, sedhan iagh hafwer lijdhett stoort förtreet af*

HAN FAHLSTRÖM (*), en DANIEL LINDELIUS (**), en MATTHÆUS NEUMANN (***) , en ERIC ODHELIUS (†), en LARS BRAUN

L 2

af medicis så i Frankerijke som här i Hollandh, om-
sijder hafwer begynt till att see på den Sciencen, och
lärde hwad utskilnad det är emellan Vulgarem
illam confusam & enigmatibus absconditam, in pra-
xi vero irrationalem medicinam; och een medicinam
planam, distinctam & sanæ rationis moderamine in
ipsa experientia munitam. Och såsom iagh weet att
Herr Secreteraren är uti alla saker Curieux, så
hafwer iag tänkt göra wäl att giffwa honom wedh
handhen een sådhan wän om hwilkens Capaciteet iag
är sielfwer af hiertadt försäkrad.

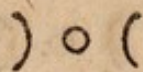
(*) Studerade en god tid i Upsala, och nyttjade i syn-
nerhet D. HOFFWENII handledande så wäl i theorie
som i præctik. Disputerade der ockfå 1681 *de Fla-
tibus*. Reste sedan ut til Holland, och var ännu i
Leiden 1684, men for sedan til Frankrike, och, efter
utgifven gradual disputation *de Variolis*, blef i Reims
1685 Med. Doctor. For derpå öfver til Engeland,
men blef der icke länge, utan kom tillbaka til Fäder-
neslandet, blifvandes då Stads-Physicus i Fahlun.
Men hans dagar blefvo icke synnerligen många. Se
Collect. Robergiana.

(**) Född uti Småland. Kallade sig ock LINDEHL.
Disputerade i Upsala 1681 *de Corde ejusque structu-
ra & usu*, reste sedan utomlands och blef Med.
Doctor uti Reims; efter hemkomsten Provincial-
Medicus på Gottland, och sedermera 1689 tillika
Håradshöfding detsammaftådes. Adlades 1692 med
namn af LINDEBLAD. Hr. V. STIERNMAN *l. c. p. 915*.

(***) Född uti Spremberg i Lausitz. Är den förste,
som vid Lunds Academie blifvit til Med. Doctor
promoverad d. 4. Dec. 1689, sedan han der dispute-
rat *de Hydrope Ascite* 1687. Blef sedan Stads-Physi-
cus i Calmar.

(†) Född i Upsala 1661. Efter mycket wäl anlagd ung-
doms tid, disputerade han 1681 der i Upsala *de Ma-
gnetismis rerum* med utmärkt heder. Reste så 1683

BRAUN (*), en OLOF RUDBECK *den yngre*

utomlands, och dels i Leipzig fortsatte sina Medicinska studier, disputerandes der äfven *de Putrefactione*, dels ock vid Saxiska Bergverken uparbetade sin insigt i Bergs-vetenskapen, så at han omsider i Freyberg vardt af Proberaren SÜSSMILCH derutinnan ordenteligen gjord til Måstare. Begaf sig derefter til Frankrike, och utgaf 1687 i Reims *Observationes Chemicometallurg. circa ortum & effluvia Metallorum*, blifvandes derpå Med. Doctor. Kom sedermera öfver Engeland, Holland och Tyskland tillbaka til Fäderneslandet, och vardt 1688 Bergmåstare öfver Hellefors och nya Kopparbergs districter. Blef sedan utsedd at på Konglig bekostnad göra å nyo en utländsk resa, för fullständig kunskaps inhämtande i Bergsväsendet och Handelen, hvilken resa han anträdde 1690 åt alla de orter i Europa, der han visste några Bergverk af värde finnas, så at han icke allenast för vidlyftigt omkring i Tyska riket, utan ock besökte Ungern, större delen af Italien, Spanien, Frankrike, Holland, Engeland, med flera länder. Blef i medlertid 1691 Bergmåstare i Östra och Västra Bergslagen. Kallades sedan af Upsala Academie til Medicinæ Professor; men förordnades i det stället 1695 til Assessor i Bergs-Collegio. Adlades ockfå 1698 med namn af ODELSTIERN, och vardt åndteligen död 1704, til allmän saknad i anseende til dess grundeliga insigt i Bergs-vetenskapen. Strax för dess död hade Collegium Medicum föreslagit honom til sin Ledamot med Archiaters namn och heder, men Konungens utslag deröfver hann icke dessförinnan utfalla. Han arbetade på ett *Lexicon Metallicum*, såsom ock på *Svecia subterranea*. Se J. UPMARK ROSENADLERS *Parentation öfver honom* i C. NETTELBLADTS *Memoria Viror. in Svecia eruditiss. rediviva Semidec. II.*

(*) Född i Calmar 1657 Efter väl anlagd ungdomstid och utgifna disputationer i Upsala *de Temperamentis* 1682, och *de Esu sanguinis* 1685, reste han utomlands, och utgaf i Utrecht 1689 en disputation *de Sudore*, blifvandes derpå Med. Doctor. Vid hem-

gre (*), en JOHAN LINDELIUS (**), en JACOB
L 3 FRE-

komsten blef han 1690 Medicus på Flottan i Carls-
crona, derpå 1692 Log. & Phys. Lector i Calmar,
sedan 1693 Medicinæ Professor i Åbo, derifrån 1698
Medicinæ Professor i Dorpt, sedermera 1703 Fält-
Medicus vid Svenska Armeen i Curland, och så åter
1704 Medicinæ Professor i Pernau. Efter bemålte
Stads öfvergång til Ryssen 1710 Fält-Medicus i Skå-
ne, och ändteligen 1719 Amiralitets Medicus i Carls-
crona med Archiaters caractere. Adlades samma år
under namn af BRAUNERSKÖLD, och dog omsider
1730. Hr. v. STIERNMAN *l. c.* p. 1288.

(*) Född i Upsala 1660. Efter inhämtad vacker kun-
skap af sin lärda Far i Upsala, och 1686 utgifvit lär-
doms-prof *de Propagatione Plantarum*, reste han ut
öfver Dannemark och Tyskland til Holland, och så
vidare til Engeland. Utgaf 1690 i Utrecht en Dispu-
tation *de Fundamentali Plantarum notitia rite acqui-
renda*, hvaruppå han blef Med. Doctor, och kom
1691 tillbaka til Fäderneslandet, med en myckenhet
rara örter och frö til Botaniska Trågårdén i Upsala,
utom förvärfvad insigt i hvarjehanda stycker. Vardt
då strax Med. & Botan. Professor i Upsala. Adlades
1719, och behöll sitt förra namn. 1739 fick han Ar-
chiaters caractere, och dödde omsider 1740. Bekant
af sina *Campi Elysi*, sin *Lapponia illustrata*, sitt
*Specimen usus lingvæ Gothicæ in eruendis & illustr.
obscurissimis quibusvis Scripturæ Sacræ locis &c.* sin
*Thesaurus lingvarum Asiæ & Europæ harmonicus m.
fl.* Det var han, som år 1720, tillika med då varande
Bibliothecarien, sedermera Arche-Biskopen, Doct.
ERIC BENZELIUS bragte Vetenskaps Societeten i
Upsala uti gång.

(**) Född uti Jönköping. Anlade sin ungdom väl, men
hade ej tänkt at bli Medicus, förr ån han en gång på
en resa emellan Jönköping och Stockholm råkade
in til en hustru, som låg uti barnsnöd och var utan
skötsel, den han då måste hjälpa så godt som han
kunde. Ifrån den stunden fäste han sin hog vid Me-
dicinen, och studerade deruppå först i Upsala, och

FREDRIC BELOW (*), en JOHAN DANIEL
MA-

sedan på utrikes orter, Han försummade då intet at skaffa sig färdighet i Accoucheur-konsten, hvars värde och nödvändighet han vid förra tillfället hade så väl funnit. Och 1690 disputerade han i Utrecht *de Vipera*, och blef der Med. Doctor. Han dröjde likväl ännu någon tid uti Holland, och läg 1692 i Amsterdam sjuk, men kom sedan lyckeligen hem, och practicerade då med god framgång. Våntade ock icke länge, innan han vardt Provincial-Medicus i Västergötland. Sedermera efter en tids förlopp flyttades han til Provincial-Medicus i Wexiö, och skall, efter någras berättelse, varit tillika Lector der vid Gymnasium, men står icke bland Lectorerne uptagen, hvarken i den förteckning Hr. SAM. LINNÆUS inryckt i sin Disputation *de Wexionia urbe Smolandorum*, eller andra handskrefna. Några somrar finner jag honom varit Bruns-Medicus vid Medewi. Han døde i sin bästa ålder 1712, med mycken affaknad, i anseende til dess allmänna förtroende. *Hvad skada är icke, at Salig LINDELIUS dog, utan at någon lärde af honom, huru han så visst kunde säga förut en hop sjukdomars öden?* yttrar Hr. NILS ROSÉN sig i sitt *Tal om en opartisk och förnuftig Medici förnämsta göromål* p. 42. Dess Contrefait står i Collegio Medico.

(*) Född i Stockholm 1669. Hade i ungdomen trogen undervisning uti Medicinen af sin Fader, den förr omrörde Doct. BERNHARD BELOW, som då redan hade mist sin syn. Reste sedermera utomlands, och, efter utgifven gradual-disputation *de Vermibus intestinorum*, blef i Utrecht 1691 Med. Doctor. Kom så hem och blef Practicus i Stockholm, utgifvandes i Upsala 1695 en disputation *de Natura, Arte & Remediis in morborum cura necessariis*. Samma år förordnades han til Medicinæ Professor i Dorpt, och flyttades sedan 1697 til Medicinæ Professionen i Lund, der han likväl icke längre förblef, än til 1705, då han af K. CARL den XII. kallades ut til Svenska Arméen i Saxen. Följde sedan med bemålte Armée in uti Ukraine, och vardt 1709 vid Pultava fången,

MAJOR (*), en JOHAN FREDRIC GRU-
L 4 VIUS

och bortförd til Muscow, der han med Medicin&k
præctik förvärfvade sig rikelig utkomst, tils han om-
fider 1716 föll in uti hetlig feber och vardt der i Mu-
scow död. VON DÖBELN *l. c. p. 11.*

- (*) Född uti Breslau 1634. Studerade först i Witten-
berg och Leipzig, och reste sedan til Italien, der han
1660 vardt i Padua Med. Doctor. Practicerade der-
efter 1661 Medicinen i Wittenberg, och 1664 i Ham-
burg, blifvandes samma år medlem af Acad. Leop.
Nat. Curios. 1665 vardt han Medicinæ Professor i
Kihl, och sedermera tillika Lif-Medicus så väl hos
Hertigen af Holstein Gottorp, som des Herr Broder
Biskopen i Lybeck. Blef sedan 2:ne gånger kallad til
Medicinæ Professor i Köpenhamn, hvilket han vå-
grade. Omfider når Kon. CARL den XI:tes Drott-
ning ULRICA ELEONORA fallit in i sin sista
svåra sjukdom, reste han 1693 hit til Stockholm, i
tanka at bringa henne til hälftan, gjorde ock tillika med de
Svenska Archiattrar och Lif-Medici dagelig upvakt-
ning. Men hans Medicamenter ville ingen ting ut-
rätta, utan högbemålte Drottning dog, som bekant
år, d. 26. Jul. 1693, och 8 dagar derefter gick han
åfven samma vågen, och vardt begrafven i Tyska
Kyrkan, hvarifrån des lik året derpå afhämtades och
skulle föras til Kihl, men förgicks uppå sjön tillika
med skepp och derpå varande dyrbare presenter, som
voro årnade til Hertigen af Holstein Gottorp. Se J.
MOLLER *Cimbr. litt. T. II. p. 504.* hvarest ock be-
rättas hvad som gaf anledning til des hastiga död, en
hetlig feber, hårfluten af en stark gulsot, som kom
af för håftig öfverilning i Drottningens eget rum.
MOLLERUS förtäljer det så *p. 506. Quæ* (nemli-
gen Gynæcei Reginæ princeps) *cum, sostrum se, jus-
su Reginae, ipsi esse porrecturam simulans, hujus lo-
co prisma sive lacrymam vitri obtulisset, ira adeo ve-
hementi ille exarsit, ut in morbum mox regium, ac
febrim deinde acutam, inciderit, istaque expirave-
rit.* Kallas af vår lärda L. NORRMAN i des bref til
Doct. O. RUDBECK 1680 *Medicorum omnis propemo-
dum Germaniæ facile princeps.*

VIUS (*), en JOSUA CONSTANTIUS (**), en
LARS

(*) Född uti Erfurt. Sedan han der hade 1685 disputerat *de Eclipsi microcosmica*, och 1692 *de Hæmorrhæ, von der Blut-Harnunge*, blef han Med. Doctor, och derpå Ledamot af Acad. Leop. Nat. Curios. Kom sedermera til Sverige, och practicerade Medicinen här i Stockholm, tils han, när krigs-lågan utbrast år 1700, antogs til Fält-Medicus vid Svenska Arméen. I RICH VON DER HARDTS *Holmia litterata* 1707. p. 94. säges han blifvit död i Svenska lågret 1703, och i *Collect. Roberg.* berättas, at det skedd uti Pålen, och det af ett sårdeles tilfälle. Grefve STENBOCK sände Gref RENSKÖLD til present en åm af det kosteligaste Ungerska vinet, vid hvilket framkomst Konung CARL den XII. råkade vara närvarande, och rådde då skämtvis at dela det ut bland det blefferade krigsfolket til någon förfriskning; Han ville svara för det, at det skulle bekomma dem väl. RENSKÖLD kunde då ej annat göra, och GRUVIUS fick såsom Fält-Doctor på sin lott at lämpa denna utdelning efter hvar och en Patients beskaffenhet. Men han glömde sig ej dervid sjelf, utan drack i 3 dagar sin fullkomliga sats, så at han vardt helt lustig och roade alla sina sällskaps-camerater. Det lyckades dock ej bättre, än at han fick derigenom så håftiga Hæmorrhoider, at han kort derpå måste förlora lifvet til. Medan han vistades i Stockholm, tycker jag mig se af en Poëme i *Små-Saker til nöje och tidsfördrif VIII. Del. p. 87.* at han varit ibland de Doctorer, som haft allmänna för-tröendet.

(**) Jag är icke blefven kunnig om dennas födelse-ort, och har icke heller något synnerligt funnit om dess öden och vandel. Jag vet allenast det, at han varit Med. Doctor, Ledamot af Collegio Medico, och efter Doctor HAGER blifvit Provincial-Medicus i Jönköpings län, samt Götha Högskolans Medicus. Han lefde der icke länge, utan afgick med döden 1698, förmodeligen icke utan afiaknad, ty han skall varit älskad der i orten.

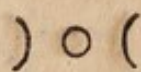

LARS ROBERG (*), en OLOF WIN-
L 5 GE

(*) Född i Stockholm. Öfvade sig först i Pharmaceutiken hos sin Far, som var Hof-Apothekare; men lade sig sen med flit på Medicinen vid Upsala Academie, hvarifrån han reste 1685 til Holland, Frankrike och flera orter, och omsider utgaf i Leiden 1693 *varias Positiones medicas* för Medicinska graden, den han ock antog. Kom sedermera tillbaka, och vardt 1697 Medicinæ Professor i Upsala. Bemålte syfsla förestod han sen uti 45 år, och dödde omsider ogift 1742. Tre år för sin död blef han ibland de första K. Vetensk. Academiens Ledamöter. Han bragte å nyo i gång Promotioner i Medicinen vid Upsala Academie, som haft den goda påföljd, sedan äfven andra nyttiga anstalter blifvit vidtagne, at Medici numera allmänt blifva Doctorer här hemma, och ej, som tilförne skedde, resa til Holland eller andra utländska orter, och föra penningar ur Riket. Han upmuntrade många ynglingar at studera Medicinen, och ser jag af ett Doct. BLOCKS Bref til honom af d. 17. Octob. 1708 *Mscr.* at sådant redan den tiden var hans plågsed. *Imedleriid*, skrifver han, *kan iag intet underlåta at begjåra af Hr. Professoren underrättelse, hwarföre han styrker så många til Medicinæ Studium, hwar utaf änteligen hända lärar at större deln af ålån- de warda undergående - - - Songez y je vous en prie.* Sal. DROSSANDER, MICRANDER och ODELSTIERNA rådde flera af, *ån til thet Studium och thet icke utan wicktiga Skåhl; mig ångrar at jag theras råd icke åtlydt hafwer.* - - - Prof. ROBERG var helt liten til växten, en nöjsam omgånges-man, af satyriskt genie och full af qvicka infällen; men något fällsam i sin lefnad, ty hans hushållning gick nästan för vida. Han lämnade utom annan rikedom ett stort Bibliothek efter sig, dock utan smak samladt. Hr. J. H. MÖRK säger i sitt *Aminnelse-Tal öfver Doct. J. HESSELIUS: Doctör ROBERG var mindre ansenlig för verlden, men desto mera hemma i vetenskapen.* Han är eljest bekant af sina *Likrewnings Tavlor*, af sina *Characteres morborum*, och af åtskilliga *Disputationer*, som under hans præsidio utkommit, såsom ock af sin lofvär-

GE (*), en DIEDRIC HEITMÜLLER (**), en
SE-

da åhoga at vilja uplifva de framfarna Medicorum minnen. Han samlade til den åndan alt hvad han kom öfver, som Medicos på något fått rörde, men hann likväl aldrig at fjelf lägga handen dervid eller utföra någon enda Lefvernes-beskrifning. Jag måste dock tillstå, at jag hämtat hvarjehanda uplysning i ett och annat mål af denna handskrefna Samling, som jag ock här ofvanföre esomoftast citerat under namn af *Collectanea Robergiana*, hvilket namn jag, för nysberörde orsak, håller för något lämpeligare til en så beskaffad samling, än *Vitæ Medicorum in Suecia*, som Herr ARCKENHOLTZ kallar honom på ett par ställen i sina *Memoires concern. CHRISTINE R. de Suede*. Jag bör nu ej förtiga, at jag fått nyttja dessa *Collectanea Robergiana* genom deras nu varande ågarers Herr JOHAN GOTTSKALK WALLERII berömvärda benågenhet, af hvilken skickeliga hand vi torde få vänta at framdeles se Medicorum Biographier bättre och omständeligare utförde, än min knappa tid och trånga skrankor mig denna gången velat tillåta.

(*) Nämnes ock för WINGIUS, och var född uti Södermanland. Studerade en tid Medicinen i Upsala, och disputerade der 1692 *de Sudore ejusque speciebus insuetis*, hvarefter han reste utomlands, och disputerade å nyo i Utrecht 1696 *de Lacte*, blifvandes derpå Med. Doctor. Vid hemkomsten vardt han först Ledamot af Collegio Medico och Practicus i Stockholm, och blef sedermera 1701 ordinarie Stads-Physicus efter Archiater MICRANDER LILLIESTOLPE. Men hans lifstid räckte icke längre än til år 1708, då han dog af Convulsivisk andetåppa, som LINDESTOLPE säger i sin tractat *de Venenis* p. 245.

(**) Född i Basel 1655. Anlade sin ungdom väl, under sin Fars inseende, som til slut skall blifvit Superintendent i Bremen, studerandes vid åtskilliga Akademier, så väl i Italien, som Tysskland och flera länder. På sitt 23:dje ålders år vardt han Phil. Magister, någorlunda bevandrad både i vetenskaper, och äfven i orientaliska språken. Han satte dock slikt å

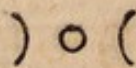
SEBASTIAN POPPELMAN (*), och
en ANDERS LUNDELIUS (**), med
fle-

sido, och valde Medicinen til sitt egenteliga yrke, blifvandes ock efter 5 års förlopp Medicinæ Doctor i Wittenberg 1683. Han kom til Sverige, för at curera sin Bror, som var Öfverste i Svensk tjenst, och blef han då strax kallad til Riks-Drotzens Gr. M. G. DE LA GARDIES Hof-Medicus, hvilken Herre han såges curerat för Hernia, såsom ock des Furstinna för Hjertklappning, hvarefter han ock vid något tillfälle blifvit befalt at upvakta de Kongliga. Men när nysberörde Grefve DE LA GARDIE 1686 hade afgått med döden, gjorde han ett rikt gifte med en GEYER i Wermeland, köpte sig derpå Säteriet Norsholm i Östergötland, och satte sig der i rolighet utan at befatta sig synnerligen med någon vidare practik. Efter lång tids förlopp, måste han likväl, på höga verderbörandes anmodan, under den svåra Pest-tiden 1710, åtaga sig den landsortens räddning, vinnandes då många människors förtroende, i anseende til sin färdighet och slit. Men när Pesten gådt öfver, begaf han sig åter i sitt förra lugn, och affomnade omsider på sin gård Sqvellinge 1718.

(*) Var aldrig Doctor. Disputerat i Upsala *de Concoctione*. Blef til slut antagen til Stads-Medicus i Gefle, hvilken syfsla han med fårdeles förtroende af orten förestod til 1708, då han dog. Hr. LARS BALK *in Litteris*. Han slog vål åder, och gjorde första försöket på sin egen arm: Se *Collect. Roberg*, hvarest han ock nämnes för Doctor.

(**) Född i Skara 1659. Studerade först i Upsala, och sedan i Lund, der han började läsa Medicinen, och blef Medicinska Facultetens Notarius. Reste derpå 1693 til Tyskland och Holland, blifvandes då i Leiden 1696 Med. Doctor, efter utgifven Disputation *de Vera Medicinæ cognitione*. Efter hemkomsten vardt han 1698 Provincial-Medicus i Jönköpings län och tillika Götha Hofrätts Medicus. Förordnades sedermera 1701 til Medicinæ Professor i Pernau; men undanbad sig samma syfsla för de derute varan-

flera (*), som torde här hafva funnits, fast jag dem nu ej vet at nämna.

På

de krigs-oroligheternas skull. Derpå vardt han 1707 af Götheborgs Magistrat kallad til Stads-Physicus derstädes, och Provincial-Medicus i orten, hvilken syssla han mottog och behölt til sin död 1720. Imedlertid uptog han 1713 i Götheborg en ny Hålsobrunn, sedan den förra, som Doct. BEX upfunnit, kommit få af sig, at de hade bygt hus der på platsen: Se des *Berättelse om hålsosamma Mineral-vatnet der vid Götheborg ute för Carls port uppsprungit*. Han arbetade mycket vid lediga stunder i Mathematiken, särdeles Astronomien, Gnomoniken och Chronologien, och är bekant af sin *Tabula Runica*. Se *Acta litt. Svec.* 1722. p. 300. Har ock gifvit in åtskilliga berättelser uti *Hiærnes Flockar*, som vitna, at han varit god observator i Natural Historien.

(*) Jag har nu anført så många Medici ifrån K. CARL den XI:tes regering, som jag under mina mycket afbrutna stunder kunnat få reda på, och vil väl tro, at jag upräknat de flästa; men ärnar aldeles intet anse för underligt, om någon annan, som har bättre ledighet än jag haft, kommer och upvisar flera. Jag har med flit utlämnat alla de Liffländska och Ingermanländska Medici, som jag intet sedt här i Sverige hafva practicerat. En del af dem ser jag likväl af *Nov. litterar. Maris Balt. & Septentrionis pro Anno* 1699. p. 205. hafva varit Ledamöter här i Collegio Medico, såsom en BENJAMIN FISCHER, Med. Doctor och Garnizons-Medicus i Riga, en GEORG HIMSELIUS, Med. Doctor och Stads-Physicus i Narva, en JOHAN HENRIC HAPPEL, Med. Doctor och Stads-Physicus i Revel, en PAULUS FLORIANUS JUCHIUS, Estländska Ridderskapets Medicus, en JOHAN JUSTUS DÖHNEL, Med. Doct. och Physicus i Narva, och en CONRAD RUDOLPH HERTZ, Med. Doctor och Garnizons-Medicus i Riga, hvartil ock bör räknas en GOTTLOB SCHÖBER, Med. Doct. och Stads-Physicus i Revel, och en NICLAS WITTE

På sådan god grund, som nu lagd var, borde ej Medicinen så lätt kunna förfalla, utan hel-
dre

VON LILLIENAU, Med. Doct. Stads-Physicus i Riga och Kongl. Lif-Medicus, som i *Hist. Polit. u. Geogr. Besch. des K. Schw. I. Th. p. 562.* såges varit i allahanda språk förfaren och dött 1688, samt en WILHELM LANG, som der äfven berättas varit Practicus i Riga och dött 1698, m. fl. Äfven så har jag utslutit många nog, som varit i Pommern, Bremen och Verden, ehuru väl jag kanske bordt lämna rum åt en JOHAN GERDES, som var född uti Stockholm 1656, reste, efter här hemma anlagde studier, ut til Tykland, blef Med. Doctor i Wittenberg 1681, sedan han disputerat *de Peste, morborum principe,* och *de Morborum ab imaginatione ortorum, aliis idealium, idea,* vardt derpå Practicus i Stettin, blef 1687 Medicinæ & sup. Mathem. Prof. i Rostock, 1691 Med. Professor i Gripswald, 1692 K. CARL den XI:tes Archiater, och dog utaf Lungfot 1700; se SCHEFFELIUS *l. c. p. 201.* Jag har icke stort mera skäl at up- taga någon af de Medici, som följt hit in i riket med främmande Magters Ministrar, och väl kunnat någon tid här vistas, men til äfventyrs sig med ingen vidare practik befattat. Sådan finner jag en AUGUSTINUS SEGIUS, som var Med. Doctor, och fölgde hit med Holländska Extraord. Envoyéen VAN HAREN, såsom dess Hus-Medicus, och var här 1684. Men en HELGO LINDH hade jag såkert infört, om jag haft mig något vist om honom bekant. Jag ser likväl nu, at han varit Medicus i Stockholm i K. CARL den XI:tes tid, men har icke kunnat finna, om han varit Med. Doctor, eller om och på hvad fot han practicerat. I JÖCHERS *allgemein. Gelehrt. Lexic.* skrives om honom så: *HELGO LINDH ein Medicus zu Stockholm, lebte zu Ausgange des 17 Seculi, und schrieb einen Tract. de Apocriseos Hippocraticæ s. secessionis natura & curatione dogmatica, der zu Stockholm 1673 in 8. ans licht getreten* Och detta kan då vara nog at här om honom hafva anmärkt. Ändte- ligen må ock en CHRISTIAN KEMPE här omröras, såsom den der af Svensk härkomst varit, ehuru han

dre tid efter annan stiga til alt större och större högd. Konung CARL d. XII:tes Regering var väl en

dock aldrig varit här som Medicus. Han var född uti Norige; reste til Köpenhamns Academie och studerade der ifrån år 1687 Theologien, men fick 1690 lust at som Chymicus blifva intagen i Collegio Mediceo, som då efter des Stiftares D. OLOF BORRICHII död 1691 skulle invigas; lärde sig derföre någon Chymie af sin Bror JOAN KEMPE, som då var kommen til Köpenhamn; blef så uti bemålte Collegio intagen, och var der sina 5 år ut; reste sedan, efter utgifven Disputation, ut til Holland, och tog Doctors-graden i Leiden, for derifrån til Engeland, så vidare til Frankrike, Italien och flera länder, omsider tillbaka til Holland, och steg der til sjös 1702 för at gå til Bergen i Norige, dit hans mor hade flyttat sen hon blifvit änka, men förgicks uppå sjön, tillika med fartyg och alt sitt medfölje. Hans Far ANDERS PEHRSSON KEMPE var Svensk, och en stor Medicafter och Empiricus, hvilken altså ej vid detta tilfället kan förtjena rum. Men som jag intet ser, hvar jag så snart får något rum at honom, torde han få lof at sättas här på slutet, at jag icke må släppa ur minnet en Man af så sällsam caractere och öden, som han. Han var född i Västergötland 1622; Kom til Upsala i Drott. CHRISTINAS Regements-tid och studerade der i 3 år; gaf sig sedan til Krigsstaten, och blef Artillerie-Lieutenant under Öfverst-Lieutenant DRAKENSTIERNÄ på Frösö skants i Jemteland, blifvandes der sen alt ständigt hela 20 års tid. Han lade sig imedlertid flitigt på Alchymien ihop med bemålte Öfverst-Lieutenant, som varit en af våra starkaste Alchymister vi någonsin haft, och förestod i 6 år des Laboratorium. När omsider Skantsen 1664 af de Svenska såsom onödigt demolierades, lämnade han Militair-väsendet, ehuru honom ärböds at blifva Major vid Artilleriet i Stockholm, och for öfver til Norige, practicerandes en tid Medicinen i Trundhem jämte sin Alchymie, til des kriget kom at yppas emellan Sverige och Dannemark 1675. Ehuru de Danske då äfvenledes tilbodo honom Majors-sys-

en kådja af krigsbuller och många tilstötande vedervärdigheter, som i allmänhet plåga föra med sig

la på ett Norskt Castell, så aflog han ock det, och reste derifrån til Hamburg, idkandes der Medicinsk practik, på sitt egna vis, äfven som han förut gjort i Norige, nemligen endast med sjelfgjorda Medicamenter, som han i sitt der strax i början uprättade Laboratorio utarbetade, såsom ett så kalladt *Elixir Salutis*, *Balsamus Microcosmi*, *Oleum Magnesiæ*, *Oleum Microcosmi*, *Pillulæ de Kempis*, *Pulveres Minerales* och *Pillulæ universales* eller *Laxer-piller* m. fl. hvilka han så vilste at utropa, at de från nog långväga orter förkrefvos. 1677 fick han åter ett tilbud här ifrån Krigs-Collegio, genom en LARS RIDDERMARK som exprens för den orsaken skull reste dit ut, at tråda i tjenst vid den Arméen som skulle brukas här på Norska gränsen, emot Konungens löfte at få strax bli Öfverst-Lieutenant; men han ursåktade sig då för sin ålder, bleffurer och lust för roligare lefnad. Heldre tog han sen 1684 emot Stads-Physicaten i Buxtehude, som Gener. Gouverneuren HORN i Stade skaffade honom, tillika med fri practik i Dr. CHRISTINAS deromkring liggande Ampter; men vistades likväl måst uti Hamburg. Under allt detta hade han mycken lust at skrifva Böcker, och dem til en del sådana, at de gjorde förargelse. Sitt så kallade *Krigs-Perspectiv*, sin *Harmonia Fidei*, och sin *Theologiska Prober-ugn*, alla 3 på Svenska, skref han i Jemteland och Norige, och lät trycka i Amsterdam. Men i Hamburg utgaf han *den Anatomerade Granen*, *Das Schwedische Standart erhöhet*, och *die Paradisische Sprache*, alla 3 både på Tyska och Svenska, och til slut äfven *Israels Erfreuliche Bothschaft*, allenast på Tyska, och dedicerad til den rika Juden EMAN. TEXEIRA, hvilken bok ansågs för så kättersk, at Magistraten i Hamburg förviste honom Staden; då han vardt mottagen i Altona, men kort tid derefter dog 1688. Hans Son JOAN KEMPE ärfde des Alchymiska hemligheter, och blef lika så stor Medicaster som fadren. Han upföddes ock intet annat til, ty han måste från barndomen stå i Fadrens

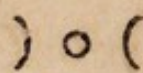

fig Vetenskapernas vantrefnad och undergång;
men Medicinen föll därför icke i lågervall, utan
bi-

Laboratorium, såsom des enda betjent dervid, och arbeta på Chymiska Medicamenter och Lapis Philosophorum. Han var född uti Jemteland 1655. Skickades på 19:de året af sin Far til Christiania at kräfva in penningar, förandes med sig af Fadrens Medicamenter, med hvilka han der och på Hedemarken började practicera. Efter det då för honom lyckades, och han förtjente sig några pengar, följde han med några unga Köpmänn til Holland, och vistades der måst ett år, men fann icke synnerligen sin räkning, utan begaf sig tillbaka til Trundhem, liggandes uppå vågen ett par månader på Hetland för storm och motvind. Men vid framkomsten var des Far redan i Hamburg, och efter omständigheterna ej tillåto honom at genast fara dit efter, började han laborera och practicera der på egen hand. 1678 gick han dock från Norige på ett Fartyg som årnade sig til Hamburg, men var så olyckelig, at råka ut för en Kapare från Duynkerken, som tog fartyget bort och plundrade honom med de andra in på bara kroppen. Han flapp då väl lös, men så blott och bar, at han ej hade på sig mer än en gammal sönderrifven säck, hvarmed han barfött måste vandra Flandern igenom, öfver alt illa utfatt för Spanka Officerare, som ville tvinga honom til at bli Soldat. Men han hann dock til Holland, och förtjente sig der kläder, så at han samma året kunde komma til Hamburg. Der laborerade han då tillsammans med Fadren til in på följande året 1679, då han å nyo gjorde en resa til Trundhem, och var der til des samma stad 1680 brann, vid hvilket tilfälle han åter miste alt hvad han hade, och kom med plats uddan med lifvet. För så tillbaka til Hamburg, och åter laborerade ihop med Far sin i några år, idkandes då bägge practik hvar på sin hand. Han gjorde väl 1684 en resa til Gøtheborg, at bota Præsidenten SPERLING för Sten, samt Superint. ERLAND BROMAN i Carlstad för samma sjukdom, men reste samma år tillbaka; Kom likväl 1685 til Gøtheborg på nytt, och dröjde der då til 1686, innan han åter för

bibehöll sig nog jämnt och vackert. Jag tillkrifver sådant förnämligast Collegii Medici berömliga nit om des's upbringande i flor, och des's flåste vittre Ledamöters oförtrutna arbetsamhet i både en och annan måtto (*). Tilgången på

M Do-

til Hamburg. Sedermera reste han 1687 til Bergen i Norige, och fick der en tämmelig credit, så at ock Magistraten årböd honom Stads-Physicaten, det han dock afflog för den lust han hade at komma til Sverige. Han lämnade ock den orten 1688, och för för sista gången til Hamburg; låt då i Altona begrafva sin Far, och begaf sig derefter til Lybeck, hvarifrån han sedermera reste til Köpenhamn. Der låste han i ett års tid Chymien för sin ofvannämnde Bror CHRISTIAN, och botade några Danska Herrar för Sten, hvarigenom han blef känd på Hofvet, så at anbud honom gjordes af 600 R:dalers årlig lön, utom flera förmåner, dereft han ville blifva qvar och fortfara med sina Chymiska Medicamenter. Men hans stadi-ga längtan til Fäderneslandet gjorde, at han lämnade detta vilkor, och för 1691 öfver til Malmö, der han då vann så stort tycke, at man bød honom Stads-Physicaten, hvilket han icke heller ville mottaga. Götheborg låg honom i hogen, och dit begaf han sig ock 1692. Han behöfde väl ej länge gå der fåfång, ty han var redan bekant och hade förtroende nog; men som han ej kom öfverens med Doct. BROMELIUS, reste han 1693 derifrån til Stockholm. Der började han då strax practicera, och ehuru han äfven der fick hvarjehanda motstånd, århöll han dock lof at få bruka sina målt försökta Medicamenter, hvaribland det förnämsta skall varit det han hade mot Stenen. Han blef sedan i Stockholm alt framgent qvar, och lefde der ännu 1707. Se *Collect. Roberg*.

(*) Jag vil här ej så egenteligen tala om de lärda arbeten, som en U. HJÆRNE, en O. RUDBECK, en J. v. HOORN, en S. SKRAGGE, en L. ROBERG, en J. F. BELOW, en M. v. BROMELL, en J. J. v. DÖBELN, en M. G. BLOCK, en J. C. NORDENHEIM, och en J. LINDESTOLPE m. fl. utarbetade och gäf-

Doctorer var väl ej så synnerligen stor emot rymden af hela Riket; men så var likväl bristen någorlunda drågelig. Jag menar mig här kunna upräkna dem allasammans, men vil nu ej åter uprepa dem som voro öfrige från K. CARL d. XI:tes Regering. Neml. en JOHAN JACOB DÖBELIUS (*),
en

---

vo i allmänt dagsljus, ty om dem lärer ingen vara okunnig. Jag vil heldre som kortast omröra de offentliga Föreläsningar i Anatomien, för hvilka Docterne URBAN HIÆRNE, OLOF WINGE, JOHAN VAN HOORN, LARS ROBERG och MAGNUS BROMELL förtjena ett synnerligt beröm. En v. HOORNS Læction vardt sedan på någras anmodan öfversatt på Latin, och genom ROBERGS försorg tryckt i Upsala 1709 under denna titel: *Anatomes publicæ Anno MDCCV. Stockholmie habitæ Læctio tertia, sive Omnipotentis mirabilia circa generationem humanam, publico sermone demonstrata*. Men ingen af de andras Læctioner är än genom tryck utkommen, icke heller Archiater HIÆRNES Tal, hvarmed dessa Læctioner börjades, hvarutinnan han skall gjort en artig jämförelse emellan människans kropps delar och Jerusalems Tempel til alla dess delar och tilhörigheter. Här blifver nu ock rum til at nämna den hålsosamma anstalt, då Doct. MAGNUS BROMELL blef förordnad til Anatomie Professor i Stockholm, på det sått, at han på Svenska skulle handleda ungdomen i Anatomie och Chirurgie, hvilken nyttiga inrättning likväl sedermera kom at uphöra, ända til nu för få år sedan.

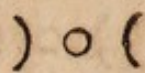
(*) Född uti Rostock 1674. Hade dels der, dels ock i Köpenhamn och Königsberg, studerat Medicinen, när han 1693 for til Dantzic och blef Starosten GRUDZINSKIS Hof-Medicus, kommandes då äfven at få practicera i Warsau hos en hop Påliska Herrar. Begaf sig dock följande året tillbaka til Rostock, och disputerade *de Valvularum vasorum lacteorum lymphaticorum sanguiferorum dilucidatione*, blifvandes derpå 1695 Med. Doctor. Reste så 1696 åter til Pålén, men fick strax i sinnet at fara til Engeland, hvarför han ock i Wismar iteg på ett skepp som skulle gå

dit, men vardt af storm nödgad at gå i land vid Götheborg. Der fick han genast tillfälle at practicera Medicinen, flog därför den Engelska resan ur hogen, och reste til Stockholm 1697, at undergå examen i Collegio Medico och blifva desfs Ledamot. När det var bestäldt, reste han åter til Götheborg, och vardt då Provincial-Medicus i Bohus-Lån samt tillika Stads-Physicus i Götheborg. Men lusten at vidare resa bragte honom 1698 at fara til Holland, hvarest han dock mycket kort tid fick blifva, ty han kallades strax til Provincial-Medicus i Skåne, hvilken syfsla efter SACKENSKÖLDS död ej fick vara förent med Medicinæ Professionen i Lund. Vardt sedan 1704 tillika Directeur öfver Malmö Barnhus, och 1709 Stabs-Medicus vid Svenska Arméen i Skåne. Följande året blef han Medicinæ Professor i Lund; och vann sedermera en synnerlig nåd hos Kung CARL den XII. under desfs vistande der i Lund, blifvandes ock 1717 af högbemålte Konung adlad med namnet VON DÖBELN. 1733 utnämndes han til Ledamot af Vetenskaps Societeten i Upsala, och 1735 afven af Kejserliga Academia Naturæ Curiosorum med tilnamn af DEMARCHUS. Se desfs *Histor. Acad. Lund. contin. p. 29 seq.* Dödde omsider i början af år 1743, efter en förkylning i kyrkan på Salig Drottningens begrafnings-dag. Var stor til växten och nog fetlagd, raisonnable til sinnelag och braf man at ha til at göra med: var ock mycket älskad der vid Academien. Är i synnerhet bekant af desfs nyfsmämnda *Historia Academiæ Lundensis*, desfs tractat på Tyska *de Erroribus Vulgi circa Medicinam & Medicos*, desfs åtskilliga smärre Tractater och rön, som dels recenseras, dels finnas införde i *Nov. litter. Maris Balth. & Septentrionis*, såsom ock i *Act. litt. Svec.* utom många Academiska *Disputationer* &c. Han tog up Ramlösa Brunn vid Helsingborg, och gaf 1707 ut beskrifning om det vattnets beskaffenhet. Han anstälde en gång under K. CARL den XII:tes vistande i Lund 1716 på nådig befallning ex tempore en disputationis-act; försvarandes i desfs höga närvaro den Thesis: *Objecta movent sensus, non tam ratione quantitatis, quam qualitatis*, til högbemålte Konungs nöje.

en MATTHIAS RIBE (*), en NILS WAL-
LERIUS (**), en CARL FREDRIC BE-
LOW

(*) Sedan han vål anlagt sin tid vid Upsala Academie, reste han ut och blef Med. Doctor 1698, efter utgifven gradual disputation *de Respiratione*. Vid hemkomsten vardt han först 1704 Drottning HEDVIG ELEONORAS, och sedan 1705 K. CARL *den XII:tes* Lif-Medicus. Adlades 1713 med namnet RIBEN, och vardt sedan högbemålte Drottningens Archiater, samt åndteligen 1719 Præses i Collegio Medico. Dödde 1723. Hr. v. STIERNMAN *l. c. p.* 1095. När han studerade i Upsala, lärde han fåkta hos Fåkt-Måstaren BRASK, och var en af hans bästa och ikickeligaste Disciplar: Se *Collect. Roberg*. Jag ser honom nämnd för Physicus i Norköping i *Hist. Polit. u. Geogr. Besch. d. Königr. Schwed. I. Th. p.* 565. Han skall ha utverkat den rang för Assessorerne i Collegio Medico, som de nu hafva.

(**) Född uti Östergötland. Kom 1683 til Upsala Academie, och läste sig up i Medicinen under Prof. O. RUDBECK *den äldre* handledande i Upsala. Kom sedan i Stockholm at tilvånjas i praxi under Archiat. U. HIERNES inseende, i hvars Laboratorio Chymico han i 3 år fick tilfälle at laborera. Reste derpå 1694 ut til Leiden, och fortsatte der sina Medicinska studier, tils han 1697 på U. HIERNES anmodan reste til varma Baden i Aken, och anstälte prof på det vatnet, hvaröfver han sedermera i Leiden utgaf en omständelig tractat, *Tentamina Chymica super aquas thermales Aquisgranenses*. Derefter besökte han Utrecht, och disputerade der *de Mammis* 1699, antagandes sedan strax Doctors graden. Ändteligen blef han följande året utan någon egen ansökning Medicinæ Professor i Åbo, der han flitigt lärde ungdomen Anatomien, och styckevis utgaf ett arbete för Stipendiaterne *de Lepra Arabica*, som dock ej hann at fullbordas, ty han dog af Pleuresie 1705. Se EKESTUBBES *Parentation öfver honom Mscr.* Uti *Collect. Roberg*. fåges, at han börjat arbeta på ett *Opus Plantarum in suas classes digest.* såsom ock *Allusiones*

LOW (*), en JOHAN CHRISTOPHER HEYN (**),
M 3 en

poët. super nomina Plantarum på Svenska. Eljest har han ock öfversatt från Engelskan på Latin BOYLES Examen aquarum mineralium.

(*) Den ofvannämnde Doct. JAC. FREDR. BELOWS Broder, född i Stockholm 1673. Reste efter Fadrens död ut til Leiden och Utrecht, och sedermera til Rostock, der han 1698 framgaf *Casum medicum de Digtis manus dextrae in quadam foemina per conquassationem nodositate spina ventosa & atheromate monstrosus*, och åter 1699 disputerade *de Caduco muliebri*, samt derpå antog Doctors-graden. Efter hemkomsten blef han Stads-Physicus i Fahlun, men lefde ej längre än til 1709. I HJÆRNES *Flocker om Vatnet* p. 107. fåges, at han 1701 föreflod Bruns-curen vid Fläckebo, medan SKRAGGEN var vid Medewi.

(**) Kallade sig ock HEYNE, och var född uti Stockholm. Sedan han först något öfvat sig i Chirurgien, och derpå i Upsala studerat på Medicinen, fölgde han vid Krigets början Svenska Arméen til Seeland, och så til Narven och Düna, der han så betjente de sjuka och blefverade, at han af Konungen fick ett refse-stipendium på 5 år. Derpå reste han först til Upsala och disputerade *de Morbis hereditariis* 1702, samt sedan til Holland, der han i Harderwik blef 1704 Med. Doctör, och utgaf 1705 en tractat *de praecipuis ossium morbis*. Efter hemkomsten blef han Ledamot i Colleg. Med. och Practicus i Stockholm 1707, och 1710 Pest-Medicus derstädes. Uptog imedlertid Wärby brunn, och utgaf en tractat om det vatnet 1708. Adlades 1719 med namn af NORDENHEIM. Blef sedan 1724 Informator för Barnmorskorna, och 173 - - Lif-Medicus. Dödde 173 - - Hr. v. STIERNMANN l. c. p. 1308. Under Kung CARL den XII:tes vistande i Lund vardt han kallad dit ned, och fick dess befallning at der utgifva en disputation, då han strax sammantröf och präsidierade för sin *Disputatio Medica, Theses miscellaneas exhibens*, som i högberättade Konungs egen höga närvaro hölls på Svenska d. 12. Oct. 1717. Men anecdoterne vilja intyga, at han

en LARS MICRANDER (*), en GABRIEL HOLSTENIUS (**), en JOHAN THOMSON

skall stått något hårdt för en del Theses, när Doct. BRAUN opponerade extra, i synnerhet för den 8:de 9:de och 17:de, der han statuerat; *Viri æque ac feminae menstruas patiuntur crises. Non omnia ex prævio generantur seminio. Nulla datur fermentatio in corpore humano &c.* Se WARMUND SANDMANS *Relation om den Åften Mscr.* Bemålte D. BRAUN utgaf och försvarade strax derpå d. 23. i samma månad några *Aphorismi Physico-Medici*, hvarutinnan några Theses voro tvärt emot Doct HEYNES. Eljest ha vi af denna D. NORDENHEIM en 1722 utgifven tractat *om the hårtils gångse Barna-Måfslingens efter-sjukdomar &c.*

(*) Född uti Roslagen. Efter någon tids studerande vid Upsala Academie, och synnerlig flit i Anatomien, disputerade han der 1700 *de Selectioribus recentiorum inventis Anatomicis eorundemque in Medicina usu.* Han kom sedan under den då upstånda krigslågan at följa Svenska Arméen in åt Pålen, såsom Fält-Medicus, under sin Farbrors Archiatern MICRANDER LILLIESTOLPES handledande och stadiga upsiht. Men han lefde icke längre än til 1703. Se *Act. litt. Svec.* 1720 p. 19. der han står nämnd för *egregius juvenis.*

(**) Född uti Vestmanland. Sedan han i Upsala någon tid studerat, och åfven 1699 disputerat *de Variis effluviis effectibus*, reste han utomrikes, fårdeles til Holland, der han förökte sin insigt, och omsider i Gröningen 1702 vardt Med. Doctor, efter en utgifven disputation *de Hepate.* Efter hemkomsten til Fäderneslandet blef han Ledamot af Collegio Medico, och practicerade sedan dels uti Stockholm, dels ock i Vestmanland och flerstådes, tils han sedermera kom såsom Fält-Medicus at följa Svenska Arméen, då han jämväl var med i Norige. Efter hemkomsten derifrån var han om sommartiden Brunn-Medicus vid Sättra brunn, hvarpå han åndteligen 1724 tilträdde Provincial-Medici sysslan i Vestmanland,

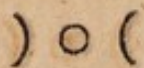
SON (*), en MAGNUS BROMELL (**), en MA-
M 4 GNUS

århållandes sedan Assessor namn. Han dödde omfider vid år 1736. Jag finner honom i *Actis litter. Sveciæ* 1720 p. 19. på detta sätt omrörd: *Clariss. Vir & Reg. Colleg. Medici Socius, & dum bellarum prosperis adversisque immixtus Regios Ducalesque exercitus Svedicos per plures annos sequitur, multifaria praxi experientissimus. Hodie nobilium ad Sænam in Wosmannia aquarum mineralium præses, observatis suis in arte memorabilibus colligendis subcisivæ horas dicat.* Var af medelmåttig längd, vänlig och artig i omgänget, samt fund i tänkesätten.

(*) Til nationen Skåning. Disputerade under Prof. BELOW i Lund 1702 *de Medico Togato*, och sedan 1703 *de Medico Sagato* för Doctors-graden, den han dock ej sedermera antog. Han blef qvar i sin Fädernes-ort, och skall efter berättelse haft sitt egenteliga tilhåll i Malmö. Jag vet ej, om icke denne THOMSON är en och samma man med en så kallad *Doctor THOMÆUS, Scanus*, som i *Collect. Roberg.* med några ord nämnes. Är det så, som det efter all liknelse tycks, så dog han af Pesten i Malmö 1712.

(**) Född i Stockholm 1679. Efter undervisning af private Låro-mästare och vid Gymnasium i Göteborg, lät dess Far Doct. OL. BROMELIUS honom 1697 antråda en utländsk resa, och det på egen hand. Han for då til Leiden, der han i 3 år nyttjade en BIDLOO, en DE MORT, en DECKER, med flera lärda män; reste så 1700 öfver til London, och besökte äfven Oxfords Academie, men for samma år tillbaka til Leiden och disputerade *de non existentia Spirituum*, och strax derefter *de Phlyctenis*, görandes sig sedan godt gagn hos en HERM. BOERHAAVE. 1702 reste han öfver Bryssel til Paris, der han ett år förkofrade sig hos en PETIT och TOURNEFORT, hvarpå han for til Reims, och, efter utgifna *Theses de Secretione Bilis*, blef Med. Doctor. Begaf sig sedan til Amsterdam, och nyttjade ett års undervisning af en RUYSCH m. fl. och kom så åndteligen 1704 öfver Hamburg, Lybeck och Köpenhamn tillbaka til

Götheborg, hvarest han af Magistraten begärtes til Stads-Physicus, under des Faders ålderdom och sjuklighet. Begaf sig derefter til Stockholm, blef 1705 Ledamot af Collegio Medico, och var med ibland dem som då höllo Anatomiska Föreläsningar, hvarom ofvanföre pag. 178. blifvit berättadt. Kom ock samma år uppå Förslag, til Medicinska Professionen, så väl i Lund som i Åbo. Han hade en Halfbror, som hans Far aflat med första giftet, hvilken nu var Krigs-Commissarius under Gr. M. STENBOCKS General Krigs-Commissariat, och årnade gifta sig med en LENA GYLLENCRONA; Henne skulle Doct. BROMELL samma år 1705 följa ut til Dantzig och der biva Bröllopet; men när hon ej vågade sig på hafvet, reste han dit ensam, och njöt der hvarjehanda understöd af Brodern. Kom så tillbaka til Fäderneslandet, och fick 1706 sorg igenom sin nysberörde Broders död; men ock kort derefter glädje, då han fick ärfva efter honom öfver 16000 R:daler. Han behöfde då ej vidare bry sig med en besvärlig Medicinsk practik, som han då redan begynt idka i Stockholm. Han kunde då i stället roa sig med at öka den Naturalie-Samling, som han årft efter sin Far, hvilken han ock efter hand bragte til vacker högd, och blef imedlertid 1709 Syndicus uti Collegio Medico. Se *Collect. Roberg*. När sedermera Pesten 1710 tog til at grassera i Stockholm, fölgde han med Kongl. Collegierne, som då flyttades til Westerås, och vardt deras Medicus, utgifvandes då en Underrättelse huru man sig för bemålte svåra farsot skulle præservera. 1713 blef han Medicinæ Adjunct i Upsala, och tillika Provincial-Medicus i Upland. Kallades ock sedan til tertius Medicinæ Professor i Upsala 1716, men förordnades i stället af Konungen til Anatomie Professor i Stockholm, på sätt som här ofvanföre p. 178 nämndt blifvit. 1719 blef han D. URB. HÆRNES Vicarius vid Bergs-Collegii Laboratorium, och 1720 Assessor i bemålte Collegio, samt Directeur öfver Lappska Bergverken, men likväl med sate och stämman i Collegio Medico uti alla viktiga öfverläggningar. Ändteligen vardt han 1724 Archiater och Præses i Collegio Medico, och 1726 adlad med namnet VON BROMELL. Valdes 1727 til Ledamot i Vetenskaps

GNUS GABRIEL BLOCK (*), en PE-
TER HIELM (**), en JOHAN MO-
M 5 RÆUS

skaps Societeten i Upsala, och dödde omsider 1731. Var liten til växten, ej öfver half 3:dje aln hög, hade qvicka ögon, svart skåggväxt och ganska små händer. Var vig och lätt på foten, gerna gladlynt och upriktig til sinnes. Plågades mycket af hjertklappning, gikt och sten. Se *Acta litter. Sueciæ* 1736. p. 199. seq. hvarest ock omröres desß vackra Naturalie-Malm-och Mynt-Samlingar m. m. Af hans utgifna arbeten kommer jag snarast ihog dem jag sjelf äger, nemligen, desß *Specimina bina Lithographiæ Suecane Ups.* 1726 och 1727, dem Hr. v. STIERNMAN l. c. p. 1398 fåger med skäl kunna räknas ibland de sällsyntaste Böcker, såsom ock desß *Mineralogia eller Inledning til nödig kunskap at igenkänna och upfinna allahanda Bergarter, Mineralier, Metaller och Fossilier &c.*

(*) Född i Stockholm 1669. Efter 13 års studerande i Upsala, reste han 1692 utomlands, och blef 1696 Stor-Furstens af Toscana *Secretario delle lingue & lettere di Camera*, eller Cabinets-Secreterare, Tolk och Anagnost, det han i 3 år var. Kom så 1699 hit tillbaka, men reste åter 1700 ut åt Engeland och Holland, blifvandes, efter desß i en gradual-disputation utgifne *Scrutinium Arsenici physico-chemico-medicum*, 1701 Med. Doctor i Harderwik; Efter hemkomsten Provincial-Medicus i Östergötland 1704, samt tillika Bruns-Medicus vid Medewi. Se VON DER HARDTS *Holmia litterat.* 1707. p. 84. Han skall ock varit Rådman i Norköping. År 1719 blef han jemte sin förre Syssla Affessor i Collegio Medico, och samma år adlad med tilnamnet VON BLOCK. 1720 Translator Regni. Dödde derpå hastigt i Söderköping 1722. Hr. VON STIERNMAN l. c. p. 1216. Han är bekant i synnerhet af sin tractat *om Motala ströms stadnande och Anmärkn. öfver dessa tiders Astrologiska och Enthusiastiska Spådomar &c.*

(**) Född uti Småland. Reste, efter väl anlagda studier här hemma, utomrikes, och antog Doctors-gra-

RÆUS (*), en JACOB SIÖBERG (**), en PE-
TER

den. Kom sedan hem, och blef 1705 Doct. WAL-
LERII efterträdare i Medicinska Professionen i Åbo.
Men när Ryfka magten sedermera intog Finland,
kom han ej undan, utan föll i fiendens händer, hvar-
på han fördes til Ryfsländ, och lefde der sedan i åt-
skilliga år. Det är alt för litet, jag med visshet om
honom kunnat årfara, men oftridigt är det, at han
ågt vacker lärdom. Han måtte visst varit död innan
freden slöts, ty han hördes sedermera aldrig af, och
Doct. ELFWING kom då at bli des efterträdare i of-
vanbemålte Medicinska Profession.

(*) Född uti Fahlun 1672. Blef 1688 intingad på A-
potheket Svanen i Stockholm under Apoth. FRIE-
DENREICHs upfigt, der han öfver 8 år tjente. Fick
sedan tillfälle at studera Medicinen i Upsala hos en
RUDBECK och ROBERG, men måste utstå en svår
anföring i Upsala brand 1702, då han miste alt hvad
han ägde; Dock repade han mod och disputerade
1703 *de Vitriolo*. Igenom sin hjälpsamma Morbrors
D. JESP. SWEDBERGS understöd kom han ock sam-
ma år at resa til Holland, och nyttja den stora BOER-
HAAVENS undervisning, hvilken han ock fick följa i
sjukhusen. 1704 begaf han sig vidare til Paris, för
at öfva sig i Anatomien och Jordgumme-konsten, då
des nysnämnde Morbror imidlertid utverkade full-
makt at honom på Provincial-Medici lysla i Skara-
borgs län, der förut ingen än blifvit på staten bestådd.
Då antog han 1705 Doctors-graden i Reims, och
förfogade sig sedan hem til sin lysla. Men 1709
fick han Fahlun Bergslags kallelse at blifva Medicus
hos dem, den han ock antog, och året derpå vardt
han tillika Stads-Physicus i Fahlun. 1720 fick han
Assessors caractere, och 1739 blef han af de förste
Ledamöterna i Vetenskaps Akademien. Dödde om-
fider af en lönlig Feber och borttrånande 1742. Var
af medelmåttig högd, med svart skäggväxt och
mörklagd hy, stadig til sinnes och ordfast, samt en
stor hushållare. Se HERM. D. SPÖRINGS *Äreminne*
öfver honom.

(**) Född uti Småland. Sedan han någon tid studerat

TER ELFWING (*), en CARL PELT (**),
en

i Upsala, och 1702 disputerat der *de Urso*, reste han utomlands, och gjorde vidare framsteg. Disputerade så i Utrecht 1704 *de Cacoehylia*, och blef Med. Doctor. Efter hemkomsten vardt han först Provincial-Medicus i Södermanland, men fick sen 1707 transport til Jönköpings län. Han lefde der en god tid, och fick på slutet Assessors caractere. Han skall ock ha uptagit Lindals hålsobrunn der vid Jönköping. Hr. L. BALKIN *Litteris*.

(*) Efter anlagda studier i Upsala, och en 1698 utgifven disp. *de Motu peristaltico intestinorum*, reste han utomlands och blef Med. Doctor, samt efter hemkomsten Provincial-Medicus i Vestmanland, under hvilken tid han var Kongl. Senatens Medicus i Arboga, när Pesten 1709 grasserade här i Stockholm. Förordnades sedermera til Dödt. HJELMS efterträdare uti Medicinska Professionen vid Akademien i Åbo, den han tilträdde strax sedan berörde Academie d. 26. Nov. 1722 hade firat sin Restaurations-högtid, börjandes då at läsa *de Morbis endemiis Finlandiæ*. Tog 1723 up en Mineral-brunn vid Nådendal, och var om somrarne Brunns-Medicus. Dödde i Åbo af Slag 1726. Han började utgifva *Commentar. in URB. HIERNES Pharmacopœam portatilem minorem*, utom flera disputationer *de Panacea boreali* och *de Vulneri ventriculi lethali &c.* För Stipendiaternes öfning utgaf han disputationer *de Cinnamomo*, *de Allio*, *de Cerevisia*, *de Tabaco*, *de Vino adusto*, och *de Balneis*, hvilka allenast finnas i Mscr. äfven som dess *Finska öfversättning af VAN HOORNS Siphra och Pua*.

(**) Född i Stockholm. Efter någon tids studerande vid Upsala Academie reste han utomlands, och disputerade i Harderwik 1706 *de Symptomatibus*, och vardt Med. Doctor. Efter hemkomsten blef han 1709 Membrum Collegii Medici, och samma år Stads-Physicus i Gefle, det han var ända til 1743, då han tog afsked, och satte sig i ro på en sin ägendom uppe i Norrland, såsom Bruks-Patron med Assessors ca-

en CHRISTIAN STRÖM (*), en JOHAN
LINDER (**), en EMANUEL HERMAN-
NI

---

raftere. Afgick med döden 1756. Hr. DANIEL C.
SOLANDER *in Litteris*.

(*) Född i Nordingrå uti Ångermanland 1679. Studerade några år i Upsala, och disputerade der 1700 *de Qualitatibus corporum naturalium*, hvarefter han 1702 reste til Leiden, der han i 3 år gick i BOERHAAVES och DE VOLDERS Collegier, och sedermera reste til Harderwik, blifvandes der Med. Doctor, efter utgifven *Theoria nova motuum reciprocorum machine animalis*. Derpå kom han tillbaka, och practicerade en liten tid i Stockholm, tils han 1708 sattes til Provincial-Medicus i Nerike och Wermeland. Men han blef der icke gammal, ty då en hop Danska fångar 1710 fördes til Örebro, och han besökte en del som voro anstuckne af smittosam sjukdom, vardt han sjelf smittad och dog kort derefter. Han skall varit i någon liten dispute med Doct. BLOCK angående orsakerne til Motala ströms stadnande. Eljest var denne Doct. STRÖM en yngling, som gaf mycket godt hopp om sig. Hr. ROL. MARTIN *in Litteris*. Jag finner i ROBERGS *Appendix til VAN HOORNS Lectio de Omnipot. mirabil. circa Gener. hum. p. 130*, at denne Doct. STRÖM under vistandet i Holland lärt sig at göra LEEUWENHOEKS Microscoper, och haft derutinnan redan mycken färdighet innan han dog.

(**) Född uti Carlstad 1678. Efter anlagda Studier vid Åbo Academie, och der 1702 utgifven disputation *de Pomis Hesperidum*, studerade han Medicinen i Upsala, blef Consistorii Amanuensis, och disputerade 1705 *de fœda Lue dicta Venerea*. Reste så följande året utrikes, och vardt Med. Doctor i Harderwik, utgifvandes sen 1707 sin Tractat *de Venenis* i Leiden, hvarpå han 1708 hemkom til Sverige, och vardt 1709 och 1710 Medicus på Svenska Örlogs-Flottan, som då kryssade på Ingermanländska kusterne. Blef sedan Practicus i Stockholm, och 1719 Assessor i Collegio Medico, jämväl adlad samma år med namnet LIN-

NI (*), en JOHAN BURCHARD (*),

DESTOLPE. Dödde 1724. Hr. VON STIERNMAN c. l. p. 1309. Han var i många år Bruns-Medicus vid Wiksbergs Brunn. Är känd af åtskilliga Tractater, såsom des^s *Tankar om Skörbjugg och Rogsubben*, des^s *Flora Wiksbergensis*, des^s *Tankar om Surbrunnars kraft och verkan*, des^s *Surbruns frågor*, des^s *Tankar om Matkar och Skridfå i Människans kropp*, des^s *Svenska Färgkonst &c.* utom åtskilliga Rön i *Act. litt. Sveciæ*. Är ock bekant för at ha varit god latinsk Poët, och nämnes i Hr. J. WÄHLBERGS *Disp. de Poëtis in Svio-Gothia Latinis* p. 39. för *Vir summa integritate, fide, inque Medicis scientiis experientia plane singulari*; men både der och flerstådes skrifves hans namn LINDERSTOLPE, det han dock sjelf icke tyckt om at heta, som jag ser af des^s *Bref* til Prof. ROBERG af d. 28. Dec. 1721 *Mscr.* der han förtryter, at man i *Actis litterariis Sveciæ* gaf honom det namnet. Hans egna ord äro desse: *Ett ber iag hörsamast om, at den littera Canina Ruthi mitt wedernamn måtte uthelemnas, emedan den hwarken finnes uti mitt Sköldebref, ej eller skrifwer iag så sielf, uthan LINDESTOLPE, men ej LINDERSTOLPE. Det tyckes wåra af intet wårde, men iag finner det hafwa något med sig, föruthan at det stråfwar moth genium Linguae Suecanæ.*

(*) Född i Gripswald i Pommern vid år 1680. Des^s Far Stads-Secreteraren derstädes SIMEON HERMANNI årnade honom til Präst, hvarföre han ock en god tid vinlade sig om Theologien, såsom ock Orientaliska språken. År 1700 lämnade han Gripswalds Academie, och reste öfver til Sverige, besåg Fahlugruftva, och tilbragte någon tid vid Upsala; men för 1701 härifrån igen öfver Stralsund och Zerbst til Wittenberg. Der studerade han til fram på året 1703, och tycks der ha börjat med Medicinen. 1703 fortsatte han sina studier vid Leipzig, Halle och Jena Academies, men 1704 reste han öfver Wittenberg, Lybeck och Hamburg til Kihl, der han sig åter någon tid uppehöll, til des^s han sedermera begaf sig til Holland, och efter en tids förlopp blef der Med. Doctor. Re-

(*), en NILS BOY (**), en PETER
MAR-

ste ändteligen 1709 å nyo hit til Sverige, och efter undergången examen i Collegio Medico började practicera i Stockholm, hvarmed han sedan flitigt fortfor, tils han ändteligen d. 21. Nov. 1710 vardt i sin friskaste ålder borttryckt af Pesten. Han skall haft ett synnerligt tycke för Chymien, och brukt esomoftast Chymiska Medicamenter. Hr. DAVID SCHULTZ *in Litteris*.

(*) Alt hvad jag om denna mannen ännu fått veta, är, at han varit Pest-Medicus uti Stockholm 1710, och kan jag ej vilt fåga, om han icke då vid samma tilfälle äfven blifvit död.

(**) Född i Stockholm 1683. Miste redan i barndomen sin Far, Borgmästaren derstädes ERIC BOY, och upföddes sen hos sin Farbror på Låssona bruk, tils han 1699 såndes til Upsala under då varande Magisterns, sedermera Theol. Professorens i Wittenberg, J. C. HAFERUNGS handledande. Der valde han Medicinen til sitt hufvud-studium, och fortfor derutinnan med en synnerlig flit, när han 1706 besökte utrikes orter. Han reste först til Engeland, uppehållandes sig något i London, men måstadeln uti Oxford. For sedan öfver til Holland, och nyttjade någon tid i Leiden förnämligast den lärda BOERHAAVEN, hvar efter han ändtligen 1709 vardt i Harderwik Med. Doctor. Han kom så til Fäderneslandet igen, och blef genast förordnad til Fält-Medicus vid Arméen i Skåne, der han 1710 bivistade Helsingborgs Slag. Trådde sedan 1712 uti ägtenskap med en WETZLER, som förut hade haft en Ryttmästare SEGERHJELM, och vardt 1715 Provincial-Medicus i Nerike och Wermland. Gick väl åter på befallning til Arméen i Skåne 1716, men fick dock samma år återkomma til sin syfsla, och blef ändteligen 1724 Stads-Physicus i Stockholm. 1734 gaf han förslag til Baraque-inrättningen vid Amiralitetet i Stockholm, och förordnades at äfven vara Amiralitets-Medicus med lön på Staten. Dödde omsider Nyårsdagen 1739, och begrofs i Örebro. Han trodde Tredje-dags-frossan kun-

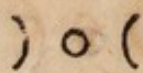

MARTIN (*), en JACOB LUDENIUS

na snart öfvervinnas, om man just när paroxysmen påkom kastade sig i ett kall karbad; och han vågade ock försöka det på sig sjelf, när strax deruppå hände, at ock han af samma sjukdom blef behäftad; men försöket misslyckades, så at dess goda Constitution sedermera synligen förändrade sig, tils han två år derefter måste lämna världen, ånskönt likväl Frosan förut tidigt nog hade med tjenliga medicamenter blifvit häfven. Efter döden fanns Obstruction uti Gallgängen, och i gallblåsan en klump, stor som ett lagligt hönsägg, bestående af sammanfästa stenar. Han var af medelmättig kropps längd, hade bruna och qvicka ögon, och brukade sina egna hår til fram uti senare åren. Var en artig omganges-man och mycket belevad, rik i discourser på behageliga infall. Var i sitt hus en kår, huld och alfvarsam Far, och upfostrade sina vackra Barn med mycken behagelighet. Var pålitelig Medicus, och värdade sina Patienter med otroligt tålamod, rika och fattiga lika sorgfälligt. Han var väl hemma i Fransyska och Engelska språken, äfven som han ock var bevandrad uti Historien, och skall jämväl ha samlat många Anecdoter. Genom en öfversättning af JOHN SMITTS tractat om *Vatnets egenskaper och goda verkan*, hvilken han lät trycka 1731, gjorde han vatten-drickande nästan allmänt i Stockholm, åtminstone i de förnämre husen. Se *Pro memoria om dess lefverne Mjcr.*

(*) Född uti Gefle. Sedan han 1705 disputerat i Upsala *de Æquilibrio corporum naturalium*, reste han 1708 ut til Holland, och sedan han i Leiden 1710 disputerat *de Aeris pulmones intrantis effectu*, blef han derfammastädes Med. Doctor. Vid hemkomsten 1711 vardt han Ledamot i Collegio Medico, och strax derpå Provincial-Medicus i Södermanland, hvarest han ingen flit sparde at utarbete den ortens Natural-historia. Var ock under den tiden Brunns-Medicus vid Norby Brunn. 1719 förordnades han til Medicinæ Adjunkt vid Upsala Academie, och 1720 började han läsa publice för sin Svärfader OLOF RUDBECK den yngre. Gaf ock in några afhandlin-

NIUS (*), en JOHAN PIHL (**), en KILIAN

gar i *Act. litt. Svec.* Dödde sedermera 1727. I nyfsberörde *Actis litt. Sveciae* 1727 p. 294. nämnes han *Vir amplissimus & de re litteraria bene merens*. Han var snäll i Matematik och Physik. Var annars fetlagd och underfåttig til växten, artig i omgänget, och mycket älskad der vid Academien.

(*) Född uti Västergötland. Reste til Upsala Academie 1701, och upodlade sina snillegäfvor, studerandes sedermera i synnerhet Medicinen och Botaniken, under OL. RUDBECK *den yngres* handledande, under hvilken han ändteligen 1707 disputerade *de Hedera*, i anledning af den Hedera, der växte på Huneberg i Västergötland. Fick sedan genom Bisk. SWEDBERGS åtgärd Skara Domkyrko-Stipendium, til hjelp at resa utomlands, som han ock gjorde, blifvandes då i Holland Med. Doctor. När Doct. MORÆUS imedlertid 1709 flyttades til Fahlun, skaffade ock bemålte SWEDBERG honom Provincial-Medici sysslan i Skaraborgs län, hvilken han dock aldrig fick tiltråda, ty på hemresan från sina utländska resor sjuknade han i Götheborg, fördes sjuk hem til sin Far, Kyrkoh. BENGT LUDENIUS i Skarstad, vardt der sedan död, och begrofs i Skarstads kyrka. Dets 2:ne Bröder, som voro vid Krigs staten, kallade sig LUNDSTEDT. Hr. AND. TIDSTRÖM *in Litteris* At han verkligen varit blefven Provincial-Medicus, hörer jag en och annan tvifla, men ser det nog klart i VON BROMELLS *Lithograph. Svecan. Specim. II. p. 45.* derest han nämnes *Westrogothiae quondam Medicus provincialis*, och såsom Auctor til en *Exercitatio de Lithogenesis Macro- & Microcosmica*, hvilken jag vil tro måtte varit hans Doctoral-disputation.

1702. albo Nat. (**) Född uti Upsala 1684. Studerade någon tid Theologien, men slog sig sedan egenteligen på Medicinen, och började först 1709 practicera något litet i Stockholm, öfvandes sig i synnerhet ute i Danviken, men mer året derpå i Upsala under då varande Pest-tiden, då lön honom bestods af Staden. Disputerade derpå 1711 *de Aquosi calidique potus salu-*

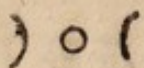

LIAN STOBÆUS (*), en JOHAN HESSE-
N LIUS

britate, och kom 1712 til Gottland, blifvandes der Provincial-Medicus och Wisby Stads-Physicus. När sedermera hans lön i Rikets betrångda tillstånd 1718 indrogs til Kronan, begynte han med allvar studera på Lagfarenheten, och följde jämväl med på åtkillliga Ting, förrättandes Tings-Notarie syssla. Och i samma vesvan århöll han också förslag til Borgmästare-sysslan i Wisby. Men när han 1720 fick sin förra lön igen, höll han fort med sin Medicine, och reste samma år utomlands, bekommandes til Vicarius, så länge han var borta, en Med. Student vid namn HINDRIC LANGMAN, hvilken sedermera vardt Notarius i Wisby Rådstuga, och dog en tid derefter uti hetfig feber. Han reste öfver Hamburg, Brunswig, Halle, Leipzig och Wittenberg til Jena, och derifrån vidare öfver Amsterdam til Harderwik, der han utgaf en disputation *de Asthmate convulsivo*, och vardt Med. Doctor. 1721 kom han hem tillbaka, och tog sin Provincial-Medici syssla igen, hållandes då äfven Apothek der i Wisby, det han dock 1724 sålde bort til en annan. Blef imedlertid 1723 Assessor i Collegio Medico. Se *Collect. Roberg*. Dödde omsider 1750.

(*) Född i Skåne 1690. Hade ej studerat öfver ett år vid Lunds Academie, innan han 1710 kom at brukas som Medicus på Svenska flottan i Carlserona, hvarvid han i 3 år uthärdade; men förfogade sig åter til Akademien, och efter behöriga lärdoms-prof *de Fame naturali* och *de Fame lesa*, blef 1721 Med Doctor, hvarpå han 1722 och 1723 förestod Medicinæ Professionen i Lund under Prof. VON DÖBELNS sjuklighet. Blef sedan 1724 Stads-Physicus i Göteborg, men flytte år 1725, på Skånska Adelen och Malmö Stads kallelse, til Skåne tillbaka, och förordnades derpå i slutet af år 1728 til Philos. Naturalis och Physices experimentalis Professor extraord. i Lund, blifvandes derjemte 1729 Ledamot af Vetenskaps Societeten i Upsala. 1732 vardt han ordinar. Professor Historiarum i Lund, och fick samma år Archiaters namn. Skänkte 1735 til bemänte Academie sin kosteliga Na-

LIUS (*), en CARL ALSTRIN (**), och en

turalie-Samling. Dödde ändteligen 1742. Se v. DÖBELNS *Hist. Acad. Lundens. cont. p. 265. seq.* Dess vårda efterträdare i Historiska Professionen Hr. SVEN BRING har i sin *Saml. af Handl. och Påminnelse i Svenska Hist. I. Del. n. 5.* en hel artikel om *Archiaten K. STOBÆUS och hans Skrifter*, om hvilka han p. 46. fålunda utlåter sig: *Dessa arbeten kunna nästan anses för halfva underverk, när man påminner sig hans svaga hälsa, hvilken gjorde at dess hela lefnad var intet annat än en sjukdom.* Han var liten til växten och ofynlig, enögd och halt, brukade svart peruk, som var stor och gemenligen af en hel marks vikt.

(*) Föddes i Fahlun 1687. Ärnade i förstone at blifva Präst, men började 1709 at läsa Medicinen, hvaruti han gjorde all flit, och disputerade 1714 *de Piceæ Pinique sylvestris Refina*; vardt derpå 1715 Provincial-Medicus i Västergötland. Sedermera for han ut til Holland, och blef, efter utgifven disputation *de Morbis Navigantium*, i Harderwik 1721 Med. Doctor, hvarpå han vidare fortsatte sin resa til Tykland, och ända in åt Österrike, vändandes sedan om til Fäderneslandet, när han der ute hade hämtat hvad til hans affigter tjente. 1728 blef han flyttad til Nerike och Vermeland, och 1733 tillika Assessor i Kongl. Collegio Medico. 1744 Ledamot af Vetenskaps Akademien. Afled omsider på Alqvittern i Vermeland 1752. Var liten til växten, med bredt ämne och nog inlagde ögon, dock skarpa och upmärksamma, talig utan ledsnad, skämtsam utan galla, alltid förnögd och vid glädt lynne. Dess flit sysselsatte sig ock med hvarjehanda gäneliga försök. Se Hr. J. H. MÖRKES *Aminnelse-Tal öfver honom*.

(**) Född 1686 uti Leksand i Dalarne, hvarest Fadren var Probst och Kyrkoherde. Anlade sin tid väl vid Upsala Academie under privat information, men fattade ej, förr än vid något mognare ålder, lust til Medicinen, hvaruti han då gjorde så mycket snabba framsteg under en O. KUDBECK den yngres och en L. ROBERGS handledande. På denna senares til-

en JOAN HENRIC WOLLHUN (*), med
N 2 fle-

styrkande, lärde han sedan i Stockholm Chirurghien, på det han under sin tilärnade utrikes resa måtte vid alt påkommande nödfall ha något at lefva af. År höll ock derutinnan ordenteligt Lårobref. Derpå fick han, genom Arche-Biskop SPEGELS befordran, Piperska Rese-stipendium, och anträdde så strax sin utländska resa, först til Holland, och sedan til Frankrike, der han ock ändteligen antog Doctors-graden i Reims. Imedlertid följde han på hvar ort flitigt Medicos i Sjukhusen, och upöfvade sig synnerligen i Paris uti Jordgumme-konsten. Besökte äfven sedermera England, och kom derefter hem igen til Fäderneslandet; men fick icke länge visa prof af sin lärdom, innan han å nyo kom at fara ut igen, på den Fregatten, som 1721 utfändes på en Expedition til Madagascar, men ej längre kom än til Cadix. När han då ändteligen åter hemkom, blef han Assessor i Collegio Medico. Var derefter i några somrar Bruns-Medicus dels vid Wiksbergs, och dels vid Glasberga Brunn. Vardt sedermera Kongl. Hof-Medicus, och ändteligen ockfå Lif-Medicus. Höll i de sista åren Föreläsningar för Stockholms Barnemorskor, och dödde omsider i Stockholm vid år 1750.

- (*) Född i Norköping vid lag 1685. Efter anlagda studier, och inhämtad insigt i Pharmaceutiken af sin Far, Apothekaren derstädes CHRISTIAN WOLLHUN, gjorde han en utrikes resa til förköfning i Medicinska Vetenskapen, och blef med det samma Med. Doctor. Kom sedermera hem til Fäderneslandet, och visade prof af sin förvärfvade insigt, practicerandes då i synnerhet uti Stockholm, hvarest han ock blef Ledamot af Collegio Medico. Förestod jämväl några år Medewi brunn til och med 1722, hvilket år Konung FREDRICH och Drottning ULRICA ELEONORA äfven täcktes der blifva Brunnsgäster, då han var så lyckelig at vinna Deras Maj:ters nåd, hvarigenom han ändteligen, efter någon tids förlopp, blef uti VON BROMELLS ställe Archiater och Præses i Collegio Medico. Dödde omsider af Peripneumonie 1740.

flere (*), som jag dels ingen reda har uppå, dels ock ej gerna kan uptaga.

Det

(*) Jag vet nu inga flera Medici från K. CARL den XII:tes Regements-tid, som jag vidare här skulle kunnat uptaga; dock vil jag ej hålla för otroligt, at här ju väl kunnat funnits en och annan til. Jag ser, at RICH. VON DER HARDT nämner i *Index Personarum* til des *Holmia litterata* 1707. en JOHAN WOLLIN, som han kallar *Med. Doctor*, men jag får ej igen honom någorståds i sjelfva Tractaten, och kan alltså ej gerna föra honom hit, särdeles när jag icke heller träffar honom på något annat ställe omtalt. Äfven så ser jag i des *Holmia litt.* 1701. p. 70. en PETER AMBERG, *O-Gothus*, nämnas för *Medicinæ Doctorandus*, och såsom den der skall ha skrifvit åtskilliga verkar; men finner intet mera om honom, så at jag ej vet, hvad der sedermera blifvit af honom, eller om han nånsin här någon *Medicine* practicerat. I sådant hänseende har jag ock gått honom förbi, äfven som ock en HENRIC HASSELQVIST, hvilken disputerat i Åbo 1692 *de Ossibus humanis*, och jämväl lär varit *Medicus doctorandus*. Denna skulle jag likväl infört, såsom den der i Finland någon tid skall haft *Medicinsk* practik, om jag kunnat lita på en lös berättelse jag derom har århållit. En så kallad *Doctor THOMÆUS* finner jag väl i *Collectaneis Roberg.* på ett ställe omtalt, såsom den der i Malmö skolat dödt uti Pesten 1712; men som jag förr p. 183 skrifvit, håller jag honom för samma man med den der omtalte JOH. THOMSON. Eljest finner jag en JOHAN ULRIC WERTMÖLLER, som nu här får anmärkas. Han lärde först *Pharmaceutiken* på Apotheket Engelen, fick sedan på Konungens Stipendium studera *Medicinen* i Upsåla, hvarpå han några år använde, men tog aldrig an *Doctors*-graden; Kom likväl at blifva *Pest-Medicus* i Stockholm under Pesttiden 1710, hvarpå han 1711 tilhandlade sig Apotheket Lejonet af Professor ROBERG, men ock samma år dog. Nu lærer jag böra tillägga en REINHOLD FRIDERICI, som var född uti Stockholm; reste ut och blef i Reims *Med. Doctor* 1698, sedan han ut-

Det 40 åra tidehvarf, som ifrån K. CARL den XII:tes död til nu varande tid förflutit, på hvilket vår Svenska Konunga-Thron har lyft af en ULRICA ELEONORA, en FREDRICH den I:ste och en ADOLPH FREDRICH, har Medicinska Vetenskapen i det önskeligaste lugn fått åga trefnad och hvarjehanda tilväxt. Den brist, här förut funnits på skickliga Doctorer åt en del våra landsorter, har efter hand blifvit årfatt, genom infödda Svenskar, så at vi nu kunna slippa at för nöd skull förskrifva Doctorer ifrån främmande länder. Våra hemfödde Doctors-ämnen ha också merendels uphört at med dryg kostnad och olågenhet söka sig Doctors-graden utomlands, sedan den genom Öf-

N 3

ver-

---

gifvit *Theses Medicas inaugurales*; blef vid pafs 1701 Practicus i Hamburg, och lefde der ännu 1716: Se MOLLERI *Cimbr. litt. T. II. p. 207.* Och ändteligen får jag ock här anmärka en JOHAN NICLAS PECHLIN, som var kommen från Leiden, blef der 1667 Med. Doctor, gjorde derpå en resa til Italien, och kom om någon tid tillbaka; blef derefter 1673 Medicinæ Professor i Kihl, derpå 1680 Hertigens af Holstein Gottorp Lif-Medicus, och sedan dess Bibliothecarius och Hof-Råd; fölgde 1698 med Hertig FREDRIC til Stockholm; reste väl derpå hem, men efterskrefs igen af Prinsessan HEDVIG SOPHIA 1701, då han i 2 år blef uti Stockholm, liggandes under det samma en tid illa sjuk, men kom sig åter för, och reste hem igen til Kihl, klagandes der öfver de Svenska Medici, för det de hade plågat honom med en hop Medicamenter, som varit alt för vedervärdiga til smaken; vardt ändteligen 1704 kallad til Gouverneur och Informator för unga Prinsen CARL FREDRIC, då han 3:dje gången kom til Stockholm, och vardt der ock omsider 1701 död. Se MOLLERUS *l. c. pag. 633.*

verhetens upmuntran (*) med bättre förmån kan nu vinnas här hemma. Utom åtskilliga af de

(*) Jag vil här allenast nämna den nådiga författning, som Öfverheten gjorde 1737, uppå Herrar Academiæ Cantzlerernes föreställning, at de i Riket promoverade Med. Doctorer hädanefter slipa at undergå Examen i Collegio Medico. Sjefva Kunga-brefvet förtenar at här inryckas:

Vi FRIEDRICH, med Guds Nåde, Sveriges, Göttes och Vendes Konung &c. &c. &c. Landt-Grefve til Hessen &c. &c. Vår ynnest och nådige benågenhet med Gud Alsmågtig, Tro-Tjenare, Archiater och Præses, Lif-Medici och Affessorer. Vi hafva hos Oss i öfvervågande komma låtit hvad I under d. 31. sistl. Decemb. funnit Eder föränlatne i underdånighet at andraga, vid Riks-Rådens och Academiæ Cantzlerernes Grefve CRONHIELMS, Grefve GYLLENBORGS och Grefve CREUTZ hos Oss gjorde underdåniga föreställning, angående deras befrielse ifrån examen i Collegio Medico, hvilka vid Inrikes Universiteter til Medicinæ Doctorer promoveras. Och som Vi, hvad detta vidkommer, finne det vara både med Medicinal-Förordningen och andra utfärdade Resolutioner enligt, at de vid Inrikes Academier promoverade Medicinæ Doctorer ej behöfva underkastas vidare examen hos Eder, så kommer det ock hädanefter dervid at förblifva, hafvandes Vi vårt nådiga svar derom til ofvannämnde Riksens Råd låtit afgå. Hvad för öfrigit angår Edert underdåniga hemställande, om icke så väl Provincial som andre Ståders i Riket Medicinæ Doctorer, ånskönt de från vidare examen frikallas, likväl måge förpliktas, at i det öfriga ställa sig Kongl. Medicinal-Förordn. och Resolutioner til underdånig efterlefnad, och i följe deraf sig och sine Doctors-Bref i Collegio framte, samt, efter der aflagdå Trohets-och Huldhets-Ed, blifva såsom tillydande Medlemmar vid-ärkände, och, enär lägenheten så tilståder, göra sig inom Collegio förtjente, så väl som öfvade uti de der förefallande för dem nödige och til det Allmännas tjenst nyttige sysslor, som äro i synnerhet Apothekens

de Medici jag redan nämnt, ha vi på denna tiden haft en N. N. A H O R N (*), en
N 4 D A -

visitationer, och Apothekares examina, samt delibererande öfver de förfrågningar, som förefalla känna ifrån Domstolarne, och samrådande öfver farlige och smittosamme farsoters afhjelpande och förekommande; Så emedan Vi finna ett slikt föranstaltande lända til våre undersåtares säkerhet och vältrefnad, hvilken så väl Medicinal-Förordningarne, som de flere i dy mål utfärdade Resolutioner pålyfta, fördenskull hafve Vi til föregående Edert underdåniga hemställande velat lämna Vårt nådiga bifall och samtycke, hafvandes I om verkställigheten deraf at draga behörig försorg. Och Vi befalle Eder Gud Alsmäktig nådeligen. Stockholm i Råd-Kammaren d. 26. April 1737.

FRIEDRICH.

OL. CEDERSTRÖM.

(*) Född i St. Gall i Schweitz. Hölls ifrån ungdomen til Medicinen af sin Far, som derstädes var en vördig Medicus, och såg sina 89 år. Blef sedermera Med. Doctor, och efter några lyckans skiften kom til Stockholm 1720, och vardt K. FREDRIGS Lif-Medicus på Hessiska staten. Här förblef han sen i åtskilliga år, tils han för några angelägenheters skull reste ut til Tyskland, men kom efter 3 år tillbaka igen, och dog omsider i Stockholm vid år 1739. Han var reslig til växten, hade krokug näsa, och såg ganska hederlig ut. Var ock en grund-ärlig man, och hyste ett öfvermåttan medlidande hjertelag, så at han aldrig kunde se någon fattig vara sjuk, utan at gifva honom sedel til Apotheket, at der bekomma Medicamenter på sin egen räkning. Han kostade ock sålunda ut alt hvad han förtjente, så at Konung FREDRICH omsider måste bekosta dess begrafning. I sin praëtik var han mycket för Composita specifica; annars tåmmeligen tiltagsen, hvilket kom ganska väl til måtta, så ofta han vid Consultationer kom ihop med Archiatern VON BROMELL, som var för litet tiltagsen, ty det medium, som de då bågge kommo öfverens om, var gerna det bästa.

DANIEL KELLANDER (*), en JOHAN FRED-
RIC FLATO (**), en ERIC CARELBERG (***),
en CONSTANTIN SOEM (†), en N. N.
DERN

(*) Född i Göteborg. Var någon tid vid Academien i Upsala, innan han 1716 disputerade *de Rubo humili, Fragariae folio, fructu rubro, Akerbär från Norr-landen*. Reste derefter utomlands, at förkofra sig vidare, försvarade 1719 i Gießen J. T. HENSINGS disput. *de Phosphoro ex cerebro*, och utgaf åndteligen i Leiden 1720 sin gradual-disputation *de Seminibus*, hvaruppå han vardt Med. Doctor. När då Doctor LUNDELIUS samma år hade dött, kom han hem, och blef efter honom Stads-Physicus i Göteborg. Utgaf derpå 1721 en tryckt *Invitation til Göteborgs Surbrunnns cur.* Men hans lifstid blef icke långvarig, ty han dog 1724.

(**) Född i Göteborg. Studerade en tid Medicinen här hemma, och for sedan utomlands; disputerade då 1721 i Leiden *de Narium fabrica, usu & morbis*, och blef då d. 19. Julii Med. Doctor, men hann ej at längre sedermera lefva, än til d. 20. Sept. samma år, då han der i Leiden blef ihjälslagen af en Tegelsten, som föll af ett tak. I *Act. litt. Svec. Anna* 1721. p. 244. nämnes han för *singularis spei vir juvenis*.

(***) Lärer varit Stockholmsbo. Ärnade länge blifva Präst, hvarför han ock ofta öfvade sig i predikande; men sedan han i förtid kom at blifva bekant för at vara Pietist, såg han sin föresats ej gerna kunna lyckas, hvarföre han ock bortlade Präste-tankarna, och utvalde i stället Medicinen. Se *Collect. Roberg*. Studerade så deruppå någon liten tid i Upsala, och reste sedan til Harderwik, der han efter utgifven disputation *de Chlorosi* blef 1721 Med. Doctor. Vardt sedan Provincial-Medicus i Östergötland.

(†) Född uti Stockholm. Sedan han lärt Chirurgien af sin Far, Stads-Fältskären i Stockholm af samma namn, lade han sig flitigt på Medicinen vid Upsala Academie, hvarefter han reste utomlands, och, efter utgifven disputation *de Empyemate pectoris*, blef i

DERN (*), en ERIC VICTORIN (**), en JA-
N 5 COB

Harderwik 1721 Med. Doctor. Vid återkomsten practicerade han jämnt i Stockholm, undantagandes at han från 1723 några somrar å rad förestod Medewi Brunn. Blef sedermera Assessor i Collegio Medico, och ändteligen 1739 Stads-Physicus. Någon tid derefter tog han afsked ur bemålte Collegio, men behöll Stads-Physicatet i Stockholm til sin död 1748.

(*) Til nationen Tysk. Sedan han i sitt Fädernesland anlagt sin ungdoms-tid, antagit Medicinska graden, och århållit Raths-värdigheten, kom han til Sverige, och blef K. FREDRICHS Lif-Medicus på Hesselstet, i hvilken beställning han flera år här i landet tillbragte. Jag har mig dess öden alt för litet bekanta, och vet ej mera med visshet, än at han illa varit utsatt för Friselen, så at ehuru han 3:ne särskilda gånger hann at drifva honom bort, han likväl 4:de gången fick honom igen, och då derutaf dog. Man ville ej här årkänna honom för at åga någon synnerlig dugtighet, ty man fick så sällan höra hvad han uti ett eller annat Medicinskt mål tänkte, efter han vid inga sådana tillfällen yttrade sig, utan drog sig gerna undan när hans utlåtande åskades. Man torde ock ha stött sig på dess undertiden sällsamma granlagenhets, då han kunde t. ex. tillåta en Patient at åta hönsesoppa, men med det uttryckeliga förbehåll, at honom ej måtte vara språklot. Eljest skall han dock gjort några lyckeliga Curer. Dess egenteliga medicamenter voro: ett Elixir viscerale, ett Pulver af Bittersalt och Saltpetter, ett Gelé af Kalf-kött och Metmaskar som smältes i mjölkvasla, m. fl.

(**) Född uti Västergötland. Studerade först i Upsala någon tid, och disputerade der åfven 1717 *de Ossibus tuberosis*, men reste sedan til Holland, disputerade 1723 i Harderwik *de Passione Hysterica*, och blef der Med. Doctor. Idkade sedan praktik här hemma, och tog up Loka-källa i Vermelands Bergslag, om hvilken han 1727 gaf ut en *Berättelse* på trycket. 1729 blef han Assessor i Collegio Medico, hvarefter han i 20 år practicerade uti Stockholm, men förestod

COB WALLRAVE (*), en JACOB BOËTHIUS (**),
en

Loka källa om somrarne. Fick 1749 afsked, och dödde åndteligen 1756 af kråftan i ena örat. Han hade fullkomlig mans högd, var magerlagd, och stark til natur och krafter. Brukade alltid at slå sig sjelf åder. Han var något stark hushållare, men gerne vänfast och upriktig.

(*) Efter anlagda studier, blef han inskrefven i Kammar-Collegio, och vardt derefter Cantzlist i Reductions och Liquidations Commissionen. 1718 gjorde han en resa ut til Tyskland, men kom om någon tid igen, och skall då länge hållit på med en Forvagns inrättning i Riket. Var sedermera så olycklig, at råka i manskada för en Lieutenant PIHLMAN, och måste därför fly ur Riket. Då först tog han til at med alfvar studera Medicinen, och läste på nog kort tid så up sig, at han 1725 vardt i Franecker Med. Doctor, efter utgifven disputation *de Anomalia motuum sanguinis & humorum*. Men han var ickedermed nögd, utan gaf sig jämväl sedan at med eftertryck studera Lagfarenheten, och deruti gjorde han så vackra framsteg, at när han någon tid derefter åter fick komma til Fäderneslandet, förordnades han til Juris Romani Professor vid Upsala Academie, hvilken syssla han förestod i några år framåt med nog beröm, tils han omsider om en afton i mörkret plötsligen drunknade i Upsala å, omtrent år 1737.

(**) Född uti Vestmanland. Studerade Medicinen flitigt vid Akademien i Upsala, och disputerade der 1718 *de Idea boni Medici*, hvarefter han reste utomlands och förökte sin Medicinska kunskap, blifvandes åndteligen 1724 Med Doctor i Harderwik, efter utgifna *Theses de Exercitatione Corporis Humani ejusque utilitate & noxa*. Vardt så samma år kallad til Stads-Physicus i Götheborg, hvilken syssla han mottog, betjenandes ock sedermera den der omkring liggende landsorten. 1729 uptog han Baggetofta Brunn, och utgaf derom samma år sin så kallade *Korta Berättelse om Baggetofta Hålsokälla vid Uddevalla*. Han hade på slutet Affeffors namn, och dog 1748.

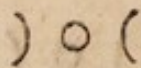
en EVALD RIBE (*), en PETER LUNDMAN (**),
en

Han berättas utom annan insigt hafva haft mycken färdighet i Latinska språket.

(*) Född i Stockholm 1701. Började redan i ungdomen göra framsteg i Medicinen hos en MATTH. RIBEN och MAGN. v. BROMELL här i Stockholm, och for deruppå 1720 til Upsala Academie, der han förkofrade sig vidare, och disputerade 1722 *de Cataracta*, i anledning af en lyckeligen gjord Starr-stickning; men var ock strax färdig at taga afsked derifrån, och reste så samma år til utrikes orter, hvartil han fäddt 1000 dal. S:mts årligt underhåll af Kung FREDRICHS egna handpenningar. Han reste öfver Westphalen til Leiden, och når han der 2 år vistats, for han än vidare 1724 öfver Aken och Spa til Paris, sökandes på bägge ställen at upfylla sitt ändemål. Tog 1725 an Medicinska Doctors-graden i Reims, och reste samma år öfver til London, der han 9 månader vistades, men for sedan öfver Flandern til Cassel, och kom derifrån öfver Leipzig, Berlin och Stralsund tillbaka til Stockholm. Han blef då Hof-Medicus, och höll sedan här både publice och privatim åtskilliga föreläsningar i Anatomien; 5 år derefter blef han Lif-Medicus, och 1740 Archiater och Præses i Collegio Medico. Samma år var han i 3 månader Venskaps Academiens Præses, sedan han året förut blifvit en af denna Academies första Ledamöter, och 1741 blef han Ledamot af K. Sundhets-Commissionen. Dödde i Stockholm 1752 af en Carbunkel på ryggen. Var stor och anseelig til växten, jämn til finnes och utan ränkor, mycket plågad af Hypochondre. Se Hr. J. H. MÖRKES *Aminnelse-Tal öfver honom*.

(**) Född uti Småland. Lade god grund i Physiken och Medicinen vid Upsala Academie, hvarpå han ock viste prof medelst en Disputation, han utgaf 1705, *de Machinis instrumentisque Instrumentali Physicæ, adeoque & Medicinæ, inservientibus*. Reste sedan til Holland, och, efter utgifven Disputation *de Junipero*, blef i Harderwik 1727 Med. Doctor. Vid

en JOHAN CONRAD DIPPEL (*), en LARS
GU-

hemkomsten började han genast practicera, och vardt sedan Provincial-Medicus i Christianstads län, hvar-
til han omsider århöll Assessor's namn och heder.

(*) Född vid Darmstadt 1672. Blef Magister i Gies-
sen 1693. Lade sig först starkt emot Pietisterna, sär-
deles under vistandet i Strasburg, hvilken ort han för
elackt lefverne måste 1696 lämna. Kom så tillbaka
til Hessen, och blef då Pietisternes ifrige anhängare.
Sedermåra tog han sig för at göra gäck af hela den
Evangeliska kyrkan, och gaf ut under namn af CHRI-
STIANUS DEMOCRITUS sin *Papismus Protestantium*
vapulans, hvarigenom han förlorade sin säkerhet i
Gießen. Då började han 1698 läsa Medicinen, men
föll tillika strax på Alchymien, som tycktes lyckas i
förstone, men sedermera utblottade honom. 1705
kom han til Berlin, och utarbetade en hop goda Me-
dicamenter, men laborerade derjämte så i Alchymien,
at han 1707 kom för gäld uti hånke. Slapp dock ut
emot borgen, då han sedan rymde til Frankfurt am
Mayn, och århöll der Cantzli-Råds heder och namn
utaf Konungen i Dannemark. For så genast til Am-
sterdam, fortsåttjandes sina Medicinska och Alchymi-
ska studier, hvarpå han, efter utgifven disputation *de*
Vite animalis morbo & medicina, blef i Leiden
1711 Med. Doctor. Men hans alt för fria tal och
hans utgifna *Alea belli Muselmannici* gjorde så myc-
ket, at han måste fara derifrån. Lefde derefter en tid
i Altona, men förde sig ock illa up der, så at han i
Hamburg 1719 togs i arrest, frändömdes sin Cantzli-
Råds värdighet, måste se sina skrifter upbrännas på
kåken, och sig sjelf föras til Bornholm såsom lifs-
tids-fånge. Efter 7 års förlopp, slapp han, på Drott-
ningens i Dannemark förbön, 1726 åter på fri fot,
då han for öfver til Skåne, och uppehöll sig något
litet i Christianstad, tils han för Konung FRED-
RICHS sjukdom vardt kallad til Stockholm, dit
han ock ankom i 1727 års början, ehuru Präste-Stån-
det på Riksdagen satte sig deremot. Han var här då
måst hela det året, men måste til slut, på Präste-Stån-
dets förnyade anhållan, i December månad begifva

GUSTAF LINDENBAUM (*), en HER-
MAN DIEDRIC SPÖRING (**), en E-
PIRAIM

fig härifrån. Sedermera tilbragte han sin tid i Tyskland, dels uti Hildesheim, dels uti Berleburg, och det i tämmelig stillhet, så at han åtskilliga gånger gafs ut för at vara död, hvilka rykten han dock sjelf vederlade, då han 1733 gaf ut en liten skrift i form af ett Patent, hvaruti han berättade, at han icke skulle dö innan år 1808. Men ett enda år hann knapt at gå förbi, innan han på Slottet Witgenstein oförmodeligen fanns redan död om en morgon på sin fång, d. 25. April 1734. Se C. G. JÖCHERS *allgem. Gelehrte. Lex. art. Dippel*. Man tror, det han blifvit död af solverad Arsenik, som han om natten misstagit sig på, då han årnade taga in droppar för Colik, som var hans vanliga plåga, och efter alt utseende om natten påkommit: Bägge flaskorna funnos om morgonen tilhopa på dets bord. *Hvad skada är icke, säger Hr. NILS ROSÉN l. c. p. 42. at den namnkunnige DIPPEL dog med sin konst at lösa Sten, den man visst vet, åtminstone ibland, lyckades.*

(*) Född uti Afvestad i Dalarna. Hölls från barndomen til studier af sin Far Håradshöfdingen LINDBOM, fårdeles til Medicinen, hvarutinnan han först vid Upsala Academie, och sedan i Tyskland, förkofrade sig vackert. Utgaf åndteligen i Halle 1728 *Observationes clinicas circa curationem Quartanæ*, och blef der Med. Doctor. Efter hemkomsten vardt han genast Provincial-Medicus i Skaraborgs Län, men var der helt kort tid, ty han dog i Mariestad 1730.

(**) Född i Stockholm 1701. Var redan i ungdomen snabb Ritare och Musicus, och hade jämväl skaffat sig vacker Botanisk kunskap, men lade sig sen egenteligen på Medicinen, så i Upsala hos en RUDBECK och ROBERG, som i Stockholm hos en BROMELL. Reste derpå utomlands, och nyttjade i Leiden en BOERHAAVE, en ALBINUS och en GRAVESAND i 2:ne års tid, hvarefter han for til Tyskland, och besåg Bergverken, fårdeles de Hartziske. Reste sedermera til Frankrike, dröjandes ett år i Paris, och ut-

PHRAIM FELIX ENHÖRNING (*), en
CASTEN OTTO RÖNNOW (**), en
ELIAS

gaf på återresan *Theses Medicas* i Harderwik, blifvandes der Med. Doctor 1726. Kom så hem til Fäderneslandet 1727, och förordnades 1728 til Medicinæ Professor i Åbo. Vardt sedan Ledamot af Vetenskaps Societeten i Upsala, och 1742 af denna Kongl. Vetenskaps Academiën, hvilka bägge han tjente med nyttiga rön. Dödde af en långsam Feber med liten yra 1747. Han lämnade efter sig en vacker Mineral-samling, såsom ock *Läkare-Reglor, efter Svenska Domare-Reglorna inrättade, med anmärkningar Mscr.* Var af medelmåttig växt, hade korta krulliga hår, och täckt, men manligt, ansigte. Se Hr. ABR. BÄCKS *Äreminne öfver honom.*

(*) Född i Södermanland. Efter anlagde studier vid Upsala Academië, nyttjade han 1727 den ryktbara DIPPEL i Stockholm, och inhämtade dess principier i Chymien och Medicinen. Gick strax derpå ut til Liffland, derifrån sedan til Halle, och så vidare til Holland, der han i Leiden nyttjade BOERHAAVE, och vardt Med. Doctor. Var 1745 i Dresden, och gaf ut en liten tractat, kallad *Methodus rationalis Physico-Anatomico-Medica experimentalis cito tuto & jucunde*. Kom sedermera at fara til Wien, hvarifrån han fölgde med en Ambassade, som gick til Constantinopel. Der började han strax practicera Medicinen, och vann åtskilligas förtroende; men dog af Hectik i sin bästa ålder. Herr Z. STRANDBERG *in Litteris.*

(**) Jag uptager honom här ibland de afledne Medici, i anseende dertil, at han i många år varit borta ur Riket, år redan utomlands etablerad, och til äfventyrs aldrig mer årnar sig hit igen; med ett ord: år extra invidiam. Han år Brorson af vår framledne vittra Poët MAGNUS RÖNNOW DUBLAR. Studerade först Chirurgien här hemma, men vinlade sig ock om Medicinen vid Upsala Academië, uparbetandes sig jämväl vid alla tillfällen med en synnerlig böjelse och flit uti konsten at teckna och rita. Han reste sedan ut-

ELIAS PREUTZ (*), en PETER PLATIN

rikes, och bragte sig i Paris til anseelig färdighet uti sistnämnde konst, hvarpå han åtskilliga gånger visste hederliga prof. Ibland annat ritade han ock Taflorna uti *LE DRANS Parallele sur les differentes manieres de la taille &c.* Igenom sådant blef han så lyckelig, at vinna synnerlig nåd hos Konung STANISLAUS, som är mycket stor älskare af Teckning och Ritning, och sedan han då i Reims antagit Doctors-graden, vardt han högbemålte Konungs Archiater, hvilken syssla han ännu innehafver. Han är ock sedan 1755 denna Vetenskaps Academiens utländska Ledamot. Han lärer rest härifrån Riket i början af år 1728, och då först farit åt Holland, det jag flutar af L. ROBERGS *Bref* til Hr. N. ROSÉN af d. 5. Mars 1723 *Mscr.* som jag finner i *Collect. Robergian.* hvilket ock vitnar om Herr RÖNNOWS skickelighet i Medicinen redan den tiden. Sjelfva orden kunna väl få anföras, fast de ock innehålla annat: *Eljes har jag thenna gången intet at beretta, än at jag för min dehl ogerna mist Herr RÖNNEAU, Eder bekanta och goda Wenn, från Academien, Efter han äntelig menar thet böra til Medicine at få se kyrktornen i Amsterdam och Paris, dem jag ock sett har; men tror dock at på hwad ort i werlden Anatomie och Chimie idkas kan, och siuka finnes, som Läkare wänna tillita, ther kan Medicinen bringas til then fulkomlighet, som hvar och en för sit enskylda talent är capable at bringa den samma. Ty lagkloke kunna wi intet bli förutan Lagboken, Sweriges Lag, Romerska lagen, Jus Canonicum, thet är Munka-lagen; men intet Artillerie-lagen, som Kung HENRIC i Frankrike Jus Canonicum kalla plågade. Ei heller kunna wi bli Theologi utan then Hel. Skrift och tros-bekennelserna, som Theologos hålla in om rå och rör. Men Medici ha ingen annan bok at lita på, än librum Naturæ för ögonen eller under fötterna, hvartil then bästa tolk är ett sundt förnuft utan præjudiciis, och en flitig håg på rön och prof, jemte wett at anställa the samma.*

(*) Född i Borås 1696. Studerade först i Upsala Medicinen, men winlade sig sedan i synnerhet om Chi-

TIN (*), en DAVID SAMUEL KOULAS

rurgien, hvarvid han en tid lade flitigt handen, så at han fick derutinnan Lårobref, och kom 1719 at brukas som Fältskår på Svenska Flottan. Derifrån fick han 1721 dimission, och började då åter idka sina Medicinska studier, dels vid Upsala, och dels vid Åbo. 1726 gaf han ut *Theses Physiolog. ex operibus Medicis Viri Cl. J. Langii excerpt.* och förestod sen någon tid Medicinska Adjuncturen i Upsala. Blef så 1730 Provincial-Medicus i Skaraborgs län, men var aldrig Medicinæ Doctor. Dödde åndteligen 1739.

(*) Född i Wexiö, hvarest dess Far, som var Lector, höll honom til Studier, tils han sedermera sändes til Upsala Academie. Der studerade han först Medicinen, men lärde sig sedan Chemia Pharmaceutica af Apothekaren derstädes HARTWIG VOIGTLENDER, och fick i dess Laboratorio lägga handen vid alla Chemiska processerne. Låmnade så Academien, när Pesten som starkast gick i Upsala 1710, och begaf sig på Doct. M. BROMELLS kallelse til Vesterås, der han vardt brukad til dess Patienters besökande och Medicamenters utdelande åt dem. Kom sedan til Wexiö 1711, och blef der af Doct. J. LINDELIUS sysselsatt med de sjukas betjenande under dess frånvaro vid Medewi brunn. 1712 kallades han af Gen. Gouverneuren Baron BURENSKÖLD til Pest-Medicus i Malmö stad, som vid det tilfället var utan både Medicus och Apothekare, sedan den förre af Pesten dött, och den senare af räddhoga flygtat undan. Der kom han at sköta en anseelig hop sjuka, för hvilka han måst brukte en hop svettdrifvande saker, som han hämtade på Lunds Apothek, var sparsam med åderlåtning, men flitig uti at öppna Bolderne så snart de blifvit mogna; och ånskönt han då gick i en så dödlig farsot, undslapp han dock sjelf smittan, med det han bittida och sent tuggade hvit Ingefära. 1714 kom han til Doct. BLOCK, och vardt Bruns-Apothekare vid Medewi brunn. 1715 hade han ej annat villkor, än at läsa för Assessor BERGMANS barn i Småland. 1716 kom han til Carlsrona, at i Apothekaren

L A S (*), en G E O R G F R E D R I C
O K I I H N

FERBERS ställe följa ut med på en fjo-expedition; men när den studsade, och Apothekaren HINDRIC WOLF i Wexiö imedlertid vardt död, reste han dit och gifte sig 1717 med dess efterlätna Anka. Han förestod då betnålte Apothek måst i 9 års tid, men blef icke edsvuren Apothekare förrän efter vederbör- lig examen i Stockholm 1726. Derpå höll han ännu några år ut der i Wexiö, men vardt då ändteligen ledsen, flyttade ut på landet, och arrenderade Ljung- by Gåstgifvare-gård der i Kronobergs Län och Sun- nerbo Hårad. Han förestod så en tid Gåstgifveriet, men practicerade tillika der omkring i orten, och bru- kade i synnerhet LILLIESTOLPES och SKRAGGEN- STIERNAS Fält-Recepter. Han practicerade dock ej just så mycket sjelf, som icke kanske mer hans Hu- stru, hvilken både den tiden och sedermera gjorde följe och gick i samråd med honom hos de sjuka. Hon hade redan under vistandet i Wexiö med sin til- tagsenhet gjort Doct. J. ROTHEMAN upmärksam, och sträckte nu här i Ljungby sina curer så vida, at hon ock visste bot hvar gång folk i Gåstgifvare-stugan uti fylleri kommit i tråtor och lägo hvar andra i håret, skolandes då samma botemedel derutinnan ha bestått, at hon lagt Dyfvelsträck i ett fyrfat och rökt dermed inne uti rummet. PLATIN sjelf började här se bättre på sina något å fido lagda Medicinska studier, och innan man visste ett ord utaf, reste han utomlands och blef Med. Doctor. När då ändteligen någon tid efter dess återkomst Provincial-Medici sysslan i Jön- köpings Län vardt ledig, kom han dervid uti åtanka, och förfogade sig sedan til Jönköping, hvarest han med nog mättelig utkomst tilbragte åttskilliga år, tils han omsider dog år 1749. Var stor och fetlagd man med något kort hals, och en förträffelig stark hålsa.

(*) Född uti Lauban i Ober-Lausitz 1699. Efter an- lagde studier i Breslaus och Dantzigs Gymnasier, for han 1719 til Köpenhamn, och kom derifrån til Lunds Academie, vinläggandes sig enkanerligen om det Juridiska studium. Men när han hade börjat at ad- vocera, fick han en affmak för de sina Advocats-gre-

KIIHN (*), en ERIC SCHEPPERUS (**),
en HIERONYMUS BERNEGAU (***), en
N.N.

pen, och lämnade få altsammans. Då först vände han sig til Medicinen, den han sedan med alfvar studerade, en tid vid Upsala, och en tid vid Halle och Jena Academier. Han disputerade derpå i Halle 1731 *de Cura partus modo enixi & lactentis*, och blef der Med Doctor. 1732 kom han å nyo til Sverige, och vardt 1733 Stads-Physicus i Malmö, der han omsider afgick med döden 1743. Se JÖCHERS *Allgem. Gelehrt. Lex. art. Kulas*.

(*) Sattes i början at lära Fältskårs-konsten, och inöfvades flitigt i de der förefallande göromålen, men underlåt icke sedan at äfven studera på Medicinen. Efter någon tids förlopp, blef han Regements-Fältskår vid Södermanlands Regemente, hvarpå han sedermera reste til Holland, gick uti Medicinska Collegierne, och åndteligen i Harderwik framgaf en disputation *de Malo Hypochondriaco*, och vardt så Medicinæ Doctor 1733. Han for sedan åter hem til Sverige, men dog strax efter hemkomsten.

(**) Född uti Stockholm. Anlade först en tid sina studier i Upsala, der han ock 1725 disputerade *de Ferri confectione ejusque usu vario*. Reste sedan til Holland, och efter någon tid antog Doctors-graden i Leiden 1733. Gifte sig sedan i Holland, och blef der qvar. *Collect. Robergiana*.

(***) Född i Stockholm 1713. Hade först privat information här hemma, tils han blef 12 år gammal, då han 1725 skickades ut til Halle, och upodlade der sina naturs-gåfvor, nyttjandes i synnerhet Doctor JUNCKER, i hvars Laboratorio han inemot 2 år lade hand vid Chemien, jemte öfning emellan åt i Medicinen. Förtroddes på slutet at sjelf hålla föreläsningar i Anatomien. 1733 utgaf han der pro gradu sin *Excursio in Antiquitates, ad Servi Medici apud Græcos & Romanos conditionem eruendam*, och vardt derpå Med. Doctor. Besökte sedermera Leipzig och flera Academier, och kom 1734 tillbaka til Stockholm, der han efter undergången examen i Collegio

N. N. WIGANDT (*), en NILS RET-
ZIUS (**), en GUSTAF ZIMMERMAN
O 2 (*)

Medico genast började practicera. Blef så 1735 As-
fessor i nyfsberörde Collegio, och 1741 Amiralitets-
Medicus vid Stockholms Escadern, hvarpå han sam-
ma år kom at göra tjenst på våra Galerer under det
då upvuxna kriget med Ryßland, men kom sen til-
baka vid deras återkomst om hösten 1742; Lefde
dock icke längre än til d. 27. derpå följande Novem-
ber, då han dog utaf Slag i sin bästa ålder. Han var
snäll i Chemien, och hade sitt egna Laboratorium,
brukte ock i sin prætik merendels egenhåndigt förfär-
digade medicamenter. Han arbetade på at få en A-
natomie-Sal inrättad i Stockholm på samma fot som
den är i Halle.

(*) Til börden Tyßk. Anlade sin ungdoms-tid väl uti
sitt Fädernesland, och upodlade sina sinnes-gåfvor
uti hvarjehanda stycker, men utvalde omsider Medi-
cinen til sitt hufvud-studium, och antog derutinnan
Doctors-gråden. Grekiskan använde han ock emel-
lan åt mycken tid på, och läste så ofta HIPPOCRA-
TES på det språket, at han kunde honom utan til.
Efter åtskilliga lycko-skiften, kom han hit til Sverige
fram uti K. FREDRICH den I:stes Regements-tid,
och blef dess Lif-Medicus på Hessiska staten. I
denna syßla upvaktade han på Hofvet i någon tid;
men hade på slutet den olyckan at misshaga högbe-
målte Konung, så at han kom i onåd, och begaf sig
då tillbaka til Tyßkland, hvarest åndteligen en annan
olycka tillstötte, at han förlorade sin syn, i hvilket
tillstånd han ock omsider afled.

(**) Född i Östergötland 1712. Började vid Acade-
mien i Lund at studera Medicinen under Doctor K.
STOBÆI upfigt, och sedan han 1734 disputerat *de E-
lementis aquarum mineralium*, och *de Historia natu-
rali Dendritæ Lapidumque cognatorum*, blef Phil.
Magister, 1735 Medicinæ Adjunct, och 1738 Med.
Doctor, efter utgifven Disp. *de Vampiris, non Vam-
piris, sed producto quodam morboſo, Incubi nomine
dudum noto*. Sedermera Provincial-Medicus i

(*), en PETER LEETSTRÖM (**), en ISAC WREE (***), en GUSTAF FREDRIC VOIGT-

Christianstads län, i hvilken beställning han dödde 1757.

(*) Född uti Vesterås. Reste, efter väl anlagde studier i Upsala, 1733 til Engeland, och upodlade sin Medicinska kunskap til 1734, då han for öfver til Holland, gaf i Harderwik ut *Theses Medicas theoretico practicas*, och blef der Med. Doctor. Kom så tillbaka til Fåderneslandet, och practicerade en tid i Stockholm, blifvandes också Assessor i Collegio Medico; men sökte och fick 1739 Provincial-Medicifyslan i Skaraborgs Län. Vardt åndteligen derifrån 1748 flyttad til Stads-Physicatet i Götheborg, hvarest han dog af vattusot 1754.

(**) Född uti Vermeland 1712. Studerade hela 6 åren i Upsala, innan han ännu tänkte at bli Medicus, men började 1726 under Doct. P. MARTINS handledande läsa Medicinen med alfvar. Disputerade sedan i Upsala 2:ne gånger 1732, nemligen *de Libella insecto lacustri & alato*, och *de resolutione casus Ægræ, variis malis, a plethora ortis, vexatæ, & feliciter curatæ*. Reste derpå samma år ut til Leiden, och fullföljde sina Medicinska studier, hvarpå han 1733 for til Harderwik, gaf ut *Positiones quasdam medicas*, och blef Med. Doctor. Begaf sig då derifrån til Paris, hvarest han någon tid vistades, tils han 1735 for sjöledes til Hamburg, och så vidare til de Saxiska Academierna, samt sedan til Erfurt, der han vardt Ledamot af Academ. Imper. Naturæ Curios. med namn af THEMISON. Kom derpå tillbaka til Fåderneslandet, då han efter någon tid blef Kongl. Hof-Medicus och Assessor i Collegio Medico. Dödde 1748.

(***) Född i Stockholm i detta Seculi början. Efter anlagda studier, lärde han en tid Chirurgien, hvarpå han reste utomlands, och med mycken flit lade sig på Medicinen. Vardt ock åndteligen Med. Doctor, förmodeligen i Frankrike, hvarest han i 8 års tid skall hafva vistats. När han sedermera hemkom, åtog han sig at följa med Stats-Secreteraren C. VON CARLS-

VOIGTLENDER (*), en TIBURTIUS KIELLMAN (**), en PETER LUNDBERG (***), en
O 3 N.

SON, som reste ut til Engeland at låta skåra sig för Sten. Kom så åter tillbaka, och practicerade då Medicinen i Stockholm med tåmmeligt förtroende och framgång; men hade redan så fast beslutit en ny resa til Frankrike, at han ej kunde öfvertalas at derifrån afstå. Han reste åstlad, men fartyget förgicks under Bornholm, hvarigenom han omkom, omtrent vid år 1740. Han var stark i Anatomien, och en ganska snäll Oculist.

(*) Född i Upsala, hvarest han ock anlade sin tid väl, så at han omsider 1738 disputerade pro gradu *de Erroribus in curandis febribus inflammatoriis*, och vardt der Med. Doctor. Han blef sedan Stads-Physicus i Gefle 1743, och dödde omsider af Slag 1754. Var käck man til sina studier, men något scrupuleux och tvåhogse då han skulle ordonnera Recepter. Hade fått ärfva en tåmmelig hop penningar.

(**) Född uti Östergötland. Efter väl anlagda studier här hemma, reste han ut til Leiden, der han 1739 disputerade *de Incubo*, och vardt Med. Doctor. Blef imedlertid för sin qvickhets skull nyttjad af BOERHAAVE, dels uti skrifvande, dels ock at besöka dess sjuka. Fattade omsider lust at gå såsom Medicus til Suriname i America, hvartil han ock, uppå Medicinska Facultetens i Leiden föreskrift, genast vardt antagen. Kom lyckeligen fram, och var derute mycket älskad. Men när han der några år varit, blef han död, af den vanliga Feber, som den ortens heta och fuktiga Climat åtföljer. Hr. Z. STRANDBERG in *Litteris*.

(***) Född uti Småland. Anlade sin tid rätt väl vid Aca-
demien i Upsala, nyttjandes i synnerhet då varande
Professorens Herr NILS ROSÉNS trogna undervisning
uti de til Medicinen hörande stycker. Disputerade
ock åndteligen 1739 under honom först *de Febre in-*
termittente quartana, och sedan *de Compositione Me-*
dicamentorum Hallensium, eorumque vero & limita-
to usu, hvarest han då strax blef Med. Doctor. Pra-

N. N. CUHN (*), en JOHAN EKE-
LUND (**), N. N. ANDERSIN (***),
en

eticerade sedan med god framgång, och vardt Affes-
för i Collegio Medico, samt åndteligen 1743 afven
Amiralitets-Medicus i Stockholm. Han måste då ge-
nast göra tjenst i ett af de Sjukhus, som uprättades
för det från Finland hemkommande krigsfolket, som
var smittadt af Fläckfeber; men samma smitta rådde
ock på honom, så starkt, at ehuru han 2:ne gånger
vardt curerad, den samma likväl efter andra recidi-
vet bragte honom om lifvet, just i hans bästa ålder.
Han är känd af några ingifna Rön i *Actis lit. Sueciae*.
Hade han årnått längre listid, så hade han ofelbart blif-
vit en af våra bästa Medici här i Riket. Hans saknad
var derför så mycket större.

(*) Til börden Tysk. Hade redan i Tyskland antagit
Med. Doctors-graden, och afven årnått Hof-Råds
vårdigheten, när han under K. FREDRICS sista re-
gements-tid kom hit til Stockholm, och blef Lif-
Medicus på Hessiska staten. Men han hade ej den
lyckan, at blifva så synnerligen väl hos högbemålte
Konung anskrifven. Han lärer lefva ännu, och vara
Lif-Medicus hos Landt-Grefven WILHELM i
Hessen-Cassel; men ligger måst til fångs af Podager.

(**) Sedan han väl anlagt sin tid i Åbo, utgaf han der-
städes 1741, under SPÖRINGS præsidio, *Examen Chy-
mico-med. Fontis soterii Kappisensis*, och året derpå,
såsom sjelf Præses, sin gradual-disputation *de Febre
Catarrhali horum annorum epidemica*, hvarpå han
blef Med. Doctor. När då Ryska magten samma
år kom in i landet, måste han der göra tjenst, fölg-
de sedan med til Petersburg, och fick der i staden ett
Sjukhus at förestå, hvarvid han ej långt derefter vardt
sjelf smittad och plötsligen dog. Han är den enda
Med. Doctor, som vid Abo Academie blifvit pro-
moverad.

(***) Född uti Stockholm. Efter några års studier,
fattes han til at lära Fältskärs-konsten, hvarutinnan
han visade flit, och under en jämn öfning inhämtade
de allmänna årforderligheter. Fattade imedlertid

en ULRIC LEONHARD HIÆRNE (*), en
FREDRIG HASSELQVIST (**), och
O 4 en

en synnerlig lust för Medicinen, och koxade sig om deruti esomoftast medan han ännu var här hemma, men reste sedermera ut til Tyskland, och låste sig bättre deruti än up hos en JUNCKER och SCHULTZE i Halle, hvarest han ock omsider vardt Med. Doctor. Han kom så tillbaka til Stockholm; men just när han skulle börja at visa sina första prof af skickelighet, och göra tjenst för en annan i ett af Sjukhusen här voro för de hemkomna Soldaterna, smittades han genast af Fläckfebern, och dog i sin bästa ungdom 1743.

(*) Var en af vår namnkunnige URBAN HIÆRNES yngsta Söner, och lär blifvit född uti Stockholm. Lade sig väl på Medicinen, men föll snart nog med sin hog på Chymien, hvarutinnan han sedan alt framgent arbetade, och tyckes hans starka böjelse der-til just varit inplantad i bloden. Han försummade derigenom at i rättan tid förvärfva sig vederbörlig insigt i Medicinen, antaga Doctors-graden, och bringa sig fram til någon ständig födkrok, hvarigenom han ock tillsatte större delen af sin ärfda förmögenhet. Men ändteligen började han ock något practisera Medicinen, dock måst med egenhändig beredda Chymiska medicamenter. Til slut sökte han Provincial-Medici sysslan i Vesterbotten, den han ock århöll 1755, men lefde ej längre än til December månad 1757.

(**) Född i Törnewalla socken vid Linköping 1722. Efter väl anlagda studier i Linköping, under fattiga villkor, kom han 1741 til Upsala Academie, och började der studera Medicinen och Natural-Historien, nyttjandes trogen undervisning af Hr. NILS ROSÉN och Hr. CARL LINNÆUS. Under denna senares præsidio disputerade han 1745 *de Viribus Plantarum*, och utaf des föreläsningar fåttade han 1747 lust at våga en resa, för Natural-Historiens riktande, til Palestina, ja, igenom des bedrifvande fick han ock hvarjehanda understöd til en så vidlyftig resas anstäl-

lande. Efter utgifna *Theses Medicæ* för Doctorsgraden, den han sedan frånvarande 1751 århöll, reste han 1749 härifrån sjöledes til Smirna, hvarest han 5 månader vistades, och for då öfver til Ægypten, der han tilbragte hela 9 månader, fårdeles i städerne Alexandria, Rosette, Cairo och Damietta. For så öfver Jaffa til Palæstina, och bevandrade en del af Steniga Arabien, Samarien, Galileen och Syrien, seendes med det samma Joppe, Rama, Jerusalem, Bethanien, Jericho, Zions berg, Jordans flod och Döda Hafvet: Besökte ock Bethlehem, Acre, Nazareth, Thabors berg, m. m. och for sen öfver Tyrus, Seide, och öen Cypern, tillbaka til Smirna, dit han då ankom i slutet af Augusti månad 1751. Under alt detta hade han aldrig varit fåfång, utan med all möjelig upmärksamhet och flit i akt tagit och antecknat alt hvad märkvärdigt förekommit, men fårdeles riktat Natural-Vetenskapen med de noggrannaste beskrifningar och rön, som til större delen kunna ses i des s sedermera af trycket utkomna *Iter Palæstinum*. Han åtnade väl göra ännu mycket mera til den lärda verdens bättnad och nöje, men han dog af Hectik i byen Budga utmed Smirna d. 9. Febr. 1752, och des afsläknad är ännu allmän. Herr ANDERS RYDELIUS drog då väl genast den artiga försorg, at icke des samlingar och Manuscripter blefvo skingrade; men så är det ock troligt, at de sent eiler kanske aldrig hade kommit til gagn, om icke Hennes Maj:ts Drottning LOVISA ULRICA, på Hr. ABR. BÄCKS underdåniga föreställning, hade, af prisvård ömhet om Natural-Vetenskapsens upkomst, behagat åtaga sig den ansefliga skulds betalande, som HASSELQVIST derute nödgats ådraga sig, och för hvilken all des qvarlåtenhet i Smirna häftades. Sedan det skedd, kommo nyssberörde Samlingar 1753 hit til Sverige, och förvaras nu på Kongl. Lust-Slottet Drottningholm, hvarest des fordna vårda Lärarmästare Hr. CARL LINNÆUS på nådig befallning fatt det ena med det andra i ordning, och bestyrt om des ofvannämnda *Resas* utgifvande i allmänt dagsljus m. m. HASSELQVIST är ock känd af åtskilliga artiga Rön, som han ingifvit både til denna Vetenskaps Akademien, och Vetenskaps Societeten i Upsala, af hvilken sena-

en L A R S G U M Æ L I U S (*), med flera (**).

O f

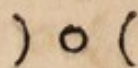
Jag

senare han blef Ledamot 1750, och af den förra 1751. Se Herr ABR. BÄCKS *Aminnelse-Tal öfver honom*.

(*) Född i Kulhult vid Jönköping 1727. Anlade sina studier väl ifrån år 1742 vid Academien i Lund, i tanka at blifva Präst, nyttjandes i synnerhet Hr. DAVID STÅHL, som sedan blifvit Kyrkoherde i Wernamo, och Hr. NILS ALIN, som blifvit Lector i Wexiö, m. fl. Reste så 1745 til Gripswalds Academie, der han 1746 började studera Medicinen hos Herrar C. S. SCHEFFELIUS, J. BÖCKMAN och A. WESTPHAL. For väl sedermera 1750 hem til Fäderneslandet, men kom om någon tid dit til Gripswald igen, och blef, efter utgifven Disputation *de Morbillis*, 1753 Med. Doctor. Derpå begaf han sig åter hem, och, efter något practicerande i Småland och Stockholm, blef 1755 Provincial-Medicus i Kymenegårds län. Men hans timglas lopp snart til slut, ty han dog i Lovisa af hetlig Feber 1757. Var af laglig högd och något underlåtsig växt, hade godt hufvud, och var ärlig mot sina vänner. Är ock känd af en liten piece, han utgaf i Gripswald, *de Pileo Magisteriali libertatis indice*.

(**) I föregående biographier har jag väl sökt at i möjligaste måtton undvika vidlyftighet, men blir likväl nu varse, at de tagit större rum bort, än jag i början förmodat. Icke dels mindre är jag nog vis på, at åtskilliga omständigheter här och der fattas, som torde kunnat förtjent at hafva blifvit omrörde. Sådant är ock intet nytt, när man i någon sak är den förste som skrifver, och på visst sätt bryter isen. Men mig bör det ej gerna räknas för fel, så vida jag ogörligen haft tid at söka någon uplysning i Kongl. Collegii Medici acter, eller rådrum at correspondera derom med så många som nödigt varit. Får jag hädanefter någon underrättelse om mer, så tör väl blifva tilfälle at nyttja det också. Nu vil jag endast se efter, om icke några flere Medici från K. FREDRICKS

Jag tycker mig finna, Mine Herrar, at I hållen denna sist uppgifna förteckning för alt för ofullkomlig. I saknen här Männ, hvilkas namn redan lysa i Svensk Riddare-bok, och som både natur och lycka danat at bringa til flor och systeme

tid kunna genast tilläggas. Jo, jag finner igen en HOFFMAN, som skolat varit här i Riket i början af högbemålte Konungs regering. Han nämnes som kortast för Med. Doctor uti C. VON CARLSSONS *Rese-Journal* år 1722 *Mscr.* och såges der ha varit til hands, när bågge Deras Maj:ter nyssnämnde år drucko Medewi brunn; och mera har jag mig ej om honom bekant. Utom honom hörer jag af en trovärdig Man talas om en OVE LEOPOLD, såsom den der äfven varit Med. Doctor, och haft Provincial-Medici sysslan i Christianstads län förr än Doctor LUNDMAN ditkom. Hans hafde öden vet jag ej stort om, mer än det, at han skall haft en tråtesam Hustru, och til slut blifvit ihjälskuten i sin egen gård och med sin egen bössa. Sjelfva gerningen skedde af desfs husdrång, som ock för samma brott vardt sedermera af-rättad; men man misstänkte hustrun för delaktighet deruti, så mycket mer, som drängen i det yttersta bekände sig af henne til missgerningen varit legd, dock blef hon icke tilvunnen, utan stald under Guds dom, och dog en tid derefter i uselhet och desperation. Nyssberörde OVE LEOPOLDS Far vid namn SIGFRID LEOPOLD, skall äfven varit på något fått Medicus, och practicerat uti Skåne; men jag vet ej än, hvarken hvarifrån han kommit, eller hvad tid han blifvit död. En JONAS AHLSTRÖM har här i senare tiderne varit, som ock nu må nämnas, ånskönt jag likväl lämnar der hån, huruvida han ibland de upräknades antal med rätta hade bordt uptagas. Han skall varit född uti Arboga, lärt i förstone Chirurgien här hemma, farit sedermera ut til Ryssland, och der förtjent sig braf penningar, kommit derpå hem, och tagit sig frihet at practicera öfver alt, åndock han hvarken varit Doctor eller examinerad Fältskår; åndteligen ock blifvit död uti Stockholm vid år 1751. Men en GUSTAF JACOB CARLBOHM bör med all

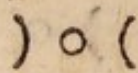

me dels Medicinen för sig sjelf, dels ock des få-
ta syster Historia Naturalis. I saknen Männ,
som med rådigt vett och berömvård åhoga arbeta
på Landets tidiga råddning vid upkommande di-
gra Farfoter, och som sträcka sin ömhet få vål
til

---

rätt hår tilläggas. Han var född i Stockholm 1731,
reste på 15:de året til Upsala Academie, och förkof-
rade sig i bokvett, studerandes sedan i synnerhet Me-
dicinen och Natural-Historien hos en N. ROSÉN och
en C. LINNÆUS, disputerade der sedermera *de Cen-
sura Medicamentorum simplicium vegetabilium*, reste
så 1756 ut til Tyskland och blef Med. Doctor i Grips-
wald, derifrån til Köpenhamn, och sedan til Paris,
hvarest han ingen kostnad sparade för at öka sin Me-
dicinska kunskap; men var af en svag hälsa, hade of-
ta spottat blod innan han reste ut, fick sedermera un-
der sitt vistande på sjön en alteration, hvaraf blod-
spottningen upretades å nyo, och på hvilket sedan
följde en Hectik, som nu nyligen tagit lifvet af ho-
nom i Paris 1758. Nu vil jag här på slutet lämna ett
litet rum åt ALEXANDER BLACKWELL, fastän han
ej hörer hit, utan både kunde och borde utslutas.
Han var född i Engeland; ågde nog svaga Skole-stu-
dier, och hade aldrig vilstats vid Academier. I sitt Fä-
dernesland ombytte han ofta lefnadsfätt: En tid var han
på Apothek, at lära Pharmaceutiken; en tid på Bok-
tryckeri, der han i synnerhet hade correcturerne om
händer; en tid var han Åkerbrukare; och åter en tid
Trågårdsmåstare, under hvilken senare han med sin
Hustrus tilhjelp, som förstod at rita, utgaf ett i kop-
par stucket och illumineradt Herbarium. Under sin
Trågårdsmåstare-tid förestod han ock Mylord SOM-
MERSETS Trågård, men blef för begången otrohet
bortdrifven. Andteligen vardt han ock derute hos
Mylord CARTWRIGHT Kammartjenare. Kom seder-
mera hit öfver til Sverige, för at inrätta våra Schåfe-
rier på Engelska foten. Herr DAVID SCHULTZ *in*
Litteris, i anledning af den Engelska Botanistens och
Trågårdsmåstarens MILLERS munteliga berättelse.
Jag skall nu icke säga, huruvida han var vuxen til det
görömål, han sig här åtagit at bestyra, ty jag vet in-

til de nödlidande fattiga, som til de förmögna och vålmående. I saknen Männ, som äro berömda för flit och trohet uti mycken ungdoms undervisning på det vidsträckta Medicinska lärdomsfältet. I saknen Männ, som äro kände af nyttiga lär-

gen ting, som han i det målet sedermera gjort; men det vet jag, at han med driftigt charlatanerie behändigt nog skaffade sig hos K. FREDRICH Lif-Medici fullmagt, ånskönt han likväl ingen ting mindre var, än Medicus. Sådant kunde ock lätt synas, när han sedan här och der i Stockh. tog sig för at practisera, ty han brukte då gerna antingen en hop blotta Hus-curer, eller betjente han sig af några Formuler ur QUINCY'S *Dispensatorium*, hvarvid han merendels rögde sin okunnighet, genom det han då gemenligen föreskref hela formulen på en gång just sådan som den stod hos QUINCY, och lät altså ofta af en Drogue hämtas hem ett eller annat Skålpund, när det varit nog med ett eller annat lod. Sin svaghet visste han dock gerna at dölja vid consultationer ihop med förfarne Medici, ty han utlät sig aldrig först, och när de andre sagt sin mening, var han alltid så försigtig, at han genast biföll. I åtskilliga publike handlingar kallas han för Doctor, som han dock ingalunda var, och jag vet ej om sådant deraf härrört, at han gifvit sig sjelf derför ut; men det ser jag, at han intet vågade tillägga sig den titelen uti egna skrifter. Ibland dem är des så kallade *Försök til Landtbrukets bättring i Sverige* här hos oss ännu nogsam bekant, hvaraf han årnade utgifva åtskilliga delar, men lät dock bero vid den första allena, sedan det strax igenom 1745 års *Lärda Tidningar* N:o 45. blifvit allmänt kunnigt, at han der hade begått ett ganska groft plagium, och gifvit sig ut för Auctor til sådant, som 12 år förut hade utkommit i Engeland uti JETHRO TULLS *horse hoing husbandry*. Han hade här kunnat må väl, om han icke börjat omgås med en högst skadelig anläggning emot Riket, rörande des omästa grund-författningar, och sökt igenom ett hemligt anbud af mer än 14 Tunnor Guld sådant at verk-

lårdoms-prof, och en med samvet och insigt förknippad förfarenhet, den de dageligen öka til egen förkofring och många nödståldas fromma. Med ett ord: I saknen Männ, som bidraga, hvar i sin krets, til vår tids anseende framför våra Förfäders. Men, Mine Herrar, jag går dem med flit förbi, för det at de ännu lefva. At tolka deras berömvärda förtjenster, torde kunna tydas för ett smicker, eller lust at vilja behaga, och at anmärka någons brist, i fall den kunde finnas, torde kunna anses för ett ensidigt agg. De kunna ju bäst hedra sig sjelfva, och en ovåldig Efterverld lär icke glömma sin skyldighet, efter som hvar och en i sin lefnad förtjenar (*).

Här

---

stålla; men för så förgripeliga och straffbara stämplingar blef han af en Kongl. Cantzli-Rätt d. 10. Junii 1747 dömd at mista lif, åra och gods, och varda halshuggen. Vardt ock d. 16. derpå följande Augusti i Stockholm afrättad, hvaraf man finner hela förloppet antecknad i Francka continuationen af PUFENDORFFS *Histoire de Suede*, edit. Amsterd. 1748. p. 555. der ock ett infall omtalas, som han skolat haft just på stupstücken: *Il se mit à genoux; mais ne s'étant pas placé à l'avantage de l'Executeur, & celui-ci l'en ayant averti, il lui répondit en plaisantant, qu'il étoit novice dans ce métier & qu'il recevoit volontiers ses instructions.*

(*) En efterverld torde dock fåkert ej hålla mig det til godo, om jag få platt utelåmnade alla våra nu för tiden lefvande Herrar Medici, at jag icke en gång nämnde deras namn. Och i detta hänseendet vil jag nu hitfåtrja en kort Alphabetisk Förteckning på dem, hvilken jag håller för så mycket pärlteligare, som jag den af en god hand århållit.

AURIVILLIUS, SAMUEL, Med. Doctor, Lif-Medicus och Medicinæ Professor vid Upsala Academie, Ledamot af Vetenskaps Societeten i Upsala.

Här vore nu tilfälle at lägga för ögon, huru högt Medicinska Practiken är i närvarande tid kom-

---

BÄCK, ABRAHAM, Med. Doct. Archiater och Præses i Kongl. Collegio Medico, Ledamot af K. Sundhets Commissionen, K. Vetenskaps Akademien i Stockholm och Vet. Societeten i Upsala.

BÄCKNER, MICHAËL, M. D. Medicus vid Arméen i Pommern.

BALK, LARS, M. D. Syndicus i Collegio Medico.

BERGIUS, PETER JONAS, M. D. Practicus Stockholmenfis, Ledamot af Vetensk. Akademien.

BERGSTRAHL, JOHAN, M. D. Assess. i Collegio Medico och Amiralitets-Medicus i Stockholm.

BEYERSTEN, JOHAN GEORG, M. D. Provincial-Medicus i Nyland.

BIERCHÉN, PEHR, M. D.

BÖCKMAN, JONAS, M. D. Archiater och Med. Professor vid Gripswalds Academie.

BORG, JOHAN, M. D. Stads-Physicus i Malmö.

BOSTRÖM, ANDERS, M. D. Matheseos Lector vid Skara Gymnasium.

BRANDT, GEORG, M. D. Bergs-Råd, Ledamot af Vet. Akademien.

BREMER, HANS ERLAND, M. D.

BRODD, SVEN, M. D. Provincial-Medicus i Skaraborgs län.

COLLIANDER, JOHAN GEORG, M. D. Prov. Medicus i Kymenegårds län.

DARELIUS, JOHAN, M. D. Assessor i Collegio Medico och Lazarets-Medicus.

DUBOIS, GOTTFRIED, M. D. Prov. Medicus i Stockholms län.

ELFF, ERIC, M. D. Assessor i Collegio Medico och Informator för Barnemorskorne.

FAGRÆUS, JONAS THEODOR, M. D.

FIELLSTRÖM, JOHAN, M. D. Amiralitets-Medicus i Carlsrona.

FORNANDER, ANDERS, M. D.

FORSSKÅL, JONAS GUSTAF, M. D. Practicus i Nerike.

kommen, i jämförelse emot hvad den var för 200 år sedan. Men för at undvika vidlyftighet

GEDNER, CHRISTOPHER, M. D.

GERINGIUS, JOHAN GABRIEL, M. D. Assessor och Prov.-Medicus i Nerike.

GISSLER, NILS, M. D. Lector vid Hernösands Gymnasium, Ledamot af Vet. Akademien.

GISTRÉN, LARS, M. D. Stads-Physicus i Carlshamn.

HAARTMAN, JOHAN, M. D. Prov. Medicus i Åbo och Björneborgs län.

HAGSTRÖM, JOHAN OTTO, M. D. Prov. Medicus i Östergötland.

HALENIUS, JONAS, M. D.

HALLMAN, JOHAN GUSTAF, Lif-Medicus.

HAMNERIN, PEHR, M. D. Lif-Medicus, Prov. Medicus i Vermeland.

HARMENS, GUSTAF, M. D. Medicinæ & Philos. experimentalis Professor vid Lunds Academie.

HAST, BARTHOLD RUDOLPH, M. D. Prov. Medicus i Österbotten.

HEGARDT, CORNELIUS, M. Doct. Stads-Physicus i Gese.

HEILIGTAG, JOHAN BENJAMIN, M. D. Prov. Medicus i Blekingen.

HERBST, CHRISTIAN FREDRIC, M. D.

HIORTZBERG, LARS, M. D. Andre Amiralit. Medicus i Carlsrona.

HUNTER, N. N., M. D. Assessor. Lefver privat man.

KÄHLER, MÅRTEN, M. D. Expeditions Medicus vid Escadern i Carlsrona.

KALMETER, OLOF, M. D. Prov. Medicus i Kopparbergs län och Fahlu Stads Physicus.

KAMMECKER, WILHELM, M. D. Assessor i Collegio Medico.

KEHLER, DANIEL FREDRIC, M. D. Apothekare i Lund.

KIERNANDER, JONAS, M. D. Lif-Medicus och Practicus Stockholmenfis.

KLASE, LARS, M. D. Prov. Medicus i Jönköpings län.

het, lämnar jag Eder, Mine Herrar, allenast
at betänka, om en Doctor BENG T OLSSON
skul-

LECHE, JOHAN, M. D. Medicinæ Professor vid Åbo
Academie, Ledamot af Vet. Akademien.

LINDECRANTZ, ERIC, M. D. Medicus vid Arméen
i Pommern.

LINDHULT, JOHAN, M. D. Practicus Stockholmenfis.

LINNEUS, CARL, M. D. Archiater, Med. & Botan.
Professor vid Upsala Academie, Riddare af Nord-
stjerne-Orden, Ledamot af Kejslerliga Academia Na-
turæ Curiosorum, och af Vetenskaps Akademierne i
Stockholm, Berlin, London, och Vet. Societeter-
ne i Upsala, Montpellier, Thoulouse och Florentz,
samt Correspondent af Vet. Acad. i Paris.

LITHÉN, MÅRTEN, M. D. Practicus Stockholmenfis.

MARTIN, ROLAND, M. D. Anatomiae & Chirurgiae
Professor i Stockholm.

MONTIN, LARS, M. D. Prov. Medicus i Halland.

NAUCLÉR, SAMUEL, M. D. Provincial-Medicus på
Gottland.

PETERSEN, PETER, M. D. Archiater.

REEF, MÅRTEN, M. D. Lif-Medicus och Assessor i
Collegio Medico.

ROSÉN, EBERHARD, M. D. Assessor, Medicinæ Pro-
fessor vid Lunds Academie, Ledamot af Vetensk.
Akademien

ROSÉN, NILS, M. D. Archiater, Riddare af Nordstjer-
ne-Orden, Ledamot af Vetensk. Akademien, och af
Vet. Societ. i Upsala.

ROTHMAN, JOHAN, M. D. Assessor, Log. & Physic.
Lector vid Wexiö Gymnasium, *Medicorum Senior.*

RUDBERG, JACOB, M. D. Stads-Physicus i Norköping.

SCHULTZ, DAVID, M. D. Practicus i Stockholm.

SCHULTZ, MATTHIAS GOTTLIEB, M. D. Lector
vid Vesterås Gymnasium.

SIDRÉN, JONAS, M. D. Medicinæ Adjunct vid Up-
sala Academie.

SOHLBERG, GLAS, M. D. Practicus i Vermelands
Bergslag och Medicus vid Loka källa.

skulle kunna upståga ur sin mull, och få se vår
 nu i gång bragte Medicinska Practik: Huru den
 bygges på laggranna och tillförlitliga rön (*);
 Huru förknippad den är med årforderlig insigt
 uti Materia Medica; Huru man föraktar de gam-
 las half alns långa Recepter, och går nu långt
 genare vågar, brukandes heldre bepröfvade Sim-
 pli-

P

pli-

STOBÆUS, KILIAN, M. D. Prov. Medicus i Christian-
 stads län.

STRANDBERG, ZACHARIAS, M. D. Assessor i Col-
 legio Medico, Stads-Physicus i Stockholm, Ledamot af Sundhets Commissionen och Vetenskaps A-
 cademien.

SUNDIUS, PETER, M. D. Practicus nu för tiden i
 Norige.

WAHLBOM, JOHAN GUSTAF, M. D. Assessor, Prov.
 Medicus i Calmar län, Ledamot af Vetensk. Acade-
 mien.

WALLERIUS, JOHAN GOTTSKALK, M. D. Chemiæ
 & Metallurgiæ Professor vid Upsala Academie, Le-
 damot af Kejsarliga Academia Naturæ Curiosorum
 och af Sv. Vetensk. Academien.

WÄHLIN, ANDERS, M. D. Prov. Medicus i Jönkö-
 pings län, och Götha Hofrätts Medicus.

WESTMAN, JOHAN, M. D. Assessor, Stads-Physicus
 i Göteborg.

WICKELGREN, PEHR, M. D. Prov. Medicus i Kro-
 nobergs län.

WOLFF, VALENTIN, M. D. Assessor, Prov. Medi-
 cus i Vestmanland.

ZANDT, CARL FREDRIC, M. D. Gen. Gouverne-
 ments Medicus i Finland.

ZETTERBERG, HENRIC, M. D.

ZETZELL, PEHR, M. D. Fält-Medicus vid Svenska
 Arméen i Pommern, Ledamot af Vetensk. Acade-
 mien.

(*) *Le meilleur Medecin est celui qui raisonne le moins
 & qui observe le plus, s'ager Hr. DE MAUPERTUIS
 i dess Lettre XIX. Sur le progrès des Sciences.*

plicia (*), ån de konstigast sammanqvacklade Compositioner; Huru varsamnt vi urskilja Låke-medlens skiljaktiga egenskaper och kraft, undvikandes all blandning af stridiga saker, som ofta bragt den friskaste kropp til oordning och upror; Huru noga vi utlete sjukdomarnes orsaker och beskaffenhet, at vi aldrig må kunna misstaga oss på de rätta; Huru sorgfälligt och ömt vi bekymre oss om Patienternas rätta skötsel, och åro på vår vakt vid de minsta sig yppande tecken och omständigheter; Huru aktsamt vi gern bygga våra göromål på Constitutiones epidemicæ; Med ett ord: Huru granlaga och så til sågandes utfökt vår tids Practik är, framför det den i hans tid var: Jag lämnar, säger jag, at betänka, huru han skulle stadna i förundran öfver så märkeliga framsteg, och kanske misunna oss den högd, vi ovedersägeligen hafve uphunnit. Jag nämner det ordet *Högd*; men förstår dermed icke någon *Fullkomlighet*, som skulle vi antingen kunna mota döden, när timglasen är utrunnit; eller åga färdighet at hjälpa all slags bräck och sjukdom. Nej, vi åro inga Gudar eller måstare öfver naturen, utan hafva som Människor fått våra inkränkta gränssor. Lika lå litet är min mening, at vår årnådda högd skall vara så stor, at ej vår framtid skulle kunna stiga långt högre (**). Nej, jag

---

(*) Intet vil jag just yrka, at vi i våra tider så synnerligen hafva ökt Simplicium antal uti Apotheken; men väl tror jag mig kunna påstå, det deras bruk och rätta nyttjande blifvit ansenligen uti senare tiderna extenderadt. Hvem är som ej vet, uti huru många färskilda fall vi nu, framför förr, med förmån nyttje Kinkina-barken, Delsman, Opium, Qvicksilfver, med de flera?

(**) Hr. DE MAUPERTUIS *l. c.* har verkligen rätt,

jag tror såkert, at äfven vi i vår lifstid, om den Högste behagar oss den samma något unna, skole ofelbart sjelfve få det nöjet, at se Medicinen til en god del större högd, än hon nu är (*). Förnuftigt anstälde rön och en trägen omhugsan måtte väl kunna åstadkomma någon frukt, särdeles när vi af utländningars skrifter inhämta esomoftast nya försök samt nya och oväntade anledningar. Huru oskattbar huldhet och hägnad hafva vi ej at hoppas af vår milda Konung ADOLPH FREDRICH och vår Svenska Minerva den dyra Drottning LOVISA ULRICA? Huru väsendtelig vinning böra vi ej förmoda utaf våra eftertänksamma Ständer, som hålla aldrig för tungt, at göra kostnad på nyttiga vetenskaper? Huru mycken trefnad kan icke vår vetenskap vänta af Rikens höga Ambetsmän, och af den uplysta Kongl. Sundhets Commissionen? Huru anseelig tilväxt och fromma måtte vi ej föreställa oss af ett vittert Collegium Medicum, när vi påminna oss dess berömliga drift af få Medicinal-verket främjadt? Och hvad få vi icke lofva oss för betydande åtgärd af denna Kongl. Vetenskaps Academien, som så ofta riktar den lärda verlden med de träffeligaste rön? Si, sådana förmåner får vår tid njuta, och på sådana grunder få vi bygga vårt hopp för en tilstundande framtid. Vi äge ju redan prof på vår tids öma försorg för hela Medicin-

P 2

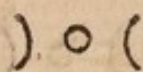
dici-

---

då han säger: *La Medecine est bien éloignée d' être au point où l' on pourroit déduire le traitement des Maladies de la Connoissance des Causes & des effets.*

(*) SENECA skrifer artigt: *Multum egerunt qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt: multum adhuc restat operis, restabitque multum. Veniet tempus, quo ista, quæ nunc latent, in lucem dies extrahat, & longioris ævi diligentia.*

dicinal-Vetenskapen, när vi årindra oss den hjäl-
peliga fond, som Riksfens Ständer på sista Riks-
dagen dertill anflog. Har icke vår tid utskickat
på utrikes orter tjenliga unga Månn, för samma
vetenskaps främjande genom ny kunskap och nya
upfinningar? Kopp-ymningen, som våra förfä-
der aldrig kunde drömma om, börjar nu efter
hand komma i fullt bruk, til många människo-
lifs räddning. Jag förtiger med flit den til Stu-
derande ungdoms tilvånjande ganska nyttiga La-
zarets-inrättningen, jemte flera andra, som lika-
ledes syfta på allmän bättnad.

* *

* *

* *

När jag nu omrör Medicinens forna til-
stånd här i landet, är det ock nödigt, at något
orda om Chirurgien, såsom en dess hufvudsake-
liga del, och se efter, hurudan ock den varit.
Men det är ej mitt fel, at den afhandlingen nu
blir kort, ty det är icke stort, jag derom har
funnit uti de handlingar som jag hunnit genom-
blåddra.

Det står icke felt, at Fåltskårs-konsten alt i-
från urgamla tider här i Riket varit i bruk, dock
mer eller mindre, alt som hvart och ett tide-
hvarfs lägenhet medgifvit. Hos ett folkslag, som
ålskade Bardalekar, hvilka altid medförde blodig-
a sår, strimmor och benbrott, kunde man ej
undgå, at esomoftast medelst tidiga förbindningar
och annan tjenlig skötsel söka förekomma åfven-
tyrligt Blodlopp, smärtfulla Svulster, hafskeliga
lyten och andra olägenheter af utvärtes skador,
samt följakteligen denna konst ogörligen undbå-
ras.

ras. Men som upfostringen var grof, och folket från barndomen hårdadt at i högsta måtton slita ondt, och altså ingen ting mindre än vekligt (*), utöfvades ock konsten derefter, nemligen utan fårdeles ömhet, varsamhet, eller handlag, likväl ofta med tåmelig god framgång. Våra gamla Nordiska handlingar intyga detta på många ställen; men i synnerhet ser man en STARKOTTER, sedan han få fäseligen blifvit fårad på buken, at des inålfvor utföllo, af en Bonde förbindas med bastvidjor (**), och komma sig lyckeligen före. Man finner en GUTTORM, på lika fått fårad och i lifsfara kommen, af Kong INGVARSDotter INGEBORG emottagas och skötas hela långa tiden i ett aldeles til fädana göromål inråttadt *Låkarehus*, som låg innan för hennes egen Fruftuga: blifvandes om denna Prinsessa

P 3

be-

(*) *Upfostringen*, skrifver Hr. v. DALIN i *Svea R. Hist.* I. Del. p. 268., var snörrätt emot all veklighet: Från spådaste åldren hårdades kroppen i alla de öfningar, som nu skulle göra mycken rysning: Kalla vatnet, snö, köld och rågn gjordes dem genom vanan mycket dragelige: Alle barnlekar voro blandade med lifsfara, och gingo ut på kroppsstyrka: Hel naken at skämta med mord-gevår, at göra bals-brytande språng, at klättra sig up för klippor, at doppa sig til sjöbotnen, at brottas utan ömbet om armar och ben, äfven med oskålige bestar, och at lära sig alla kropps vigheter, var ungdomens förnämsta ro.

(**) SAXONIS GRAMMATICI *Hist. Danic.* L. VI. p. m. 112. *Accedens itaque rusticola filius, evulsas stomachi partes pristino loco restituit, elapsamque extorum congeriem nexili viminum complexione perstrinxit.* Eljest berättar SAXO kort förut, at åtskilliga andra af bågge könen fåfångt årbudit STARKOTTER sin hjälp uti detta eländiga tillstånd; hvaraf tycks följa, at något hvar måtte den tiden förstått at förbinda och sköta får, eller åtminstone sig få inbillat.

berättadt, at hon var så god Läkare, at många människor sökte hennes råd, när de behöfde hjelp och bot (*). Man ser en Kung HADING, efter många utaf en Jätte undfångna får, af en annan Prinsessa, vid namn REGNILD, behändigt nog läkas och hjelpas på fötter (**). Man ser en THORE JÄRNSKÖLD, efter ett bekommet djupt får, af Kong ROLF GÖTRIKSSON helas, medelst samma fårs tvättande, hopfömmande och bstrykande med ett slags smörjelse (***). Man finner en THORSTEN VIKINGSSON, öfver alt illa sönderhuggen, på ganska kort tid bringas til rätta af dess älderstigna Fader, som nämnes för god Läkare (†). Man träffar, med sönderkrossadt hufvud, en HALFDAN ÖSTENSSON, som en gammal i Skogen boende Hustru vid namn ÖRGRIMA tillika med sin man RIFLINGER emottog

---

(*) Sturlögs Saga C. 24. och 26.

(**) SAXO GR. l. c. L. I. p. 16.

(***) I Gótriks och Rolfs Saga C. 31. lyda orden så:
Äst tu mycket sår? sade Kongen. Thet kan intet stort wara, swarade THORE, dock fick jag thet af titt swård; och är jag nu något stelnare än förr: dock tror jag thet hafwer intet stort taget. Låt mig se, sade Kongen. Han fläkte af sig kläderna. Då såg Kongen, at hela buken war på honom upristad, och hölt intet mer ihop, än bara lifbinnan. Tu hafwer fått ett gräseligit sår, sade K. at thet står näpligen til at läka. Men om inelfworne intet ligga ute, wil jag söka tig läkedom, och binda til at läka tig, om tu wilt blifwa min man och bewisa mig bistånd och tienst.
 - - - Sedan twåttar han såret, tager så nål och en filkestråd, och sömar thet igen, och stryker på then smörjelse som han tänkte bäst skulle kunna läka, och binder så til, och lagar som han bäst kunde. Tyckte THORE at all swede och wärk gick bort: och tycktes han nu tåmmeliga för til at gå hwärt han wille.

(†) Thorst. Vikingssons Saga C. 13.

tog och låkte, fast på ej kortare tid, än så när 12 månader (*). Man ser, huru en AN BÅGSVÅNGARE, mycket sårad och mödd, blef af en Gumma på en ö upfriskad medelst ett karbad med lena Låkeböter, och så låkt, at han vardt alt hel (**). Man ser en myckenhet krigsmänn, som i Sticklastads slaget blifvit qvåste och sårade, och bland dem THORMODER Kolbrunar Skald, förbindas och skötas af en Qvinna, om hvilken berättas, at hon först tvåttade såren med varmt vatten, och sedan gaf hvar och en, som blifvit skadd uti lifvet, at äta lök och andra starkt luktande örter, för at genom lukten utröna, huru skadan förhöll sig invårtas (***). Och flera exempel låra nu ej behöfva anföras (†).

Det är här af klart, at det kom då ej an på, af hvad kön eller personer denna konst utöfvades, ty man åger ju här exempel på både Man-
P 4 folk

(*) Se *Halld. Östensk. Saga C. 12.* i *BIÖRNER'S Nordiska Kämpadater.* Der såges uttryckeligen om denna ÖRGRIMA, at hon var en god Läkare. Hon låkte ock ej folk för intet, om hon altid fick omaket så väl betalt, som här står at hon fick för denna HALFDAN, och det innan hon än något gjort, nemligen 12 marker Silfver.

(**) Se *An Bågesvångares Saga c. 19.*

(***) *Heims Kringla, Konung Olof Helges Saga Cap. 246.*

(†) Utom hvad jag ofvanföre anført, finner jag äfvenvål i *Wilkinsa Sagan C. 278.* huru en Drottning ERKA låkte THIDREK WALDEMARSSONS sår, och gjorde honom dageligen karbad. Jag ser ock i samma *Saga C. 283.* en Jarls dotter förbinda Kong THIDREKS af Bern sår, som då redan voro gamla och af vanskötsel illaluktande.

folk och Qvinfolk, Kungar och Bönder, som sig dermed befattat (*).

Jag finner likväl hos STURLESSON, at redan i Norska Konungens MAGNI *den Godes* tid ordenteliga så kallade Läkare följt med krigshävarne, för at förbinda de blefferades sår, ty han säger tydeligen, när han beskrifvit Slaget på Hlyrskogs-heden, at den gången voro icke uti Konungens krigshår så många Läkare, som til de sargades förbindande behöfdes (**). Är altså klart, at der likväl några sådane Läkare eller Fålt-skärer varit, och at der förut plågat vara flera. Det är nog märkeligt, hvad man på samma ställe finner, at mjuka och nåtta händer ansågos den tiden för den väsendteligaste en Fålt-skärs egenkap, så at man förnämligast derigenom kunde blifva den bästa Fålt-skär. Och förmodeligen måtte det skedd för den orsak, at en sådan Man hade enkannerligen at syssla med sår och farliga skadors handterande: Görömål, hvarvid det minst passade sig at vara hårdhåndt.

Vå-

(*) SAXO ger dock anledning at tro, så framt han annars deruti kan hållas för trovärdig, at i urgamla tiderna har denna Läkarekonst egenteligen blifvit handhafd af det sämre slags folket. Han säger om en Kung GRAM, at då han ville dölja hvem han var, för at kunna få mycket lättare infinna sig på ett bröllop, der han åtnade borttröfva Bruden, tog han dåliga kläder på sig, och satte sig i nedersta rummet, gifvandes sig ut för Läkare. Orden lyda så: *Inchoatis jam nuptiis superveniens, extremæ vilitatis veste sumpta, despicabili sedendi loco discubuit. Rogatus quidnam afferret, medendi solertiam profitetur. Se l. c. p. 9.*

(**) L. c. K. Magn. *den Godes Saga* C. 29.

Våra gamla Lagar gifva nogsammt tilkänna, at Chirurgi åfven i fredstider, vid förefallande behof, här i landet varit at tilgå; och utfätter Uplands Lagen hvad egenskaper en sådan borde hafva, om han skulle förtjena namn af laglig Läkare: nemligen *han skulle hafva belat järnbugget sår, benbrott i sår, bull-sår, afbuggen lem, och dubbelt sår af styng tvårt genom lifvet* (*): Itadgandes ockfå bemålte Lag, at när någon gifvit den andra sår, borde han skaffa honom tre sådana lagliga Läkare, och skulle dymedelst blifva fri från böter til målsåganden (**). Sudermanna Lagen instämmer aldeles med Uplands Lagen uti egenskaperne af en laga Läkare (***). Och Helsinge Lagen stadgar dertilmed en nog liten och nått Läkare-taxa: *Thettå år Lå-kåris få: Fore böxto saar* (†), *atla örå: At sma sarum, fiura örå* (††).

Om Åderlåtningar då ännu varit i bruk, eller hvad tid de först börjats här i Norden, lårer

P 5

ej

(*) Se Upl. L. Manhålgis Balk. 27. Fl. derest orden så lyda: *Thet år lagha Låkir helt hawer iårnbuggit sar, benbrut i sarum, bulfari, afbugg, giõnumlaght sar ok vadir twar.* C LUNDIUS har i *Jure vet. Upland.* öfversatt detta rum sålunda: *Ille est legitimus & peritus Chirurgus, qui curavit & sanavit ferro inflicto vulnus, ossifragium in vulnere, vulnus in cute, abscissum membrum, duplex vulnus per pectus & tergum inflicto.*

(**) l. c.

(***) Suderm. L. Manh. B. II. Fl.

(†) Hvad som räknades för *Höxto saar*, summa vulneratio, förklaras i *Hels. L. Manh. B. 15. Fl.* nemligen när man antingen snöpte någon, eller af högg hand eller fot, eller stack ut öga, eller skar bort tunga, öron eller näsa.

(††) *Hels. L. Manh. B. 12. Fl.*

ej med vilshet kunna fågas. Uti Svenska handlingar angående de äldsta tiderne finner jag icke sådant omrördt. *Diarium Vazstenense* (*) berättar vid år 1402 om Nunnan MARGARETA LASSADOTTIR, at hon var *promta ad flebotomandum*. Men detta göromål blifver der råknadt ibland *opera servilia*, hvaraf nogsammt kan skönjas, at ej stort då lårer varit bevåndt med de personer, som dermed omgingo, och at de för ingen ting måtte blifvit ansedde. Jag finner altså föga troligt, at de åregirige Munkarne tagit sig denna sysslan på, när de, såsom här förr nämndt blifvit, voro så färdige at blanda sig i Medicinen, så framt det ej någon gång skedd såsom ett heligt ödmjukhets verk, med hvilken titel också samma den nyssnämnda Nunnans göromål i *Diario Vazstenensi* bemantlas.

Med lika ringa vilshet, som vi vete Åderlätningars uphof här i Riket, kunna vi utfåtta rått tiden, som Barberandet först här i bruk kommit. Jag har likväl skål at tvifla, det samma bruk har haft lätt för at blifva allmänt, hos ett folk, som råknade sina skågg för prydnad (**), och altså rått gerna låt dem växa, och der Fruntimren och unga Skönheter ej ännu börjat fatta det läckra, men kanske oriktiga, tycket, at ett heder-

---

(*) Pag. 23. hvarest orden äro dessa: *Et quamvis de nobilioribus regni nata fuit, ad omnia tamen servilia opera promta & humilis fuit, scil. in coquina & ad flebotomandum, & ad vestes lavandum tam pro fratribus quam sororibus & ad eas consuevendum, & ad cetera, quæ ad sanctam humilitatem pertinebant.*

(**) Hr. v. DALIN säger c. l. p. 274. *De Svenske höllo för hederligt, at bära långa hår och stora skågg, som skylte hela bringan.*

derligt Skågg vanställer hakan. Ehuru det kan ha varit, så ser det likväl ut, som alla dessa göromål blifvit tidigt nog ihopflagne och skötte af enahanda personer; men är tillika såkert, at skågg-rakning redan i Medeltiden utgjort en god del af deras göromål, så vida det ej kan nekas, at namnet *Bårdskårare* derutaf härrörer, som i den tidens handlingar här och der förekommer. *Barberare* - namnet tyckes något senare vara upkommit.

Man kan intet vänta af den mörka tiden under Påfvedömet, då Läkarekonsten och alla andra Vetenskaper så gräseligen vansköttes, at just heller Fältskårskonsten skulle grundeligen blifvit lärd eller vederbörligen idkad (*). Vi se ju hvad Biskop PEDER MÅNSSON i början af K. GUSTAFS tid låger, at här då ej fanns någon enda Chirurgus som hade studerat, utan idel fåkunnige Afventyrare, som voro oviffe på sin konst, och i sina göromål allenast plågade fresta huru det ville taga lag (**). Vi ha ock intet spår til någon den ringaste på studier bygd kunskap uti Chirurgiska vetenskapen hos någon Bårdskårare under hela det seculo, utan alt utöfvades liksom ett handtverk, som det ock verkligen var, så vida de voro bundne til vissa Skrå-och Ambets-reglor. Här i Stockholm voro för 200 år sedan, eller K. GUSTAFS sista regements-tid, ej mer än 3:ne sådane Måstare

---

(*) *Diarium Vazstenense* gifver anledning at tro, det man vid år 1434 ej stort lärer förstått konsten här i landet at bota benskador, ty der sågs om en Munk der i Wadstena, at han måtte resa ut och söka bot för sitt ben uti Dantzic: *Exiit Fr. RYNINGUS cum scitu conventus ut inret ad Gdanske pro reparatione tibie* : l. c. p. 77.

(**) Se ofvanföre p. 50.

re med egna verkståder, som vi här ofvanföre hört förtäljas (*). Dock torde til åfventyrs K. GUSTAFS egen Barberare Måster JACOB varit utom dessas antal, om hvilken vi likaledes hört, at han under Konungens döds-sjukdom gick den då varande Medico, Ordinario Stockholmens, tilhanda (**).

Det äro annars nog få Fältskårer, som under hela det tidehvarfvet förtjena någon åtanka, hvarföre ock förgångelsen redan längesedan förtårt de flåstas minnen. Jag vil här blott anmärka en KNUT Bårdskårare, i hvars hus det berömliga Riks-Rådet Bar. STEN ERICSSON LEJONHUFVUD, som vid Konung ERICS fångslande 1568 hade den olyckan at få dödeligt styng, vardt inburen at förbindas (***) ; en PHILIP KERN, som på K. JOHANS befallning tilredde det Gift, hvaraf högbemålte K. ERICS lifstid förkortades år 1577 (†); såsom ock en BENGT NILSSON (††), och en JACOB MELCHERSON (†††), af hvilka
den

(*) Se pag. 30.

(**) Se pag. 56.

(***) Kong CARL den IX:des egenhändigte författade *Rim-Krönika* berättar denna omständigheten p. m. 35.

Kunde dock förr icke lida,

Än Herr STEEN hade allareda qwida,

Och war buren i KNUSE Bårdskårares hus.

(†) I *Noterne til K. ERIC den XIV:s Hist.* p. 303. berättar Hr. v. STIERNMAN, at det var en förgiftad drick, tilredd af Konung JOHANS Kammartjenare och Fältskår PHILIP KERN.

(††) Kallas af Hr. v. STIERNMAN i *Matrikeln* p. 254. BENGT NILSSON *til Lidinge*, och såges der blifvit halshuggen för det han sköt ihjäl hans - - - Dess Son såges hafva blifvit adlad med namnet SILVERBIELKE.

(†††) Han var i sin konst förfaren, och målte följa

den förre var K. JOHANS, och den senare K. SIGISMUNDS Lif-Barberare; och flera finner jag icke i hela det seculo, som äro på minsta sätt märkvärdige.

Hela det nästföljande tidehvarfvet, ja ända til våra nyare tider, har väl en våldig skara Fält-skårer här i Riket funnits; men jag måste dock tilstå, at jag fått reda på alt för få, som gjort sina namn kända för någon insigt i studier, eller eljest bragt sig i rop igenom någon synnerligen utmärkt förfarenhet och snabbhet. Jag kan likväl nämna en JOACHIM RÜCKER (*), en NILS GRIM (**), en ADAM HIRT (***), en DIO-

NY-

---

med K. SIGISMUND ut til Pålen, när högbemålte Konung lämnade detta Riket, blifvandes sedermera der i Pålen död 1601. I MATTH. STEUCHII *Programme til dess Dotters MARIA JACOBS-DOTTERS jordefärd* 1678 finner jag om honom följande: *Ea erat necessitas officii, quod Vir eximius Regi suo præstare solebat, eaque fides in suscepta corporis cura, ut semper desideraretur. Itaque integrum illi non erat post discessum Regis in Poloniam, domi apud suos manere.*

(*) Han skall blifvit inkallad från Tyskland i början af K. GUSTAF ADOLPHS regering, och nämnes af Hr. v. STIERNMAN c. l. p. 1541. för *en förfaren Medicus och Wund-Arzt.*

(**) Har varit K. GUSTAF ADOLPHS Hof-Fält-skår; se VON DER HARDTS *Holmia litt.* 1707 p. 60. Dess Son var den vidtbevandrade Doctor HERMAN GRIM; se här ofvanföre p. 160.

(***) Skall måst hafva blifvit kallad *Måster* ADAM Barberare. Han kom först ifrån Schlesien, der han var barnfödd, som Fältskår in uti Sverige 1634, och antogs sedan at betjena Riks-Rådet och Riks-Cantzl. AXEL OXENSTIERNNA; Derpå vardt han 1643 Drott. CHRISTINAS Lif-och Hof-Barberare. 1644 gjorde han tjenst som Medicus vid Liffländska Gouver-

NYSIUS FISCHER (*), en HERMAN FUCHS (**),
en

nementet, och 1646 öfver Garnizonerne och Militien i Liffland. Derpå blef han 1648 adlad med namnet HIRTENBERG, och ändteligen 1650 afskedad, hvarefter han samma år reste ut igen til sin födelseort. Se Hr. v. STIERNMAN *l. c. p. 417.*

(*) Född uti Schneberg i Meissen. Hade tjent i Böhmen, Schlesien och flera orter utomlands, innan han i Drott. CHRISTINAS tid kom hit til Sverige såsom god Oculist, Sten-och Bruch-Schneider. I SCHEFFERI *Svec. litt. p. 286.* kallas han *Medico-Chirurgus*, och under dess Portrait i kopparstick ser jag honom få följande titel: *Svec. Reg. Maj. Litho-Herniotomus, Ophthalmista, Med. Chirurgus Hospitalis ordinarius & Inspector Chirurgorum militiae Reg. Rigensis in Livonia*, hvaraf kan slutas, at han härifrån måtte kommit til Liffland. Under vistandet här i landet visade han åtskilliga prof på sin färdighet i Tyska Poëfien, hvaraf jag vil nämna dess *Bref* til Doct. J. FABRICIUS i Rostock, dat. Stockholm d. 27. Mart. 1642, at förtiga de som SCHEFFERUS *l. c.* omtalar, nemligen dess *Skrift* öfver en GABR. OXENSTIERNNA, tryckt 1640, och *Provinten Nerikes beröm*, tryckt i Vesterås 1639. m. fl.

(**) Född uti Hamburg 1620. Började, efter anlagde studier, 1634 at lära Fältskärs-konsten, blef Gesell 1636, fick så samma år condition uti Stettin, och 1637 i Stockholm, först hos Barberären BALTHASAR JUNGFRÄU, och sen hos Barberären MATTHIAS ALTHAUER. Vardt derpå 1638 Riks-Rådet GABR. B. OXENSTIERNAS Hof-Barberare; men lämnade samma station 1640, och begaf sig til Schlesien, uppehållandes sig dels i Breslau, och dels i Wolau. 1641 blef han Regements-Fältskär vid Svenska Öfverstens MICH. ROSSICEWSKIS Cavallerie Regemente, under STÅLHANSKES Commando, och fick då följande året bivista åtskilliga de Svenskas segerfälla Actioner under TORSTENSONS öfverbefäl, såsom åröfringarne af Guben, Sorau, Sagan, Groß-Glogau, Sprottau, Freystadt, Schweidnitz, Olmütz

och Neifs, belågringen af Brieg och Freyberg, och Fåltslagen vid Schweidnitz och Leipzig. 1643 fick han göra följe, när TORSTENSSON med Svenska Arméén bröt in i Holsten och Jutland. När då des's ofvannämnde Öfverste 1644 for til Pälén, för at gif- ta sig, men gick in i ett Franciscaner-kloster, och kom ej igen, begärte ock denne sitt afsked, och for öfver til Sverige, bekommandes genast Fåltskårs beställning vid Uplands Regemente, som då gick åt Verme- land emot HANNIBAL SEHESTEDT; hvarifrån han följde sin Öfverste GABR. G. OXENSTIERNA hem, och blef qvar i des's tjenst, tils han 1646 fick såsom Hof-Barberare följa med Gref MAGN. G. DE LA GARDIE på des's Ambassade til Frankrike. Efter återkomsten derifrån 1647, fick han samma år följa med på en annan Ambassade med ER. GYLLENSTIERNA til Muscow, och vardt sedermera 1648 antagen til Lif-och Hof-Barberare hos Hertig CARL GU- STAF, som då var blefven Generalissimus öfver Svenska Arméén i Tyskland. Han kom så at följa med til Prag, då bemålte Stad vardt belågrad, och sedermera, då Westphaliska freden strax derpå blifvit slutén, til åtskilliga orter i Tyska riket, men var lång- sta tiden i Nürenberg, der högbemålte Hertig vid den långvariga Congressen besörgde om Executionen af nyssnämnde fred. Kom omsider 1650 tillbaka til Stock- holm, och fick 1651 från sin beställning afsked. Då blef han, efter aflagdt Måsterstycke, antagen i Barbe- rare-Ämbetet i Stockholm, och sedermera 1654 Fålt- skår vid Amiralitetet. Måste så 1655 följa ut med på Flottan, och fick då nog syfslor, så vål på sjön, som det följande året i Pälén. 1657 gjorde han åter tjenst på Flottan, och var med i Sjöslaget under A- miralen BIELKENSTIERNAS befäl emot Danska flot- tan. 1658 slapp han at vara på Sjön; men 1659 må- ste han åter infinna sig, och då måst hela året följa flottan åt uppå Danska farvatnet. 1661 följde han Gr. N. BRAHE på des's Ambassade til Engeland. 1665 vardt han Alderman för Barberare-Ämbetet i Stock- holm, och 1674 fick han öfver-inseendet öfver alla Militair-Fåltskårerne i Riket. Lefde ännu 1676. Se *Collect. Roberg.* hvarest jag finner följande vackra Sym- bolum, som han brukat:

en PAULUS BOLTENHAGEN (*), en N. N. SORREAU (**), en HANS SCHYLT (***), en JOHAN BRUGMAN (†), en CARL LINDH (††),
en

*Non amo divitias, non opto magna, sed adsint
Parva modo, ut vivam letus & absque malis.*

(*) Född i Stettin 1620. Kom, under Fält-Marskalken TORSTENSSONS förenämnda Fälttåg i Schlesien, at göra tjenst såsom Fältikår vid Svenska Arméen, och vid Öfversten CARL RUTHS Regemente. Sedan blef han strax derpå 1644 och 1645 Fältikår på Svenska Flottan under Amiralen STUART, i det då varande kriget med Dannemark. Derefter vardt han ordinar. Regements-Fältikår vid Uplands Regemente, och omsider Alderman för Barberare-Amptet i Stockholm. Dödde omsider 1682. Se desS Sonefons GERH. BOLTENHAGENS *Dedication* framför desS Disputation *de Pernionibus*. Han nämnes af L. ROBERG i ett *Programe af d. 11. Jun. 1699. för Celeberrimus Vir, Chirurgorum urbis Stockholmensis dum viveret Senior meritissimus*.

(**) Född uti Frankrike, hvarifrån han i Drottning CHRISTINAS regements-tid kom hit i Riket. Jag kan icke fåga, om han då blifvit efterskrifven. Han kallas *Chirurgien de la Reine* af Hr. ARCKENHOLTZ l. c. p. 255.

(***) Blef 1669 Stads-Chirurgus i Stockholm, och hade beröm för vacker förfarenhet. Han dog i en hög ålder 1707. Är han samma Man med en HANS SCHULTZE som jag ock finner omtalt, så har han varit Barberare-Älderman uti Stockholm.

(†) Jag finner honom omtalt såsom en berömlig Fältikår, *Chirurgus Castrensis*, omtrent vid år 1674.

(††) Har varit Riks-Drotz. Gr. P. BRAHES Hof-Chirurgus. Han är bekant af en Bok han utgifvit under denna titel: *Huufs-Apoteek och Läkie-Book, hwaruthi allehanda hälsofamma Råd, och på många Meniskior offta pröberade Låkedommar, Såsom och eenuthförlig Underrättelse, huru eller hwar aff många-*

en MAGNUS BALTHASAR SALIN (*), en MAGNUS MATTHIÆ (**), en MICHAEL HEYN (***), en N. N. HOFFMAN (†), en JOACHIM ZIERVOGEL (††), en GEORG ZIEGEL-HOFF

Q

banda slagz Siukdommar sitt Vthsprång hafwa, och aff hwad Teckn man them känna skal, och på hwad sätt the kunna botas. Tillsamman draget aff the beste Authoribus som finnas i Hans Hög-Gr. Nådes Herr Rijkz Drotzetens Grefwe PEER BRAHES Bibliotheck, författat, aff CARL LINDH, Hög-bemelte Grefl. Nådes Chirurgo. Wijsingzborg 1675.

(*) Var såsom förfaren Chirurgus och Anatomicus tilstådes vid Operationen, som Doctor J. M. ZIERVOGEL förrättade på Kongl. Slottet 1685 medelst den spåda Prins FREDRICHS liks öppnande. Se *Collect. Roberg*.

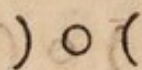
(**) Var vid samma tilfälle och af samma grund tilstådes.

(***) Var likaledes vid nyfsberörde tilfälle tilstådes. Alla 3 desse lära utan tvifvel varit Fältiskärer i Stockholm.

(†) Bördig ifrån Pfaltz. Jag finner, at han varit här i Riket Regements-Fältiskår, omtrent vid år 1690. Hr. v. STIERNMAN ger honom *l. c. p. 1284.* det loford, at *han var i sin tid en mycket berömd fördegumma.* Dets Son GEORG blef Capitaine och adlad med namnet STERNLEUW. I *Actis litt. Svec. 1732. p. 3.* omtalas en H. M. HOFFMAN, såsom *Chirurgus expertissimus*; men jag vet icke vifst, om han är någon annan, eller samma man med denne.

(††) Har varit en man af synnerlig färdighet i sin konst, och som gjort nog vidlyftiga refor. Under sitt vistande i Bern uti Schweiz öppnade han och G. B. SCHERMWABER 1692 den bekanta MARGARETA LAUWERS lik, hvilken i lifstiden hade framalstrat, och genom munnen, urin-och stolgången gifvit från sig de många sållsamma Tophi, som Doct. SIGISMUND REX 1689 i sitt *Lithogenesias humana Specimen* beskrifvit. I M. BROMELLS *Lithograph. Svec.*

HOFF (*), en CARL ROCKMAN (**), en DIE-
DRIC VAN DER LITTE (***), en GUSTAF
BOLTENHAGEN (†), en GOTTFRIED KÖP-

KE

specim. i. p. 50. finner man denna ZIERVOGELS egen berättelse om hvad han då vid bemålte öppnande funnit.

(*) Har varit Amiralitets-Fältskår i Carlsrona vid år 1698, och nämnes i VON DÖBELNS *Hist. Acad. Lund. contin. p. 267.* för *Chirurgus peritissimus*.

(**) Anlade sina studier väl vid Upsåla Academie, och disputerade der 1690 *de Thermis*. Vardt sedermera Regements-Fältskår vid ett af de Skånska Cavallerie-Regementerna, och dog uti Pålen. *Obiit in Polonia, postquam illi, ut Chirurgo primario, Scanica Legio Nob. Chiliarchæ BUCHWALDII concredita fuisse*, berättas der i *Act. litt. Svec. 1720. p. 20.*

(***) Lärde Fältskårs-konsten af PAUL BOLTENHAGEN i Stockholm, och reste sedan, efter undfånget Lårobref, ut til Preussen, Schlesien, Böhmen, Marek och Holsten, sig til märkelig båtnad. Efter återkomsten, vinlade han sig, utom språken, vid Upsåla Academie, om Physiken, Anatomien, Botaniken och Chemien, hvarpå han 1698 undergick Examen Medicum, och 1699 orerade der vid Academien *de Chirurgiæ præstantia*. Se L. ROBERGS *Programe af d. 11. Jun. 1699.* Jag vet icke, huru det sedermera gick med honom.

(†) Lärde väl Chirurgen, och blef sedan antagen i Fältskårs-Ämbetet i Stockholm, hvarpå han 1700 fick som Fältskår följa K. CARL den XII:te i fält, och var hela 8 åren med, tils han omsider vid Mohila stupade för en kula. Dets Son GERH. BOLTENHAGEN berättar detta så i sin förrberörde Dedication: *Postquam enim Anno 1700. CAROLI Regis militiæ immixtus, præliis frequentibus cunctisque interfuerat, per integros octo annos, tandem in truculento illo ad Mohilam conflictu, dum in primo fere ordine vulneratos tractat, glande lethifera eminus petitus, in Regis sui fere conspectu occubuit: in eo felix,*

KE (*), en HANS GEORG DAM (**), en JOACHIM BENZIN (***, en CONSTANTIN SOEM (†), en EMANUEL GROSSMAN (††), en N. N.

Q 2

To-

quod nunquam nisi felicia sui Domini arma viderit, nec ejus supervixerit victoriis.

(*) Har varit Garnizons-Fåltkår i Götheborg, och haft beröm för snällhet. Nämnes af v. DÖBELN *l. c.* för *Chirurgus laudabilis*. Lefde ännu 1706.

(**) Jag finner, at han 1707 blifvit Stads-Chirurgus i Stockholm. I *Actis litt. Svec.* 1725. p. 98. nämnes han för *Chirurgus dexterrimus*, och *l. c. p. 130. Lithotomus*, hvaraf kan slutas, at han måtte varit en färdig man i sin konst. Han dödde 1711.

(***) Född i Strålfund. Följde med K. CARL den XII:te i Pålka kriget, men satte sig i säkerhet, när han såg det ville gå galet vid Pultava. Kom sedan efter någon tid til Sverige, och följde Vermelands Regemente til Nörige. Var ock med då Konungen 1718 stupade vid Fredrichshall. Blef sedan Fåltkår i Upsala, och lefde ännu 1730. *Collectan. Roberg.*

(†) Blef redan 1711 Stads-Chirurgus i Stockholm, och var känd för vacker förfarenhet och insigt. Kallas derföre af M. BROMELL *c. l. p. 52. Civitatis hujus Chirurgus expertissimus*, och *p. 69. Chirurgus experientissimus*. Dödde i Stockholm 1727.

(††) Född i Berlin d. 19. Dec. 1673. Använde länge vid Academien i Königsberg mycken flit på Vetenskaperna och Språken, sårdeles de Orientaliska, och hann ändteligen så långt, at han i bemålte Språk århöll tillstånd at docera. Han hade då ingen ting mindre tänkt på, än at någon sin studera på Chirurgien. Men han lät omsider öfvertala sig dertil af sin yngre Bror, som var Fåltkår, och med nog klena studier kunde ha bättre inkomster på en månad, än denne med all sin vitterhet på hela året. På kort tid läste han då up sig, och vardt derpå antagen vid K. CARL den XII:tes Armée uti Liffland. Efter hvarjehanda lyckoskiften, kom han någon tid derefter hit öfver til Stockholm, och vann genast en synnerlig högakt-

TODE (*), en EVALD RIBE (**), en CHRISTOPHER WOLFF (***), en GEORG LEVIN JAHN (†), en GERHARD BOLTENHAGEN

ning hos Doct. URB. HÆRNE m. fl. Vände ock til sig många upmärksamma ögon, i synnerhet af Prästerskapet, som minst hade förmodat at höra af någon Fältskår så mycken Hebreiska och Arabiska. Ändtelligt blef han här Fältskår vid Fahlugrufva, hvar-
est han ock tilbragte sin öfriga lefnad med förtroende i orten, tils han omsider dog i en hög ålder i Fahlun d. 24. Febr. 1746. Hr. DAVID SCHULTZ *in Litteris*.

(*) Var någon tid Fältskår vid Amiralitetet i Carlsrona, och kom 1715, när Sjö-slaget stod, at blifva den enda Fältskår, som betjente de blefverade med förbindning och Medicamenter. Jag vet icke, i hvad mål han då brukade en hop underslef, men jag ser af *Collect. Roberg.* at det ansågs för så groft, at en Commission skulle förordnas at deröfver ransaka. Då tog TODE sig det oråd före, at han skar af pulsfarne på bägge handloverne, och strax derpå jämväl strupen, så at han fanns död, när man skulle uphåmta honom. I nyfsbemålte *Collect. Roberg.* berömmes han för at hafva varit *en snäll Man eljest*.

(**) Var en Man af berömlig skickelighet och insigt. Han vardt den förste Hof-Chirurgus vid Kongl. Hofvet, och sedan jämväl Öfver-Directeur vid Chirurgiska Societeten, hvilka bägge syfslor han redan 1722 hade. Lefde derefter i åtskilliga år, och dog ej förr än 1753 i en hög ålder, allmänt berömd för lätt och fogeligt väfande.

(***) Var Stabs-Fältskår vid K. Lif-Gardet, och på slutet en vördig och välmäende Gubbe. Var snabb i sin konst, och hade mycket förtroende. Jag vet icke, om han ej är den CHRIST. WULFF, som i *Act. litt. Svec.* 1726. p. 137. nämnes för *Chirurgus dexterrimus*.

(†) Var en berömd Fältskår i Stockholm, och nämnes uti *Act. litt. Svec.* 1725. p. 131. för *Chirurgus dexter-*

GEN (*), och en GEORG SVAHN (**), med flera.

Det är besynnerligt nog, at af alla de Fält-
fkårer, vi så lång tid haft, minsta delen varit in-
födda Svenskar, utan de fläste gemenligen utländ-
ningar, och i synnerhet Tyfkar. Men i vår nu va-
rande tid har Svensk ungdom alt mer och mer
börjat vinlägga sig om det Chirurgiska studium,
sedan de unga ämnen, som vilja lära det af grund,
fått närmare tiltälle til undervisning derutinnan

Q 3

vid

rimus. Eljest har jag ock annorstådes funnit honom
kallad *Chirurgus artis peritia longoque usu clarissi-*
mus.

(*) Född i Stockholm. Lärde först Chirurgien uti
Stockholm en god tid, och studerade sedan vid Up-
sala Academie, hvarest han ock 1722 utgaf en dispu-
tation *de Pernionibus*. Ibland annat skall han ock un-
der vistandet vid Akademien med särdeles flit och
bøjelse lärt sig Grekiska språket, i cameratskap med
P. ULLÉN, som sen vardt så stor Græcus. Blef se-
dermera Fältfkår i Stockholm, och vann loford för
snabbhet och förfarenhet. Dödde omsider 1756. L.
ROBERG kallar honom i ett *Programe* 1737 *Chirur-*
gum Stockholmens in arte celebrem.

(**) Var redan Student, när han först fattade lust för
Chirurgien, hvilken han derpå lärde sig uti Stock-
holm, så at han ock århöll Lårobref. Vardt sedan
Gruf-Fältfkår i någon af våra Bergslager. När han
der en tid varit, reste han åter til Upsala Academie,
och studerade ej allenast Medicinen, utan ock Na-
tural-Historien. För så 1752 öfver til Berlin för A-
natomiens skull, hvarifrån han sedan reste til Paris,
men kom om någon tid til Berlin å nyo, och blef
då Fältfkår vid ett Preussiskt Regemente. Derpå be-
fökte han detta sitt Fädernesland, i tanka at strax re-
fa ut igen, men dog då af Lungfot i Stockholm
1756.

vid våra egna Academier, och blifvit handledde til behörige handlag vid här varande Lazarettet; ja, sedan nu nyligen en särskild Profession uti Anatomie och Chirurgie här i Stockholm inrättad blifvit.

De nu för tiden lefvande Herrar Chirurgi går jag med vilja förbi at vid detta tillfället omröra, i anseende til de orsaker, som jag här ofvanföre (*) utfatt. Men jag är nog viss på, at en granfående Efterverld lär finna ymnigare tillgång på dugtiga Fältskärer ibland dem, än jag kanske haft ibland dem som den förbigångna tiden frambragt.

* *

* *

* *

Läkarekonsten kommer ej långt utan behöriga Låke-medel ur de trenne Naturens Riken, och utom kunskapen om deras riktiga beredande efter hvarjehanda behof, hvilken vi kalla *Pharmaceutik*. Det är då väl billigt, at jag nu åfven om denna konsts uphof och öden här hos oss meddelar några korta påminnelser,

Jag har icke funnit, at något enda Apothek här i Riket varit inrättadt under hela Medeltiden. Konung GUSTAF den 1:ste, som gjorde så många andra författningar vårt Rike til godo, har ock utan all tvifvel varit den förste, som dragit försorg om en så nyttig och oundbärlig anstalt. Men det ser nästan ut, som här intet Apothek hitkommit förr än framuppå hans sista regements-tid. Då förekommer en *Måster* LUCAS, om

---

(*) Se pag. 221.

om hvilken vi redan ofvanföre (*) hört, at han under Konungens döds-sjukdom var tilstådes, och gick på befallning den ofvannämnde Ordinario Stockholmens tilhanda. Det är fuller ovist, på hvad fot denne Måster LUCAS sitt Apothek haft stådt, så vida våra handlingar en slik omständighet icke omröra; men så är likväl sannolikt, at han af Konungen annamat förslaget, för hvilket han måst göra behörig räkning, som en ordentelig betjent, och aflåmnat medicamenter endast til Hofvets behof, utan frihet at föryttra deraf til hvem han ville. På sådane vilkor finner jag kort tid derefter en annan Apothekare här i Stockholm vid namn ANTONIUS BUSENIUS, som til äfventyrs följt Måster LUCAS i sysslan, sitt Apothek hafva innehaft, til dess K. JOHAN den III:dje d. 21. Mars 1575 förunte honom tilstånd, at här i Staden hålla ett öpet Apothek, för at såmedelst undslippa den då försporda olägenheten, at Materialierne förskåmdes utaf det de för länge lågo. BUSENIUS fick då väl behålla de inköpte Materialier, hvilka bestego sig til 429 Daler Silf:mynts värde, men under uttryckelig betingning, at alt hvad som förskåldes skulle lika fort skaffas friskt och oförfalskadt igen, på det ingen brist måtte blifva för Hofvet; i vidrig händelse, och ehvad för förfall sig kunde yppa, han var pliktig at til fullo återbära dessa undfångne Materialier, hvartil han äfven borde hålla sig redo hvad dag det eljest så behagade Konung JOHAN (**).

Q 4

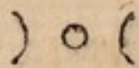
Jag

(*) Se pag. 56.

(**) Jag har til hands detta för ANT. BUSENIUS utfärdade Öpna Bref, och vil låta det här få rum, efter det ingenstads förr blifvit tryckt. Jag får då nyttja en afskrift, som ser ut at åga trovärdighet.

Jag har talt något förut om de åtskilliga Medicinalier, som man den tiden antingen uti Apotheken ägde, eller ej än hade förstått at förskaffa (*).

Jag har ockfå anført Riks-Drotzen Gr. PEHR BRAHE den åldres utlåtelse i dess *Hushålds-Bok*, som skrefs år 1581, nemligen at Apothek då för tiden
hår

Wi JOHAN &c. Göre witterligit, at efter thz Wij gunstetigen hafwe anammet thenne ANTONIUM BUSENIUM uti vår Kongl. tjenst och Eed för en Apothekare, hafwe ock allreede låtit öfwerantwarde honom allehanda Materialia både för egen Person och elliest til en 429 Dalers wårde, efter som thz Register förmåler, som han ther opå ifrå sig hafwer lefwererat, Så opå thz at samme Materialia och Medicamenta icke måtte therigenom blifwe förderfwade at the länge ligge, efter man ock icke så hastigt kan them alle bruke, derfore hafwe Wi gunstigt undt och efterlåtit, at för:ne ANTONIUS må hälle ett öppet Apotek här i Stockholms stad; Och hwad Materialia som Wi och Vår elskelige käre Drottning och Barnen icke behöfwe af thet som honom nu är öfwerantwardet, må han för sitt wårde föryttre och sällie, dock med then besked, at han altid och jämlig skall hälle oss wederrede like många Materialia förske och oförfalskade i staden igen, så at oss i så måtte ingen del fehler enär wi them behöfwe, efter som han sig ock nu deropå hafwer förplichtet, och när som oss icke synes långre bruka honom uti vår tjenst eller ock han elliest för sjukdom eller annat förfall icke kan giøre sin tjenst tilfyllest, då skall han ware förplichtedt at lefwerere oss tilförene 429 Dalers wårde gode och oförfalskade Materialia tilhake igen, Ther wære Ståthållere, Befalningzmän och alle andre som för wære skuld wels och skole giøre och låte, måge wette sig esterrätte, icke görandes för:ne ANTONIO häremot något hinder eller förfång &c. Datum Stockholm den 21. Martii 1575.

(*) Se pag. 74. seq.

hår i Sverige fattades (*). En utlåtelse, som är tvåtydig, och kan vid första åseendet alt för lätt bringa en på den tanka, at hår då ännu intet Apothek hunnit uti Riket inrättas (**), men som vid handlingarnes närmare jämförande synes tydeligen nog endast derpå peka, at Apothek varit fällsynte och otilräckelige, i anseende til vidlyftheten af hela Riket. Vårt Stockholm var kanske den enda ort, der något Apothek fanns (***), och jag har ej ån sedt, at hår den tiden varit flere än högst tvänne på en gång, och det både vid år 1575, då utom den nysnämnde BUSENIUS äfven en SIMON WALDEN (†) förekommer, om hvilken

Q r

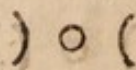
(*) Se pag. 102.

(**) Jag har sjelf tilförne låtit denna Gr. P. BRAHES tvåtydiga utlåtelse irra mig, när jag i *Företalet* til *Försöket til gångbara Sjukd. utrön. för år 1754* framgaf ett utkast til en *Historia Medica Svec.* men det derigenom inlupna fel har jag nu sjelf tilfälle at rätta.

(***) Så framt ej Hert. CARL hade något i Nyköping. En god tid derefter började Apothek först at uprättas i våra andra Landsorter, och fanns ännu intet något i Upsala för år 1648, då Drottning CHRISTINA utfärdade Privilegium derpå åt SIMON WOLIMHAUS d. 13. Junii. Se Hr. ARCHENHOLTZ *l. c. p. 308.* Denne WOLIMHAUS har den åran, at vara blifven Stamfader för den nu florerande Grefliga GYLLENBORGska åtten. Var född i Königsee i Thüringen, och tilbragte i Upsala många år. Beskrifves i *Collect. Roberg.* såsom en *lagom Man, med litet hår.* Arbetade och skref mycket i Kyrko-Historien: Se SCHEFFERI *Svec. litt. p. 302.* I Götheborg var måst vid samma tid en KILIAN TREUTIGER den förste Apothekare: VON DÖBELN *l. c. p. 268.* och på 1660-talet var der en PETER NERESIVS. Hr. V. STIERNMAN *l. c. p. 1443.*

(†) Denna SIMON WALDENS namn har jag funnit i ett gammalt handskrifvit Document, som är en Räkning, den Riks-Rådet Bar. STEN ERISSON LEJONHUF-

ken knapt mera berättas, än at han har bodd uppå Stortorget; såsom ock vid år 1593 (*).

Eljest får jag nu ock i samma Tidehvarf anmärka en SIMON BERCHELT, som nämnes för K. JOHANS Apothekare, och har förmodligen varit efterträdare til endera at desse 2:ne sistnämnde. Jag träffar en af honom år 1589 utgifven Bok på Svenska om *Pestilentzien* (**), som tyc-

kes

WUDS efterlämnade Änkefru Grefvinnan EBBA LILLIEHÖK år 1594 ingifvit til Konung SIGISMUND och Riksfens Råd på sin hos Kronan innestående fordran. Hon begärar der ibland andra skuld poster, äfven årsättning af Kronan för 2000 Daler, som *Apothekaren här på Torget* varit henne skyldig, men blifvit frikallad från genom ett Riksfens Råds Dom-bref af d. 19. Oct. 1575, som stadgade, at *Doctor WILLAM LEMNIUS var pliktig at dem betala på SIMON WALDENS vägnar.*

(*) Jag ser väl, at 4 Apothekare, nemligen SIMON BERCHELT, BERENDT BERCHELT, STEPHAN LEMNIUS och DONATUS TEUTZMAN 1593 underskrifvit Upsala Motes Beslut; men jag tror därför icke, at i Stockholm då varit 4 Apothek: ty först höll Kronan sjelf ännu den tiden Apotheken, och hon behöfde ej så många, och sedan är icke rimligt, at Apotheken skulle varit 4, då här inga Medici funnos och folket ej förstod sig på Medicamenter, när deremot hela 50 åren derefter allenast 2:ne gjorde tilfyllest, då likväl staden blifvit mera folkrik och fått långt bättre tilgång på Medici. Jag tror altså heldre, at 2:ne af de 4 så kallade Apothekarne måtte haft at göra på hvart Apotheke.

(**) Man skulle snart kunna falla på den tankan, at BERCHELT detta nämnde år utgifvit 2:ne böcker, när man utom denna ser J. SCHEFFERUS *l. c. p. 43.* säga, at han *scripsit ediditque librum de Medicamentis, lingua vernacula.* Men jag är nogsam och öfvertygad, at SCHEFFERUS ingen annan ment, än den samma som jag nämnt, fast han ej ärindrat sig den riktiga titeln,

kes visa, at han efter den tidsens lågenhet måtte varit studerad. Icke des mindre har han alsintet varit fallen för Medicinen, så framt han annars, såsom troligit syns, är den samme Apothekare, som Baron PUFENDORFF berättar hafva åtagit sig år 1592 at curera Konung JOHAN, och igenom sitt bönhaferi gjort, at sjukdomen blifvit dödlig, ehuru den samma i förstone syntes vara föga farlig (*).

Jag

det han ock sjelf tilstår i de följande orden: *Titulus ipse libelli nobis periit.* Efter jag nu har boken til hands, af Hr. Z. STRANDBERG mig benåget communicerad, vil jag här anföra titelen hel och hällen, ånskönt han är lång. *Om Pestilentzien och hennes Orsaker, och huru man kan weta, om wådhret är aff Pestilentzien förgiftet, och om een är siuk, om thet är Pestilentzie eller icke. Hwad the helbregde hoos the siwke göra, och huru the sigh hålla och Pestilentzien fly skole. Item, huru then onde luchten i Städherne, på Bygden, i Kyrker, Huss och Camrer fördriffuas skal. Item, huru the siuke sigh hålla skole. Om Adherlåtande, och hwadh man til vthwertes Bölder och Sulmer göra, och huru man them lokia skal. Item, huru tilfallende Siukdomer skole hielpas. Aff lärde Måns Böcker vthdragit och förswenskat, och mest sielff vthi åtskillighe tijdber förfarit &c. aff SIMON BERCHELT Apotekare. Tryckt i Stockholm; Anno 1589.*

(*) Jag vil anföra PUFENDORFFS egna ord i dess *Einleit. zu d. Hist. v. d. Königr. Schweden p. m. 525.* *Es sties ihn (K. JOHAN) erst eine Kranckheit an, die nicht so gefährlich aussah, welche aber durch des Apothekers Böhnhaserey, weil man damals keine Medicos in Schweden hatte, tödtlich ward.* Den som öfversatt denna PUFENDORFFS nyssnämnda *Einleitung* på Fransyska, har behagat göra flera särskilda Apothekare af den ena, som det Tyska originalet omrörer. Jag kan icke veta, hvarifrån han sådant tagit; men så lyder dess öfversättning: *Quand il*

Jag finner sedan ingen Apothekare omtalt, förr än vid år 1623, då Drottning MARIA ELEONORA lät hitförskrifva en PHILIP MAGNUS SCHMIDT (*), och tog honom til sin Hof-Apothekare. Det Apothek, som han då fick at förvalta, hade sitt rum på sjelfva Slottet, och vardt inventeradt til honom af en CASPAR LILLIECRONA, som hade haft det om händer medan det stod ledigt. Det skedde först några år derefter, at denne SCHMIDT århöll tilstånd at flytta bemålte Apothek ned uti Staden, och det i anseende til den alt för ringa afgång, Medicinalierne och Apotheks-varorna der på Slottet hade

---

tomba malade, on ne remarqua d'abord aucuns symptomes facheux, ni le moindre signe de mort: avec le temps, sa maladie devint mortelle, par les drogues & par les potions que des Apoticaire ignoraus lui firent prendre; car il n'y avoit point alors de Médecins en Suede. Se L' Histoire de Suede par Mr le Bar. de PUFENDORFF, à Amsterd. 1748. T. II. p. 77.

(*) Född i Langensaltz uti Thüringen 1596. Lärde 5 år på Apothekare Professionen i Halberstadt, hvarpå han några år arbetade som Gesell i Leipzig och Berlin. Från denna sistnämnda ort blef han förskrefven til Stockholm 1623, och antagen til Drott. MARIA ELEONORAS Hof-Apothekare på Kongl. Slottet. När det sedan kom at flyttas ned i staden, fick han derå Kongligt Privilegium, och vardt äfven K. GUSTAF ADOLPHS Hof-Apothekare. Århöll ock sedermera bekräftelse på sitt Privilegium af K. Regeringen i Dr. CHRISTINAS minderårighet, och dödde omsider 1652. Se HINDR. HERTZOGS *Lebens-Lauff* P. M. SCHMIDTS *Mscr.* som Hr. VON STIERNMANN mig benåget communicerat. Han skall 1650 af Drott. CHRISTINA fått ett gods på Dalsland, och det var hans Soneson, som sedermera adlades med namn af VON WULFFSCHMIDT. Hr. v. STIERNMANN *c. l. p. 1328.*

de (*). Vid samma tid var det, som Konung GUSTAF ADOLPHS Lif-Medicus, Doctor JAC. ROBERTSONUS undfick Kongl. Privilegium, at för alla andra uprätta ett nytt Apothek här i Stockholm, särskildt från det förra så kallade Slotts-Apotheket. Det står väl ej felt, at han ju gjort det med nog flit och efter högsta förmågo; men som något dryg kostnad måste derpå användas, och til äfventyrs ingen ännu hade fått något Apothek för sitt eget, utverkade han sig af K. GUSTAF ADOLPH ett förnyadt Privilegium, som utfärdades d. 22. Junii 1625, hvaruti berörde Apothek efterläts honom för dess eget, samt tilstånd honom beviljades, at taga sig Interessenter. Och emedan han hade förbundit sig at upbringa sitt Apothek til beständig fullkomlighet, så inflöt ock den omständighet, at ingen annan skulle åga lof at sedermera något Apothek här i Staden inrätta, jämte flera betydande förmåner, som af sjelfva Privilegio kunna inhämtas (**). Om nu ROBERTSONUS sig seder-

me-

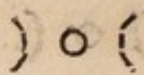

(*) Se H. HERTZOG l. c.

(**) Detta förnyade Privilegium är det som nu följer, just efter Originalen.

Wij GUSTAF ADOLPH medh Gudz nådhe, Sweriges Góthes och Wendes Konungh, Storfürste till Finlandh, Hertigh vthj Estlandh och Carelen, Herre vthhöfwer Ingermanlandh. Göre wetterligit, att såsom Wij tillförenne hafwa låtidh meddebla vår Lijs Medico, Oss elskeligh Edell och Höglärdh JACOBO ROBERTSONIO Medicinæ Doctori vårt Special Privilegium och honom der utinnan Privilegieret för alla Andra, att upretta Ett APotek, här vdi vår Stadh Stockholm, och thet samma medh allehanda medicamenten, materialen och hwadh till medicin behöfwes förskaffa, Hwilket han och effter högsta flit och förmögenhet hafwer efterkommit det att Vpretta: Men

mera några Interessenter tagit, kan jag ej visst säga, men likt ser det ut, at han drifvit Apotheket sjelf, och efter någon tids förlopp aldeles sålt sin rätt bort til en GEORG CHRISTIAN DAU-

RER

effter till Ett sådant Apotek, en stor Summa Peninger behöfves; Derföre hafwer han hoos Oss underdånigst anholdit, Wij nådigst wille effterlåtha honom dett för sitt Egett Apotek, såsom och tillstådia, att han någre Consorter, som han till dess fortsettiande, på det han deste bättre Ett fullkombligere och beständigere werck anretta kunde, intaga måtte. Så medan wij nu befinne samma Hans intent wara derhenn meent och dirigeret, att vpretta ett sådant fullkombligitt APotek, Dy hafwe Wij samma Hans Anholdende gunsteligen Ansedt, och härmedh och uti detta brefz krafft, tillstå och effterlåte honom, hans Erfwinger sampt hans medh Consorter, som han der till intagendes warder, bemelte APotek för debres Egett att beholla och bruka; Och skall ingen sedhan wara effterlåtidt här uti vår Stadh Stockholm något Apotek att vpretta. Hwadh Wij nu och vår ellskeliga kåra Gemahl för medicamenta till vårt behof, eller och till Andra nådigst willia befala, vthur samma APotek at Anamma, Derföre willie Wij låtha gifwa honom och hans medh Consorter Åhrligen Tw-hundradhe Daler. Hwadh och Vår Lijf Medicus till materialien och medicamenten vthur vårt Sloss APotek till sigh effter vår gunstige tillåtelse annamat, och hann fideliter taxieret och werdera låhet till Sechshundrade Daler Swenscha; Dem wele Wij att dhe skolle honom framdebles Askorttes uti hans beställningh. Alla dhe medicamenta, som till Menniskiones styrkio och Sundhet, i fremmande Landh upköpte och hijs införde warda till samme APotekz behof, skolle wara frij för all Tull Wechssel och beswär. Wij binde fördenksuldh vår Landzhöfdinge, Ståthollare, Bergamestere och Rådth här i Staden Stockholm, att dhe icke tillfoge b:te vår Lijf medico eller hans medh Consorter håremot i någon motto, utan heller hand der öfwer holla, att denna vår gunstiga tillåtelse,

RER (*). Det Privilegium denne d. 6. Junii 1646 af Drottning CHRISTINA bekom, gifver tydeligen nog tilkänna, at han varit innehafvare af Doct. ROBERTSONI rätt, och då ägt det samma Apothek, som ROBERTSONUS hade anlagt (**). Och kan jämväl skönjas, at ännu den tiden ej flera än allenast 2:ne Apothek uti Stockholms stad funnits: Ett antal, som då ansågs för at vara någorlunda tilräckeligt (**).

Men

---

obehindrett åtniuta. Der Alla hafwa sigb att effterretta. Datum Stockholm den 22 Junij 1625.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

(L. S.)

(*) Var född i Prag 1618. Dödde i Stockholm 1664.

(**) Detta är klart af sjelfva Ingreffen til detta här nämnda Privilegium, som så lyder: *Göre witterligt, att såsom vår högståbrade Salige käre Her Fader, Glorwärdigst i åminnelse, hafuer för godt ansedt, att till Menniskiors Styrkio och des Sundheets uppehållande ett Apotek, öfuer det PHILIP MAGNUS SMIDT för någon tijdk inrättat hafuer, här i Vår Hufwudh Stadh Stockholm skulle vprättas och hållas, och det med sitt Special Privilegio benådat; Alltså och emådan GEORG CHRISTIAN DAURER, huilcken samma Apotek nu oppehåller, vnderdånigst hoos Oss hafuer anhållet, wij wille på berörde Privilegium meddele honom vår nådige Confirmation; Dy hafue wij denne hans vnderdånige begäran medh nåder anbrådt &c.*

(***) Orden här om förtjena at ur sjelfva Privilegio här införas: *Sedan och till det Andra, efter han hafuer anwändt omkostnad på dette wärckz och Apoteks up och inrättande, och härefter förplichtat wara skall, det medh alle nödtorftige, friske och ofördärnade Medicamenter prowidera och uppehålla; Hwarföre på det samma Saker må hafua afgångh, och icke blifua*

Men detta ringa antal blef icke länge beständandes, ty när Änke-Drottningen MARIA ELEONORA, efter sin långa frånvaro ur Riket, 1648 åter hitkom, bragte hon en egen Apothekare med sig, vid namn SAMUEL ZIERVOGEL (*), som

---

beliggiandes och fördärfuas; Dy wele wij icke tillåta, at någon härefter må eller skall här i Stockholm eller des För-Städer och Malmar, något Apotek inrätta, eller hålla mehra eller flere, åhn detta förbenåmbde, som CHRISTIAN DAURER nu vpråttat hafuer, och det PHILIP MAGNUS SMIDT håller; Men der så i framtijden hända kunde, att Staden och des För-Städer af myckenheet på Inwåhnerne och folck skulle tilltagga och märckeligen förmebras, iåmwåll och Wår Hof-Stat af betiånte så förökas, att Ett eller flere Apotek utbåfuer desse förbenåmbte skulle behåfwas, och desse icke kunde göra tillfyllest, eller Suppeditera sådan myckenheet nödtorftige medicamenta, Då skall stånda till wår frije disposition, i det fallet något annat Apotek tillåta, och det medb skåblige Privilegier benåda.

(*) Född i Mansfeld 1616. Hölls först til studier, men gaf sig 1632 at lära Apothekare-konsten i Eisleben, och arbetade sedan derutinnan i Halle, Leipzig och Dresden, hvarifrån han 1647 kallades til Hof-Apothekare hos Svenska Änke-Drottningen MARIA ELEONORA, som då uppehålt sig i Stettin. Följde derpå med högbemålte Drottning 1648 til Sverige, hvarest han förblef vid des Hof så länge hon lefde, både i Stockholm, Nyköping och flere stådes; men wardt sedan ståndigt Apothekare i Stockholm, tils han omsider dog d. 29. Januar. 1672. Se *Personalierne* i J. GERDESSENS *Likpredikan öfver honom på Tyska*. Om des hitkomst och öden under des första vistande här i landet, vil jag ur des egenhändig *Curriculo vitæ Mscr.* införa följande omständigheter, som äfven i flera hånseenden förtjena at läsas: *So kamen die H. Reich-Räthe aus Schweden vndt boleten Ihr May:tt von dar (Stettin) ab, naher Schweden zu, als haben mier Ihr May:tt*

fom hon året förut hade i Stettin antagit. Och
 federmåra kom också antalet at så småningom ef-
 ter hand ökas (*), så at omsider innan 1675 vo-
 ro här redan i Stockholms stad 5 ordinarie Apo-
 thek

R

*durch Offters anreden dahin persuadirt dass ich mit
 gezogen bin, seindt also den 16 Augusti des 1648
 Jahrs von Stettien auf gewest vndt den 27 dito nach
 Stockholm glücklich vndt wohl gelanget. Aldar wier
 auffm Schlosse seindt Ein losiert worden, den andern
 Junij des 1649 Jahrs seindt Ihr May:tt mit Ihre
 gantzen Hoffstadt naber Schwartzsee 2 Meilen von
 Stockholm gereist in meinung aldar gantzlich zu re-
 sidiren, allein aussgangs Julij Mondis ist der meiste
 theill der Hoffstadt, an der Jährlichen Kranckheit
 so aldar grassirt kranck worden, Wie miers dan auch
 mit getroffen nachdem ich vber die 30 Persohnen lie-
 gen hatte selbe zu besuchen den wier hatten keinen
 Doctor noch barbier bey vns, als mochte ich mich
 abmacerirt haben vndt bliebe auch liegen, Wie nu ihr
 May:tt gesehen dass es pericul. mor. wahr als hatt
 sie sich aldar wieder weggemacht vndt fast mit allen
 Volck kranck nach Stockholm kommen, wor ich mich
 denn in etwas wieder recolligirte, allein den 23 Au-
 gusti seindt wier wieder von dar abgereist vndt zu
 wasser auff Nicköpingen gezogen, seindt also 2 Nacht
 vffn wasser gewesen, wesswegen ich mich vffs new
 erköldt vndt in Niköpingen das Quartan Fieber be-
 kommen auch darneben grosse Obstruction in Venis me-
 seraicis gehabt, Den 30. 8:br seindt Ihr May:tt
 wieder mit ihrer gantzen Hoffstadt von Niköpingen
 gereist vndt nach Stockholm ins Feldthern hauss ge-
 zogen, bin also kranck dahin kommen, als habe ich
 mich in H. Doct. FUCHSENS, Hern D. VON WOL-
 LEN, vndt Licentiat HERMANSENS Cur begeben 3
 Wochen nach Einander medicamenta gebrauch, wor-
 auff ich mich ziemlich befunden, vndt zu guter re-
 stitution wieder gelanget bin &c.*

(*) Jag finner i ofvanberörde Personalier en CASPAR
 SCHÖPS namn, såsom den der äfven varit Apothe-
 kare i Stockholm, och redan varit död 1655.

thek, nemligen *Lejonet*, *Morianen*, *Engelen*, *Svanen* och *Markattan*, och dertil ett extraordinarie på Söder-malm; och då stadgade ett nytt Kongl. Privilegium, at det framgent skulle oryggeligen dervid förblifva, och altså inga flere, under hvad fken det vara kunde, uti Staden eller på Malmarne inrättas (*).

Nu förblef det ock sedermera någon tid vid detta bestämde antal, utan annan ändring, ån at

JUR-

(*) Detta nämnde Privilegium är utfärdadt i Stockholm d. 10. Apr. 1675. De orfaker, som dertil gifvit anledning, voro desse: at Kongl. Maj:t hade förnummit, at uti Medicinen och med försäljande af allehanda Medicamenter uti Stockholm store missbruk och oordningar begynte sig yppa, enkannerligen emedan åtskillige *Qwacksalsware*, *Empirici* och slike sig här esomoftast infunne, och under pretext at curera de sjuka, icke allenast lupo uti husen med deras sjelf præparerade oduglige Medicamenter, utan ock understodo sig at inrätta förbudna Apothek, hvarigenom många förderfvades til halsan, och de förordnade rätta Apothekare ledo stor skada och meen i deras nåring. Til slut finnes ock i detta Privilegio stadgadt, at ingen *Materialist*, *Oculist*, *Operator*, *Bruchschneider*, *Badare*, *Säckerbagare* eller *Kryddkråmare* skall vara bemågtigad at försälja några *Venena*, *Abortiva*, *Antidota*, *Confortantia*, *Purgantia Composita*, eller ock *Aquas tam simplices quam compositas*, *Emplastra*, *Unguenta*, *Theriacam*, *Mithridaticum*, *Confectiones Officinales*, *Balsama*, *Species* & *Pulveres compositos*, *Oliteter*, *Elixir*, *Aquæ vitæ Matthioli*, item *Slagvatten*, *Canel-moder* och andra destillerade Vatten, *Bröstkakor*, *Viol-roser* och andra *Syruper*, *Conservas* eller annat slikt. Ingen ej heller hafva frihet til at hålla något *Bi-Apothek* eller sjelf præparera Medicamenter til Apothekarnes prejudice, utom *Wund-drycker* och *Decocta*. Några år derefter vardt ock ytterligare stadgadt uti Öpne Brefvet af d. 28. Jun. 1683. emot *Qwacksalsware*, *Oculister*, *Bråksnidare*, *Operato-*

JURGEN BRANDT (*), som 1674 uprättat ett Apothek på Söder-malm, som kallades *Förgylta Korpen* (**), fick d. 1. Decembr. 1677 frihet at flytta det in i Staden, efter han, för den då varande ringa åtgången af Medicinalier, på Söder-malm icke hade sin tillräckliga utkomst. Men ändteli-gen 1694 stadgades åter ett nytt antal genom *Öpne Brefvet af d. 10. December*, emedan, som sjelfva orden lyda, Kongl. Maj:t ej undgå kunnat, för en och annan angelägen orsaks skull, at öka det förra antalet med ännu 3:ne nya Apothek, at de in alles skulle vara Nio. Då först upkommo *Kronan, Enbörningen, och Hvita Björnen*, hvilka 2:ne senare varda uttryckeligen i berörde Kongl. Bref förmente at någonsin få flyttas in i Staden, utan blifva qvar på Söder-malm och Ladugårds-landet, der de endast hade tillstånd at hållas. Och stadgar ändtelingen detta meranämnde Öpna Bref, med enahanda ordafatt, som det förra af d. 10. April 1675, at detta nya antal ej skulle någonsin vidare få öfverfkridas. Ifrån den tiden hafva ej Apothekarne i Stockholm flera på en gång varit, än nio, som de ock än i dag äro.

Det flår väl ej felt, at Apothekare-konsten för 200 år sedan, och en god tid derefter, varit drefven och skött som ett blott handtverk, utan

R 2

nä-

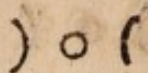
---

rer och Materialister, och sådane Landsfrykare, såsom sjelfva orden lyda.

(*) Han uptog sedan ett koppar-bruk i Skinskattebergs socken, som så syfslefatte honom, at han ej kunde sköta Apotheket, utan transporterade det, med Kongligt tillstånd, 1692 på sin Provisor GÖTTLIEB FIEHTELIUS, hvilken dog 1721.

(*) *Öpne Brefvet* för honom, at få uprätta ett Apothek på Söder-malm, år af d. 15. Decembr. 1674.

någon fårdeles annan skickelighet, än den som berodde på handlag. Men så finner man likväl, til en del i det förra seculo, dock ännu mer i vårt nu varande, åtskilliga berömliga Apothekare, som gjort sig kände för vacker insigt i Chemie ej mindre än Pharmaceutik.

Jag lårer kunna nämna en JACOB LEONHARD ALLMACHER (*), en CHRISTOPHER MOLITOR (**), en JULIUS FREDRIC FRIEDENREICH (***), en DANIEL ROBERG

(*) Född 1652 i S. Goar i Hefsen Reinfels. Efter hvarjehanda öden kom han 1682 at blifva ägare af Apotheket Markattan i Stockholm, genom gifte med DAURERS dotter, hvarpå han vid pås 16 år förvaldade bemålte Apothek, men låmnade då altsammans, och drog sig från verlden, i hvilket tilstånd han sedan tilbragte åtskilliga år, och dog icke förr än 1724. Han hade ej illa låsit, fårdeles i Chymien; men började sedan något starkt arbeta på Lapis Philosophorum, hvarutinnan han berättas hunnit tämmeligen vida. I Hr. C. G. WARMHOLTZ Cabinet finnes ett litet stycke Guld, som ALLMACHER i sitt Laboratorio skall hafva frambragt.

(**) Kom som Apothekare-Gesell från Cassel, och blef Apothekare i Stockholm på Engelen, genom gifte med Apoth. MAGN. BIBERS änka. Dess Broder var den berömde Doctor HERMAN MOLITOR; se ofvanföre p. 161.

(***) Född i Eutin i Hollsten 1643. Sattes på trettonde året at lära Apothekare-professionen. 1662 anträdde han en resa igenom Tyska Riket til Ungern, och derifrån genom Dalmatien til Venedig, Rom och Neapel, i Pelegrims drägt; sedan öfver Tyrol til Strasburg, så vidare til Basel i Schweitz, och derifrån til Lyon och Paris. Vardt så 1668 hemkallad af sin Stjuf-far CHRISTOPHER HEERFORDT, som var Hof-Apothekare i Köpenhamn, och blef då Apothe-

BERG (*), en SAMUEL ZIERVOGEL *den yngre*
 (**), en N. N. WARMHOLTZ (***), en HIN-
 DRIC
 R 3

kare i Christiania i Norige; men var der knapt öfver ett år, innan han af K. FREDRIC III. förordnades til Apothekare i Viborg på Jutland. 1672 kom han til Stockholm, och gifte sig samma år med Apoth. SAMUEL ZIERVOGELS änka, blifvandes derpå Hof-Apothekare. Se des's egenhändig *Curriculum vitae Mscr.* Dödde omsider 1691. Des's Son Lagmannen vardt adlad med samma namn.

(*) Var Apothekare på Lejonet i Stockholm, och berättas hafva ågt vacker insigt i Pharmaceutiken. Han dödde vid år 1693. Des's Son var den namnkunnige Professor LARS ROBERG i Upsala; se p. 169.

(**) Född i Stockholm 1669. Lärde Apothekare-konsten hos sin Stjuffader FRIEDENREICH, hvarpå han gjorde en vidlyftig utländsk resa genom Tyckland, Frankrike och Italien. 1691 fick han Apotheket Svanen i Stockholm, som hans Far och Stjuffar ågt hade, och 1702 vardt han Kongl. Hof-Apothekare, hvarpå han genast kom at fara til K. CARL *den XII:tes* Armée och blifva der Fält-Apothekare. Vid den olyckliga Pultaviska Actionen 1709 blef han fången, och strax derpå fördd til Muscow, hvarest han omsider dog d. 24. Dec. 1721. Hans Bror var den berömlige Doctoren och Lif-Medicus JOH. MÅRTEN ROTHLOBEN, om hvilken ofvanföre p. 152.

(***) Född vid Halberstadt 1673. Kom i sin barn-dom til Schlesien, och blef der upfostrad, och hållen at lära Chymie och Pharmaceutik. Efter nog vidlyftiga resor öfver Tyckland och Pölen, kom han öfver Dantzic til Stockholm, århållandes strax condition på FRIEDENREICHS Apothek. Sedermera vardt han Provisor på Apotheket Markattan, under ALLMACHERS obekymmersamhet, och fick omsider des's Dotter, samt med henne Apotheket. Han årnådde sedan en vacker älder, och dog den 1. Sept. 1745. Han ikall upptecknat en hop artiga anmärkningar i Apothekare-konsten, som ännu finnas i behåll. I Chy-

DRIC LUDVIG DOWE (*), en ÆGIDIUS ZIER-
VOGEL (**), en PETER EBERHARD GEORGH
(***), en AUGUST FREDRIC COGELL (†),
och en CHRISTOPHER MOLITOR *den yngre* (††).
Ja,

mien har han varit väl hemma. Skall ock hafva
laborerat ihop med åtskilliga förnåma Männ, såsom
en Gr. BRAHE, en GYLLENSTIERNA, en URBAN
HIÆRNE, en Gr. FRÖLICH och en DIPPÉL m. fl.
Han är eljest i synnerhet bekant för dess vittne Son,
Herr Hof-Rådet CARL GUSTAF WARMHOLTZ,
som ännu lefver, och bor på Christineholm vid Ny-
köping.

(*) Född vid Hildesheim. Kom, efter åtskilliga öden,
at blifva Apothekare i Stockholm på Förgylta Kör-
pen 1721. Dödde omsider 1754.

(**) Född i Stockholm 1697. Lärde grundeligen A-
pothekare-konsten, och blef sedan efter Fadrens död
Hof-Apothekare. Ärnådde ingen synnerlig ålder,
utan dog 1741. Han började 1736 samla ett Natura-
lie-Cabinet, bestående af Foglar, Fiskar, Snäckor
och Mineralier, hvilket han på några år bragte til
vacker högd. Bemålte Cabinet åges nu och förökes
årligen af dess Son och efterträdare i Apotheket Hr.
FREDR. ZIERVOGEL.

(***) Var til nationen Tysk, och hitkommen i Riket
redan för Pest-tiden 1710. Vardt sedan 1714 Apo-
thekare på Kronan i Stockholm, efter Apothekaren
STROBEL, och dog ändteligen 1725. Är berömd
för vacker insigt och färdighet i Apothekare-kon-
sten.

(†) Född i Königsberg vid år 1695. Kom til Stock-
holm 1726, och vardt det följande året Apothekare
på Kronan igenom gifte med GEORGIUS änka. Lef-
de sedan allenast til 1737, då han dog i sin bästa ålder.
Är bekant för berömlig kunskap och snabbhet i Che-
mie och Pharmaceutik.

(††) Född i Stockholm 1691. Ärfde Apotheket En-
gelen, och förvaltade det samma i flera år. Dödde
1736.

Ja, I årindren Er, Mine Herrar, en Eder for-
na Ledamot, JOHAN JULIUS SAHLBERG (*).

De Herrar Apothekare, som nu för tiden lefva,
går jag med stillatigande förbi, i afseende på de
skål, som jag redan frammanför anført (**). Jag
är likvål vis om, at hvilken hålt jag af dem vil-
le nämna, så skulle han i mångfaldig måtto öf-
verträffa den så kallade *Måster LUCAS*, som här
var för 200 år sedan.

* *

* *

* *

Det lårer nu vara hög tid, Mine Herrar, at
afbryta detta ostådade Tal, som til åfventyrs ge-
nom för mycken vidlyftighet torde redan hafva
mattat Eder upmärksamhet och gjort Edra öron
ledsna. Hade jag åndock så mycket dermed ut-
rättat, at jag vederbörligen afhandlat ett så vid-
lyftigt ämne, som min oförsigtighet bragt mig
at utvälja, så vore kanske något vunnit. Men
nu måste Edert ädelmod gunstbenäget ursäk-
ta, åfven så väl min myckna begångna ofull-
komlighet, i det åtagne ämnets utförande, som
min obetänksamhet med det jag Eder för lån-
ge uppehållit. Och, giffar jag rätt, så låren I
ock villigt nog hålla det förra felet til godo, för
at slippa för mycken anledning til at miststycka
det senare.

R 4

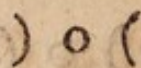
Råt-

(*) Om honom låra vi snart få se det Åminnelse-Tal,
som Hr. CARL FREDR. RIBE för någon tid sedan å-
tagit sig at hålla.

(**) Se pag. 221.

Rättelser och Tilläggningar.

Ad pag. 54.

I bland de utländska Doctorer, här voro i K. GUSTAF den I:s regements-tid, är en JOHAN COP utelämnad, som nu efteråt får tilläggas. Om honom har Herr AND. ANT. VON STIERNMAN nyligen meddelt mig ett par öfvermåttan artiga Documenter, som förtjena at hela och hållna inryckas, för den uplysning de ock lämna om sjelfva Medicinens då varande tillstånd här i landet. Men jag vil förut anföra välbemålte Herres egna anmärkning om nyssberörde Doctor COP. Denne COP, gaf sig ut, *more Germanorum in Sueciam venientium*, vara af Adelig ått ifrå Bömen: lämnade efter sig 2:ne söner, JOHAN och POLYCARPUS, som i Registraturen skrifvas både COOP och KOPP. JOHAN COOP var år 1576 och de följande åren Befallningsman och Fogathe i Linköping. POLYCARPUS åter var Konung JOHANS den III:s Kökemästare: skref sig til Skirfvestad. Underskref med den öfriga Adelen Upsala Mötets beslut år 1593. Han var gift med ELIN SCHACK, Dotter af Ståthollaren i Östergötland BENCT NILSSON till Arneberg med INGRID NILSSA DOTTER. POLYCARPI enda efterlämnada barn var ELISEBETH KOPP, som blef Ståthollarens på Wadstena slätt JÖNS NILSSON JACORSKIÖLDS senare Fru. Se min *Suecia illustris Tomus 2:dus MSS.* Det förra Documentet är Doctor JOHAN COPS underdåniga yttrande til Konung GUSTAF, om orsakerna til dets Krigsmagts sjukdom, och hvad läkemedel och diét deremot borde brukas. Originalt deraf fins uti STIERNMANSKA Bibliotheket. Det lyder sålunda.

” Stormechtigeste Konungh allernådigeste herre, än-
 ” doch fasth swårt, beswårligit, och nästen omögeligit är
 ” för monge perssoner til lijke att bescriffue något rege-
 ” menthe emot then siuckdom, vm huilcken iag icken nogh-
 ” sampt vnderwisth, och thåss orsaker megh owitterlige
 ” åre, Szå haffuer jag doch (effther edher Kongl. Maj:t
 ” mig sådant nådeligen befalet och opålagdt haffuer)
 ” mig på thz fliteligeste såsom mögeligit ware kan ther-
 ” utinnan bekymbredt, och haffuer nu vdi vnderdånigeste
 ” hørksamhet E. K. M. thenne kärthe vnderåtelse schriffuit.
 ” Till

"Till thett förste, kann jag ännu inthett annedt för-
 "stå, huad orsaken är till åwentyrs then öffuerflödige
 "fyldningh medt maat och dryck, szom samme krigz-
 "folck effther then förlidne hunger, vthan förnufft giicht
 "siig medh beswåredt haffuer, huilcken öffuerflödig maat
 "och dryck icke haffuer wåll kunnedt bleffuedt smålt, v-
 "than förwandlet siig vdi onde och skadelige wårker,
 "thervtaff många fördårffuelige febres, szå och beswårin-
 "ger i magen, brystedt, huffuedet tesliges många andre
 "siukdomer komme plåge, szåsom iag thz och achter och
 "troor, att samme E. Kongl. Maj:ts Krigzfolckz plåge
 "och siukdom vthan en starck och förgiftig febris icke
 "är, och är till förmodendes, att till åwentyrs, ther hoofs
 "inwertes apostemata och fsölmer både i brystedt och
 "till åwentyrs i hiårnen åre förhondene. Derföre måtte
 "någrom till åwentyrs ware aff nódene att purgere och
 "rånse theris lekamen medt ringe och oskadelige lå-
 "kedomar, mån effther the fsådant icke alle till lijke effther
 "eth mått och sätth bekomme måge, szå moste iag och
 "thz tilbake lathe och gå förbij. men vm thett andre
 "ityckett, huilket iag förhoppes alment emot then starcke
 "och hettige febres och emott the innwårtes apostemata
 "och fsölmer nesten alle mann nyttigt ware skall nåmpli-
 "gen att lathe slå siig ådre, ther till iagh och thenne reisen
 "till thz meste råder, att man strax når siukdomen be-
 "gynnes, vthan all förhalning och vpskuff lather slå siig
 "ådre. Vm wårken begynnes i bröstedt medt stingh,
 "szom förhindrer att mann icke andas kann och vm ther
 "hoofs är någen hoofte förhanden, szå skall mann strax
 "lathe slå lunge ådren basilica benempd på armen eller
 "hånden på then samme siide som stingen eller wår-
 "ken till thett meste år, och skall mann lathe lope
 "blod nogh, dock then ene mere ån then andre,
 "effther szom huar år starck eller swagh och haffuer
 "mykin eller ringe blodh till, szåsom the vnge, starc-
 "ke och redhachtige personer haffue mere blodh ån the
 "gamble, swage och bleke personer, dhårföre skole the
 "och lathe löpe mere blodh etc. Men vm the stingh
 "och wårk begynnes i huffuedet, som förhindrer och
 "förtager the siuke sin sömpn, szå skall mann lathe
 "slå medianen på armen och lathe löpe blodh passelig
 "wåll, doch effther huars och ens lågenheeth. Annen
 "dagen ther effther skall mann lathe slå huffuedhådhren på

" then andre honden. Medh maat och dryck skole the
 " siuke så holle sig, som här effther følger. The skole
 " beware sig för alle starkke drycker, för rödhlöck, för
 " allehonde siuk och för miölckmaat, men miödh el-
 " ler gotth friskt watten och swagtt öll måge the wäll
 " drycke. Item haffre wälling och korn wälling koketh
 " i watten måge the wäll äthe etc. Allehonde kokett kåall,
 " supmaat aff miödh, färskt lambe kööth, haner och hönor
 " eller annen sådane ringe spiis. Ändoch Aldernådige-
 " ste Herre Konungh än nu många andre tingesth wære
 " förnöden till att beseriffue, doock effther jag befruchter,
 " att sådane nödhtörfflige tingh på thenne orth icke stå till
 " bekommendes, tyckes migh intet ware behoff E. Kongl.
 " Maj:t medh ythermere scriffuende till att beswäre.

E. Kongl. Maj:ts

Vnderdånigste tienere och Phisicus.

Stockholm 1555.

JOHAN COP Doctor.

" Till thett förste skall mann märke, att så snart
 " som någer aff thenne siuckdom bliffuer befängdh är in-
 " thett nyttugere, än att mann lather adherflå then siuke
 " medianen på then siiden som wårken mesth kånnes,
 " och thett förre iu bättre, och skall man lathe löpe så
 " myken blodh, som then siukes lågenheter och nödhtorff-
 " ter fordre. Therneft, så snart then siuke är adherfla-
 " gen, skall mann giffue honum etth qwintin wäll wä-
 " gett vtaff the medhfolgende puluer vdi bränt wijn til-
 " hope rördt, ther effther lägge honum vdi warme cläder,
 " och tåcke wäll till vm honum att hann kahn wäll swe-
 " thes, och thz iu länger iu bättre. Item, huilcken thett
 " pulwer icke kann bekomme, då skall han tage någre
 " walnöthe kärner och någre göpner Sawenboum, then
 " mann på Latin plåger kalla Sauina. Thette skall mann
 " stöte tilhope och sedan genom etth renth linclåde vtry-
 " ste then wåske eller musth ther vdi är och giffue så
 " then siuke enn skeedh full eller någett lijted mere ther
 " vtaff. *Reliqua desunt.*

Det senare Documentet är Konung GUSTAFS
Bref til Hertig JOHAN i Finland, med förmaning at
vara försigtig och hafva vaksamt öga på Doctor COP,
som då skickades öfver, at curera deß Fluss. Deruti ta-
las ock om en Doctor PHILIP, såsom den der hade läm-
nat sitt utlåtande öfver denna Hertigens sjukdom. Han
är nu åter en af de Doctorer, här i K. GUSTAFS tid va-
rit. Documentet fins igen i Riks-Archivi Registratur,
och är det som följer:

"Wår faderlige gunst &c. Kåre Szonn JOHANN,
"Wij haffwe förståth aff ett breff szom thw D JOHAN
"KOP haffwer tillschriffwith, ath thått flåth eller catarrus,
"szom thw någre resser tilförende haffwe plågede, tig
"åhnnw icke förlatijd haffwer, vthenn ath thw thåraff
"åhnnw någenn bräck och swaghet haffwe schallt; Så
"höre Wij thått icke gärne, och förundre ath thw thår
"om icke haffwer tilförende weleth giffwe oss tilkåne,
"Szå haffwe Wij doch nw gunsteligenn effterlatijd och
"beffaeth för:ne D. JOHAN KOP, ath hann schall be-
"giffwe sikh vtöfwer åth Findlandh till tig, Gudh giff-
"we, ath hann någeth goth i saken beskatte och vtråtte
"kunde; Menn Wij wele tig Faderligenn förmaneth
"haffwe, ath thw tig wåll och försichteligenn schalth
"medh szamme D. JOHAN KOP och hans ingiffwende
"wette tage tig till ware, ath hann tig icke måtte för-
"warlöße eller bedrage, effter szom thått sålkap mest
"plåge haffwe för bruck, ath the inthett anneth göre v-
"thenn fördröye tijdenn, och ingenn curere eller hiålpe
"fulkommeligenn till ånde, på thått ath the iw altijdh
"schole någeth haffwe till ath göre, och mann them ic-
"ke schall kunne vmbåre. Therfföre må thw allfwarli-
"genn förmane honum, ath hann någenn trogenn stith
"wilde förewånde, effter szom Wij honum thett samme
"och wele här förholle lathe, för åhnn hann hådenn
"drager. Thw wilth och Kåre Szonn ingelunde tage nå-
"gre drycker eller anneth till tig, för åhnn hann thått
"iålfv vdi tijnn nårwarilse och åfynn credentzeth haffwer
"effter szom thått sig ågner och ware bör. Så förskicke
"Wij tig och nw her med tilhande enn process, szom D.
"PHILIP vm thåne tijnn swaghet stålth haffwer sampt
"thått betånckende, szom för:ne D. JOHAN KOP thes-
"likes vdi thån motte för sig haffwer föregiffwith, ther
"aff

"aff thw kanth förnimme, hwad begge theres bewog
 "vm thijun fwaghet åtskilligenn warith haffwer och
 "hwad medicamenta the besynnerligenn hwar för sig thår
 "till haffwe förordinereth. Wijdere Kåre Szonn kunne
 "Wij tig icke förholle, ath seden Doctor Kop haffwer
 "förståth, thett hans handell, szom hann haffwer bedriff-
 "with vdi Behemenn, belangendes thånn Qwinne hann
 "hofs sig haffwer, åhr hår någeth kunnig wordenn, haff-
 "wer han flux åstundeth, ath han motte komme hådenn
 "aff landeth. Och efter hann wål til effwentys kann
 "wele förewånde, når han till tig warder kömmendis,
 "vm någre wårff szom hann will bestålle anthenn vdi
 "Liffandh eller annerstedz, thår medh honum kunde giff-
 "wes tilffålle ath komme sijnn wåg; Szå må thw wette
 "tig thårfföre tage till ware, och honum icke tilståde eller
 "efterlathe, ath han nogerstedz motte warde förloff-
 "wedh. Wij kunne och icke wette, vm hann någeth
 "hemmeligenn förståndh med thånn Rydske Baijor ZA-
 "CHARIA ZUPONARI, szom hår war anhållenn, haffwe
 "schall, efter hann elijest myckith vmgånge och han-
 "deil hade her med honum, thånn tijd hann ikulle curere
 "honum, Therfför må thw och i thånn motte Kåre
 "Szonn haffwe med szamme Kop eth tilbörlogith vpseen-
 "de. Thånn Alzmechtig:te Gudh tig altijd kåriligen be-
 "ffalendes. Dat. Stockholm den 1. Aprilis A:o 1558.

Ad pag. 94 & 95.

Hår åro Noterne af förseende förvåxlade, få at den som står pag. 94. hörer til pag. 95, och tvårt om.

Ad pag. 109.

EN PETER VAN NAALDWYCK bör hår tillåggas, som varit Med. Doctor och Stads-Physicus i Gótheborg. Han har varit Hollåndare til nationen. Jag finner detta af en des i Leiden 1631 utgifna Bok, som Herr A. Bäck mig benåget meddelt, hvars titel år sådan: *Libri duo Philippicorum, sive de Equorum natura, electione, educatione, disciplina & curatione, Authore PETRO à NAALDWYCK Batavo, D. Medic. apud Gothoburg.* Bemålte bok år få vål skrifven, at hon förtjenar at öfversättas på Svenska.

Ad pag. 120.

Hår kommer en N. N. HERMANSSON at få rum, få-

fåsom den der varit Med. Licentiat och Practicus i Stockholm vid år 1649. Jag ser detta af S. ZIERVOGELS *Curriculo vite Mscr.* hvaraf jag ock redan ofvanföre p. 257. meddelat ett litet utdrag.

Ad pag. 125.

På 2. raden står *Phys. & Med. Doctor*; Läs *Phil. & Med. Doctor.*

Ad pag. 134.

I *Noten* om Doct. JOH. COSTERUS tillägges, at han blef verkligen adlad här i Sverige 1667 med namnet ROSENBERG: Se Hr. v. STIERNMANS *Bref* i Hr. GJÖRWELLS *Sv. Mercurius* 2. årgång. p. 448.

Ad pag. 143.

På sista raden står 1707; läs 1708.

Ad pag. 161.

Det lär vara orätt berättadt, at Doctor H MOLITOR varit född i Stockholm, ty han skall komma ifrån Hessen-Cassel.

Ad pag. 168.

28. raden står *VIII. Del.* Läs *VII. Del.*

Ad pag. 190.

I *Noten* om Doct. BURCHARDI bör anmärkas, at han varit född i Revel, der dess Far varit Apothekare; komma til Stockholm 1710 och blifvit der Pest-Medicus, men rest sent om hösten samma år derifrån öfver til Revel, och der då emottagit Stads-Physici tjänst samt Apotheket efter sin nys afledne Fader. Hr. VON STIERNMAN in *Litteris*, hvarest ock tillägges: Doctor BURCHARDI har jag åtskilliga gånger år 1724 under mitt vistande i Revel besökt, och var han en lerd och belesvad mann och viste mig mycken höflighet.

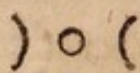
Ad pag. 193.

Vid H. LANGMAN kan tilläggas, at han varit Ångermanlänning til nationen.

Ad pag. 200.

I *noten* om Doct. CARELBERG står *lærer varit Stockholmsbo*; läs *var Stockholmsbo*. Hans Far var Kongl. Myntmästare. Hr. v. STIERNMAN in *Litteris*.

Eljest kunna ock följande omständigheter på sina ställen tilläggas, som meranämnde Hr. v. STIERNMAN *in Litteris* berättar: at U. HÆRNE under sitt vistande i Paris stuckit sig sjelf i koppar 1670: At en HANS RAFFKIRCH varit Konung GUSTAF ADOLPHS Medicus och Apothekare vid år 1619: och at Doctor BROEN i Leiden varit Svensk, om hvilken ock Hr. Z. STRANDBERG *in Litteris* berättar, at han varit född i Gôtheborg, och blifvit Practicus i Amsterdam. Hr. v. STIERNMAN meddelar mig ur sin *Bibliotheca Suiogoth. Chalcographica Miscr. T. III.* följande versar, som finnas under denna BROENS Portrait:

BROENIUS *en Svecus, Rationis acuminè sanæ:*

CARTESII *ut soboles, intima qui penetrat:*

Inter Leidenses Medicos quoque Gloria prima,

Non secus ac CRAANEN, Urbis & Orbis amor.

JOH. DE MAN. S. S. Theol. Candid.

SVAR,

SVAR,

Gifvit på

KONGL. VETENSK. ACADEMIENS

Vågnar,

Af

DESS SECRETERARE

PEHR WARGENTIN.

MIN HERRE!

Visserligen har vårt kåra Fädernesland, inom de sistförflutna tukundrade Åren, rått märkeligen förkofrat sig, och I, MIN HERRE, hafven uti Edert Tal gjort denna sanning aldeles handgripelig. Detta Tide-bvarfvet har varit Svenska Hushållningens, Handelens och Vetenskapernas grönskan-de Vår, som, ehuru lång, likväl icke hunnit updrifva dem til full blomma, mindre til önskelig mog-nad. Där til fordras en ån blidare och lycklig Som-mar, hvilken vi hoppas nu tilstundar.

Åtminstone liknar det sig rått vackert för Ve-tenskaperna, och ibland dem i synnerhet för Låka-re-konsten, som på någon tid börjat hos oss skötas med särdeles drift och framgång. Vi hafve dessa Åren sedt flera skickeliga Läkare upväxa utur en
in-

inbemska Schola, än man tilförene på längre tid och med mera kostnad handt at låta upamma uti de utländska.

Sådant kan ej annat, än fånga Kongl. Vetenskaps Akademien, som vet, huru högeligen vi hafve ett stort antal af dem nödigt, uti vårt vidsträckta och folk-fattiga land; och som sjelf af dem väntar ett säkert stöd til Dets bestånd i längden.

Kongl. Akademien underlåter derföre icke, at efterhand intaga dem uti Sitt Sällskap, och I, MIN HERRE, hafven redan gifvit så många prof både af Eder skickelighet at med nya Rön rikta Vetenskapen, och af Eder benågenhet at göra Akademien deraf delaktig; at Hon ej längre kunnat dröja at kalla Eder til sin Medlem.

I hafven nu, med Edert lärda och märkvärdiga Intrådes-Tal, å nyo visat Eder vara Academiens val värdig, då I framgifvit en så fullständigt utarbetad Historia, om Läkare-konstens öden och tilväxt i vårt Fosterland. Då I berömligen sökt bibehålla minnet af förra Svenska Läkares namn och förtjenster, hafven I gjort Eder berättigad til lika beder och tacksambet af efterkommande, hvar til I gifven, och jag önskar I länge mågen kunna gifva dem, ymniga ämnena.

